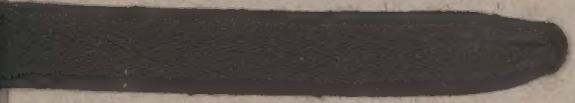
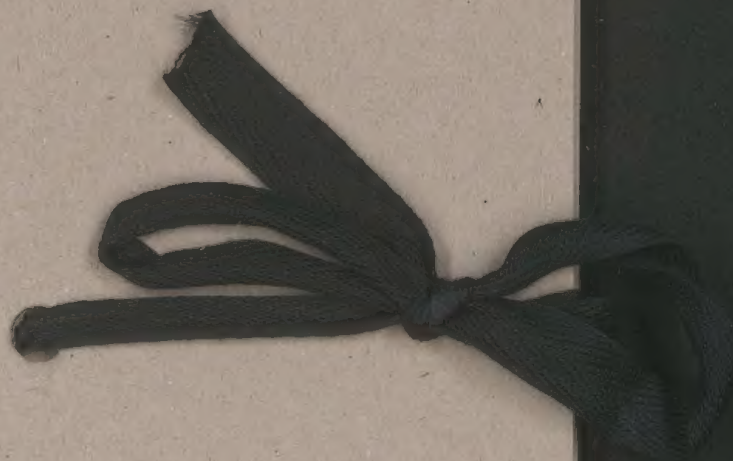

7294

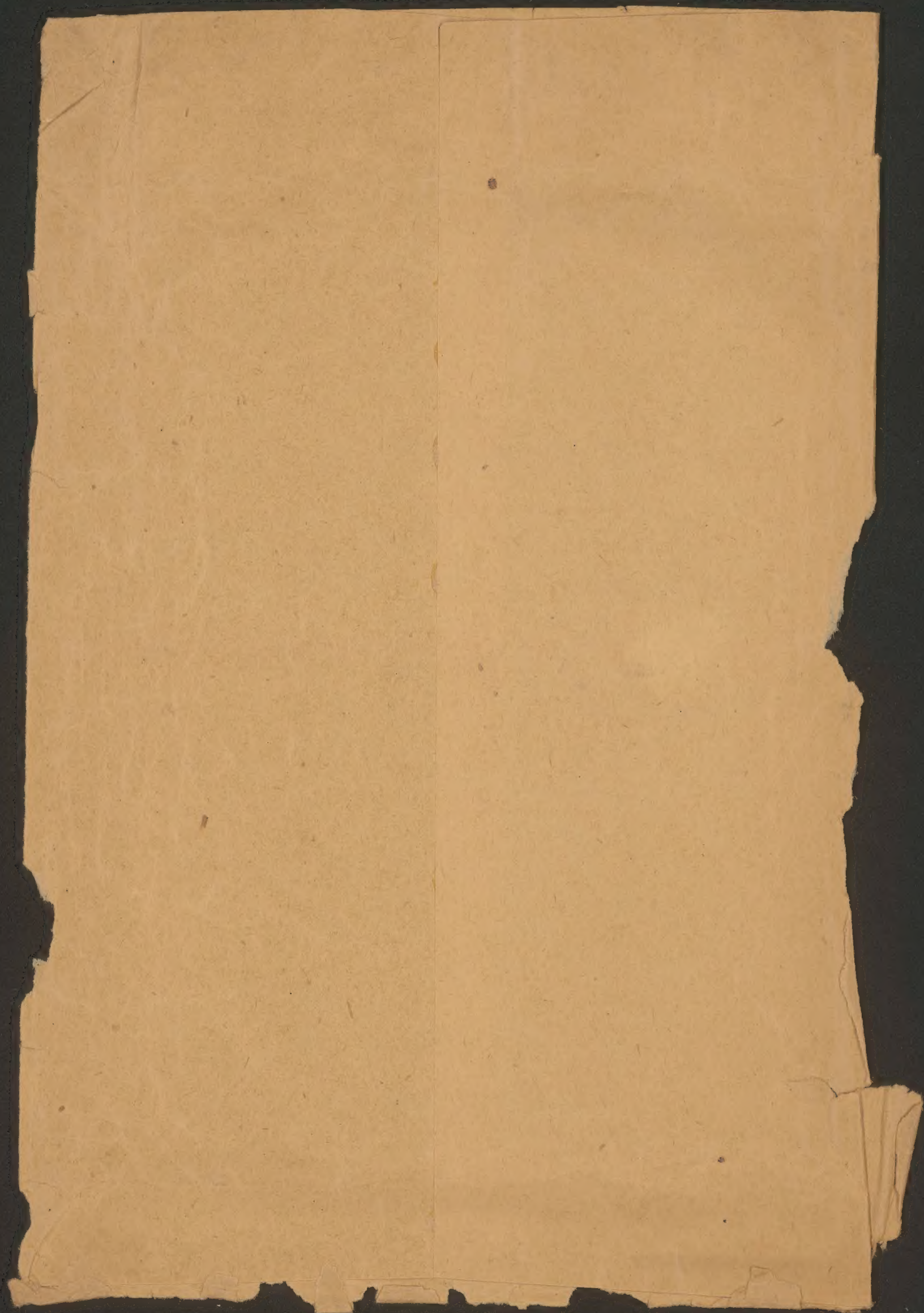
ℓ. 2

Bibl. Jag.

IV

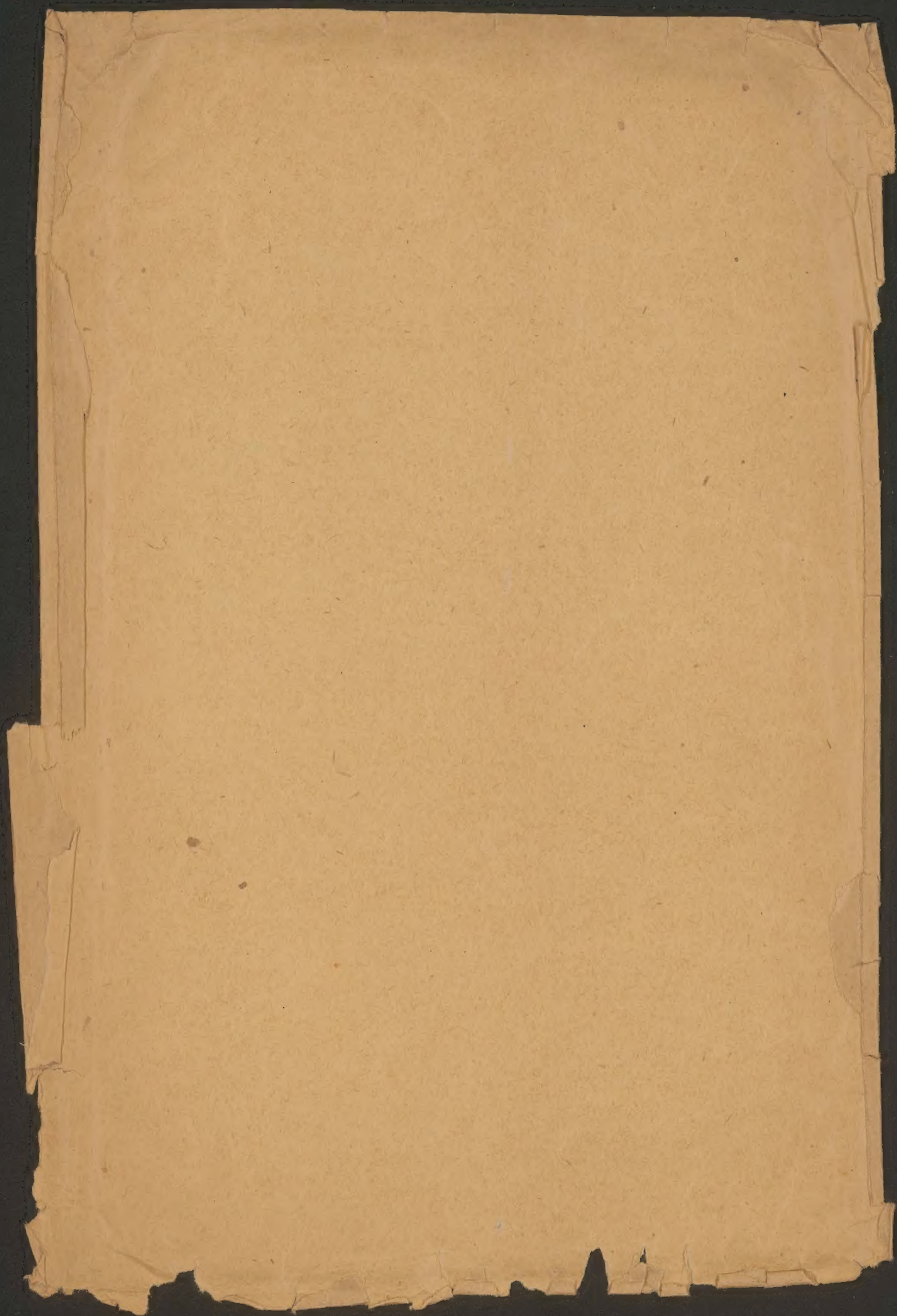

Allegory
to Pyaryassa Rrah
c. 1930.

НАН ГОСПОДСТВА РАЈОВЕ
ОПШТИНА РАЈОВЕ

Г-н Д-р М. Бјеловић.

1930

Z POWINSZOWANIEM
NOWEGO ROKU

STYCZEŃ

- 1 S. K.
- 2 J. K.
- 3 J. K.
- 4 J. K.
- 5 J. K.
- 6 J. K.
- 7 J. K.
- 8 J. K.
- 9 J. K.
- 10 J. K.
- 11 J. K.
- 12 J. K.
- 13 J. K.
- 14 J. K.
- 15 J. K.
- 16 J. K.
- 17 J. K.
- 18 J. K.
- 19 J. K.
- 20 J. K.
- 21 J. K.
- 22 J. K.
- 23 J. K.
- 24 J. K.
- 25 J. K.
- 26 J. K.
- 27 J. K.
- 28 J. K.
- 29 J. K.
- 30 J. K.
- 31 J. K.

LUTY

- 1 J. K.
- 2 J. K.
- 3 J. K.
- 4 J. K.
- 5 J. K.
- 6 J. K.
- 7 J. K.
- 8 J. K.
- 9 J. K.
- 10 J. K.
- 11 J. K.
- 12 J. K.
- 13 J. K.
- 14 J. K.
- 15 J. K.
- 16 J. K.
- 17 J. K.
- 18 J. K.
- 19 J. K.
- 20 J. K.
- 21 J. K.
- 22 J. K.
- 23 J. K.
- 24 J. K.
- 25 J. K.
- 26 J. K.
- 27 J. K.
- 28 J. K.
- 29 J. K.
- 30 J. K.

MARZEC

- 1 J. K.
- 2 J. K.
- 3 J. K.
- 4 J. K.
- 5 J. K.
- 6 J. K.
- 7 J. K.
- 8 J. K.
- 9 J. K.
- 10 J. K.
- 11 J. K.
- 12 J. K.
- 13 J. K.
- 14 J. K.
- 15 J. K.
- 16 J. K.
- 17 J. K.
- 18 J. K.
- 19 J. K.
- 20 J. K.
- 21 J. K.
- 22 J. K.
- 23 J. K.
- 24 J. K.
- 25 J. K.
- 26 J. K.
- 27 J. K.
- 28 J. K.
- 29 J. K.
- 30 J. K.
- 31 J. K.

Nad polską ziemią Nowy Rok
Zajadł blaskiem wiary,
Niedolę rzucił w przeszłość, w mrok
I nową odkrył czary!

Więc ćwiczy myśli i tożmy dłoń
I krzepimy zapał w duszy,
A nasza moc wnet wrogów broń
Rozniesie w puch i skruży!

Więc niech nam los bez dalszych zwłok
Nasz wspólny byt osłodzi,
A mnie za pierze w Nowy Rok
Niech przez Was wynagrodzi!

KWIECIEŃ

- 1 J. K.
- 2 J. K.
- 3 J. K.
- 4 J. K.
- 5 J. K.
- 6 J. K.
- 7 J. K.
- 8 J. K.
- 9 J. K.
- 10 J. K.
- 11 J. K.
- 12 J. K.
- 13 J. K.
- 14 J. K.
- 15 J. K.
- 16 J. K.
- 17 J. K.
- 18 J. K.
- 19 J. K.
- 20 J. K.
- 21 J. K.
- 22 J. K.
- 23 J. K.
- 24 J. K.
- 25 J. K.
- 26 J. K.
- 27 J. K.
- 28 J. K.
- 29 J. K.
- 30 J. K.

MAJ

- 1 J. K.
- 2 J. K.
- 3 J. K.
- 4 J. K.
- 5 J. K.
- 6 J. K.
- 7 J. K.
- 8 J. K.
- 9 J. K.
- 10 J. K.
- 11 J. K.
- 12 J. K.
- 13 J. K.
- 14 J. K.
- 15 J. K.
- 16 J. K.
- 17 J. K.
- 18 J. K.
- 19 J. K.
- 20 J. K.
- 21 J. K.
- 22 J. K.
- 23 J. K.
- 24 J. K.
- 25 J. K.
- 26 J. K.
- 27 J. K.
- 28 J. K.
- 29 J. K.
- 30 J. K.
- 31 J. K.

CZERWIEC

- 1 J. K.
- 2 J. K.
- 3 J. K.
- 4 J. K.
- 5 J. K.
- 6 J. K.
- 7 J. K.
- 8 J. K.
- 9 J. K.
- 10 J. K.
- 11 J. K.
- 12 J. K.
- 13 J. K.
- 14 J. K.
- 15 J. K.
- 16 J. K.
- 17 J. K.
- 18 J. K.
- 19 J. K.
- 20 J. K.
- 21 J. K.
- 22 J. K.
- 23 J. K.
- 24 J. K.
- 25 J. K.
- 26 J. K.
- 27 J. K.
- 28 J. K.
- 29 J. K.
- 30 J. K.

LIPIEC

- 1 J. K.
- 2 J. K.
- 3 J. K.
- 4 J. K.
- 5 J. K.
- 6 J. K.
- 7 J. K.
- 8 J. K.
- 9 J. K.
- 10 J. K.
- 11 J. K.
- 12 J. K.
- 13 J. K.
- 14 J. K.
- 15 J. K.
- 16 J. K.
- 17 J. K.
- 18 J. K.
- 19 J. K.
- 20 J. K.
- 21 J. K.
- 22 J. K.
- 23 J. K.
- 24 J. K.
- 25 J. K.
- 26 J. K.
- 27 J. K.
- 28 J. K.
- 29 J. K.
- 30 J. K.
- 31 J. K.

SIERPIEŃ

- 1 J. K.
- 2 J. K.
- 3 J. K.
- 4 J. K.
- 5 J. K.
- 6 J. K.
- 7 J. K.
- 8 J. K.
- 9 J. K.
- 10 J. K.
- 11 J. K.
- 12 J. K.
- 13 J. K.
- 14 J. K.
- 15 J. K.
- 16 J. K.
- 17 J. K.
- 18 J. K.
- 19 J. K.
- 20 J. K.
- 21 J. K.
- 22 J. K.
- 23 J. K.
- 24 J. K.
- 25 J. K.
- 26 J. K.
- 27 J. K.
- 28 J. K.
- 29 J. K.
- 30 J. K.
- 31 J. K.

WRZESIEŃ

- 1 J. K.
- 2 J. K.
- 3 J. K.
- 4 J. K.
- 5 J. K.
- 6 J. K.
- 7 J. K.
- 8 J. K.
- 9 J. K.
- 10 J. K.
- 11 J. K.
- 12 J. K.
- 13 J. K.
- 14 J. K.
- 15 J. K.
- 16 J. K.
- 17 J. K.
- 18 J. K.
- 19 J. K.
- 20 J. K.
- 21 J. K.
- 22 J. K.
- 23 J. K.
- 24 J. K.
- 25 J. K.
- 26 J. K.
- 27 J. K.
- 28 J. K.
- 29 J. K.
- 30 J. K.

PAŹDZIERNIK

- 1 J. K.
- 2 J. K.
- 3 J. K.
- 4 J. K.
- 5 J. K.
- 6 J. K.
- 7 J. K.
- 8 J. K.
- 9 J. K.
- 10 J. K.
- 11 J. K.
- 12 J. K.
- 13 J. K.
- 14 J. K.
- 15 J. K.
- 16 J. K.
- 17 J. K.
- 18 J. K.
- 19 J. K.
- 20 J. K.
- 21 J. K.
- 22 J. K.
- 23 J. K.
- 24 J. K.
- 25 J. K.
- 26 J. K.
- 27 J. K.
- 28 J. K.
- 29 J. K.
- 30 J. K.
- 31 J. K.

LISTOPAD

- 1 J. K.
- 2 J. K.
- 3 J. K.
- 4 J. K.
- 5 J. K.
- 6 J. K.
- 7 J. K.
- 8 J. K.
- 9 J. K.
- 10 J. K.
- 11 J. K.
- 12 J. K.
- 13 J. K.
- 14 J. K.
- 15 J. K.
- 16 J. K.
- 17 J. K.
- 18 J. K.
- 19 J. K.
- 20 J. K.
- 21 J. K.
- 22 J. K.
- 23 J. K.
- 24 J. K.
- 25 J. K.
- 26 J. K.
- 27 J. K.
- 28 J. K.
- 29 J. K.
- 30 J. K.

GRUDZIEŃ

- 1 J. K.
- 2 J. K.
- 3 J. K.
- 4 J. K.
- 5 J. K.
- 6 J. K.
- 7 J. K.
- 8 J. K.
- 9 J. K.
- 10 J. K.
- 11 J. K.
- 12 J. K.
- 13 J. K.
- 14 J. K.
- 15 J. K.
- 16 J. K.
- 17 J. K.
- 18 J. K.
- 19 J. K.
- 20 J. K.
- 21 J. K.
- 22 J. K.
- 23 J. K.
- 24 J. K.
- 25 J. K.
- 26 J. K.
- 27 J. K.
- 28 J. K.
- 29 J. K.
- 30 J. K.
- 31 J. K.

Z USZANOWANIEM
CZELADŹ KOMINIARSKA:

Chicago

1881

W dniu Nowego Roku przesyłamy serdeczne życzenia wszystkim przyjaciołom i protektorom idei Towarzystwa Szkoły Ludowej.

W oświacie mas leży przyszłość naszego Narodu. Niech w dniu Nowego Roku każdy Obywatel polski złoży ofiarę na cele oświatowe T. S. L.!

Zarząd Główny Towarzystwa Szkoły Ludowej:

Witold Ostrowski — prezes, Dr. Antoni Mikulski, Dr. Zdzisław Próchnicki, Dr. Stefan Uhma — wiceprezesi, Wincenty Sikora, Dr. Wincenty Wysocki, Dr. Mieczysław Zawadzki — sekretarze, Józef Haydukiewicz — skarbnik, Dr. Jan Poratyński — zast. skarbnika, Adam L., Alexandrowiczówna A., Bajorek Wł., Białozorski W., Bielawska M., Buzek J., Chamec Jaxa J., Dr. Czuchajowski B., Dadlezowa P., Dayczak W., Dreziński J., Dr. Dwernicki T., Flach G., Dr. Gertler J., Dr. Gubrynowicz M., Dr. Hrabek P., Kirchner Z., Dr. Kopacz A., Kornafel Wł., Dr. Korotkiewicz M., Ks. Macheta Wł., Dr. Mendys M., Mossoczy Wł., Nowak A., Nuzikowska H., Orłoś R., Potoczek N., Rymar St., Smulikowski Z., Sokulski J., Dr. Stroński Z., Thienel Fr., Tutek Wł., ks. Tyrankiewicz T., Wawszczak St., Wójtowicz Wł., Wowkonowicz R., Zończyk Bohusz St., Dr. Zygmunt K., Żuchowski A. — Członkowie Zarządu.

*Przyjęto 3/1930
człkiem 3.2. MB.*

ZARZĄD GŁÓWNY
TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ
KRAKÓW, ŚW. ANNY 5.

Czysty dochód ze sprzedaży na cele Towarzystwa
Szkoły ludowej.

Cena blankietu 50 groszy.

Skład główny w Zarządzie Głównym T. S. L.
Kraków, ul. św. Anny 5.

TELEGRAM T. S. L.

Wielmożny pan
Dr. Bałkowskiemu Klemensowi
Adwokata Krakowie
ulica
poczta
m. Jana 12.

nadany dnia 192 w

Celem T. S. L. jest:

szerzenie oświaty narodowej; organizacja instytucji kulturalno-oświatowych w mieście i na wsi; wychowanie obywatelskie i państwowe młodzieży; niesienie pomocy ludności polskiej w walce z wynarodowieniem na kresach Polski i poza granicami Polski; szerzenie znajomości państwa i obowiązków obywatelskich w masach.

T. S. L. założyło:

321 Kół, 2 gimnazja realne, 4 seminarja nauczycielskie, 5 szkół wydzielonych, 572 szkół ludowych i początkowych, 729 kursów dla dorosłych analfabetów, 95 szkół i kursów przemysłowych uzupełniających, 34 ochronek, 20 burs; 16 wazeli i ognisk dla terminatorów, 107 Domów ludowych, 3.332 czyteln, wypożyczalni i bibliotek.

Przy uroczystościach narodowych i rodzinnych pamiętamy o składkach na rzecz Towarzystwa Szkoły Ludowej.

3

TEATR REWJI „PANTERA“ UL. RAJSKA 12
TELEFON 2697.

SZANOWNY PANIE!

KIEROWNICTWO TEATRU REWJI „PANTERA“ MA ZASZCZYT
ZAPROSIĆ SZ. PANA WRAZ Z RODZINĄ NA PREMIERĘ REWJI

MIŁOŚĆ W PŁOMIENIACH

KTÓRA ODBĘDZIE SIĘ W SOBOTĘ 4-GO STYCZNIA 1930 ROKU
O GODZINIE 7.15 WIECZÓR.

MAMY NADZIEJĘ, IŻ SZANOWNY PAN, JAKO SZCZERY ZWOLEN-
NIK TEATRU, ZECHCE ZASZCZYCIĆ NAS SWĄ OBECNOŚCIĄ
W TEATRZE

KIEROWNICTWO „PANTERY„

Bilety są do nabycia w handlu W. P. Rudnickiego Linja A – B, a w dniu spektaklu
w kasie teatru.

DRUK.

W. Pan Dr. Bałkowski Klemens

Kraków

Janu 12

KRAKÓW

B
A
L

AKADEMICKI

B
A
L

1 = 9 = 3 = 0

ZAPROSZENIE

ROLE GOSPODYŃ I GOSPODARZY RACZYLI PRZYJAĆ:

HR. BNINSKY
RED. DR BEAUPRÉ'OWIE
DYR. INŻ. BOLANDOWA
PREZ. BULANDOWIE
POS. BURTANOWIE
REKT. PROF. INŻ. CHRO-
MINSKY
PROF. DR CIECHANOWSCY
POS. RED. DĄBROWSKY
MINISTR. PREZ. INŻ. DUDE-
KOWIE
PREZ. INŻ. DUTCZYŃSKY
PRYM. POS. DR T. DYBOSKY
PROF. DR R. DYBOSKI
PROF. DR DZIURZYŃSKY
PREZ. INŻ. EPSTEIN
REKT. PROF. DR ST. ESTREI-
CHEROWIE
DYR. PROF. DR T. ESTREI-
CHEROWIE
PROF. DR GOETEL
PROF. DR GOŁĄBOWIE
PREZ. GREGEROWIE
REKT. PROF. DR HOYEROWA
PROF. DR JAROLCZY
PROF. DR JAWORSKY
DZIEK. PROF. DR JEZEWSKY
DYR. DR KESSLEROWIE
PUŁK. DR KOROLEWICZ
REKT. PROF. DR KOSTA-
NECCY
PREZ. DR. KRAUSS
REKT. PROF. DR INŻ. BRAU-
ZOWIE
DYR. KRETSCHMEROWIE
POS. PROF. DR A. KRZYŻA-
NOWSKY
PREZ. DR J. KRZYŻA-
NOWSKY
PROF. INŻ. W. KRZYŻA-
NOWSKY
MINISTR. PROF. DR KUMA-
NIECCY
KUR. DR KUPCZYŃSKY
WOJ. DR KWASNIEWSKY
KONS. DYR. INŻ. LEWAŁSKY
PREZ. DR J. LANDAU-
OWIE

WICEPREZ. PROF. DR LAT-
KOWSCY
PROF. INŻ. ŁOWIŃSKY
HR. LUBIŃSKY
DYR. DR MAKOWSCY
PROF. DR MAJEWSKY
REKT. PROF. DR MAR-
CHLEWSKY
KONSUL. MARCHWICZY
KONS. DR MEINEROWIE
DYR. INŻ. MEYEROWIE
PREZ. REKT. PROF. DR NO-
WAKOWIE
WŁADYSŁAWOWIE ORKANO-
WIE-SMRECZYŃSKY
WICE-PREZ. DR OSTROW-
SKY
DZIEK. PROF. DR PILTZO-
WIE
PREZ. DYR. INŻ. POLACZEK-
KORNECCY
PROF. DR ROGOZIŃSKY
DYR. DR ROKOSZOWIE
SEN. PREZ. INŻ. ROLLO-
WIE
PROF. DR. ROUPPERTOWIE
PROF. INŻ. ROZANSKY
WICEPREZ. DR SCHNEI-
DEROWIE
PREZ. DYR. INŻ. SEIFERT
PROF. DR SEMKOWICZOWIE
REKT. PROF. INŻ. SKOCZY-
ŁASOWA
GEN. SMORAWIŃSKY
PREZ. DR STARZEWSKI
PREZ. DR STRZEMIŃSKY
REKT. PROF. DR SZYSZKO-
BOHUSZOWIE
PREZ. DR TRAMMEROWIE
HR. TYSZKIEWICZOWA
PROF. DR WALTER
WICEPREZ. DR WIELGU-
SOWIE
PROF. DR WILKOSZOWIE
GEN. WRÓBLEWSKY
REKT. PROF. DR ZOLLOWIE
DYR. DR ZAUDEROWIE
PROF. DR A. ŻABIŃSKY


~~~~~  
DNIA 11 STYCZNIA 1930 ROKU W SA-  
LACH STAREGO TEATRU ODBĘDZIE  
SIĘ POD RROTEKTORATEM JEGO  
MAGNIFICENCJI REKTORA UNIW. J.  
PROFESORA DR. HENRYKA HOYERA  
JEGO MAGNIFICENCJI REKTORA  
AKADEMJI GÓRNICZEJ  
PROF. INŻ. STANISŁ. SKOCZYŁASA  
JEGO MAGNIFICENCJI REKTORA  
AKADEMJI SZTUK PIĘKNYCH  
PROF. DR. KONSTANTEGO ŁASZCZKI  
DYR. WYŻ. STUDJUM HANDLOWEGO  
PROF. DR. ARNOLDA BOLLANDA

## BAŁ AKADEMICKI

NA KTÓRY

JWP. *H. Kl. Bęzowski*

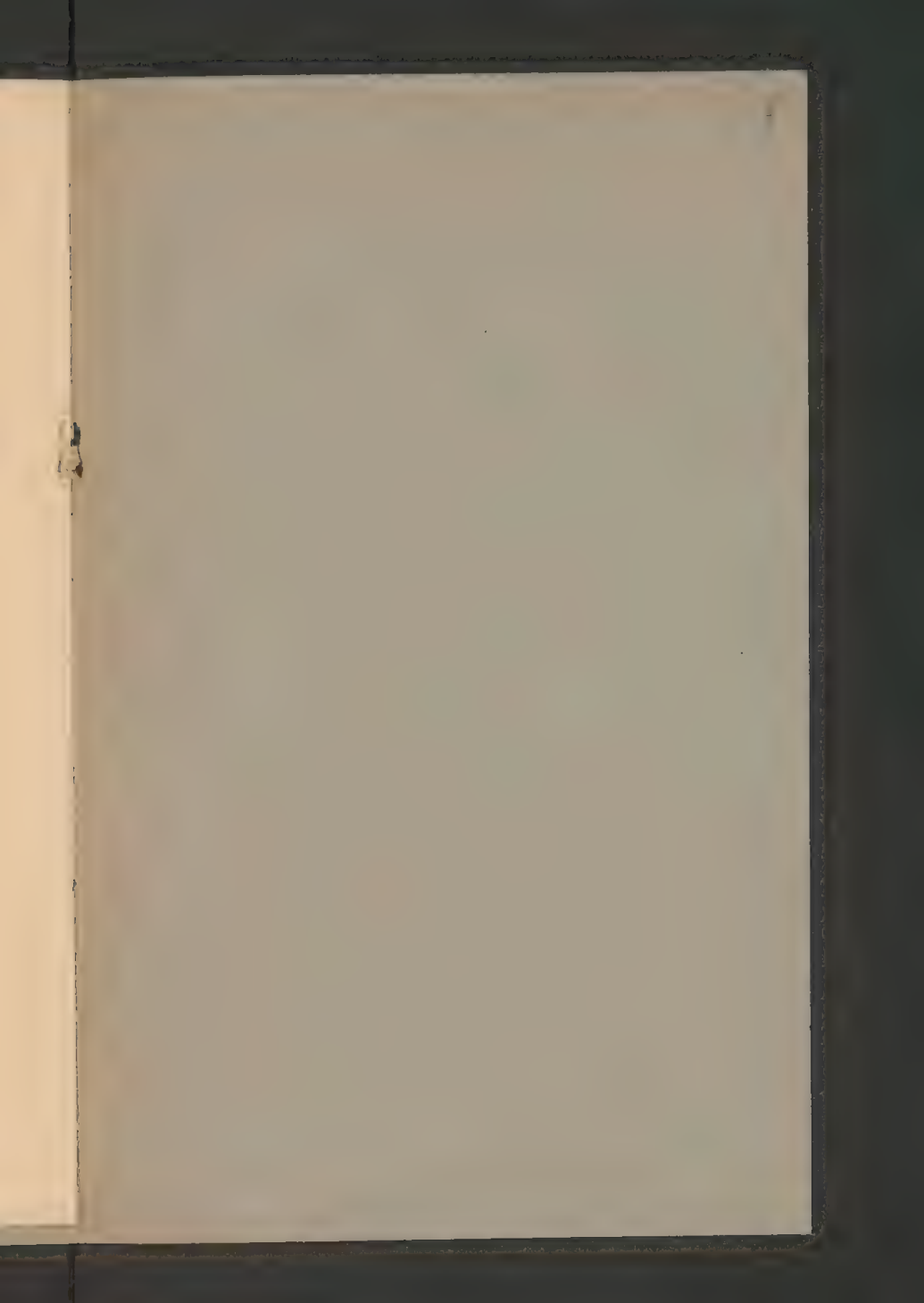
Z RODZINĄ MA ZASZCZYT ZAPROSIĆ

ZA KOMITET:

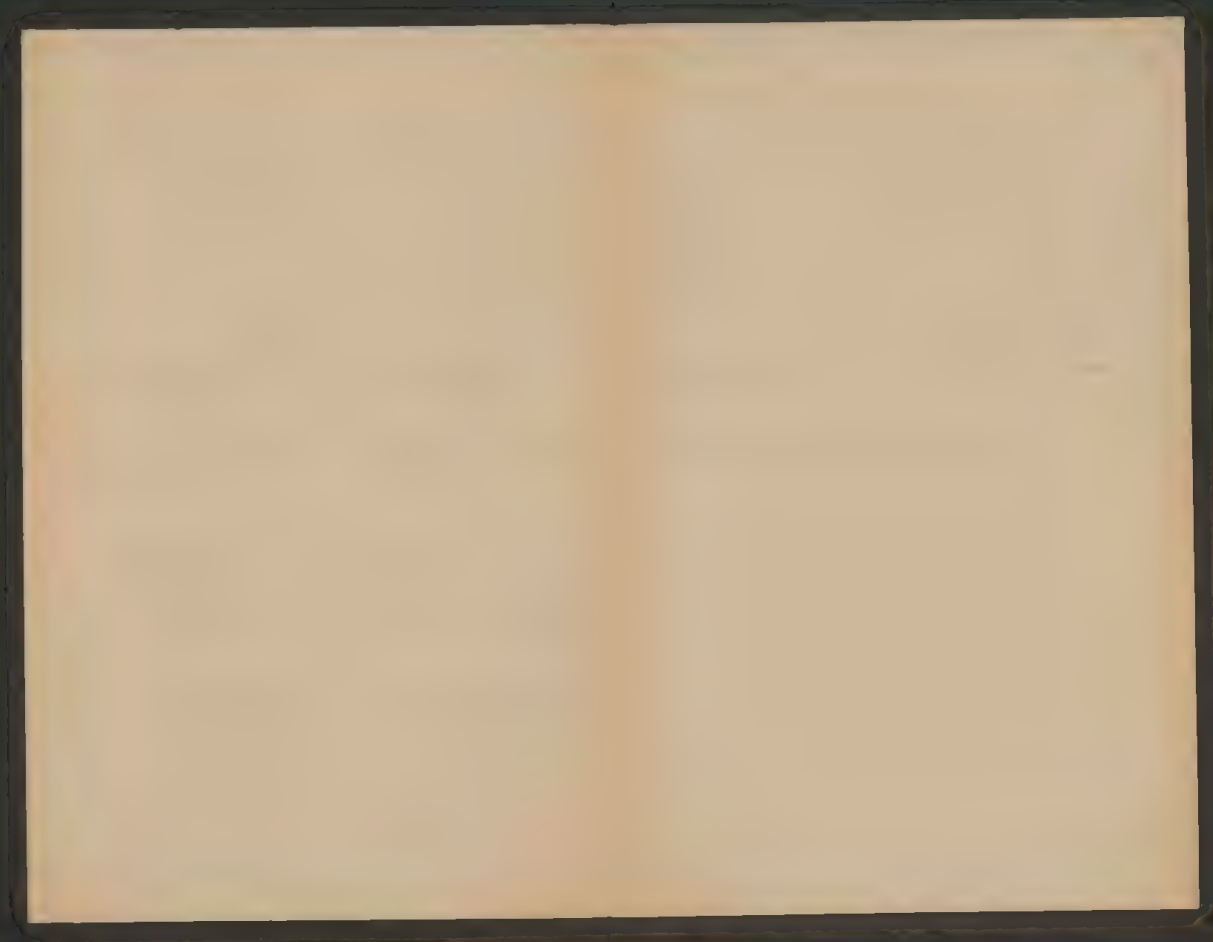
CENTRALA AKADEMICKICH STOW.  
SAMOPOMOCOWYCH

~~~~~

POCZĄTEK O GODZINIE 22.
WSTĘP: ZŁ. 8, AKAD. ZŁ. 4.
STROJE BALOWE.

PROJEKT I DRUK
DRUKARNI POLSKIEJ
W KRAKOWIE

Nr. 12.

Kraków, 14 stycznia 1930

CZAS

KONTO P. K. O. KRAKÓW NR. 400.404.

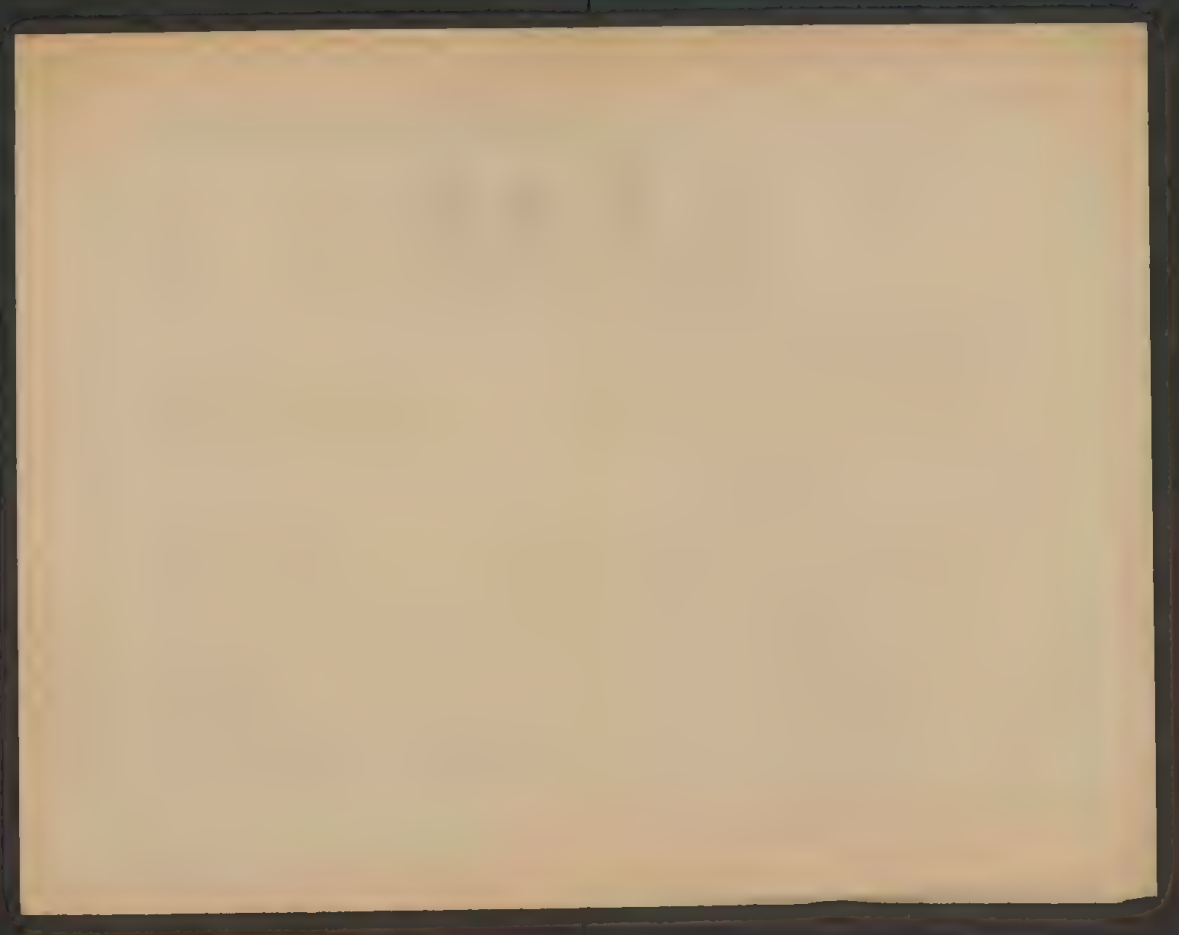
Adres Redakcji i Administracji: Kraków, ul. św. Tomasza 32.

Telefon Redakcji 50. — Administracji i Drukarni 3750.

Godziny biurowe: od 9-tej do 12-tej i od 13-tej do 18-tej.

W poniedziałek popołudniu rozpoczął się powszechny strajk zecerów w Krakowie, na tle żądań materialnych i organizacyjno-społecznych. Nie rozważając narazie racji i słuszności tych żądań — konstatujemy, że organizacja zecerów zahamowała normalne funkcjonowanie krakowskiej prasy. Jest to zjawisko niebezpieczne, szkodliwe i antyspołeczne. Prasa jest częścią państwowej służby publicznej, jej funkcjonowanie nie może być zatem przez zatargi społeczne przerwane. Niestety organizacja zecerów najwidoczniej tej koncepcji nie rozumie. Wobec tego zmuszeni jesteśmy poprzestać na razie na wydawaniu krótkich informacyjnych biuletynów, których przygotowanie wymaga jednak pewnego czasu. Zawiadamiając o tem naszych Czytelników prosimy ich, by razem z nami cierpliwie czekali na moment, kiedy konflikt obecny zostanie rozumnie i sprawiedliwie rozstrzygnięty.

Wydawnictwo „Czasu“.

KOMITET PAŃ GOSPODYŃ :

J. W. PANIE

Pulk. Augustynowa

Hr. Bnińska

St. Bukowiecka

Drowa Bednarska

K. Bednarzewska

M. Borucka

Prof. Bukowska

Hr. Chodkiewiczowa

Posł. Dybowska

Dyr. Dygatawa

Docent. Feldmanowa

Józ. Grzanowska

Honor. Jachimska

Mecenasa. Klimecka

Pulk. Kostrzewska

Dyrekt. Kostecka

A. Kosmowska

Prof. Br. Krauze

M. Krzesińska

Kurat. Kupczyńska

Wojewodz. Kwaśniewska

Drowa Kwiatkowska

F. O. M

TOWARZYSTWO OCHRONY
DZIECI I MŁODZIEŻY

URZĄDZA

W SOBOTĘ, 25 STYCZNIA 1930 R.
W SALACH KRAKOWSKIEGO
KLUBU AUTOMOBILOWEGO
UL. ŚW. JANA L. 11.

PIERWSZY
DANCING

NA KTÓRY MA ZASZCZYT ZAPROSIĆ

JWP. *Hr. Bogdanowski Włoc. z rodziną*

CZYSTY DOCHÓD PRZEZNACZONY NA CELE
ZAKŁADÓW OPIEKUŃCZYCH T. O. M

== STROJE WIECZOROWE ==

POCZĄTEK O GODZ. 9-tej WIECZÓR.
WSTĘP TYLKO ZA ZAPROSZENIEM.

CENA BILETU WSTĘPU ZŁ. 6—
DLA PP. AKADEMIKÓW ZŁ. 3—

Wicepr. Landanowa

Dyr. Lancowa

Ładysz. Łepkowska

A. Madeyska

Konsul. Maixnerowa

Premjerowa Nowakowa

Wiceprez. Ostrowska

Drowa Pogonowska

Prof. Pisarska

Drowa Przytkowska

Drowa Rogowska

Senator. Rollowa

Ks. Sapieżyna

Drowa Sikorska

A. Stasicka

Redakt. Srokowska

Drowa Sędzielowska

Wiceprez. Schneiderowa

Pulk. Kruk-Schusterowa

Z. Suska

Dyr. Torowa

N. Wasungowa

Gener. Wróblewska

Ini. Jan. Zieleniewska

5

6

2/11

ZAPROSZENIE.

Z OKAZJI IMIENIN PANA PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ
PROF. DRA IGNACEGO MOŚCICKIEGO
ODBĘDZIE SIĘ W SALI RADY MIEJSKIEJ W SOBOTĘ, DNIA 1 LUTEGO
1930 ROKU O GODZINIE 12-TEJ W POŁUDNIE

UROCZYSTA AKADEMJA

NA KTÓRĄ IMIENIEM KOMITETU OBYWATEL. UPRZEJMIE ZAPRASZAM

KRAKÓW. 29 STYCZNIA 1930 R.

PREZYDENT MIASTA:

W. Z. DR. PIOTR WIELGUS.

ZAPROSZENIE.

Z OKAZJI IMIENIN PANA PRZYDENTĄ RZECZYPOSPOLITEJ

PROF. DRA IGNACEGO MOŚCICKIEGO

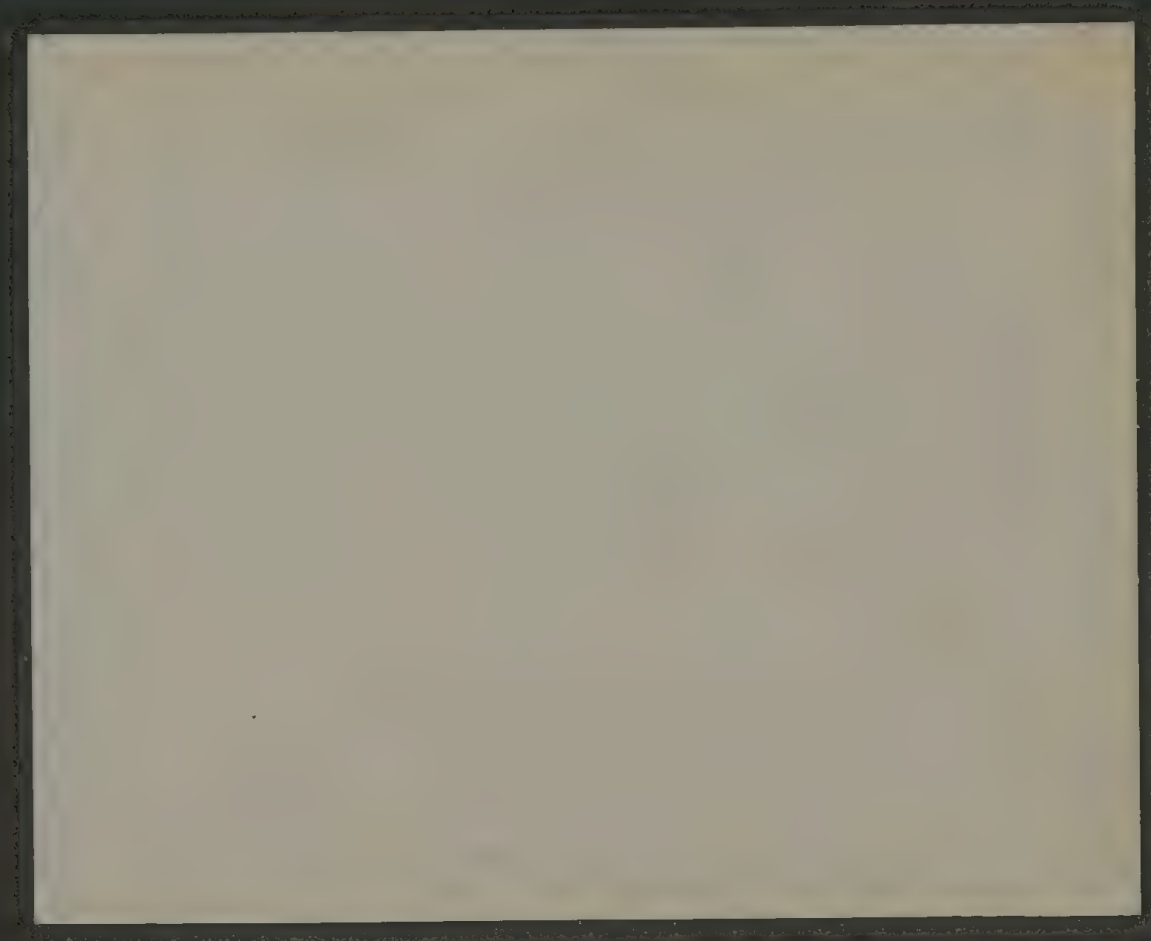
ODBEDZIE SIĘ W KATEDRZE NA WAWELU W SOBOTĘ,
DNIA 1 LUTEGO 1930 ROKU O GODZINIE 9-TEJ RANO

UROCZYSTE
DZIEKCZYNNE NABOŻEŃSTWO
NA KTÓRE IMIENIEM KOM. OBYWATEL. UPRZEJMIE ZAPRASZAM

KRAKÓW, 29 STYCZNIA 1930 R.

PREZYDENT MIASTA:

w. z. DR. PIOTR WIELGUS.

13

202

30/1 1930

[Handwritten signature or initials]

Z A P R O S Z E N I E

111

TOWARZYSTWO WZAJEMNEJ POMOCY NIŻSZYCH
FUNKCJONARIUSZY GMINY STOŁ.
KRÓL. M. KRAKOWA

TOWARZYSTWO WZAJEMNEJ POMOCY NIŻSZYCH
FUNKCJONARIUSZY GMINY STOŁ. KRÓL. M. KRAKOWA
POD PROTEKTORATEM JWPANSTWA PREZYDENTOSTWA
I JWPANSTWA WICEPREZYDENTOSTWA

URZADZA W SOBOTE, DNIA 1-GO LUTEGO 1930 ROKU WE WŁASNEJ
WSPANIALE URZĄDZONEJ SALI PRZY ULICY JULJUSZA LEA L. 3 PRZY
PARKU KRAKOWSKIM

TRADYCYJNY
WIECZÓR KOTYLJONOWY
Z ROZMAITEMI NIESPODZIANKAMI

NA KTÓRY MA ZASZCZYT ZAPROSIC

Z wp. *Dr. Klementa Bąkowskiego*
ZA KOMITET:

S. GAŚIOREK
SEKRETARZ

J. WOŹNIAK
PREZES

45

STRÓJ WIECZOROWY ◇ CHARAKTERYSTYCZNE MASKI
I KOSTJUMY MIŁE WIDZIANE
BUFET OBFIKIE ZAOPATRZONY WE WŁASNYM ZARZĄDZIE
PO CENACH UMIARKOWANYCH
2 MUZYKI WŁASNE PRZYGRYWAĆ BĘDĄ NA ZMIANĘ
TAŃCE PROWADZI ZBIGNIEW FILUS
POCZĄTEK O GODZ. 9 WIECZÓR

Wstęp tylko za zwrotem imiennego zaproszenia, po które należy się zgłaszać do Prezesa Tow. Wozniaka w Prezydium Miasta oraz w kancelarji Towarzystwa w domu własnym przy ul. Ruskiej 2 od godz. 4—8 wieczór.

BILET WSTĘPU W CENIE 5 ZŁ. ◇ AKADEMICKI 3 ZŁOTE
DOCHÓD PRZEZNACZONY NA CELE OŚWIATOWE TOWARZYSTWA, ORAZ WDOWY I SIEROTY PO CZŁONKACH.

reduta

1 luty

1930

prasy

ZAPROSZENIE I UPOWAŻNIA DO ZAKUPNA BILETU WSTĘPU

POCZĄTEK REDUTY O GODZINIE 10 WIECZÓR

STRÓJ BALOWY, KOSTJUM LUB DOMINO, DLA PAŃ MASKI

SYNDYKAT DZIENNIKARZY KRAKOWSKICH

DNIA 1-GO LUTEGO 1930 R. ODBĘDZIE SIĘ
W SALACH STAREGO TEATRU W KRAKOWIE

REDUTA PRASY

NA KTÓRĄ MAJĄ ZASZCZYT ZAPROSIC

JWP.

Dra Dąkowskiego

GOSPODARZE REDUTY:

RED. Dr. ANTONI BEAUPRÉ. RED. Dr. WILHELM BERKELHAMMER. POSEŁ RED. MARIAN DĄBROWSKI
RED. EMIL HAECKER.

ZARZĄD SYNDYKATU DZIENNIKARZY KRAKOWSKICH:

Dr. ANTONI BEAUPRÉ
prezes

Dr. JÓZEF FLACH
wiceprezes

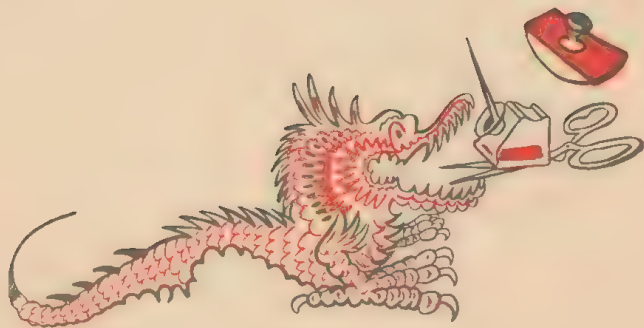
MARJAN SKAŁSKI
sekretarz

JANUSZ HARNISZ-ŚMIECHOWSKI
przew. komitetu Reduty

ROMAN WOYCZYŃSKI
wiceprezes

KAZIMIERZ DOBIJA
skarbnik

Dr. WILHELM BERKELHAMMER, Dr. ALEKSANDER BLĄZEJOWSKI, ZYGMUNT HOCHWALD, ADAM MIKULSKI,
ZYGFRYD MOZES, STANISŁAW MRÓZ, Dr. LUDWIK RUBEL, JAN STANKIEWICZ, JULIAN ŚWIĄTEK, WŁADYSŁAW
SZYDŁOWSKI, LEON TOMASZKIEWICZ

19

P O L S K A

ROLE PAŃ GOSPODYŃ ŁASKAWIE RACZYŁY OBJĄĆ JWSPANIE:

Włodzimierzowa Ablałowiczowa
Eugenjuszowa Brzezicka
Józefowa Czikłowa
Henrykowa Dubeltowiczowa
Józefowa Dubieńska
Edwardowa Duffy
Tadeuszowa Dyboska
Franciszkowa Eymanowa
Janowa Fischerowa
Zbigniewowa Gedłowa
Juljanowa Grabowska
Juljuszowa Grosse
Stanisławowa Haraschinowa
Antoniowa Hoborska
Ada Jagmin
Marja Justowa
Korczak-Golińska
Kossak Magdalena
Kossak-Pawlikowska
Wacławowa Krzyżanowska
Tadeuszowa Kupczyńska
Jerzowa Kukuczowa
Mikołajowa Kwaśniewska

Włodzimierzowa Lipońska
Arturowa Maixnerowa
Leonowa Marchlewska
Juljanowa Nowakowa
Krystyna Nowakówna
Witoldowa Ostrowska
Tadeuszowa Pawłasowa
Janowa Piltzowa
Mieczysławowa Piorunowska
Antoniowa Rokitowa
Karolowa Rollowa
Tadeuszowa Rzącowa
Mieczysławowa Sabudowa
Zofja Smoluchowska
Ivarowa Söderlund'owa
Aleksandrowa Słączkowa
Walentyna Tesarzowa
Ludwikowa Wasilkowska
Fryderykowa Wessely
Witoldowa Wilkoszowa
Stefanowa Wiśniewska
Władysławowa Zacharjaszowa
Tadeuszowa Żuk-Skarszewska

POD PROTEKTORATEM JWPAŃÓW:

WOJEWODY DR. M. KWAŚNIEWSKIEGO, PREZYDENTA MIASTA
SEN. INŻ. K. ROLLEGO, REKTORA SEN. DR. L. MARCHLEWSKIEGO

ZWIĄZEK MŁODZIEŻY CHRZEŚCIJAŃSKIEJ
(POLSKA Y. M. C. A.)

URZĄDZA DNIA 8 LUTEGO 1930 R. W SALACH OGNISKA
PRZY UL. KROWODERSKIEJ 8

ZABAWĘ KARNAWAŁOWĄ

NA KTÓRĄ MA ZASZCZYT ZAPROSIĆ

JWP. *Jr. Bąkowi i Lemers.* Z RODZINĄ

ZABAWA TRWAĆ BĘDZIE OD GODZINY 8 WIECZ. DO 2 W NOCY
BUFET WŁASNY MIŁE I LICZNE NIESPODZIANKI

STROJE WIECZOROWE

WSTĘP 4— ZŁ. OD OSOBY

CZŁONKOWIE 2— ZŁ.

L. 334

WPROWADZAJĄCY: P. .

POCZĄTEK ZABAWY
O GODZINIE 9-TEJ
WIECZOREM.

STRÓJ WIECZOROWY,
KOSTJUMY MILE
WIDZIANE.

BUFET WE WŁASNYM
ZARZĄDZIE.

KOMITET PRZYJACIOŁ MŁODZIEŻY PRZEMY-
SŁOWEJ RĘKODZIELNICZEJ I HANDLOWEJ
W KRAKOWIE

URZĄDZA W SOBOTĘ DNIA 8-GO LUTEGO 1930 ROKU

WIELKĄ ZABAWĘ
KARNĄ W AŁOWĄ

W SALI BOŁOŃSKIEGO, RYNEK GŁ. L. 34 (PALAC SPISKI)
NA KTÓRĄ MA ZASZCZYT PROSIĆ

JWP. *Adamowa Chmielewa* Z RODZINĄ

ZA KOMITET:

DYR. ADAMOWA CHMIEŁOWA DYR. PIOTROWA ROKOSZOWA
TOMASZOWA BĘDZIKIEWICZOWA
DYR. EDMUND MAKOWSKI GEN. J. WŁOSTOWIEC-GĄSIECKI

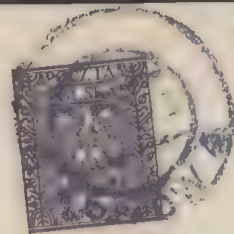
DOCHÓD PRZEZNACZONY NA CELE DOKOŃCZENIA
BUDOWY DOMU ZW. MŁODZ. P. I R. W KRAKOWIE.

21
ORKIESTRA WŁASNA
WSTĘP ZA ZWROTEM
ZAPROSZENIA

KWIATY.
KONKURS PIĘKNOŚCI
HUMOR. NIESPODZIANKI.

CENY BILETÓW:
POJEDYNCZY ZŁ. 5.-
FAMILIJNY (3 OS.) ZŁ. 10
CZŁONKOWIE ZWIĄZKU
I AKADEMICY ZŁ. 3.-

JWP.

Dr. Stanislas Baginski

in Krakow

Dr. Jan 12

Bednarska Marja
Bednarzewska Konstancja
Bohdanowicz Romana
Janikowska Bronisława
Jaroszevska Zofja
Kłońska-Sauerowa Antonina
Kosmowska Ada
Kossocka Jadwiga
Kostecka Stanisława
Łozińska Zuzanna
Marzewska Marja
Mielęcka Irena
Miłodońska Ludmiła
Osuchowska Irena
Walewska Anna
Zaklicka Jadwiga
Zalewska Zuzanna
Zmijewska Jadwiga
Burnatowicz Tadeusz
Chmielewski Zygmunt
Dąbrowski Bronisław

ARTYSTKI I ARTYŚCI TEATRU
MIEJSKIEGO
IM. JUL. SŁOWACKIEGO W KRAKOWIE
MAJĄ ZASZCZYT ZAPROSIC

JWP

WRAZ Z RODZINĄ

NA

DOROCZNA
REDUTE
...WSPOMNIJ MNIE...

KTÓRA ODBĘDZIE SIĘ

W SOBOTĘ, DNIA 8-go LUTEGO, O GODZ. 11-tej
WIECZOREM – W SALACH STAREGO TEATRU

OBOWIĄZUJĄCY STRÓJ: DLA PAŃ SUKNIA BALOWA
LUB KOSTJUM, DLA PANÓW FRAK, SMOKING LUB
KOSTJUM

Bilety wstępu, za okazaniem zaproszenia, w cenie zł. 10 —
akademicki zł. 6 — do nabycia w kasie teatru (westibul) od
poniedziałku, dnia 3-go lutego 1930 r. od godziny 11-tej rano
do 1-szej w południe i od godziny 5-tej do 7-mej wieczorem

Fabisiak Kazimierz
Grolicki Stanisław
Hierowski Roman
Hémzaczek Wacław
Jaracz Stefan
Jednowski Marjan
Kaczmarek Władysław
Kordowski Stefan
Kułakowski Zygmunt
Leliwa Józef
Loedl Bolesław
Miarczyński Włodzimierz
Niewiarowicz Roman
Nowakowski Wacław
Pawłowski Wacław
Różański Mieczysław
Senowski Grzegorz
Sosnowski Józef
Szymański Alfred
Szymborski Wacław
Turski Stefan

DOROCZNA
MIEJSK. IM. J. SŁOBY
PL. ŚW. DUCHA
TELEFON 176

Nr.

300

JWPan

Dr. Gabryela Kłomowa

DRUK.

11

Chybaż nie

do domu

KOMITET PAN GOSPODYŃ:

J. W. PANIE :

Pułk. Augustynowa

Hr. Bnińska

St. Bukowiecka

Drowa Bednarska

K. Bednarzewska

M. Borucka

Prof. Bukowska

Hr. Chodkiewiczowa

Posł. Dybowska

Dyr. Dygatowa

Docent. Feldmanowa

Józ. Grzanowska

Honor. Jachimska

Mecenas. Klimecka

Pułk. Kostrzewska

Dyrekt. Kostecka

A. Kosmowska

Prof. Br. Krauze

M. Krzesiwowa

Kurat. Kupeżyńska

Wojewodz. Kwaśniewska

Drowa Kwiatkowska

T. O. M.
TOWARZYSTWO OCHRONY
DZIECI I MŁODZIEŻY

URZĄDZA

W SOBOTĘ 22 LUTEGO 1930 R.
W SALACH STAREGO TEATRU

DANCING

NA KTÓRY MA ZASZCZYT ZAPROSIĆ

JWP. *Włocławek Bąkiewicz*

CZYSTY DOCHÓD PRZEZNACZONY NA CELE
ZAKŁADÓW OPIEKUŃCZYCH T. O. M.

— STROJE WIECZOROWE —

POCZĄTEK O GODZ. 10-tej WIECZÓR.
WSTĘP TYLKO ZA ZAPROSZENIEM.

CENA BILETU WSTĘPU ZŁ. 5.—

DLA PP. AKADEMIKÓW ZŁ. 2.50

Wicepr. Landauowa

Dyr. Lancowa

Tadeusz. Łepkowska

A. Madeyska

Konsul. Maixnerowa

Premjerowa Nowakowa

Wiceprez Ostrowska

Drowa Pogonowska

Prof. Pisarska

Drowa Przypkowska

Drowa Rogowska

Senator. Rollowa

Ks. Sapieżyna

Drowa Sikorska

A. Stasicka

Redakt. Srokowska

Drowa Sędzielowska

Wiceprez. Schneiderowa

Pułk. Kruk-Schusterowa

Z. Suska

Dyr. Torowa

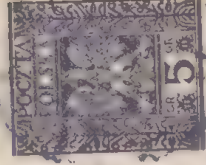
N. Wasungowa

Gener. Wróblewska

Inż. Jan. Zieleniewska

1000

Dr. Klewus Babowski
2

KRAKÓW

ul. św. Łaur 12

6.

27.

9.

POCZĄTEK ZABAWY
O GODZINIE 9-TEJ
WIECZOREM.

STRÓJ WIECZOROWY,
KOSTJUNKI NIŁE
WIDZIANE.

BUFET WE WŁASNYM
ZARZĄDZIE.

KOMITET PRZYJACIÓŁ MŁODZIEŻY PRZEMY-
SŁOWEJ RĘKODZIELNICZEJ I HANDLOWEJ
W KRAKOWIE

URZĄDZA W SOBOTĘ DNIA 1-GO MARCA 1930 ROKU

W I E L K ą Z A B A W ę
K A R N A W A Ł O W ą

W SALI BOŁOŃSKIEGO, RYNEK GL. L. 34 (PALAC SPISKI)

NA KTÓRĄ MA ZASZCZYT PROSIĆ

Dr. Bąkowskiego Klemensa
JWP. Z RODZINĄ

ZA KOMITET:

DYR. ADAMOWA CHMIEŁOWA DYR. PIOTROWA ROKOSZOWA
TOMASZOWA BĘDZIKIEWICZOWA

DYR. EDMUND MAKOWSKI GEN. J. WŁOSTOWIEC-GĄSIECKI

DOCHÓD PRZEZNACZONY NA CELE DOKOŃCZENIA
BUDOWY DOMU ZW. MŁODZ. P. I R. W KRAKOWIE.

ORKIESTRA WŁASNA
WSTĘP ZA ZWROTEM
ZAPROSZENIA

KWIATY.
KONKURS PIĘKNOŚCI
HUMOR. NIESPODZIANKI.

CENY BILETÓW:
POJEDYNCZY ZŁ. 5.-
FAMILIJNY (3 OS.) ZŁ. 10
CZŁONKOWIE ZWIĄZKU
I AKADEMICY ZŁ. 3.-

JWP.

Dr. Bakowski Włomens

W Krakowie.

Św. Jana 12.

Towarzystwo Urzędników Gminy stoł. król. miasta Krakowa

urządza w salach „Starego Teatru“ we wtorek
dnia 4-go marca 1930 r. o godz. 9-tej wieczór

pod protektorem

PREZYDJUM MIASTA KRAKOWA

Tradycyjny Bal Maskowy

na który J. M. Pana (i) uprzejmie zaprasza

Prezydjum Zarządu

EDWARD KUBIŃSKI
Prez.

Dr. TADEUSZ KENNENBERG Wiceprez.
Dor. JAN KRZYŻANOWSKI Wiceprez.

STANISŁAW BĄTKO
Sekretarz

Strój balowy Domino Kostjum Maska

Wstęp bezwzględnie za okazaniem zaproszenia.

Zaproszenia i bilety wstępu wydał Komitet w składzie Głównym
miastu przy plac. S. i przy ul. L. i od piątku 17-go lutego
do 4-go marca codziennie od godziny 12-14 i od godziny 17-19
Nadto w lokalu Tow. przy Hli Krakowskiej na parter codziennie
od godziny 10-12 oraz w niedzielę 3-go marca od godz. 12-14
i od godz. 17-20 W dzień balu od godz. 10 w sali Starego Teatru

21 29718 4

1. m. p. 44

Towarzystwo Urzędników Gminy stol. hról. m. Krakowa

1900 — 1930

Brandt Kazimierz

Pod protektoratem J. W. P. Wojewody Śląskiego
DR. MICHAŁA GRAŻYŃSKIEGO

odbędzie się

w środę, dnia 12 marca
1930 roku o godz. 19.30
wieczorem w Teatrze
Polskim w Katowicach

PRZEDSTAWIENIE JUBILEUSZOWE

ku uczczeniu 30-letniej
pracy artystycznej

KAZIMIERZA BRANDTA

Na uroczystość tę mamy zaszczyt
zaprosić J. W. P.

/

Wieczór wypełni:

Pani Kasztelanowa i Sędziowie
Korzeniowskiego Wyspiańskiego

KOMITET HONOROWY:

WP. Baczyński Michał, Dyrektor P. K. O.
„ Dr. Cyrus—Sobolewski Marjan, Wiceprezes N. I. K.
„ Dr. Dobrowolski Tadeusz, Dyrektor Muzeum Śląskiego
„ Gawlikowski Franciszek, prof. Konserwatorium
„ Frąckowiak Eustachy, Dyrektor Kasy Chorych
„ Dr. Hlond Jan
„ Chmura Stanisław, Naczelnik Urzędu Skarbowego
„ Dr. Chrzanowski Władysław, Radca Skarbowy
„ Dr. Kocur Adam, Prezydent miasta Katowic
„ Kowalczyk Tomasz, Prezes Stow. Kupców
„ Kuntze Leonard, Prezes Dyrekcji Pocz. i Telegr.
„ Ligoń Stanisław, Profesor
„ Miedniak Władysław, Prezes T. P. T. P.
„ Inż. Niebieszczański Mieczysław, Dyrektor P. K. P.
„ Piechulek Jan, Prezes Rady Miejskiej
„ Dr. Ręgorowicz Ludwik, Naczelnik Wydz. Ośw. Publiczn.
„ Różycki Tadeusz, Pułk. 73 pp.
„ Dr. Saloni Tadeusz, Naczelnik Wydz. Prez. Woj. Śl.
„ Sławiak Henryk, Prezes Synd. Dzieł.
„ Sobański Marjan, Dyrektor Teatru
„ Szpakiewicz Mieczysław, kierownik art. dramatu
„ Swistun Karol, Dyrektor Banku Polskiego
„ Dr. Tomiak Stanisław
„ Tymieniecki Stefan, Dyrektor Polskiego Radja
„ Wilk Stanisław, Prezes Z. O. R.
„ Dr. Zając Józef, Generał Brygady
„ Dr. Żurawski Zygmunt, Wice-Wojewoda
„ Zuna Milan, kierownik opery

KOMITET WYKONAWCZY:

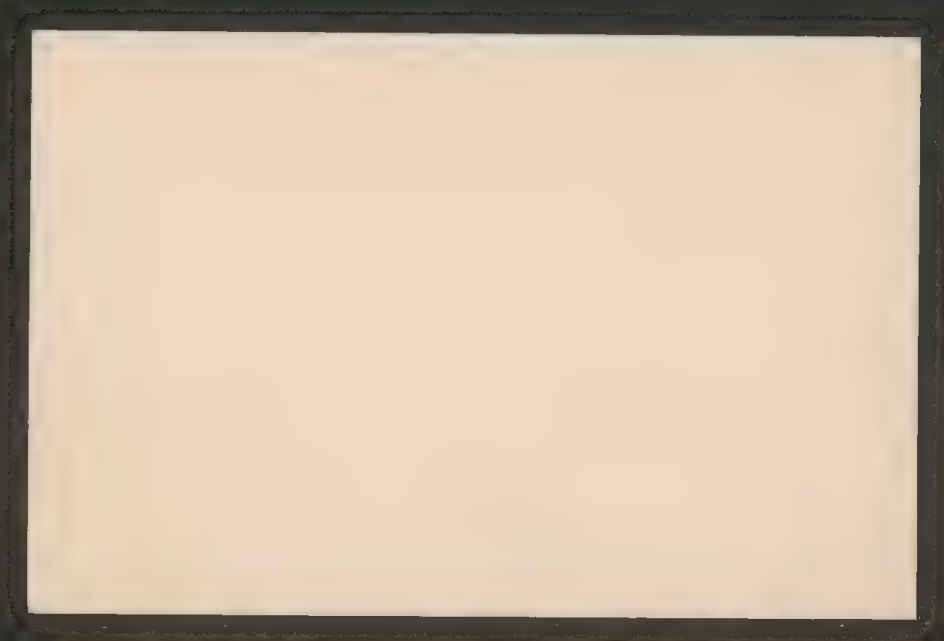
Kol. kol.: Bielecka M., Chodakowska J., Hałacińska H., Jakubowska Z., Lubicz A., Orzecka I., Sobańska K., Szpakiewiczowa M., Barański S., Bielecki M., Bonecki J., Gołaszewski J., Janowski S., Jastrzębski M., Karasiński E., Mazanek A., Pawłowski W., Puchalski W., Romanowski S., Ryszkowski W., Stępniewski J., Zastrzeżyński W., Zbyszewski F., i Zoner M.

*Za otrzymane życzenia z okazji 30-let-
nia pracy scenicznej, składam serdeczne
podziękowanie.*

Z poważaniem

Brandt Kazimierz.

Niezawisłe Pismo Polskie

(Krytyczno-polityczne)

HUMOR I SATYRA

ROGATY

Rękopisów nie zwraca się.

Przedpłata: rocznie . 12 złotych.	Wychodzi 1-go kiedy o nasuwa kzemplarz 1 złoty.	Ogłoszenia: za 1/8 str. 10 złotych.
--------------------------------------	---	--

Wesoły Budżet w Raju!...

Ewa pod figami śladła —
Jako — była — naga — goła —
I jabłuszka smacznie jadła —
Uśmiechnięta i wesoła...

Na to nadszedł Adam stary —
To za jabłkiem — to za Ewą —
Zerknie — i niedając wiary —
W zakazane — patrzy — drzewo...

Jakby nigdy nie nie było —
Ewa — jabłka mu utoczyła —
„Zjadaj” — rzecze — „że aż miło —
„Lecz — to sprawa — tajemnicza...”

Adam dłużej już nie pytał,
Bo miał w duszy uczuć nawał —
Tylko Ewę tulił — witał
I jej wdziękiem się napawał...

I nieważał że przekroczył
Konstytucję Raju Kartę...
Nagle! — gdzieś na kresach — zoczył
Niewesołą — z mieczem wartę!

Z listków fig uwił wieńce —
W nich wesoły budżet zginał —
Zwiedły róże i rumieńce —
Marzeń jasnych wiek przeminał...

Sława! — Sława!! — Sława!!!

Świątynię Sławy! — Polsko! — wzniosłem Tobie,
W Której — Duch-Pocieszyciel — grzmi w orędzie
Prawdy — Miłość — na Zmartwychwstań Grobie —
Na Czyn Narodów! — Wolnych — wiecznie — wszędzie!

Śmiejcie się góry — śmiejcie się Niebiosa, —
Że serca mroźne — że mózgi jałowe,
Że je nie skrzepi — Bożych Cudów Rosa,
Że je nie wskrzesza — Żywe Słowo Nowe...

Ha! — Trup ten stoi! — Z serc i mózgów zbity.
Wbił wzrok — martwy — we fale błękitu —
Martwemi usty — „głosi nowe świty“
Narodów całych — niewoli — zenitu...

Lichwa — z miliardów — przegryzie do kości —
I pożre mięso z ciał i spodli dusze
Że świecić będą tej próchnem nagości, —
Która cierpiała — daremne — katusze!

I nie nie będzie i nie nie zostanie —
Ze zdzierstw miliardów lichwiarzy-złodziei!...
Na gruzach zbrodni — Nowy — Ład powstanie!
Wskrzеси Narody na Wolność Dzisiaj...

Zaprawdę! — idzie — Polski Zakon Nowy
Trzeci Testament, który ma pozostać
Do końca świata — rozkruszyć okowy —
W Królestwo Boże — zmieni światła postać!

Trzeci Testament — zbratanych Narodów
W imię Idei — Miłości i Woli —
Zwiąże Je w Wolność od Rodów do Rodów —
Wyzwoli z kajdan niedoli — niewoli...

Już wonezas rozgrzmi Konstytucja Wielka
Wszystkich Narodów i całej Ludzkości,
Której — Moc Czynów — będzie dana — wszelka
W imię Wszechrzędu — Cudu Wszechmiłości!

Zaprawdę Polski — Krzyże i Golgota,
Które lat trwały — sto czterdzieści cztery —
Bóg w Łasce nie dał na to — by niecnota
Polski Cud w wiatrów roznęła cztery...

Bo Bóg — Przeznaczeń Losy i Granice,
Które — w Bezgranic — płyną — Nowe Rzeki —
Wciął Nowych Światów odsłaniając lico
Złożył — w Czterdzieści i Cztery „Eureki“

Śmiejcie się góry — śmiejcie się Niebiosa, —
Że serca mroźne, że mózgi jałowe,
Że je nie skrzepi — Bożych Cudów Rosa
Ni Mickiewicza — Żywe Słowo Nowe!!!

Dziewicom Polskim na Szczęście!

Splywasz z Niebios luba Wiosno
Kwiaty rosną, kwiaty kwitną,
Wychylają pierś radosną
I witają toń błękitną...

Popłynęły w morza lody,
Gdzieś zniknęły czarne śniegi —
Powiał ciepły wietrzyk zgody,
Miłość wzbiera — nad serc brzegi...

Bo ta Miłość — czysta — dzielna,
Która święci Cud przebaczeń —
Święta — Czynem nieśmiertelna:
Ona dzięrzy Moc Przeznaczeń...

I ponad Nią — siły niema —
Któraby — przemogła — Szczęście;
Miłość Bramy Niebios trzyma
Na wszechwieczne dusz zamęcie!

Wstana Ludy i w Narody
Spłyną w zgodny ton Ludzkości —
Wejdą do Świątyni Zgody,
Sławy Cudów w Wszechmiłości!

Bo Przeznaczeń Bóg wypełni
Czarą Cudów i Wyzwoleń
Chrześcijaństwa w Cudów Pełni
Na Wesela Dzień Pokoleń...

Bo tu w Polsce Naszej Świętej
Nowej Trzeciej Świata Ery
Bije Prawd Zdrój niepojęty
W Liczbie Sto Czerdziesięci Cztery!

Więc dziś wzywam Was Dziewice
I poważne Matki Wasze —
Wam tajemnic znane lice, —
Znane Polskich Chat poddasse...

Więc ochoczo — rażno — razem,
Zbierzcie się na Szczęścia Święto —
Z Dobrej Woli, — z tym wyrazem —
Co drży w Sercu — niepojęty...

Zbierzcie grosza — wiele trzeba —
Złotych — Dziesięć — Sto Tyśięcy
A już Szczęście spłynie z Nieba —
Milion złotych — dwa i więcej...

Leż wybiercie już Komitet,
Który, z Dobrą Wolą — czeka
I Bogacza ma epitet —
A ponadto ma „Eureka“!!

„ROULETTE EUREKA 144“

Umiejętna zasada. — Niema hazardu. — Stałe reguły.
1878 Stałe korzyści. 1928

Po kilkudziesięcioletnich moich badaniach — które stwierdziłem doświadczeniami — odkryłem **Wielkie Prawo Przypadku** i zastosowałem je w mojej metodzie „Roulette Eureka 144“. Metoda „Roulette Eureka 144“ podaje jasne, zwięzłe i stałe reguły.

Do

Wysokiego Sejmu, Senatu i Rządu!

Wobec ciężkiego położenia Skarbu Państwowego, — któremu słunkowo więcej złożyli daniny — przez uszczuplenie głodowych ich emerytur i pensyj — emeryci i pracownicy państwowi, niżeli miljarde-rzy, którzy daninę wynagrodzili sobie dalszą wysokoprocentową podwyżką cen nawet koniecznych artykułów żywności — wobec groźby głodowego bytowania emerytów, którym nikt nie pomaga, pomoc nie chce, czy nie może — do wyłożenia się z piekielnego położenia — przedkładam skromną i uroczystą prośbę:

Wysoki Sejm i Rząd raczy wyznaczyć zaprzysiężoną ad hoc komisję, którejbym moją metodę „Roulette Eureka 144“ przedłożył.

Stefan Rogalski.

Naczelnym i odpowiedzialnym Redaktorem i Wydawcą: Stefan Rogalski.

Redakcja i Administracja. Kraków, ul. Jagiellońska 1. 8, I p.

*Tę redaktor odpow. drukarni i nakładu
Drukarnie co miesiąc w Krakowie pod zarządem Romana Perka
po krajach i zagranicą w drukarniach i po
poczcie reklamowa.*

Piątek 23 maja, 1930.

Cena 20 gr.

Godzina 1 w południe.

NADZWYCZAJNE WYDANIE

ILUSTROWANY KURYER CODZIENNY

Nadzwyczajna Sesja Sejmu odroczone!

(Telefonem od naszego korespondenta).

Warszawa, 23 maja (Wrz) godz. 11 przed południem. W dniu dzisiejszym Pan Prezydent Rzpltej podpisał dekret odraczający nadzwyczajną sesję Sejmu na dni 30.

Dekret Prezydenta Rzpltej

Warszawa, 23 maja, godzina 11 min. 15. (Wrz). Zgodnie z naszymi przewidywaniami, którym daliśmy wyraz we wczorajszym numerze (I. K. C. w części wczorajszego nakładu) zapowiedział na podstawie posiadanych informacji, iż zwołana na 23 b. m. sesja Sejmu zostanie odroczone. Przyp. red.) dziś nastąpiło odroczenie sesji Sejmu.

Po godz. 11 przed południem przybył do Marszałka Sejmu szef gabinetu prezesa Rady Ministrów p. Schaetzel, który doręczył p. marszałkowi

zarządzenie Prezydenta Rzpltej.

Zarządzenie to brzmi:

„Zarządzenie P. Prezydenta Rzeczypospolitej”.

W sprawie odroczenia nadzwyczajnej sesji Sejmu.

„Na podstawie art. 25 konstytucji odraczam nadzwyczajną sesję Sejmu na dni 30.

Warszawa, 23 maja 1930 r.

Podpisano: Prezydent Rzpltej I. Mościcki.

Prezes Rady Ministrów Sławek.

Odroczenie Sejmu, które wywołało w kołach politycznych

wielką sensację.

uzasadni premier Walery Sławek osobną deklaracją, którą podajemy poniżej.

Tkwí ona w czem innem. Tkwí ona w liczeniu na to, że społeczeństwo łatwo zapomni niedawną jeszcze przeszłość...

Tymczasem warto sięgnąć pamięcią w nie-daleką tylko przeszłość. W latach 1925—1926 by sobie uprzytomnić jaka była rola tych samych czynników, które dziś biadają nad rzekomą katastrofalną wprost sytuacją państwa.

Trzeba sobie przypomnieć, jaki był istotny stan gospodarczy państwa wtedy, gdy one miały władzę w rękach. Mimowoli przychodzi na myśl refleksja, jaki byłby przebieg obecnego kryzysu, gdybyśmy go mieli przeżywać w warunkach przedmających bez zrównoważonego budżetu, bez stabilizowanej waluty.

Dopiero fundamenty założone przez rząd pomajowe u podstaw naszego życia gospodarczego wytrzymują tę ogólną próbę.

Znamiennym jest również fakt pierwszorzędnej wagi dla szerokiego mas obywateli, że mimo ciężkiej konjunktury i dużego bezrobocia płace robotnicze i pracownicze nie uległy nigdzie niżce.

Życie gospodarcze waha się stale między dobrymi a złymi konjunkturami.

Objąłem obowiązki szefa rządu — ciągnie p. premier — w złej konjunkturze, to też więcej niż normalnie w wysiłku codziennej pracy poświęcać musi obecny rząd na zagadnienia gospodarcze, ażeby złe skutki tej konjunktury ograniczyć do minimum, więcej niż w każdym innym okresie musi baczyć na to, ażeby gra polityczna czynników sejmowych zapoznająca istotne interesy gospodarstwa państwa nie hamowała rozpoczynającej się już powoli poprawy.

Takie były motywy wniosku o odroczenie sesji — kończy p. premier Sławek swe wyjaśnienia w tej sprawie.

Niema możliwości rzeczywistej współpracy Rządu z Sejmem.

Dlaczego premier Sławek doradził Prezydentowi Rzeczypospolitej odroczenie sesji sejmowej?

Warszawa, 23 maja (Wrz.). Godzina 11.25. P. Prezes Rady Ministrów Walery Sławek udzielił następujących wyjaśnień o motywach odroczenia Sejmu:

P. Prezydent Rzpltej zapytał mnie o opinię w sprawie sesji nadzwyczajnej Sejmu i Senatu, których zwołania sądząca jedna trzecia posłów Sejmu. Pozwoliłem sobie więc przedstawić pogląd następujący:

1) Żądanie zwołania obu Izb ustawodawczych na sesję nadzwyczajną jedynie przez posłów Sejmu, nie jest konstytucyjnie uzasadnione. Zwołanie Senatu mogłoby tylko wtedy być obowiązujące, gdyby zostało zgłoszone — jak to miało miejsce we wrześniu 1927 r. — przez jedną trzecią ustawowej liczby senatorów. Wobec tego zaproponowałem P. Prezydentowi zwołanie na sesję nadzwyczajną Sejmu, a nie Senatu.

2) Treść petycji żądającej zwołania sesji nadzwyczajnej, oraz późniejsze oświadczenia stronnictw z tą sesją związane, zarówno jak i sami fakt, że zwołania sesji domagali się jedynie posłowie Sejmu, wskazywały, iż nie ma żadnych szans na to, ażeby prace Sejmu mogły obecnie być rzeczowe.

Z tych też względów przedstawiłem p. Prezydentowi wniosek o odroczenie sesji — mówił p. premier Sławek. Obecnie sytuacja polityczna na terenie Sejmu nie daje możliwości rzeczowej współpracy rządu z Sejmem nad zagadnieniami, które narzucają nam potrzeby państwa, a przede wszystkim walkę ze skutkami kryzysu gospodarczego.

Jak do tych zagadnień może ustosunkować się Sejm, niech zilustruje przykład następujący:

Kiedy w marcu br. bezrobocie dawało się najdotkliwiej odczuć masom robotniczym,

wówczas Klub PPS. CKW. doprowadził wspólnie ze stronnictwami ludowymi do obalenia prof. Bartla, borykającego się z konsekwencjami kryzysu.

Obalono wówczas rząd nie z powodu różnicy poglądów na program walki z kryzysem, motywem była wyłącznie walka z ministrem Prystorem o stan posiadania PPS. CKW. w Kasach Chorych.

Obecnie, kiedy światowy kryzys gospodarczy, który, jak ciężka rzeczywistość odbija się i na naszym życiu, wymaga rzeczowej i pozytywnej pracy, to właśnie to opóźnienie gospodarcze stało się zasadniczym tematem politycznej gry opozycji.

„Wszystkie stronnictwa opozycyjne mają usta pełne lamentu nad kryzysem. Z wiedzy ludzkiej zrobili sobie hasło dla demagogii partyjnej, ale nie w tych grach leży istota rzeczy.

1000 150 300

Yield 1000

1000 150 300

1000 150 300

1000 150 300

1000 150 300

1000 150 300

1000 150 300

1000 150 300

PREZYDENT STOŁ. KRÓL. MIASTA KRAKOWA
Z OKAZJI POBYTU W KRAKOWIE DELEGACJI
PARYSKIEJ RADY MIEJSKIEJ

MA ZASZCZYT ZAPROSIĆ JWP.

NA

UROCZyste POSIEDZENIE

KTÓRE ODBĘDZIE SIĘ W NIEDZIEŁĘ, DNIA 25 MAJA
1930 R. O GODZINIE 12 W POŁUDNIE W SALI RADNEJ
NA RATUSZU KRAKOWSKIM.

STRÓJ: CZARNY.

JWP. Jr.Klamons E a k o w s k i

Syndyk miejski

W K R A K O W I E

ulica św.Jana 12.

SPRAWOZDANIE
KOMITETU

UCZCZENIA

OŚMDZIESIĄTEJ ROCZNICY URODZIN

DRA STANISŁAWA TOMKOWICZA

28/V 1930.

KRAKÓW MCMXXX

NAKŁADEM KOMITETU

WRAKOW — Druk W. L. ANCYCA I SPOLKI

Komitet uczczenia ośmdziesiątej rocznicy urodzin dra Stanisława Tomkowicza, prezesa Komisji Historji Sztuki Polskiej Akademji Umiejętności zawiązał się w październiku 1929 roku. W skład Komitetu weszli: wiceprezes Komisji Historji Sztuki Polskiej Akademji Umiejętności m. in. Leonard Lepsz jako prezes, dr Tadeusz Przykowski jako sekretarz oraz jako członkowie: doc. U. J. dr Adam Bochnak, doc. U. J. dr Stanisław Gąsiorowski, sekretarka Komisji Historji Sztuki dr Marja Jarosławiecka, konserwator Muzeum XX. Czartoryskich dr Stefan Komornicki, dyrektor Muzeum Narodowego prof. U. J. dr Feliks Kopera, konserwator metropolitalny i dyrektor Muzeum Metropolitalnego ks. doc. U. J. dr Tadeusz Kruszyński, prof. U. J. dr Wojśław Molé, państwowy konserwator zabytków sztuki dr Andrzej Oleś, prof. U. J. dr Julian Pagaczewski i prof. U. J. dr Tadeusz Szydłowski. Komitet uchwalił wybić na cześć jubilata medal; zwrócono się więc do art. rzeźbiarza Karola Hukana z prośbą o wykonanie projektu, a równocześnie rozesłano zaproszenia do subskrypcji. Wpłynęły zamówienia na 1 medal złoty, 19 srebrnych i 132 brązowych. Wybicie medalu powierzono Mennicy Państwowej w Warszawie. Jubilat prosił, by nie urządzać uroczystego obchodu, jak również, by mu nie ofiarowywać medalu złoto-ego, jak się to czyni w podobnych wypadkach, lecz najtańszy, brązowy, oszczędności natomiast przeznaczyć na cel, przez niego wskazany. Komitet zastosował się do tego życzenia i w dniu rocznicy urodzin dra Tomkowicza, t. j. 28 maja 1930 roku, udał się *in corpore* do jego mieszkania, gdzie po odpowiednich przemówieniach wręczono jubilatowi medal brązowy i kwotę 1100 zł. do jego rozporządzenia. Ponieważ wybito ponad ilość subskrybowaną 1 medal srebrny i 7 brązowych, przeto powyższa kwota jeszcze wzrosne po sprzedaży tych medali.

* Patrz zestawienie dochodów i wydatków na stronie 8

Przebieg Dr. Witoldów Kozłowski i Izabela Kozłowska m. in. Muzeum,

MEDAL NABYŁY NASTĘPUJĄCE OSOBY I INSTYTUCJE:

A. ZŁOTY.

- 1 Gmina stol. król. Miasta Krakowa dla Muzeum Narodowego

B. SREBRNY

1. Adam książę Czartoryski w Krakowie
- 2 Marjan Dąbrowski, poseł na Sejm, redaktor naczelny Ilustrowanego Kurjera Codziennego w Krakowie.
- 3 OO. Dominikanie w Krakowie
4. dr Tadeusz Epstein, prezydent Izby Handlowo-Przemysłowej w Krakowie
- 5 Gmina stol. król. Miasta Krakowa dla Muzeum Narodowego
6. dr Stefan Komornicki, konserwator Muzeum XX. Czartoryskich
- 7 Edward hr. Krasiński w Warszawie
- 8 dr Mikołaj Kwaśniewski, wojewoda krakowski
9. dr Karla hr. Lanckorońska w Wiedniu
- 10 dr Andrzej książę Lubomirski w Przeworsku
- 11 Kazimierz książę Lubomirski w Krakowie
- 12 Franciszek Maczowski, architekt w Krakowie
- 13 Ministerstwo Wzrostu Religijnych i Oświecenia Publicznego
- 14 Muzeum Sztuki i Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- 15 Róża hr. Raczyńska w Krakowie
- 16 Hieronim książę Radziwiłł w Balicach
- 17 Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Lwowie
- 18 Zbiór Numizmatyczny Uniwersytetu Warszawskiego
- 19 Zbiory Państwowe w Warszawie

C. BRONZOWY

- 1 Helena d'Abancourt de Franqueville, bibliotekarka Polskiej Akademii Umiejętności
- 2 dr Władysław Abraham, profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza
- 3 Akademickie Koło Historyków Kultury Wschodniej Uniw. Jagiell.
- 4 Akademickie Koło Historyków Sztuki Uniw. Jagiell.
- 5 Wacław Anczyz, właściciel drukarni w Krakowie
- 6 dr Włodzimierz Antoniewicz, profesor Uniwersytetu Warszawskiego
- 7 dr Zygmunt Batowski, profesor Uniwersytetu Warszawskiego
- 8 dr Klemens Bakowski, adwokat w Krakowie
- 9 Biblioteka Jagiellońska
- 10 Lucyna Bienkowska, wdowa po profesorce Uniw. Jagiell.
- 11 dr Zbigniew Bochenki, kustosz Muzeum Narod. w Krakowie
- 12 dr Adam Bochnak, docent Uniw. Jagiell.
- 13 dr Ferdynand Bostel, dyrektor gimnazjum we Lwowie.
- 14 inż. Józef Buczkowski w Warszawie
- 15 dr Kazimierz Buczkowski, kustosz Muzeum Narod. w Krakowie
- 16 Jan Bukowski, art. malarz, profesor Państwowej Szkoły Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego w Krakowie
- 17 Marcin Bukowski, architekt w Krakowie
- 18 dr Edmund Bulanda, profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza.

- 19 ks. Stanisław Bulanda, prałat, dyrektor Muzeum Diec. w Tarnowie
20. Adam Chmiel, dyrektor Arch. Aktów Dawnych Miasta Krakowa.
- 21 dr Jan Dąbrowski, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego
- 22 dr Włodzimierz Demetriukiewicz, profesor Uniw. Jagiell.
- 23 Józef Dorawski, dyrektor Kasy Oszczędności Miasta Krakowa.
- 24 inż. Henryk Dudek, prezes Dyrekcji Robót Publ. w Krakowie.
- 25 dr Roman Dyboski, profesor Uniw. Jagiell.
- 26 dr Zygmunt Ehrenpreis, adwokat w Krakowie
- 27 dr Stanisław Estreicher, profesor Uniw. Jagiell
- 28 ks. dr Jan Fijałek, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, kanonik Kapituły Metropolitalnej Krak.
29. dr Ludwik Finkel, profesor Uniw. Jana Kazimierza
30. dr Kazimierz Furmankiewiczówna w Krakowie
31. Zygmunt Gawlik, architekt w Krakowie.
- 32 dr Stanisław Gasiorowski, docent Uniw. Jagiell
33. dr Mieczysław Gebałowicz, docent Uniw. Jana Kazimierza
- 34 Juliusz Grosse, kupiec w Krakowie
35. dr Marja Gutkowska, wizytorka w Kuratorjum Okręgu Szkolnego w Krakowie
36. dr Marceli Handelsmann, profesor Uniw. Warszawskiego
- 37 dr Władysław Heinrich, profesor Uniw. Jagiell
38. Ferdynand Hoesick w Warszawie
- 39 Karol Hukan, art. rzeźbiarz w Krakowie
40. dr Zdzisław Jachimecki, profesor Uniw. Jagiell
41. Marjan Jagusiński, rada województwa w Krakowie.
- 42 dr Marja Jarosławiecka, kustosz Muzeum XX. Czartoryskich
- 43 Wojciech Jastrzębowski, dyrektor Departamentu Sztuki i Kultury w Ministerstwie W. R. i O. P
- 44 OO. Jezuici w Chrowie.
- 45 ks. dr Józef Kaczmarczyk, profesor Uniw. Jagiell
- 46 dr Kazimierz Kaczmarczyk, dyrektor Arch. Państ. w Poznaniu
47. dr Juliusz Kleiner, profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza.
- 48 Wacław Konderski, dyrektor Banku Gosp. Kraj. w Warszawie
- 49 Jan bar. Konopka w Brnie
- 50 dr Feliks Kopera, dyrektor Muz. Nar., profesor Uniw. Jagiell
- 51 dr Teodor Kosch, adwokat w Krakowie
- 52 dr Kazimierz Kostanecki, prof. Uniw. Jagiell., prezes Polsk. Ak. Um
53. dr Stanisław Kot, profesor Uniw. Jagiell
- 54 dr Władysław Kozicki, profesor Uniw. Jana Kazimierza
55. dr Marjan Kukiel, general W. P., dyrektor Muzeum XX. Czartoryskich, docent Uniw. Jagiell
- 56 Augustyn Kurner, właściciel zakładu blacharskiego w Krakowie
57. ks. dr Józef Kuliniowski, archipięzbiter-infulat kościoła Marjackiego w Krakowie
- 58 Józef Kwiatkowski, kustosz Muzeum Narodowego w Krakowie
- 59 dr Karol hr. Lanckoroński w Wiedniu
60. inż. Leonard Lepszy w Krakowie
61. Rita Lipska w Krakowie.
- 62 Tadeuszowie hr. Lubieński w Zassow
- 63 Edmund Makowski, dyrektor Oddziału Banku Polsk. w Krakowie.
- 64 dr Tadeusz Mańkowski, adwokat we Lwowie
- 65 ks. Jan Masny, prepozyt akad. kościoła św. Anny w Krakowie
66. ks. Stanisław Maśliński, rektor Seminarjum Duch. Diecezji Śląskiej.

67. Józef Mehoffer, profesor Akademii Sztuk Pięknych
68. Anna Misiażanka, studentka filozofii w Krakowie
69. dr Wojsław Molé, profesor Uniw. Jagiell
70. dr Marjan Morelowski, zast. prof. Uniw. Stefana Batorego
71. dr Józef Muczkowski, sędzia Sądu Apelacyjnego w Krakowie
72. Muzeum XX. Czartoryskich
73. Muzeum Narodowe w Krakowie
74. Muzeum Narodowe w Warszawie
75. Muzeum Państwowe w Grodnie
76. Muzeum Wielkopolskie
77. ks. dr Bogdan Niemczewski, prepozyt kościoła św. Florjana w Krakowie
78. Józef Niesiolowski, radca województwa w Krakowie.
79. dr Julian Nowak, prof. Uniw. Jagiell., h. prezes Rady Ministrów
80. dr Andrzej Oleś, konserwator zabytków sztuki w Krakowie
81. Sławomir Odrzywolski, architekt w Krakowie
82. dr Julian Pagaczewski, profesor Uniw. Jagiell
83. OO. Paulini na Jasnej Górze
84. dr Leon hr. Piniński, profesor Uniw. Jana Kazimierza
85. ks. dr Adam Podwin, prałat-scholastyk Kapituły Metropol. Krak.
86. Franciszek hr. Połocki, dyrektor Dep. Wyznań w Min. W. R. i O. P.
87. Władysław Prajer, kustosz Muzeum Narodowego w Krakowie
88. dr Jadwiga Przeworska w Warszawie
89. Kazimierz Przybysławski w Łwowie
90. dr Tadeusz Przypkowski w Krakowie
91. dr Jan Ptaśnik, profesor Uniw. Jana Kazimierza (†)
92. ks. Józef Rokoszy, prałat w Radomiu
93. ks. dr Stanisław Rospond, biskup-suffragan krakowski
94. ks. Jan Rostworowski T. J. w Krakowie
95. dr Michał Rostworowski, profesor Uniw. Jagiell
96. dr Witold Rubczyński, profesor Uniw. Jagiell
97. dr Mieczysława Ruxerówna, zast. prof. Uniw. Poznańskiego
98. dr Stanisława Sawicka w Warszawie
99. dr Józef Seruga, podpułkownik W. P. w Krakowie
100. Marja hr. Sierakowska w Krakowie
101. Ludwik Skaza w Krakowie
102. dr Oskar Sosnowski, profesor Politechniki Warszawskiej
103. Kazimierz Skórewicz, architekt w Warszawie
104. Piotr Stachiewicz, art. malarz w Krakowie
105. dr Jan Starzewski w Krakowie
106. dr Leon Sternbach, profesor Uniw. Jagiell
107. Tadeusz Stryjeński, architekt w Krakowie
108. Jerzy Szablowski, asystent Uniw. Jagiell
109. Maciej Szukiewicz, kustosz Domu Matejki w Krakowie
110. dr Władysław Szumowski, profesor Uniw. Jagiell
111. Mieczysław Szybalski, sędzia Sądu Apelacyjnego w Krakowie.
112. dr Tadeusz Szydłowski, profesor Uniw. Jagiell
113. ks. Marceł Słepicki, prałat-dziekan Kapituły Metropol. Krak.
114. dr Rafał Taubenschlag, profesor Uniw. Jagiell
115. Towarzystwo Miłośników Historji i Zabytków Krakowa.
116. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie
117. dr Mieczysław Treter, docent Uniw. Warszawskiego
118. ks. Józef Tuszwski T. J. w Krakowie.

119. dr Juliusz Twardowski, b. minister, prezvdent Izby Handlowej
Polsko-Austrjackiej w Wiedniu
 - 120 Edward hr. Tysskiewicz w Krakowie
 - 121 Uniwersytet Stefana Batorego
 - 122 Jerzy Warchałowski w Warszawie
 123. dr Stanisław Witkowski, profesor Uniw. Jana Kazimierza
 124. dr Adam Wrzosek, profesor Uniw. Poznańskiego
 - 125 Zakład Historji Sztuki Uniw. Jagiell
 - 126 dr Stanisław Zarewicz, kustosz Muzeum Histor. Miasta Łwowa
 - 127 Zarząd Tymczasowy Powiatu Krakowskiego
 128. ks. dr Józef Zdanowski, dyrektor Muzeum Diecezjalnego w Kielcach
 129. dr Marjan Zdziechowski, profesor Uniw. Stefana Batorego
 130. dr Fryderyk Zoll, profesor Uniw. Jagiell
 131. Franciszek Zygartowski w Poznaniu.
 132. Roman Żaba, generał W. P. w Krakowie
-

DOCHODY

ZESTAWIENIE DOCHODÓW I WYDATKÓW

WYDATKI

	zł.	gr.		zł.	gr.
1 Za 1 medal złoty			1 Honorarium art. i rz. narza. Karola Jukana	1	150
2 Za 10 medali srebrnych po 100 zł.	1.000	—	2 Koszt wyhicia medali w Kemikey Państwo wraz z materiałem		
3 Za 132 medale brązowe po 20 zł.	2.640	—	a) 1 złotego	880	—
4 Koszt dr. Jozef Kurowski złożył do rozpo- rządzenia Jubilat	81		b) 24 srebrnych po 30 zł	600	—
5 Druk nie nadpisał	11	10	c) 110 brązowych po 14 gr. zł	1 470	—
6 Procent od 500000, która była umieszczona w Kasie Oszczędności	25	71	Razem	2 950	99 gr.
			3 Druk zaproszeń do subskrypcji i opłata pocztowa od arch. rozkładu		165 15
			4 Koszt transportu medali z Warszawy		24 80
			5 Druk sprawozdania		165
			6 Koszt przesłania medali (opakowanie i opłaty pocztowe)		105 80
			7 Oddano do dyspozycji Jubilata		1 100
Razem	3.771	81	Razem	3.530	81

Porównaj zestawienie sprawdziłszy i stwierdziłszy zgodność wyszczególnionych pozycji ze stanem faktycznym
w Krakowie dnia 28 maja 1930 r.

Dr. Andrzej Oleś

Dr. Adam Bochnak

CENY OGŁOSZEŃ:

razowo za jeden wiersz milimetrowy:

cyfrowy, kombinowany	zł. 0.20
„planowych”	zł. 0.30
„planowych”	zł. 0.40
„planowych”	zł. 0.35
„planowych”	zł. 0.50
„planowych”	zł. 0.60

W ogłoszeniach świątecznych 25% drożej. — Ogłoszenia zamiej-

scie. — Za zastrzeżenie miejsca dolicza się 25%.

Redakcja nie bierze odpowiedzialności

za terminowe umieszczenie ogłoszeń.

Ogłoszenia obowiązują od dnia zmiany w nagłówku.

Redakcja „Czasu” i wszystkie miejscowe i za-

głoszenia Biura dzienników i ogłoszeń.

inaczej, jak na korzyść monarchji i Habsburgów. Co więcej w pierwszych latach, gdy przeciwnicy Ottona i cały obóz elekcjonistyczny spoglądali na Włochy, legitymiści za przewodem zmarłego niedawno jednego z ich wodzów hr. Andrassego pragnęli szukać kontaktu z Francją. Zawiedli się, a polityka francuska doczekała się tego, że oba walczące ze sobą obozy monarchistyczne pogodziły się na punkcie przyjaźni do Włoch, które nie okazały się wcale niewdzięcznymi. I jeśli dziś się mówi, że Włochy, tradycyjny wróg Habsburgów, gotów się zgodzić na ich powrót na tron, bo to potrzebne im jest w toczącej się grze dyplomatycznej z Francją, to jest to niebylejaka ironja losu. Kwestja rewizji polityki francuskiej w Europie środkowej staje się zagadnieniem coraz bardziej aktualnem.

Wręczenie medalu Stanisławowi Tomkowiczowi.

W dniu wczorajszym odbyło się wręczenie medalu znakomitemu uczonemu i konserwatorowi zabytków sztuki, Dr. Stanisławowi Tomkowiczowi, prezesowi Komisji Historji Sztuki Polskiej Akademji Umiejętności.

Medal został wybity staraniem specjalnego komitetu złożonego z historyków sztuki, na czele którego stanął inż. Leonard Lepszy. Artystyczne zaprojektowanie medalu powierzono znanemu artyście rzeźbiarzowi p. K. Hukanowi. Wybiciem medalu zajęła się mennica państwowa w Warszawie. P. K. Hukan wywiązał się z zadania jaknajlepiej. Medal przedstawia z jednej strony nader udatną podobiznę Jubilata, z drugiej zaś alegoryczne postacie, siedzące na tle Wawelu. Na rozpisany subskrypcję wpłynęły liczne zamówienia. Gmina miasta Krakowa zakupiła dla Muzeum Narodowego jeden złoty medal, a pozatem zgłosił się i inni nabywcy medalów srebrnych (19) i brązowych (132). Jubilat pragnął, by nie uczaić się urzędowego obchodu, jak również, by mu nie odmawiano, jak to się czyni w podobnych wypadkach, przez miasteczka, brodzowice, czy inne, małe miasteczka, przeznaczone przez niego wskazany. Komitet zastosował się do tego życzenia i w dniu wczorajszym udał się w południe do mieszkania Jubilata, celem wręczenia mu medalu i złożenia hołdu.

W mieszkaniu Jubilata zeszli się członkowie Komitetu pp.: Leonard Lepszy, doc. Dr A. Bochnak, doc. Dr Stan. Gąsiorowski, Dr M. Janaszewski, Dr St. Komornicki, ks. prof. T. Krzyżewski, prof. Dr Władysław Miele, prezes Dr J. Muczkowski, kons. Dr A. Oleś, prof. Dr J. Pagaczewski, przedstawiciele Polskiej Akad. Umiejętności: prezes prof. K. Kostanecki i sekretarz gen. prof. Dr Kutrzeba oraz reprezentanci Ak. Koła Historyków Sztuki p. Jadwiga Orłowiczówna i pp. J. Szablowski i K. Estreicher.

Wręczając medal, imieniem Komitetu przemówił do Jubilata wiceprezes Komisji Historji Sztuki Akad. Umiej. inż. Leonard Lepszy. Podkreślił on w swem przemówieniu ogromne zasługi Jubilata, na polu naukowem, jako autora rozlicznych rozpraw z pomnikową monografią Wawelu na czele oraz jako organizatora nauki, zasłużonego prezesa Komisji Historji Sztuki, dalej na polu konserwatorstwa, jako nieustraszonego obrońcy zabytków, a w końcu na polu humanitarnem i charytatywnem. Współpracownicy, koledzy i przyjaciele — podniósł dalej p. inż. L. Lepszy w swem przemówieniu — zastosowali się do życzenia Jubilata i miast wręczyć mu medal złoty, ofiarują mu tylko skromny, brązowy, dołączając do tego sumę 1100 zł., uzyskaną jako dochód przy rozsprzedaży medalu.

W bardzo serdecznych słowach wyraził najlepsze życzenia Jubilatowi imieniem Polskiej Akademji Umiejętności, jej prezes prof. K. Kostanecki.

Imieniem Uniwersytetu Jagiellońskiego złożył Jubilatowi życzenia prof. Dr Julian Pagaczewski. Osoba prezesa Tomkowicza złączona jest bowiem z Uniwersytetem krakowskim licznymi węzłami. Jubilat jest byłym uczniem i doktorem na wydziale filozoficznym, niejednokrotnie współpracował z Uniwersytetem, ogłosił znakomitą rozprawę o kolebce Wszechnicy krakowskiej, dzisiejszym gmachu Biblioteki Jagiellońskiej, a nawet w sprawach obsadzania katedr Uniwersytet Jagielloński korzystał z jego światłej rady. Nic też dziwnego, że wśród napływających życzeń nie może zabraknąć głosu Uniwersytetu. Prof. J. Pagaczewski odczytał list z życzeniami, wystosowany do prez. Tomkowicza przez rektora H. Hoyerę.

W końcu imieniem młodzieży akademickiej studjującej historję sztuki, a zgrupowanej w akademickiem Kole Historyków Sztuki, przemówiła p. Jadwiga Orłowiczówna. Podkreśliła, iż na licznych dziełach naukowych Jubilata młodzież uczy się dzieł sztuki polskiej i zapoznaje się ze ścisłą metodą naukową. Dlatego pragnąc uczcić Jubilata walne zgromadzenie Koła Historyków Sztuki wybrało prez. Stan. Tomkowicza członkiem honorowym Koła.

Odpowiadając na te życzenia prezes Tomkowicz wyraził swą wdzięczność za to — jak parokrotnie podkreślał — niezasłużone uznanie. Przypadło mu poprostu żyć w Polsce, w okresie, w którym nie można jej było służyć orężem, więc pragnął ojczyźnie służyć jak mógł najlepiej, w miarę swych sił. W życiu swem i pracy, prezes Tomkowicz nie widzi nic więcej poza prostem spełnieniem obowiązku. Jeżeli zgodził się na dzisiejszą uroczystość to w pierwszym rzędzie dlatego, iż zapewnił

go, że nie przybierze ona większych rozmiarów, następnie dlatego, że daje mu możliwość rozporządzenia większą sumą pieniężną na jakiś szlachetny cel, a w końcu i dlatego także, iż postanowiono upamiętnić ją medalem o wysokiej wartości artystycznej. Na zakończenie Jubilat zawiadomił zebranych, iż sumę złożoną na jego ręce przeznacza na cele Bursy dla męskiej młodzieży seminaryjnej, którą to instytucję opiekuje się.

Pełne skromności przemówienie prez. Tomkowicza, zakończyło całą uroczystość. Po złożeniu mu życzeń, obecni rozeszli się pełni głębokiej czci dla nieustrudzonego historyka sztuki, który od lat pracuje owocnie dla nauki i kraju. W.

Czytelnikom „Czasu“ osoba prezesa Stan. Tomkowicza jest chyba najlepiej znana. Przez szereg lat był redaktorem naszego dziennika, prowadząc go w myśl jego tradycji, świetnie, z wielkim nakładem pracy. Opuściwszy redakcję nie przestał zamieszczać swoich artykułów. Niema prawie miesiąca, ażeby w „Czasie“ nie pojawił się jakiś artykuł jego pióra, a zawsze rozumny, interesujący i poświęcony ważnym zagadnieniom. Artykułami swemi, dotyczącymi ochrony zabytków Jubilat uratował już wiele cennych pamiątek lub dzieł sztuki, które inaczej poszłyby na zagładę. Nic dziwnego, że autorytetem swego podpisu, położonego pod artykułem, przeważa nieraz szalę dyskusji na swoją stronę. Redakcja „Czasu“ ponawiając swe najserdeczniejsze życzenia dla Jubilata jest niezawodnie także wyrazem uczuć czytelników pisma.

Pogrzeb Władysława Orkana.

I szli równo, parami,
rozdzwonieni skrzypkami
i w basetle dudniący posepne —

chłopy silne, dorodne,
dziewy młode a strojne
spódnicami furkocąc na wietrze.

Zajęczały skrzypice,
rozechwiały się świece
jękła trumna dębowa, rzezana

zadudnili młotami
oczy starli pięściami
z łez co siadły jak rosa na rzęsie.

I podnieśli cię w górę
w basów niskim pochórze
na bary szerokie by dźwirza —

ośmią ramion objęli
w pas, jak brata ścisnęli
i ponieśli ze schodów, w podwórze.

Cóż tak gwaro i rojnie,
coż tak dziwnie dostojnie
czemu lampy pod kir pochowali

czemu wszyscy w żałobie
coż tak smutno mnie — i ciebie
jakby jeden nam grób wygrzebali?

Wszyscy, pany — mieszczany,
chłopy, czarne sukmany
przystanęli żałobnym szeregiem

klonią głowy w zadumie
a szmer idzie po tłumie:
oto jeden z najlepszych chowany.

Hej — głos idzie po tłumie
każden słyszy, rozumie:
Hej! Gdzie jesteś mój gazdo Orkanie?!

zew od Bogu! i w krtaniach
zmarły szloch — bładania
i żal zastygł na sercach spęczniały.

I spłynęła trumnica
gorejaca gromnica
nad głów ludzkich rozchwieję jak w morze —

i ruszyli ze śpiewem
księżyich modlitw powiewem
na odwieczne, milczące smętarze.

I szli równo, parami,
rozdzwonieni skrzypkami
i w basetle dudniący posepne

chłopy silne, dorodne,
dziewy młode a strojne
spódnicami furkocąc na wietrze.

E. St. Stec.

EDYTA WHARTON.

Dzieci.

(Powieść).

—ooo—

63)

(Ciąg dalszy.)

Nasuwały mu się obrazy grającej orkiestry, tancerzy i tancerek sunących po gładkiej posadzce, wysokich stawek, w przepelnionych i przegrzanych salach gry i była to najlepsza ucieczka przed sobą, dla samotnego człowieka. Wybrał więc pociąg do Biarritz. Miejsce to była w tym czasie przepelniona, znalazł jednak dla siebie pokój w tanim hotelu dość odległym od morza i zaczął się mieszać z tłumem.

Zrazu jego do głębi samotne upodobania, trzymały go zdaleka od ludzi i nie mógł zrozumieć, jak mogli oni pędzić, tak absurdalnie niekonsekwentne życie, lecz stopniowo dał się unieść prądowi, jak mu się to nieraz zdarzało, po długiej wyczerpującej pracy i odosobnieniu i radował się uczuciem tego zatopienia się w tłumie, gdzie mógł być samotny, nie zwracając na siebie niczyjej uwagi, bez żadnych widoków przygód, jakich tyle doświadczył wuj Edward.

Przygód? — Słowo to nawet stało się mu się nienawistne, jego osobiste doświadczenia w tej dziedzinie, były aż nazbyt gorzkie. Teraz pragnął tylko jednego: rozzerwać się i wyzyskać swą bezimiennność. Przez trzy dni włóczył się po kawiarniach, tarasach i domach gry, zrobił nawet wycieczkę na hiszpańskie wybrzeże, lecz powrócił stamtąd rozczarowany i zniechęcony. Nie pragnął teraz samotności i

Odmawia się nagrobka

żołnierzom wiernym przysiędze.

Warszawa. (Tel. wł.) „Warszawianka“ donosi: „Dnia 22 bm. na cmentarzu wojskowym na Powązkach w Warszawie miała się odbyć uroczystość poświęcenia nagrobka, staraniem 10 p. p. z Łowicza, na mogiłach żołnierzy 10 p. p., poległych podczas walk majowych w roku ubiegłym. Napis na nagrobku jest następujący:

Pierwszym obowiązkiem żołnierza jest niezłomne dochowanie wierności ślubowanej w przysiędze wojskowej. Tu spoczywają żołnierze 10 pułku piechoty polegli na ulicach Warszawy w dniach 13 i 14 maja 1926 roku, ś. p. por. Józef Buczek i szeregowcy: Józef Wiechno, Jan Bendor, Grzegorz Stawski, Bolesław Kowalczyk, Rinaldo Eichorst, Józef Szczerbaty, Henryk Pniowski Stanisław Łapeczyński, Mieczysław Heli, Władysław Leśniewicz, Józef Cieślak, Stanisław Wiśniewski.

Nabożeństwo za dusze poległych, odprawione przez ks. Krygiera, odbyło się bez przeszkód, natomiast poświęcenia pomnika zabroniło dwóch oficerów żandarmerji, którzy pod konję nabożeństwa przybyli do kościoła. Mimo starań władz kościelnych, rodzin poległych, oraz kolegów z 10 p. p., władze wojskowe, aczkolwiek upłynął już tydzień od chwili nabożeństwa, nie zezwoliły na poświęcenie nagrobka.

Przed dwoma dniami na cmentarz przyszło dwóch oficerów, którzy przy pomocy kitu i farby olejnej zatarli pierwsze trzy wiersze, wyrzeźbione na kamiennym nagrobku. Władze duchowne zamierzają poświęcić pomnik w najbliższych dniach“.

Red. Capa ta sprawa wygląda na wydarzenie poprostu fantastyczne.

Czy ci żołnierze polscy, którzy w obronie przysięgi i prawa oddali życie, mają być jeszcze po śmierci za to karani pozbawieniem ich poświęconego nagrobku?

Czy napis, że pierwszym obowiązkiem żołnierza jest dochowanie przysięgi, zawiera treść przestępną? Kto odpowiada za to niesłychane postępowanie oficerów żandarmerji?

je się ze świeżo ogie-żonych tablic porównaw-
czych, że największym stosunkowo konsumen-
tem kawy jest Holandia, gdzie przeciętnie na
głową wypada 7 kilogramów rocznie. Drugie
miejsce zajmuje Danja — 5.0 kg., trzecie
Szwecja — 5.5 kg., czwarto Norwegja — 5.1
kg., spożycie w innych krajach jest już znacz-
nie mniejsze, gdyż wynosi w Stanach Zjedno-
czonych — 4.4 kg., w Szwajcjarji — 3.15 kg.,
we Francji — 2.9 kg., w Niemczech — 2.5 kg.,
w Austrii 1.1 kg., oraz we Włoszech — 0.8 kg.
Oczywiście, mowa tu o prawdziwej kawie bez
uwzględnienia najróżniejszych „ersatzów“.

Bobry inżynierami.

W r. 1921 rzeka Mosquito w Stanach Zje-
dnoczonych przerwała na przestrzeni 25 m.
tę samą Stackwell. Tama ta, przeszło 3 m. wyso-

Zapraszamy P. T. Członków T
Zaliczkowego w Jaśle

Nadzwyczajne Walne Zgr

dnia 17 czerwca 1927 roku o godzinie 12-tej w
Kasy odbyć się mające.

PORZĄDEK DZIENNY

- 1) Odczytanie protokołu z ostatniego Walnego Z
- 2) Oznaczenie granicy najwyższego obciążenia S
- 3) Wnioski Członków.

W Jaśle dnia 27 maja 1927 r.

Dyrekcja

Ks. Józef Gayda

OBRA

Sztuka czasów Kochanowskiego.

(Wystawa zabytków sztuki i kultury z epoki polskiego renesansu, urządzona na Wawelu.

—ooo—

Gdy Kochanowski przyszedł na świat, wraz ze średniowieczem kończył się gotyk w Polsce. Żył jeszcze w sztuce pełno tradycji minionego stylu, ale przełom zasadniczy już się dokonał, architektura, rzeźba i malarstwo pchnięte na nowe tory, dążyły w innym kierunku.

Nie tak dawno płomienie stylu „flamboyant” obejmowały rozetowania okien i portali, suchą, zwiedla roślinność składała się na ornamentację, iglice i łuki wyginały się fantastycznie w ołtarzach, rozwiane szaty lamaly się w ostre fałdy, uczucie wyrażały twarze pełne patosu i dramatyczności. Wszak żył jeszcze w Norymberdze wielki genjusz kończącego się gotyku — i tak tworzył — Wit Stwos, mistrz ołtarza marjackiego. Pamiętali starsi Krakowianie, zachwyty jakie budziło jego wspaniałe dzieło wzniesione ofiarnością mieszczan, pamiętali także dobrze zadowolenie rodziny królewskiej z grobowca Kazimierza Jagiellończyka, jaki Stwos wyrzeźbił w marmurze.

Ale mimo tych niedawnych tradycji, w roku 1530, epoka gotyku należała do przeszłości. Rozwój sztuki gotyckiej w Krakowie, w chwili gdy zaczęła się coraz lepiej rozwijać i wykształcać, przerwał renesans. Powstał on we Włoszech w ciągu XV stulecia, jako styl oparty o potężny czynnik natury i zapatrzony we wzory starożytne, zyskał z końcem wieku siłę ekspansywną i wówczas zaczął zdobywać Europę.

Przeszczepienia jego na grunt polski dokonał Zygmunt Stary. Już jako królewicz zetknął się z nową sztuką na Węgrzech, a po wstąpieniu na tron rozpoczął przebudowę Zamku wawelskiego i budowę kaplicy grobowej dla siebie.

Dwa te dzieła rozślawiły imię króla. Uczyniły także sławnymi nazwiska twórców. Lora, Berecci i Cini dokonali w ciągu pierwszej ćwierci 16 wieku dzieł godnych „fidjaszowego dłuta”, jak pochwalnie określali współcześni. Na wzgórze Wawelu przenieśli z pod słońca nieba Toskanji formy nowe, świeckie, sztukę wyzwoloną człowieka.

W r. 1530 skończono kaplicę Zygmunowską, a także i większa część zamku była już gotowa. Gdy zdejmowano rusztowania, pokazywały się lekkie pełne wdzięku i harmonii arkady dziedzińca, jakże różne od ciężkich ganków dawnego zamku Kazimierzowego.

Równocześnie dokonał się zwrot na dole, w mieście. Przypłynęła do Krakowa fala włoskich i niemieckich artystów. Na wzór pałacu wawelskiego i kaplicy Zygmunowskiej, często wznosić budowle świeckie i kościelne. Powstały pałace i domy z arkadami podworcami, przy kościołach dostawiano kaplice z kopułami, a wewnątrz zdobiono je pomnikami kutymi przez włoskich rzeźbiarzy. Data ukończenia kaplicy Zygmunowskiej, a zarazem rok urodzenia Kochanowskiego, kończy w Krakowie epokę wczesnego renesansu, a rozpoczyna okres jego pełnego rozkwitu.

I ten właśnie okres sztuki Odrodzenia, poznał Kochanowski po raz pierwszy w Krakowie, gdy w r. 1544 przybył tu na studia. Wielka stolica Jagiellonów „Poloniae urbs celebrima”, była napełniona prądami humanizmu. Na dworze Bony skupili się humaniści obcy i polscy, rozwijając ożywioną działalność. W pałacach biskupów, możnych panów, bogatych mieszczan, toczyły się gorące dyskusje na wszystkie tematy. Przebywali w mieście liczni artyści, podziwiano nowe pomniki i dzieła sztuki. Nie było już wprowadzić w Krakowie w tym czasie wielu z tych twórców, jacy dokonali przewrotu na początku wieku. Nie żył dawno Lora, zginął z rąk zawiśniętego towarzysza, znakomity Berecci, odjechał do swej ojczyzny subtelny kolorysta Hans Kulmbach, umarł dopiero niedawno Hans Dürer i brakło wielu innych, ale niemniej pamięć ich była żywa, a dzieła ich podziwiano ciągle. Na miejscach tych artystów zjawiali się w ich szkołach i warsztatach wykształceni Polacy.

Prócz twórczości, jaka istniała na miejscu, kwitnął także na szeroką skalę import. Sprowadzano rzeźby i obrazy, tkaniny i przedmioty złotnicze z dalekich krajów. Pośredniczył w zakupach często Gdańsk i stamtąd napływały do Krakowa kosztowne altembasy i gobeliny flamandzkie, niemieckie obrazy, bogate zastawy stołowe, kute przez złotników.

Sztuka straciła charakter kościelny. Nowy duch czasu uczynił ją świecką. Ikonografię religijną zastąpiła mitologia starożytna, a nawet tam, gdzie przeznaczenie domagało się religijnego przedstawienia, wkraczały motywy zaczerpnięte ze starożytności. Jeśli dzieło sztuki miało być nowem, miało być modernistycznym, musiało zerwać z dawnymi sposobami wyrażania się. Renesans był bowiem światem zupełnie innym, a czasy Kochanowskiego przypadły właśnie na okres rozkwitu renesansu w Krakowie.

Jechał więc Kochanowski do Włoch poznawczy renesans uprzednio w Krakowie. Podróż ta zaznajomiła go ze sztuką starożytności, oraz z najwspanialszymi pomnikami odrodzenia włoskiego. Zwiedzenie Francji i Belgji, pobyty w Królewcu, dały mu poznać także i inne środowiska artystyczne. Gdy po latach podróży przybył znowu do Krakowa, na służbę dworską, kończyły się już w mieście najświetniejsze czasy renesansu. Zygmunt August miłośnik sztuki, miał inne upodobania niż ojciec. Miał sprowadzać obcych architektów i dekoratorów, skupował wspaniałe gobeliny flamandzkie, zbierał kosztowne gemmy, medale, kamee i emalje. Pod koniec panowania Zygmunta Augusta i Batoro malarstwo upadło, architektura i rzeźba żyły dawnymi tradycjami. Działa wprowadzić w tych czasach doskonały nadworny portrecista Koeber, ale niedługo musi ustąpić przed wziętością nowych malarzy, tworzących w stylu późnorenesansowego manieryzmu, idącego z Włoch.

Taki obraz nasuwa nam wystawa zabytków sztuki i kultury z XVI w. urządzona dla uczczenia 400-lecia urodzin J. Kochanowskiego, której uroczyste otwarcie nastąpi dziś w południe. Ma ona na celu zapoznanie szerokich warstw społeczeństwa z charakterem artystycznym epoki, w której żył wielki poeta. Staniem Zarządu zamku na Wawelu i Towarzystwa miłośników historii i zabytków Krakowa zebrano dzieła sztuki, głównie ze zbiorów krakowskich.

Wystawa mieści się na zamku wawelskim w skrzydle wschodnim, w kilku salach parteyowych. Dwie z tych sal to pozostałości daw-

nego zamku Kazimierza Wielkiego, sklepione po gotycku izby. W jednej z nich, której sklepienie wsparte jest na potężnym filarze kamiennym, mieścił się do końca istnienia Rzeczypospolitej skarbiec koronny.

Ale poza gotycką architekturą dwóch sal, wszystko mówi o renesansie. Arkady dziedzińca zamkowego, przez który musimy przejść, by dostać się na wystawę, portal wejściowy, portale wewnątrz sal. Na ścianach zawieszono obrazy i gobeliny, w gablotkach pomieszczono zabytki przemysłu artystycznego.

Malarstwo, jakie widzimy na wystawie reprezentowane jest głównie dziełami o charakterze niemieckim. Na pierwszym miejscu postawić należy sześć obrazów pendzla Hansa Dürera, z ołtarzyka srebrnego w kaplicy Zygmunowskiej. Dzieła te cechuje żywy koloryt świadczący o wpływach renesansu włoskiego, jakiemu ulegał autor, zapewne dzięki bratu swemu, wielkiemu Albrechtowi. Ciekawe są mało znane i nieopracowane dotąd obrazy z prałatówki kościoła Marjackiego, także dzieła o niemieckim typie.

Malarstwo portretowe, jakie rozwijać się zaczęło na dobre w XVI w., na wystawie przedstawia się bogato. Widzimy portrety królów, możnych panów, profesorów krakowskiej Akademji — wśród których wybija się piękny holbeinowski portret Benedykta z Koźmina, dalej portrety kobiece i szereg innych. Nazwiska doskonałych mistrzów, jak Cranacha starszego i młodszego, Jana Gossaerta-Mabuse, figurują wśród autorów.

Do działu malarstwa należą także trzy piękne rękopisy iluminowane: Modlitewnik królowej Bony, Żywoty arcybiskupów gnieźnieńskich i rękopis francuski, związany z Henrykiem Walezym.

Ale przede wszystkim uderzy miłośnika sztuki ogromna ilość eksponatów z zakresu renesansowego przemysłu artystycznego. Dział tkanin przedstawia się imponująco. Oddawna nie było w Krakowie wystawy, gdzieby zgromadzono razem tyle świetnych dzieł tkactwa. Widzimy wspaniałe altembasy, brokaty, adamaszki, z których wykonane są najrozmaitsze szaty liturgiczne. Prócz nich do ozdób wystawy należą także piękne hafty, nieraz dzieła

ksółowych jak np. szerzynki i antependja królowych Elżbiety i Anny Jagiellonki.

Osobny dział wśród tkanin stanowią arasy, których kilka należących do sławnych, złotem przetykanych seryj Zygmunta Augusta znajduje się również na wystawie.

Bogato przedstawia się broń, a więc półpancerze, ozdobne tarcze, hełmy, miecz Zygmunta Augusta, szable, kusze, pugiwały. Nie brak nawet sztyletu służącego do celów skrytobójczych.

Złotnictwo reprezentowane jest szeregiem pięknych dzieł sztuki. Daje doskonałe wyobrażenie o wszystkich technikach, jakie były w XVI wieku używane. Ze zbiorów krakowskich wybrano najważniejsze dzieła: kielichy mszalne, puchary, ozdoby na stół, łyżki z napisami polskimi, misy, patery, emalje litmużyjskie. Wystawiono także wyroby mosiężne jak dzbany i kute misy.

Należy także wspomnieć na zakończenie tego bardzo pobieżnego opisu, o wystawieniu pierwszych starych druków i wydań pism Kochanowskiego, dopełniających świetnie całości wystawy.

Toteż osiąga ona swój cel. Daje pełny obraz sztuki renesansowej w Polsce, w okresie życia Kochanowskiego. Organizatorzy przyjęli bowiem za granice czasowe dla wystawy, lata życia wielkiego poety. Jest to, jak zaznaczyliśmy wyżej, epoka rozkwitu renesansu. Zaledwie niewiele pozostało w sztuce gotyku.

Gdyby Kochanowski żył nieco dłużej, byłby dożył niechybnie pierwszych świtów baroku w Polsce. Pod koniec wieku 16 zjawiają się one w Krakowie, a przychodzą znowu prosto z Włoch. Kościół św. Piotra, architektoniczna działalność Trevana, rzeźbiarska Falconiego i malarska Dolabelli, ponowny rozwój snycerstwa, będące cechować te czasy. Organiczność form zginie na korzyść malowniczości, harmonie zastąpi niepokój, zmieni się poczucie proporcji. Ale Kochanowski nie doczekał baroku. Żył w epoce czystego renesansu. Gdy przyszedł na świat witał go w Polsce styl młody i żywy, gdy odchodził miała wiecznem prawem przemian w sztuce, nastąpić nowa epoka.

Karol Estreicher.

Wizyta włoska.

Przybycie włoskiego ministra spraw zagranicznych do Polski jest formalnie aktem grzeczności, odpowiedzią na wizytę min. Augusta Zaleskiego we Włoszech. Faktycznie jest ono czymś więcej, jest ponownym stwierdzeniem przyjaznych i życzliwych stosunków, łączących Polskę z wielkiem mocarstwem łacińskim południowej Europy, stosunków, mających wielowiekowe tradycje kulturalne i polityczne. Byłoby stratą słów kreślenie tutaj roli, jaką odegrały Włochy w kulturze polskiej od klasztoru na Awentynie o brzasku naszych dziejów, poprzez „poverella” z Assyżu, uczoną Padwę i Bolonję, świetność mistrzów humanizmu i odrodzenia aż po czasy oswobodzenia w XIX w. Ale nie od rzeczy będzie może wspomnieć o tych liniach wspólnych interesów, które z państwami włoskimi od wieków łączyły Polskę nie tylko na terenie Europy naddunajskiej, ale także i na bliskim, a tak dla nas ważnym wschodzie, na wybrzeżach Morza Czarnego, u wrót potęgi tureckiej. Wypada o nich wspomnieć dlatego przede wszystkim, że choć minęły wieki, zmieniły się państwa, potęgi i stosunki, te zasadnicze fakty nie uległy zmianie. Zjednoczone Włochy po zwycięskiej wojnie stanęły silną stopą na półwyspie bałkańskim i śladem dawnych królowych mórz, Wenecji i Genui, szukać zaczęły terenu dla swej ekspansji także i na bliskim wschodzie, którego bezpośrednim sąsiadem, jest znowu, jak przed wiekami, odbudowana Polska.

Rozwój wypadków politycznych w dzisiejszej Europie stawia i Polskę i Włochy niejednokrotnie w obliczu tych samych zagadnień, choć pod różnym kątem na nie spoglądamy. Należy do nich nie tylko szersze kręgi interesujące przyszłość polityczną i gospodarczą Europy wschodniej, nie tylko sprawa gospodarczej i politycznej przyszłości Morza Czarnego, ale także sprawy Europy naddunajskiej i polityki niemieckiej. W pierwszej, zarówno my jak i Włosi zainteresowani jesteśmy konsolidacją nie zawsze szczęśliwie przez wojnę ułożonej sytuacji, dążenie Niemiec do rewizji traktatów godzi nie tylko w Pomorze, ale i w Alto Adige, a przyłączenie Austrii do Niemiec nie tylko odcina Polskę, ale i przytłacza Włochy.

Mamy więc nie jeden temat do rozmów

z Włochami i dlatego tem śmielej wzruszyć możemy ramionami na alarmy widzące w każdym zbliżeniu polsko-włoskim jakieś groźne dla pokoju europejskiego zamiary, jak to głoszą niektórzy nazbyt pochopni do alarmów sąsiedzi, a już najmniej za jakąś oznakę odsuwania się Polski od Francji. Nikt z pewnością bardziej niż Polska nie pragnie, aby istniejące, lecz bynajmniej nie fundamentalne różnice pomiędzy Francją a Włochami, zostały jak najprędzej wyrównane. Wierzmy, że to nastąpi i nikt ich przez niewczesne „przerzucania się” nie myśli pogłębiać. Nasz stosunek do Francji oparty na podstawowych czynnikach racji stanu obu państw nie jest też i nie może być obiektem kalkulacji polityki dnia.

Stojąc wszelakoż na tem stanowisku, żądać możemy ze słuszością prawa do uregulowania bezpośrednio spraw interesujących nas i Włochy bliżej niż inne mocarstwa europejskie i ustalenia wzajemnych na te sprawy poglądów. Życie polityczne, zwłaszcza Europy środkowej toczy się bardzo wartkim pędem i nie pozwala nam na takie desinteressement w jej sprawach, na jakie pozwolić sobie mogą dalej od nich znajdujące się mocarstwa, bo to przecież dzieje się za naszymi opłotkami. Zawsze niż w dawniejszych latach zainteresowanie się dyplomacji polskiej tem, co się dzieje nie tylko na północy, ale i na południu od Polski, w interesie pokoju europejskiego powitać należy z zadowoleniem. Na południu zaś spotykamy się z Włochami, których pomoc, żeby tylko wspomnieć sprawę uznania wschodnich granic Polski w r. 1923 w niejednym wypadku okazała się dla nas cenną i korzystną. Z państwami należącymi do przyjaciół Włoch: z Węgrami, Bułgarią i Turcją łączą nas też od dawna życzliwe i serdeczne stosunki, które w naszym interesie podtrzymywać i umacniać należy.

Tak wyglądają najogólniej nakreślone ramy w których mieszczą się dzisiaj stosunki polityczne polsko-włoskie i które stanowią z natury rzeczy tło obecnej wizyty włoskiego ministra spraw zagranicznych. Celem naszym jest utrzymanie pokoju i normalizacja stosunków i nie wątpimy, że mimo przeczących temu pozornie wypadków ostatnich tygodni, do tego samego celu zmierza także polityka włoska. —

Doroczne zebranie Chrz. Str. rolniczego.

Warszawa 7 czerwca.

(Tel. wł.) W dniu 5 czerwca br. odbyło się w Warszawie doroczne zebranie Rady naczelnej Chrześcijańskiego Stronnictwa Rolniczego pod przewodnictwem Zdzisława ks. Lubomirskiego. Po omówieniu sytuacji politycznej przez ministra Wielowieyskiego Rada naczelna odbyła dłuższą debatę nad sytuacją gospodarczą kraju a specjalnie sytuacją rolnictwa. Po dyskusji na wniosek prezesa p. Jana Steckiego Rada naczelna powzięła następującą rezolucję: Rada naczelna Chrześcijańskiego Stronnictwa Rolniczego, ubolewając nad tem, że ciężki kryzys gospodarczy a zwłaszcza rolniczy, nie wywołał ze strony sejmu ani pogłębionego oświeślenia, ani pełnego i naturalnego zrozumienia, wita z uznaniem i wdzięcznością wejście przez rząd na drogę zdecydowanego popierania interesów rolnictwa oraz stosowania środków, zmierzających do ulżenia producentom rolnym i do ułatwienia rolnikom przetrwania tej ciężkiej doby. Chrac widzieć w tem dowód ostatecznego zerwania z fałszywą i zgubną ideologią podnoszenia dobrobytu mas przez obniżanie zyskowności przedsiębiorstw produkujących, Rada naczelna zwraca uwagę na pilną konieczność jak najściślej skoordynowanej działalności i zarządzeń poszczególnych ministerstw. Nakoniec Rada naczelna stwierdza, że nie tylko dalszy rozwój rolnictwa, lecz samo dalsze istnienie jego jako działu produkcji gospodarczej, zależy od wprowadzenia w życie zasad, zabezpieczających rentowność przedsiębiorstw oraz możliwość kapitalizacji, co nie da się osiągnąć bez odpowiedniego poprawienia ustaw, związanych z życiem gospodarczym a zwłaszcza systemu podatkowego, ubezpieczeń społecznych i ustawodawstwa agrarnego. O ile potrzebnym jest do tego współudział ciał ustawodawczych, Rada naczelna podkreśla związek racjonalnej i celowej a wolnej od zboczeń i eksperymentów polityki gospodarczej z aktywnizacją przedstawicielstwa narodowego przez właściwe rozstrzygnięcia ustrojowe.

Przyjęcie u ministra rolnictwa

Warszawa 7 czerwca.

(PAT) Minister rolnictwa Janta-Poleczyński przyjął w dniu dzisiejszym naczelnika wydziału ministerstwa spraw wewnętrznych Suchen-

czyła na terytorjum niemieckie. 5) Polska straż graniczna była ostrzeliwana na własnym terytorjum przez Niemców.

Jak się ponadto dowiadujemy, polscy przedstawiciele komisji mieszanej dla zbadania zajęć granicznych z 24 maja ustalili, że akt prowokacji polskich funkcjonariuszów straży granicznej został przeprowadzony za pośrednictwem wspomnianego w komunikacie Brunona Fudego, który, zanim wszedł w kontakt z polskimi organami straży granicznej, był agentem strony przeciwnej, a zwłaszcza przejsze granicy przez oficerów straży granicznej Biedrzyńskiego i Liśkiewicza zostało wykonane na propozycję i w towarzystwie urzędnika niemieckiej policji granicznej Stulicha, który z racji swego urzędowego stanowiska upoważnił polskich funkcjonariuszy straży granicznej do przejścia na teren niemiecki. W kołach delegacji polskiej stwierdzają, że poza wprowadzonymi na teren niemiecki przez komisarza Stulicha z komisarzem Biedrzyńskim i s. p. Liśkiewiczem nikt inny z funkcjonariuszów polskiej straży granicy niemieckiej nie przekroczył.

Warszawa 7 czerwca.

(PAT) Po zbadaniu wyników prac komisji mieszanej polsko-niemieckiej, które to badania stwierdziły niezbieżność faktów wzięcia polskich komisarzy granicznych w zasadzkę przez lokalne organa policji niemieckiej, oraz wobec stwierdzenia faktu ostrzeliwania terytorjum polskiego rząd polski polecił poselstwu Rzeczypospolitej polskiej w Berlinie złożenie noty, podtrzymującej całkowicie protest Polski z dn. 26 maja 1930 r. w sprawie zajęć granicznych pod Opaleniem.

Warszawa 7 czerwca.

(PAT) Poseł Rzeszy niemieckiej p. Rauscher złożył w dniu dzisiejszym w ministerstwie spraw zagranicznych notę rządu niemieckiego w związku z zajęciem granicznym pod Opaleniem.

Odrzucenie oferty Harrimana.

Po długich i uciążliwych badaniach, rokowaniach oraz naradach rząd polski zdecydował się odrzucić projekt firmy W. A. Harriman and Co Inc. New York dania tejże koncesji elektrycznej na obszarze 68 powiatów, znajdujących

się z dotychczasowych w Polsce, stanowiąc wielce groźne memento polityczne i społeczne.

O wszystkim tem rząd wiedział i niewątpliwie zdawał sobie sprawę. Pomimo tego ofertę odrzucił. Widocznie powodowały nim ważne przyczyny, których — z powodu nieznamości szczegółów — ocenić nie możemy narazie. W każdym zaś razie z miejsca należy zaprzeczyć pogłoskom, jakoby rząd nie posiadał wogóle programu w zakresie elektryfikacji Polski. Są to wyłącznie złośliwe plotki opozycji. Rząd niewątpliwie program ma, o czym świadczy chociażby niedawno ogłoszony komunikat, że ministerstwo robót publicznych poleciło Komitetowi energetycznemu opracowanie szczegółowego planu elektryfikacyjnego kraju. Dopiero na podstawie tego planu mają być rozpatrywane sposoby wykonania go przez jakie, czy inne siły finansowe. Zachodzą więc tylko dwie inne możliwości. Pierwsza, że rząd posiada inną dogodniejszą ofertę zagraniczną. O ileby rząd odrzucił Harrimana, aby wysunąć nowego koncesjonariusza, który przeprowadziłby na lepszych warunkach prawdopodobnie istniejący plan elektryfikacyjny, wówczas krok rządu powitaćby należało z uznaniem. Jak dotychczas jednak niewiadomo niczego o nowym koncesjonariuszu. Oferta zaś t. zw. „francuska”, nie może tutaj wchodzić w grę, gdyż — jak słychać — nie jest ona dostatecznie skryształizowana, a wiadomo przecież jak długich studiów wymaga przygotowanie odpowiedniego planu elektryfikacyjnego.

Pozostałaby ewentualność druga... usiłowanie zelektryfikowania Polski własnymi siłami. Zagadnienie to poruszył min. Kwiatkowski w nowie, ogłoszonej w czasie przyjęcia w ministerstwie przemysłu i handlu. Zapowiedział wówczas przeprowadzenie elektryfikacji kapitalami państwa polskiego i samorządów. Myśl wielce chwalebna i sercu każdego Polaka bardzo miła. Oczywiście lepiej zatrzymać zyski, czerpane z elektryfikacji kraju, w Polsce, aniżeli dać je wywozić zagranicznemu koncesjonariuszowi do Ameryki. Ale...! Przewodzenie planu elektryfikacyjnego wymagałoby ogromnych sum na inwestycje i rokowiznę. Kto w Polsce jest w stanie to położyć przedsięwzięcie finansować? Notorycznie znany jest brak kapitałów obrotowych, a zwłaszcza inwestycyjnych, jaki gnębi wszyst-

CZAS

Numer poświęcony pamięci Jana Kochanowskiego.

STANISŁAW ESTREICHER.

Wy, którzy Pospolitą Rzeczą władacie!

Kochanowski był naturą nawskróś artystyczną i ta cecha jego duszy górowała nad wszelkimi innymi. Stworzył poetycki język polski i pozostawił go następcom jako niemożliwy do dorównania. Wprowadził do literatury polskiej nowe rodzaje poezji, długo potem naśladowane. Potrafił w ton patosu i wzniosłości z równą łatwością i szczęściem, jak w ton krotochwili i żartu. Przyswoił Polsce cały dorobek poezji starożytnej, naśladowując Rzymian i Greków nader udanie. Dał narodowi „Psałterz”, księgę o równej doniosłości, jak „Żywoty Świętych” Skargi. W tem leży jego społeczne znaczenie, równie ważne dla rozwoju narodu, jak późniejsza twórczość wielkich mistrzów romantycznych.

Poeta politycznym nie był i szczęście, że nim być nie chciał. Nazwał się w jednej ze swoich ód łacińskich „Musarum et Apollinis cultor”, który niechętnie o polityce głos zabiera. Nad politykę wołał lipe szumiącą, dzban polewany, księgę mądrą, a i cześć go nigdy nie mierzil, jak to sam określa. Ale żyjąc blisko wielkich polityków: Padniewskiego, Myszkowskiego, Zamojskiego — ocierając się o króla Zygmunta Augusta i Batorego, został mimo woli wciągnięty w prąd wielkich wypadków politycznych, jakich widownią była Polska: patrzył zbliżającą się na walkę o egzekucję, na unję z Litwą, na dwa bezkrólewia, na układanie artykułów henrycjańskich, na tworzenie się demokracji szlacheckiej i jej zwycięstwo nad królem i nad senatem. Patrzył także z uniesieniem na wojnę z Moskwą za Batorego. Toteż ten humanista dalekim był od zwykłej humanistycznej obojętności i gęstości wobec spraw politycznych. Motywy państwotwórcze znalazły w jego poezjach poczesne miejsce.

Śladami swoich możnych przajców idąc napisał dwie wierszowane broszury polityczne („Zgoda” i „Satyra”), rozwijając bliżej myśli, jakie popierano w otoczeniu Zygmunta Augusta w doniosłych latach 1562—3. Dla Batorego napisał „Dryas zamiechską”, gloryfikującą znaczenie wybitnej indywidualności monarszej, która może i powinna ukrócić swawolę i nadużycia: „prawo kolca twarde, komu je na nos włożą, powiodą i harde”. W epoce przygotowującej się wyprawę na Moskwę, napisał za podzięką Zamojskiego kilka utworów brońiących tej najpilniejszej wówczas potrzeby narodowej i sławiących zwycięstwa polskie. Jeden z tych utworów — Odprawa posłów — wyrósł pod jego ręką ponad miarę broszury politycznej i okazał się brylantem czystej wody, tak pięknym i błyszczącym, jak żaden chyba z humanistycznych dramatów europejskich, zimnych i szkolnych.

Ale ponad interes, jaki budzą te utwory polityczne, mające dzisiaj — poza „Odprawą” — wartość dokumentu historycznego i pierwszorzędny walor językowy, wyrasta swoim znaczeniem inna kwestia, dotycząca stosunku Kochanowskiego do Rzeczypospolitej, a mianowicie problem jego zaprawy na państwo. Kochanowski był umysłem o szerokim filozoficznym wykształceniu. Zastanawiało go też głęboko zagadnienie, jaki jest cel powstania państwa i jakie warunki jego istnienia? Na te pytania, oderwane pozornie od bieżącej polityki, ale będące przecież jej fundamentem, starał się kilkakrotnie w swoich pismach odpowiedzieć. Już nie za drugimi, jak w wierszowanych broszurach politycznych, ale na podstawie własnych rozmyślań.

Nietyle może z filozofii starożytnej (z Cicerona), nietyle z dziejów Grecji i Rzymu wychodząc, które dla polityków ówczesnych dostarczały największej liczby przykładów, ile ze Starego Testamentu — tak mu na wskroś znanego — zaczerpnął Kochanowski swoją koncepcję państwa jako tworu bożego, powołanego do realizowania myśli bożej na ziemi. Bliższy jest pod tym względem pojęć średniowiecznych, aniżeli

JAN KOCHANOWSKI
(* 1530 — † 1584)

Wy, którzy Pospolitą Rzeczą władacie,
A ludzką sprawiedliwość w ręku trzymacie,
Wy, mówię, którym ludzi paść poruczono,
I zwierzchności nad Stadem Bożem zwierzono...
Wieście to przed oczyma zawжды swojemu,
Żeście miejsce zasiedli boże na ziemi,
Z którego macie nie tak swe własne rzeczy,
Jako mieć wszystkie ludzkie rodząj na pieczy.

A choć wam nad mniejszymi zwierzchność jest dana,
Ale i sami macie nad sobą Pana,
Któremu kiedykolwiek z spraw swych uczynić
Poczet macie. Grudnoż tam krzywemu wynieść!
Nie bierze ten Pan darów, ani się pyta:
Jeśli to chłop, czy też się grafiem poczyta?
W siermiędze li go widzi, w złotych li głowach,
By i najmniej przewinił — być mu w okowach!

J. Kochanowski.

humanistycznych. Myśl przewodnią Starego Testamentu, myśl której został on w ostatecznej redakcji we wszystkich szczegółach podporządkowany, myśl, że państwo jest tworem Boga-Jehowy i jego woli służyć powinno czyli „zborem bożym porządnym postawionym”, — myśl tę rozwija Kochanowski kilkakrotnie i wyciąga z tego konsekwencje, które próbuje stosować do chwili sobie współczesnej.

Najobszerniej uczynił to w prozaicznym traktacie zatytułowanym „Wróćki”, pisanym na niewiele miesięcy przed śmiercią ostatniego z Jagiellonów. Swoją teorię pa-

stwową wyklada tam Kochanowski w następujący sposób: „U Cicerona powiedział Scipio, że Bóg nic miłszego na świecie nie ma jedno zbory porządnie postawione, a to są Rzeczypospolite. Bóg rozumiejąc, że w porządnym zgromadzeniu nietylko ludzkie bezpieczeństwo pewniejsze, ale i chwala Jego jest gruntowniejsza, przyłożył się i sam ku tej społeczności, a praw ludzkich i uchwalonych zwyczajów objawieniem samego siebie podparł. Abo wiem jeszcze tej Rzeczypospolitej ani gruntownej, ani porządnej zwać możemy, gdzie, bojąc się każdego, która prawo w sobie ma, ludzie swój

urząd czynią; zaś gdyby karania uniknąć mogli — grzeszyliby. Ale tam dopiero bezpieczeństwo jest i rząd dobry, gdzie ludzie nie dla bojaźni jakiej, ale z cnoty swej dobrze czynią, bo tacy, by dobrze i kaźni uścisli, przedsię zło czynić nie będą — a to jest skutek wiary! Stąd się tedy znaczyć może, iż jeszcze więcej na wierze, niżli na prawach porządnej Rzeczypospolitej zależy, bo prawa tylko na ciała ludzkie moc mają, które z przyrodzenia inszym panom, to jest umysłom są podane. Ale wiara myśli ludzkie sobie sposobi, zaczętem to idzie, że i umysłem i ciałem ludzkim zaraz wla-

dnie; czego prawa tak dalece nie mają i to, co mają, bez wiary słabo dzierżą”.

Znaczenie tego wywodu wychodzi tem plastyczniej, jeśli stwierdzimy, że jest on przeciwstawieniem się najzdolniejszemu demagogowi czasów Zygmunto-wskich Stanisławowi Orzechowskiemu i jemu właściwej teorii państwa. Wedle Orzechowskiego podstawą państwa jest „Prawo”. Prawo wiąże króla, a król winien być tylko jego wykonawcą. Ze zaś prawo tworzy faktycznie naród szlachecki, przeto teoria Orzechowskiego wychodzi na ludowładztwo, choć tego określenia Orzechowski nie zna i nie używa: „Prawo — pisze Orzechowski (a powtarza to na licznych miejscach swoich pism) — jest panem w Królestwie wolnem, jedno co? jest ono panem ślepy, niemym, głuchym; oczu nie ma, języka nie ma, uszu nie ma; nie widzi, nie mówi, nie słyszy. Otóż gwoi temu obieramy człowieka, którego królem przyzywamy, któryby był i językiem i oczyma i uszema prawa naszego. Bo gdyby prawo nasze słyszało, widziało, mówiło, pewnie żeby żaden naród pana nie obierał żadnego. Samoby bowiem prawo rozkazywało. Ale iż to być nie może, otóż ma króla, który prawo wyklada”.

Wprawdzie i Orzechowski uznaje, że prawo jest „darem Bożym” — to znaczy, że Bóg kieruje narodem w chwili, gdy on to prawo ustanawia — ale wysnuwa z tego tylko ten wniosek, iż pogwałcenie prawa sprowadza upadek państwa: „Przeto się Pan Bóg mści nad tymi, którzy je gwałcą i karze je mieczem, niezgodą, wywołaniem, nieprzyjacielem, pustoszeniem i niewolą. Naostatek przenosi państwa znaczniejsze jedne do drugiego”.

Orzechowskiego z Kochanowskim łączy więc pewien punkt styczny, ale i różni bardzo wiele. Orzechowski odmawia królowi mocy wykładania „Prawa”. O tem, czy je pogwałcił, orzeka Prymas państwa, którego chętnie widziałby wybieralnym, a jeśli Prymas to stwierdzi, rozwiązuje naród szlachecki z obowiązku posłuszeństwa. Kochanowski jest takiej teorii całkiem przeciwny. Odbiega on temsamem od zaprawy mas szlacheckich.

Demokracja szlachecka XVI wieku wykształciła teorię o panowaniu „Prawa” nad królem oraz o zależności prawa od szlachty jako wyrazicielec woli Bożej i tą teorią wojowała o swe zwycięstwo. Djarjusz sejmowe są jej pełne. Przedstawiciele i mówcy szlaccy Mik. Sienicki, Hier. Ossoliński, Jan Sierakowski, Rafał Leszczyński są to znawcy praw dawnych, spisanych w konstytucjach i statutach oraz praw zwyczajowych spisanych i niespisanych. Interpretując te przepisy dosłownie, często rabulistycznie, palestrancko wytaczają walkę monarsze. Każda próba samodzielności i inicjatywy monarszej — to naruszenie dawnych praw, to zamach na istotę państwa polskiego, które tem stoi, iż król ma być tylko — językiem, okiem i uchem głuchego i ślepego „Prawa”. Kult tego „Prawa” posunięty jest u nas wówczas do ostateczności. Na wszystko szuka się tylko precedensów i przykładów z dawnych praw, odpowiednio (to jest po cywilistycznym) wykładanych. Sejmy są ciąglem procesem o naruszone prawa i o ich rozumienie. Polityka ma być tylko „egzekucją” prawa. Ta droga idą również późniejsi, włącznie z Janem Zamojskim w epoce bezkrólewia.

Zupełnie analogicznie jak doktrynerzy rewolucji francuskiej, którzy uznają abstrakcyjne „Prawo”, spisane w Deklaracji 1789 i jemu podporządkowują cały byt narodu, tak i nasi doktrynerzy szlaccy stawiają oltarz „Prawu” dowolnie pojętemu i wykładanemu, któremu ma składać codzienne ofiary władza. Podobieństwo jest daleko idące, podobnie jak na punkcie ludowładztwa, a różnica polega jedynie na mniejszej precyzji w formułowaniu i na identyfikowaniu szlachty z narodem.

Takiej to szlacheckiej teorii państwa.

najartystyczniej i najbardziej demagogicznie określonej przez Orzechowskiego, — przeciwstawia się Kochanowski. Twierdzi we „Wrózkach”, że właśnie owe spory o „Prawo”, owe „różne praw wyklady”, podobnie jak różnice religijne, zagrażają wewnętrznej zgodzie, a więc spójności państwa: „Z jaką to wasną, z jakimi swary, z jakim odpowiadaniem tę egzekucję na nogi stawiać!”

Przeciwstawia tej teorii inną, bliższą pojęciom „Dei Gratia”. Król jest pomazańcem bożym i przed Bogiem odpowiada: „Królom moc na poddane i zwierzchność dana, A królom zaś mają nad sobą Pana, Który wszystkiemu światu sam rozkazuje Na ziemi i na niebie wiecznie króluje”.

Kiedy podczas bezkrólewia 1575 roku przybył Kochanowski na białą warszawską na elekcję i tam przemawiał do szlachty, zalecając jej kandydaturę Habsburga lub syna carskiego, powoływał się przytem (jak wiemy z Orzechowskiego) na fakta zaczerpane ze starego Testamentu: na przykazanie, dane Żydom o obiorze króla. (Miał zapewne na myśli pomazanie Saula przez Samuela, który go na króla z woli bożej naznaczył). A i w pieśniach swych bronił zdania, iż wybór zdać należy na wolę bożą (złotą koronę zawiesz na słupa), gdyż monarchę nie ludzie, ale Bóg wyznaczać winien.

Zgodnie z tem podkreśla też stale Kochanowski, że zadaniem monarchy jest urzędyściwieć nad boży na ziemi, przepisany etycznym nakazami wiary. Nie „Prawo”, ale wiara i etyka, czyli jak on się wyraża „dobre obyczaje” są rekojmnią szczęśliwego istnienia państwa. Zależy to w najwyższej mierze od króla, bo poddani stosują swoje obyczaje do jego obyczajów; toteż jeśli król jest w zgodzie z Bogiem, to i państwo rozkwita. Cała „Dyjas zamechska” przeniknięta jest tą myślą: „Z królów rząd! Półki Polska miała pany rządne, taką więc i szlachta bywała”. Kultowi „Prawa” przeciwstawia Kochanowski kult do brzych obyczajów, a potępienie złych: zniechęcałości, przekorowania mieczów na plugi, pogoni za wzbogacaniem się, rozrzućności i zbytku, niezgody i roztergania wiar. Stąd dla niego kwestia reformy politycznej i walki o „Prawo” jest czemś podrzędnym — główną rzeczą jest to reforma etyczna narodu w duchu powrotu do nakazów moralnych.

Szlachcie ówczesnej i magnatom prawi też jego „Satyr” pod tym względem ostre nagany, ale i Zygmunta Augusta nie oszczędza. Boniawą od należytego „rządu” króla jako pomazańca bożego zależy „rząd” szlachty, przeto król w pierwszej linii powinien żyć należycie. Obowiązki królewskie wykłada Kochanowski w sposób pełen taktu i delikatności w fikcyjnej przemowie Chyryona do swojego wychowawcy Achillesa. Doradza królowi, aby starał się o ży-

ciwość poddanych, aby otaczał się dobrymi przyjaciółmi, aby praktykował cnotę: Ani tak dobrze strzeżąc poboczne oszczerzy, Jako miłość poddanych i wiara życziwa.

Czego strach nie wycisnąć i groza fukliwa, Rychleć dobroć i łaska, rychleć chęć wzajemną, W tem ci posłużyć może i ludzkość przyjemną. W przyjacieli się kochaj i każdą przestrożę, Wdzięcznie od niego przyjmuj, bo śmieje rzecz mogą:

Królowie innych rzeczy wszech obfitość mają, Samej prawdy tam do nich mało przynaszają. Przeto niechaj nie lubi ucho twoe cnotliwe Pochlebstwa, które, jako zwierciadło fałszywe Różną twarz twych postępów tobie ukazuje. Nie tak, jako je człowiek stateczny przyjmuje. Cnotę miluj i godność, bo tem państwa stoja. Kiedy dobrze są w wasze, a źli się zaś boja. A czego najpotrzebniej, i sam żyj przykładnie, Bo poddani za panem zawdy pójdą snadnie.

Te swoją głęboką i górną koncepcję zamknął Kochanowski po mistrzowsku w jednej ze swoich pieśni (przedrukowanej obok), napisanej podczas pracy nad „Odprowy posłów greckich”. Jest to jedna z najgłębszych rzeczy, jakie w Polsce powiedziano, o boskiej naturze władzy zwierzchniej i o odpowiedzialności władców stąd płynącej. Natchnięta jest ta pieśń „Psalterem”, co można dowieść, zestawiając z nią dawidową koncepcję państwa i króla (np. psalm drugi księgi I „Quare fremuerunt gentes”: „A tak o sobie wy królowie czujcie, wy, którym władza do rąk jest podana, Oglądajcie się w swych sprawach na Pana”). Przerasta ta pieśń i ta cała Kochanowskie-

go idea granice aktualnej polityki, ale bez zającia stanowiska wobec tej zasadniczej kwestii który polityk jest nim na prawdę?

Byłoby zadaniem niestychanie nęcącym dla artykułu zamieszczonego w codziennym politycznym piśmie zestawienie ten pogląd Kochanowskiego z czasami, nam współczesnymi i zastanowienie się, czy, ma on największą aktualność, jaka tylko wielkim myślowi jest dana? Czy „Prawo” w konstytucjach i zwyczajach ujęte, powinno, czy nie powinno panować nad każdym państwem, wykładane jako wola ludów rządzonej? Czy rząd powinien mieć Zwierzchność, udzieloną sobie od Boga, czy też ma być podporządkowany rządzonej? Czy władcy rządzący ludem są za swe błędy odpowiedzialni przed kim? Czy mają rządzić, szukając przywiązania i zyczliwości, czy też rządzić „grozą fukliwą”? Czy mają szukać mądrych przyjaciół, czy też otaczać się zausznikami tylko? Czy mają wrzeszczeć w razach wątpliwych kierować się „moralnością chrześcijańską”, jak im to nakazuje z taką siłą przekonania wieszcz czarnoleski — i jak to projektował (nieświadomie idąc za nim) w swoim projekcie konstytucji prof. Jaworski? Ważne to i aktualne dotąd pytania, a bez względu na to, jak każdy z nas odpowiada sobie na nie, to jedno stwierdza chyba wszyscy: Wieszcz który mówi o państwie w taki dawidowy ton uderzać umiał, był myślicielem niepospolitym. Trzeba było wielu pokoleń i wielu ciężkich klęsk narodowych, aby ten górny ton podjęto w Polsce po rozbiorach na nowo.

zwracamy dziś oko ku okresowi wolności i wielkości mocarstwowej dawnej Polski i wpatrujemy się we wielkich ludzi tych wieków jako w najważniejsze dla nas w nowym, wolnym życiu wzory, jako na źródło siły moralnej i swobody wejścia na świat. Z zapalem słuchamy na nowo głosu Muzy Kochanowskiego, której w wolnym powietrzu wielkiej i wspaniałej, humanistycznej Polski ostatnich Jagiellonów starczyło ichu na największe ogólnoludzkie tematy: na ekstatę religijną „Psalmów”, na śmiały lot nad otchłaniami najgłębszych zagadnień metafizycznych w „Trenach”, na zachwyt nad wielkością jednakim piękniem życia wiejskiego w „Sobótce”, na wiekopomne myśli o ładzie i nieładzie społecznym w „Odprowy posłów greckich”.

Niemniej ważnym w tej chwili przedmiotem refleksji być powinien stosunek obcych do naszej kultury i naszej tradycji, i problem naszego na ten stosunek oddziaływania. Zadanie należytego zaprezentowania światu własnej historii i własnego kulturalnego dostojstwa jest przy dzisiejszym intensywnym rozwoju stosunków międzynarodowych jednym z istotnych obowiązków, wynikających z odzyskania własnego życia państwowego, i od zadania tego uchylać się, lekceważyć je lub zaniebywać, możemy tylko z dotkliwą dla powagi naszej w świecie szkoda. Otóż niedawno temu jeden z najlepszych naszych przyjaciół na Zachodzie Europy, francuski uczonej profesor F. L. Schoell, znakomity tłumacz „Chłopów” Reymonta, w artykule, który głośnym echem odezwał się u nas w kraju¹⁾, zajął się rzekomo obojętnością czytelnika francuskiego wobec przekładów z literatury polskiej. Wybitny uczonej, że dzieła naszego piśmiennictwa, pojawiające się na rynku paryskim, współzawodniczą tam z falangą arcydzieł literackich kilkunastu narodów, z których każdy usiłuje zdobyć ucho publiczności francuskiej; — że dalej przeważająca część tych utworów polskich, o ile pochodzą z ostatnich czasów, reprezentuje tematy i rodzaje, których i inne źródła w równej jakości dostarczają; — że wreszcie naprawdę wielkie dzieła nowszej literatury polskiej bywają tak ściśle zamknięte w zaczerpnięciu kole na-

¹⁾ „Przegląd Współczesny”, zeszyt kwietniowy r. 1930.

szych tragicznych losów narodowych, iż stają się dla cudzoziemca nawet przy najumiętniejszych przekładach i komentarzach niepojęte w swym duchu. Ta ostatnia uwaga z całą nieubłaganą przenikliwością i ścisłością myśli francuskiej wyjaśnia trudność, a raczej powiadamy otwarcie niemożliwość, popularyzowania wśród społeczeństw zachodnich takich szczytowych dzieł geniuszu Polski porobiorowej, jak „Dziadów Część Trzecia”, „Anelli” czy „Wesele”. Natomiast wielka literatura polska z czasów Polski wolnej nie naradza tych specyficznych trudności, wynikających z naszego jedynego w świecie położenia dziejowego po rozbiorach. Najwyższe wytwory literackie Polski przedrozbiorowej łączą ogólnoludzką zrozumiałość z wysoką wartością literacką. Do każdego z arcydzieł Kochanowskiego z łatwością znaleźć można analogie wśród wielkich dzieł nowożytnej poezji zachodnio-europejskiej. Nie sięgając poza dziedzinę jednej z wielkich literatur zachodnich, możemy scharakteryzować głębię założeń, rozmyślań nad straszliwymi tajemnicami życia i śmierci w „Trenach” przez zestawienie ich z „Sonetami” Szekspira, — mogą porównywać horacjańską pogodę i sielski wdzik „Sobótki” z podobnymi zaletami „Kalendarza pasterskiego” Edmunda Spensera lub „Hesperyd” Roberta Herricka, — mogą zestawiać gromiącą mądrość polityczną Ulissea w „Odprowy posłów greckich” z tegoż Ulissea gorzkimi a głębokimi naukami w szkopskiej tragedii trojańskiej „Troilus i Kressyda”. I zawsze z takich porównań nasz Kochanowski wyjdzie jako wielki wśród wielkich. Przeto wszystkim więc jego poezja, może w obecnej chwili szczególnie do tego się nadaje, by jej słowem przemawiał do narodów obcych majestat dziejowy kultury polskiej.²⁾

²⁾ O dwóch przekładach Kochanowskiego, doskonale służących temu celowi — angielskim Noyesa (1928) i niemieckim Winkelnagela (1929) — pisał w gwiazdkowym numerze „Czasu” r. 1929. Dwa inne — francuski przekład „Trenów” przez L. Roquignya (Paryż, 1919) i włoski E. Damiana (Rzym, 1926) — spoczywały w niedostępnych i nieznanych drukach i zasługiwałyby za wszelki miar na to, by się z polskiej strony postarano o nowe ich wydania w tym roku jubileuszowym.

R. DYBOSKI.

Rocznica Kochanowskiego a odrodzenie jego sławy.

Gdyśmy wstępować w ten rok, w którym obchodzimy 400-lecie urodzin piśniarza z Czarnolasu, jeden z naszych historyków literatury¹⁾ słusznie zauważył: że rok ten poza urzeczystością i obchodami, których z różnych okazji mamy w Polsce pod dostatkiem, i które nam już spowszedniały, — powinien się zaznaczyć rzeczywistym renesansem sławy Kochanowskiego i spotęgowaniem u ogółu zrozumienia i odczucia jego wielkości.

Na taki renesans, na takie wzmocnienie sławy Kochanowskiego ponosi istotnie się zanosz: najwymowniej o tem świadczą choćby wciąż nowe wydania utworów jego w takich popularnych serjach jak „Krakowska”, „Biblioteka Narodowa”.²⁾ Jeżeli wśród społeczeństwa przy-

¹⁾ Prof. Gubrynowicz w artykule o „Kochanowskim w numerze powołanym „Kurjer Warszawski”.

²⁾ „Treny” wyd. 7 (r. 1929); „Odprowy posłów greckich”, wyd. 7 (r. 1929); „Pieśni i wybór wierszy” (1927), — wszystko w opracowaniu prof. T. Sinka.

czynnym i silnym współdziałają szkoły polskiej narasta świadomość tego, że w Kochanowskim posiadamy wielkiego poetę o niegasnącej żywotności, to świadomość ta organicznie wynika z owej wszechobojętności rewizji poglądów na naszą przeszłość, jaka w nowych warunkach naszego bytu narodowego z konieczności musiała się dokonać.

Nie od rzeczy będzie dziś, w samej uroczystej chwili rocznicy, zastanowienie się nad istotą tej rewizji, o ile ona dotyczy bony księcia poetów polskich.

Chodzi tu zarówno o nasz własny stosunek do naszej historii i do naszych wielkich ludzi, jak o stosunek obcych do nich.

A więc jest renesans chwały Kochanowskiego przede wszystkim wyrazem tego, że dziś, odkaszysz wolność, chętnie odwracamy wzrok od tego długiego okresu chorobowego, jakim w naszym życiu narodowym była niewola, i nawet od najcharakterystyczniejszych pólów duchowych tego okresu, acz świetnych i wielkich, ale w bólesci poczętych i cierpienia pełnych. Natomiast chętniej niż dotąd

S. WINDAKIEWICZ.

Mikołaj Firlej.

Do życiorysu Kochanowskiego posiadamy, jak wiadomo, niemiernie mało materiału, jak zresztą do wielu dawnych poetów, z Szekspirem na czele. Wielka rzecz jednak, że o Reju i Skardzie da się dużo na podstawie ich pism powiedzieć, a o Kochanowskim nie. Widocznie byli to rozmowni ludzie, którzy umieli uwewnętrzniać się w swych piśmiach. Tymczasem Kochanowski był artystą, zamkniętym w sobie. Wszystkie wrażenia przenosił w krainy poetyckie i przetwarzał w poezję, z której już nie mógł wrócić w świat prozy i powszedniości. Można przyjemnie dumać nad jego poezją, ale przywrócić im rysy życia codziennego jest trudno.

Ale skoro jesteśmy w tak pożałowania godnym położeniu, gdy chodzi o uchwycenie rysów codziennych z życia Kochanowskiego, to

obok przedewszystkiem rozczuwania się w jego piśmiach, jest jeszcze jeden sposób, choć uboższy, żeby się do niego zbliżyć i nieco z nim spoufalić, mianowicie przez pośrednictwo jego serdecznych przyjaciół.

Wybermy jednego z nich, który w każdym Kochanowycyżu wielką ciekawość budzi. Jest to Mikołaj Firlej, syn Jana, wojewody lubelskiego, kasztelan bielecki w czasach Batorego (1577—1588), a potem wojewoda krakowski już po śmierci naszego poetę (1589—1601). W piśmiach Kochanowskiego jest najwięcej wzmianek o nim. Był on o jakie dwadzieścia lat młodszym od Jana z Czarnolasu i wzrosł można powiedzieć pod jego okiem. Poeta wpływał na jego wykształcenie, miał pewne znaczenie dla jego moralnego życia, a może nawet pociągał go do żywszego zajęcia literaturą. Przytem

ZOFJA STAROWIEJSKA-MORSTINOWA.

Kochanowski, poeta wsi

Kochanowski jest powszechnie nazywany poetą ziemianin. Widzimy go zawsze zapijającego miód z pisanego dzbanka pod cieniem Czarnoleskiej lipy i sławiącego uroki beztrojskiego życia wiejskiego, wdzięk „wsi spokojnej, wsi wesołej”. Dziś to stanowisko poetę ziemianina — jest zaletą tolerowane, a praktyczny stosunek Kochanowskiego do przyrody wzbudza zastrzeżenia, nazywa się gospodarskim, o wlos nie filisterskim. Oto co pisze o tem Windakiewicz w swoim znakomitem studjum o Kochanowskim: „Poeta Czarnoleski pisze o wsi ciepło, z natchnieniem, z gorącym przejęciem się pięknością wsi, ale właściwie z czysto gospodarskiego punktu widzenia. Nie patrzy się na wies okiem malarza lub literata dzisiejszych czasów, ale okiem gospodarza i niezależnego ziemianina. Poeta wielbi rolnictwo, jako nader szlachetne zajęcie dla człowieka, podnosi zasobność płynącą z plodów rolnych, sadów i hodowli bydła. Nawet drobne korzyści z polowania i rybołówstwa nie są mu obojętne. Dzisiaj zgorzono by się ogromnie, gdyby ktoś opiewał wies w podobny sposób. Gospodarskim punktem patrzenia na wies Kochanowski różni się od nowszych poetów. Zaznacza jednak należy, że ta praktyczna ocena korzyści płynących z pobytu na wsi nie przeszkodziła mu odczuwać innych przyjemności wiejskich”.

Takie ocenianie stosunku Kochanowskiego do przyrody wynika z odmiennego sposobu rozumienia, na czem polega stosunek do wsi ziemianina, tj. człowieka na ziemi pracującego.

Kochanowski ma dużo większe i głębsze odczucie piękna przyrody i wsi, niż to z powyższej oceny wynikało, a praktyczność tego odczucia nie umniejsza wielkości jego wizji poetycznej, lecz przeciwnie pogłębia ją.

Jedną z pomniejszych, a tak licznych nielogiczności życia jest to, że człowiek stosunkowo bardzo późno spostrzega piękno przyrody jako takie. Człowiek pierwotny nie widzi w otaczającym go świecie „pejzażu”, nie widzi kolorowych pami, gry cieni, kombinacji piaszliwych. Przecież jest dla niego żywiołem, w którym tkwi zbyt silnie, aby móc obserwować jako widok. Jest to dla niego żywioł o wszystkich nieświadomości. Z niego idą ku człowiekowi wszystkie niebezpieczeństwa i wszystkie dobrodziejstwa. Pola nie są barwną szachownicą,

ale poprostu ziemią rodzającą, która go żywi lub zagłodzi, pogoda nie jest zmianną kolorystyczną, ale żarem, który spali jego chleb lub powodzią, która zatopi jego dom. Człowiek jest jeszcze wobec przyrody bezsilny, zanadto od niej zależy, zbyt jest z nią związany, aby patrzeć na nią jako widzi ją poeta. Pierwszym stadium zrozumienia piękności przyrody jest odczucie (może jeszcze nie widzenie) pewnych nastrojów, płynących z pór roku i ich pogody, wyczuć piękności, wielkości i wdzięku płynącego z pewnych z porami roku związanych zajęć rolniczych. Stąd rodzaj obrzędów i uroczystości połączonych z porami roku i gatunkiem zajęć.

Te pierwotne stosunki do przyrody obserwować do dziś możemy u naszego ludu. Chłop nigdy nie powie, że okolica jest ładna lub brzydka, lecz że jest wesoła lub smutna. Nie zachwycę go nigdy efekty świetlne lub barwne: ładne jest pole pokryte bujną ciemną pszenicą, równe i łatwe do uprawy; brzydki jest pagórek lichej ziemi, na którym wegetują ubogie kłosa. Niebo burzowe jest dla chłopów zawsze szkaradne, bo może przynieść grad i nawałnicę, ładne jest słońce, w którym spokojnie okwita pachnące żyto, ładny jest ciepły deszcz zwilżający wiosenne zasiewy.

Ten utylizacyjny stosunek do piękności przyrody ma w sobie niezmiernie silną i sugestywną poezję, rozumiałą dobrze dla wszystkich, którzy z życiem i pracą wsi zbliżają się zetknęli. Ma w sobie głęboki pierwotny identyfikowania dobra i piękna, ma instynkt nazywania pięknem tego, co jest „doskonałe według gatunku swego”. Chcąc wytłumaczyć to zjawisko porównawnie bardzo współczesnym, można je przyrównać do sportsmena, ocenającego samochody. Pięknym dla niego będzie wóz silny, dobrze zbudowany, obiecujący jazdę szybko i pewną, a nie wóz nie przystosowany do swego celu, choćby był w fantastycznej linie wygięty i w barwne plamy pomalowany. W ocenianiu t. zw. piękna nowoczesnego, jako warunku piękna wymagamy ścisłego przystosowania do celu, a w stosunku do przyrody oddaliliśmy się od niej t. zw. utylizacyjną, uważamy dziś jako wadę, a uwzględnianie jej jako brak zmysłu estetycznego i poetycznego w stosunku do niej.

Byłoby przesadą powiedzieć, że stanowisko „pejzażystów” jest fałszywe, czy gorzej: każde stanowisko artystyczne może być słuszne, o ile jego wykładnikiem jest talent; ale fałszywym jest potępienie jako mniej artystycznego stosunku utylizacyjnego do przyrody, bo to stanowisko dla człowieka z ziemią związanego jest najszlachetniejsze i najczystsze.

A takim jest właśnie stosunek Kochanow-

skiego do przyrody. Kochanowski widzi i opisuje korzyści rolnictwa nie dlatego, żeby zyski z hodowli bydła, czy sprzętu zboża przesłaniały czy tłumili jego poetyczne wzloty, ale dlatego, że wyczuwał całą potężną poezję, całe tajemnicze misterjum współzycia i współpracy człowieka z ziemią. Jego gospodarski punkt widzenia nie jest troską o kulturę majątku, czy jego dochody, ale jest spojrzeniem poety na tego, co dla jego otoczenia jest rzeczywiście tylko troską lub korzyścią, jest wydobyciem elementów niemierniełego piękna z rzeczy codziennych i zwykłych.

Oczywiście, że Kochanowski nie umiunie przyrody po literacku w dzisiejszym tego słowa znaczeniu, ale do najgłębszych pokładów swej duszy wibruje pod jej dotknięciem. Nie ukazuje, a raczej nie wymienia nam nigdzie jej kolorów i kształtów, ale ukazuje nam przyrodę niejako w jej funkcji żywotnej. A konstatacja fakty i zjawiska wywołuje w nas wciąż silniejszą może w swej głębi prostocie niż najszlachetniejsze opisy.

Gorące dni nastawają,
Suche role się padają,
Polny wiersz, co głosu staje
Gwałtownemu słońcu leja.

Już mdle było szuka cienia
I ciekającego strumienia,
I pastersze, chodząc za niem,
Budzą lasy swym gniem.

Zyto się w polu dostawa
I swoją barwą znać dawa,
Iż już niedaleko żniwo,
Miej się do sierpa co żywo.

— — — — —

Słońce pali, a ziemia idzie w popiół prawie,
Świata nie znać w kurzawie,
Rzeki dnem uciekają.

A zagorzałe ziola dżdża z nieba wołają.

Dzieci z fiaszka do studniej, a stół w cień lipowy,
Gdzie gospodarskiej głowy
Od gorącego lata

Broni list, za wsadzenie przyjemna zaplata.

— — — — —

Czyż jakiekolwiek opisy mogą nam dać bardziej plastyczny obraz letniego skwaru?
Albo gdzież piękniejszy w swej prostocie i żywości odczucia obraz wiosny:

Teraz drzewa liście na się wzięły,
Pole łaki pięknie zakwitnęły,
Łody zeszły, a po czystej wodzie
Idą szesli i ciosane łodzie.

— — — — —

Teraz prawie świat się wszystkim śmieje,
Zboża wstają, wiatr zachodni wieje,
Płacy sobie gniazda omysliają
A przededniem śpiewać poczynają.

A tu znów groza i potęga burzy:

Przelewie chmury słońce nam zakryły
I niepodobne deszcze pobudziły,
Wody z gór szumią a pienia Włna
Już brzegom silna.

Strach patrzeć na to częste polyskanie,
A prze to srogie obłoków trzaskanie
Kładą się lasy, a piorun gdzie zmierzzy,
Zle nie uderzy.

Zadnego opisu, tylko konstataowanie faktów. A wśród tych zjawisk przyrody człowiek zawsze obecny, nie widzi, ale człowiek pracujący, lub rozradowany; nie człowiek „na spacerze”, ale człowiek w nieubłagany i nieprzemysłowy tok życia przyrody wpłciony, z nią wespół się trwający i radujący. Człowiek na to życie z przyrodą godzi się z rozkoszą:

Próżno nie patrzam w tem kole
Twoja, miły, rozkosz: pole,

Człowiek wobec nieubłaganych mocy bezsilny:

Albo nas grady porażą
Albo zbytnie ciepła każą.

Człowiek, który musi w walce przeżyć namiona:

Patrzaj, jako śnieg po górach się bielej,
Wiatry z północy wstają,
Jeziora się ścinają,
Zórawie, czując zimę, precz lecą.

Nam nieźle jedno patrzeć...

Tak, nie lza patrzeć, bo przede wszystkim żyć trzeba. Trzeba pracować i z naturą, z ziemią współdziałać. Otaczająca przyroda to nie tylko przypadkowe ugrupowanie się drzew i ziół, to także i owoc naszej pracy. Tak jak w wyższej cytowanym opisie lata od upału broń człowieka „list, za wsadzenie przyjemna zaplata”. Człowiek cieszy się nie tylko chłodem pięknej lipy, ale także skutkami swej pracy, wspomnieniem swojej twórczej i przewidującej myśli, jest otaczającego go piękna współtwórcą i dlatego jest ono mu bliższe, droższe i bardziej mu zrozumiałe niż komukolwiek innemu.

Toteż w stosunku Kochanowskiego do przyrody jest coś więcej jak tylko patrzenie: jest umiłowanie jej, rozumienie, współzycie, współtworzenie, jest cały stosunek nie tylko malarzski, ale uczuciowy, uczuciem najśliszej i wreszcie: umiłowaniem życia i trwogą przed zagładą.

I Kochanowski, „choćby dziś zgorzono by takim stosunkiem do przyrody” daje nam więcej niż jej mocno odczuć i barwnie widzi obraz, daje nam w słowach oszczędnych i prostych jej dynamikę, jej przekrój w głąb, prawie jej misterjum.

Możnaby napisać ciekawo studjum jak ze stosunku Kochanowskiego do przyrody wypływała w prostej linii jego wielka i żywa religijność i jak cała jego twórczość tkwiła mocno w rzeczywistości.

W tem może (co czyni go tak bardzo prawdziwym człowiekiem renesansu) leży niezmienne i niestarające się piękno jego poezji. Kochanowski tworzył jako artysta siebie świadomy, dojrzały, znający wszelkie tajniki najwyższej kultury umysłowej i duchowej. Wiedział, że jest wielkim poetą, wyższym nad otoczenie, że szluka swoją niebia sęga:

Kto mi dat skrzydła, kto mię odział piory
I tak wysoko postawił, że zgory
Wszystek świat widzą, a sam, jako trzeba,
Tykam się nieba.

Z drugiej zaś strony całą mocą swej żywotności tkwił w ziemi i życiu, posiadał najwyższą kulturę artystyczną, a zachował najświeższe instynkty człowieka prawie do pierwotnego. Nie przestał być sobą: gospodarzem, rolnikiem, człowiekiem troskającym się o rodzinę i jej byt, dla poezji nie zlekceważył świętych obrzędów, żniwa i zasiewu, ale ja w poezję obłócił.

A jego twórczość rozpięła się jako struna wiążąca bytów duchowych z podstawą materialnego bytu człowieka: ziemią. Dlatego krąży w niej po dziś dzień coś tak mocne, żywotne i świeże. Nie miał czasu estetyzować, bo śpiewał zawsze o rzeczach poważnych i najważniejszych. I nie miał czasu bawić się po literacku grą światła i cieni snujących się po łanach zbożowych, bo trwał się by tej ziemi nie spaliło słońce, i burze nie zniszczyły, bo musiał dbać, aby jej pomóc w wysiłku rodnienia, by jej żywotne i mocne siły podtrzymać. A śpiewał o tem czem żył i na to rzucał promienną tęczę swej poezji.

I dlatego myślę, że ludzie do dzisiaj tkwiący w ziemi miłością i pracą powinni go czytać i rozumieć, powinni swój zaiste „gospodarski i praktyczny” do niej stosunek przetrwać, jego najprostszy i najgłębszy jest w rozumieniu a w chwilach zwątpienia krzepić się jego lutnią, bo jej

wdzięczne strony
Cieszą umysł trapiący
A troski nieuspłone
Prędkim wiatrom podają za morza czerwone.

w XVI w. widocznie samo upicie się charakteryzowało „kotem we łbie” lub „kotkami we łbie”, (analogicznie do „myszek w głowie” o warjacie).

Trzy zabobony dotyczące kota i trzy przysłowia o nim dotarły do Panny treści do czterech strof. Jeśli więc w piątej dosłuchujemy się także ech folkloru, a nie obserwujemy zyczliwych kotów, to chyba postępujemy — miedzy innymi — „Łowny, jak kot”, „skryty, jak kot”, „nie śpi w nocy, jak kot”, „widzi w nocy, jak kot”, tych przysłów używamy do dziś. Panna streszcza je w słowach:

Wiece łowiec niepospolity,
a w swych sprawach dziwnie skryty;
ktemu rzadko uśnie w nocy,
ale ufa zawsze mocny.

Ostatni wiersz jest tylko uzupełnieniem poprzedniego, wnoszą zaś ten nowy szczegół, że kot, mimo czuwania w nocy, zawsze może zaufać swej sile i zręczności i złościć, co chce.

Po tych pochwałach przysłowiowego kota, Panna zwraca się do nowego kandydata na cięgnięcia kota: Twoje wszystkie doskonałości mają walor tylko do czasu, póki nie przyjmiesz wyzwania, jakobyśmy cię nie potrafili przeciągnąć na swoją stronę. Wiece „nie wywołaj wilka z lasu”. Ten żart ujęty jest w słowa:

Kocie, wszystko to do czasu!
Szereż wilka wyszukać z lasu;
a może być i w tym stadzie,
co już myśli o zakładzie.

Tak Panna trzecia nie zdradziła nam ani słowem, czy poeta lubił kota i czy zwracał uwagę na ich obyczaje; donosiła nam tylko, że znał przysłowia o kocie i zabobony z nim związane. Nie więcej dowiadujemy się z Fraszek, których jeszcze trzy (poza przytoczoną) odnoszą się do kota. O Mikoszu opowiada fraszka, że kota „przełagał”, a zapłynął przez przyjaciela, „gdzie był stryczków tak przedko

dostał ku potrzebie”, gdy ciągnął kota, a raczej kot jego, odpowiadał: „Dadzą mnie powrózów, gdy proszę, — bo pięknie wysuszysz, cało je odnozę”. A więc Mikosz nie dał się wyzwanym wciągnąć do wody, lecz uniknął kąpiele dzięki temu, że przedłużył ciągnięty sznur zapomocą jakichś pożyczonych stryczków.

Inny przyjaciel Kochanowskiego nie chciał „ciągnąć kota”, choć czuł pociąg do jednej z uczestniczek zabawy, wobec której, jak się zdaje, zachowywał się niero — niestosownie. Poeta napisał mu taki wierszyk:

Albo z nas szczydzić, albo sam witojusz;
Kota się boisz, a kotkę milajesz;
Wiece kota nie chcesz, a chcesz ciągnąć kotkę;
wierę cię ludzie będą mieć za plotkę.

Tyle o kotach — alegorycznych. Rzeczywiście kotowi, którego powieszono na dźbie za to, że dusił gołębie w gołębniku, napisał Kochanowski (na wzór greckiego) taki — nagrobek:

Pókłs ty, buri kocie, na myszach przestawał,
a w insze się myślistwo z jastrzębi nie wdawał,
byłeś w lasie u ludzi i gaskano — e skórę,
a tyś, mrużąc, podnosił twary ogon wzgórz;
Teraz, jakoś ku mysom chciał mieć i półmiski
i żażłes po psaki w gołębniku bliski,
deles gandto, niebożo, i wisisz na dźbie,
a twej śmierci i myszki rady i gołębie.

Kto tak się wyrażał, patrząc na powieszzonego kota, ten nie był przyjacielem kota, jedynym z tych, o których opowiada Włoch Raimbert w swej „Księdze kotów”. Nie pamiętam już, czy między przyjaciółmi kotów wymieniał i Petrarke. W każdym razie inaczej o kocie pisał i Baudelaire i Verlaine i pani Colette, u nas panie Nałkowska i Wielepolska (w „Księdze przyjaciół”). Kochanowskiego, niestety, do „kotołłów” zaliczyć nie możemy.

możemy i stąd, że — nawet Matejko, który do każdego swego historycznego dzieła sumiennie przeprowadzał studia, przeciw obraz Kochanowskiego z Orszulą oparł nie na „Trenach” ale na powieści Tańskiej. To ona opowiada nam, — a nie „Treny” — jak Orszulę w trumienkę położono, kwiatami przybrano, jak świece zapłonęła, jak ojciec umarłego dzieciny oderwał się nie mogąc, nachylił się nad nią i wpatrywał w „tę twarz ukochaną, której śmierć wróciła anielską pogodę i uśmiech”.

Dzieciom polskim jest dobrze znana i droga Orszula nie z powodu Kochanowskiego, ale

ARTUR SCHROEDER.

„Treny” Kochanowskiego w

Wielki talent Stryjeńskiej sprawia ciągle niespodzianki.

Po królach polskich, które wywołały tyle najsprzeczniejszych sądów, słowa zachwyty i zastrzeżeń, nowe dzieło, które pojawiło się niedawno i będzie w jubileuszowym roku Kochanowskiego trwałą, bardzo wartościową pamiatką: jest nim nowe wydanie „Trenów”, (Lwów 1930, nakład Ossolineum), do którego świetne komentarze i objaśnienia literackie, historyczne i językowe dał lwowski uczeń: prof. Łempicki St. i Gaertner H., a ilustracje autorka „Tańców Polskich”. Pozostawiamy omówienie innym wydanie tekstu i objaśnień; nas zajmują ilustracje Stryjeńskiej, które są prawdziwą rozkoszą dla oczu i nowym dowodem żywości, świeżości, kapitalnej inwencji twórczej i oryginalności znakomitej malarzki.

Już samo podejście do tematu jest wysoce oryginalne: Stryjeńska — jeśli tak można powiedzieć — przybliżyła współczesnemu czytelnikowi pieśń bólu ojcowiejskiego, którego akcję jakby odtransponowała w inne czasy i w cudownie sprymityzowanym skrócie dała taką pełnię wyrazu w sześciu obrazach, że żalować należy, iż tych ilustracji jest tylko tak mało. I znów tu, jak gdzieś indziej, dała artystka swą własną fantazję na podstawie lektury, która widocznie wstrząsnęła nią do głębi, fantazję, nie pozabawioną, jak zawsze, pewnej dozy groteski w szczegółach, pewnych dowolności, zrobionych jednak w ten sposób, że zmuszają do zainteresowania, tem więcej, że wszystko to przemówiło musi do polskiego widza jakimś znanym językiem, w rodzinnej melodii i rytym, tajemniczo — której przedziwnie posiada i operuje nią nieraz po mistrzowsku.

Niegdys pisałem we wstępie do jej „Tańców Polskich”, że artysta-plastyk, podobnie jak muzyk, przemawia do nas wprawdzie między narodową, ogólnie znaną wszystkim mową, lecz podnosi to z reguły wartość jego poczynań, jeśli nie schodzi do kosmopolitycznej banalności, jeśli umie w tem, co nam poda, utrzymać w uczuciu i temacie nie tylko pewien indywidualny, ale zarazem rasowo odrębny charakter. Jest to naturalnie udziałem tylko wielkich twórców. A właśnie Stryjeńska te cechy posiada w wysokiej mierze. To istotnie rasowa polska artystka, której progeniturę łatwo odnaleźć można wśród morza obcych malarzy, tak wybita się swym temperamentem polskim i odrębnością twórczą. Nic w tej twórczości niema wydedukowanego, nic morderczo wypoconego, kaligraficznie po wielu poprawkach wypracowanego — a jeśli się czuje jakiś trud, to ten najsłabszy, owo zmaganie się z chęcią najpełniejszego wypowiedzenia się. Dlatego często jest w jej dziełach to, co tak niepokoi i irytuje różnych

wprost przeciwnie „to Kochanowski staje się im bliski z powodu Orszulki. Przez długi czas, nawet jeszcze w pierwszych latach szkolnych, jest nasz największy klasyk dla ogółu dzieci przedwzrostkiem ojcem cudownej, przedwzrostkiem zgasłej Orszulki. „Kraj lat dziecięcych” nie ma jeszcze zrozumienia dla piękna poezji klasycznej, a jednak w ten sposób dziełko autorki „Jana z Czarnolesia” i tam dociera Kochanowski. Wprawdając jego imię i postać do tego wrażliwego świata, złożyła Klementyna Hofmanowa, wedle sił swoich i talentu, najwyższy hołd uwielbianemu poecie.

ilustracji Zofii Stryjeńskiej.

„specjalistów” od wyszukiwania niedokładności, dowolności, odstępstwa od utartych kanonów, „grymasów” artystycznych, nieoczekiwanych jakby złościwości — a to nie innego nie jest, jak wielka witalność talentu i radość twórcza, sama siebie nastawiająca na taki sposób interpretacji danego tematu.

Stryjeńska nie obchodzi nic, że „Treny” powstały w roku 1580, bo ona akcję ich widzi zawsze i raz tak postawiwszy sobie kwestję, jest sobie wierna i konsekwentna, stwarzając wzruszającą prostotę ekspresji obrazu swoich przeżyć przy czytaniu arcydzieła Kochanowskiego. Nie idzie jej o wierność historyczną; ona musi być wierna swojemu natężeniu, swoim artystycznym przekonaniom, swemu temperamentowi. I dlatego ilustracje te są nie tylko linearnym doprowadzeniem tekstu, lecz twórczym rezonansem pieśni zasłyszanej, ucieleśnieniem powstałej po lekturze wizji. A wizja ta musi przemówić do widza, tyle w niej świeżości, czaru, sentymentu i prostoty kompozycji, odbiegającej od wszystkiego, cośmy dotychczas znali.

Jest jeden obraz wśród tych sześciu, który do głębi wzrusza: Orszulka umiera. Leży na jakimś łożeczku (z pewnością takiego nie było) wśród mnóstwa prymitywnie — dziełeczko zrobionych akcesoriów, małe ciało przykryte przeżył przy czytaniu arcydzieła Kochanowskiego. Nie idzie jej o wierność historyczną; ona musi być wierna swojemu natężeniu, swoim artystycznym przekonaniom, swemu temperamentowi. I dlatego ilustracje te są nie tylko linearnym doprowadzeniem tekstu, lecz twórczym rezonansem pieśni zasłyszanej, ucieleśnieniem powstałej po lekturze wizji. A wizja ta musi przemówić do widza, tyle w niej świeżości, czaru, sentymentu i prostoty kompozycji, odbiegającej od wszystkiego, cośmy dotychczas znali.

Godziło to wszystko widzieliśmy — na jakichś bardzo prymitywnych obrazkach, na wystygających, malowankach, haftach, tylko, że tu subtelna reka artystki potrafiła temu dać inne, pełniejsze, świetniejsze życie i tchnąć w to swą własną twórczą rację.

A te płaski, motyliki, teza, obłoki powtarzają się w dalszych obrazach, kiedy tu Orszulka leci do nieba i potem, kiedy już w niebie przegrzywa na lutni Wszemnocnemu, który ją powołał do siebie, pomimo rozpaczy osieroconego ojca. Ta stylizacja prymitywnych szczegółów, niewątpliwie ludowych wzorów, jest kapitalnym zjawiskiem w sztuce naszej, zjawiskiem, poraz pierwszy w ten sposób sprezytowanym i przetworzonym przez Stryjeńską. Całość kompozycji pomimo całej prostoty jest wykryciem wielkiej kultury artystycznej i nieomylnością ręki, pod dotknięciem której właśnie najprostsza rzecz przemienia się w dzieło rzetelnej sztuki.

Taką sztuką są właśnie te ilustracje, które arcydzieło Kochanowskiego, jeszcze bardziej przybliżają sercu czytelnika. Bo też poza wielkim artystycznym Stryjeńskiej, jest w nich również jej wielkie, czujące serce.

— wdarłem się na skałę pięknej Kaliope, — Gdzie dotychczas nie było znaku polskiej stopy.”

Dumnie zaś jeszcze wypowiedział się, śladem Horacego, w utworze, zamykającym drugą księgę „Pieśni”:

„O mnie Moskwa i wiedzieć będą, Tatarowie
i, różnego mieszkającego świata, Anglikowie;
Mnie Niemiec i waleczny Hiszpan, mnie poznają.
Który głęboki strumień Tybrowy pijeja.”

Nie byłby Kochanowski tak pewny w dumnym poczuciu własnej wartości, gdyby nie miał za sobą owego doświadczenia i ćwiczenia w rzemiośle poetyckim, słowem, gdyby nie był w pełni świadomym swych środków technicznych artysty.

Analiza artyzmu poety, aczkolwiek nie, które przynajmniej jego cechy dadzą się zupełnie dobrze obliczyć i wymierzyć, co w stosunku do Kochanowskiego wielokrotnie już podejmowano, wywołać — musi, wrażenie pewnej profanacji. Jak wzmożoność uczucia religijnego nie znosi rozumowego badania, tak najbliższe z nim spokrewnione wzruszenia artystyczne odwołują się przedewszystkiem do irracjonalnej wrażliwości naszych zmysłów i pojęć.

Poeta, pisząc wiersze, nie liczy zgłoszek i my, czytając, nie liczymy ich. Jak w muzyce, tak i w poezji, w tych dwóch najwyższych przejawach sztuki, są jednak pewne prawa, których znajomość nabywa się zazwyczaj drogą intuicji i obcowania z najlepszymi wzorami rodzaju, ale ich choćby podświadome przestrzeganie stanowi o artystycznej harmonii utworu.

Dzięki zupełnie ścisłym badaniom uczonych, stwierdzono więc, że Kochanowski tworząc swoją stał się właśnie takim niezłomnym prawodawcą poezji polskiej. Jemu zawdzięczamy ustalenie dokładności rymowania i on pierwszy miał u nas wyraźny pogląd na znaczenie średniówki. Gdy Rej lub Bielski nie rozróżniali rymów męskich od żeńskich i wogóle mało troszczyli się o rytmikę wiersza, Kochanowski nie tylko z całą świadomością artystycznego poczucia przestrzegając tych kardynalnych praw poezji, ale równocześnie dążył do największego urozmaïcenia w układzie rymu i rytmu. Takich odmian naliczono u niego 40-ci. Wiąże się z tem różnorodność strofiki, wzorowanej na poetach klasycznych, ale przetwarzanej i przystosowywanej do swolnego charakteru poetyckiego i kształtowania języka polskiego.

Ale i języka nie brał Kochanowski takim, jakim go zastał u poprzedników. Z całą swobodą literackiego obrazowania urozmaïcał i wzbogacał polskie formy gramatyczne i stylistyczne. Pełną ręką czerpiąc z pewnej potocznej i piśmiennej, urabiał ją do potrzebnej mu gładkości wyrazu i rytmu. Nieraz zwracano już uwagę na bogactwo słownika Kochanowskiego, na jego umiejętność we władaniu tropami i figurami stylistycznymi, na jego wreszcie śmiałość w wiązaniu myśli i zdań w sposób jednak tak zespolony z duchem języka, że na pierwszy rzut oka umyka, się naszemu wrażeniu mistrzostwo poety, bo jego wiersz, zwłaszcza czytany głośno, wydaje się nam klasycznie łatwym i zarazem klasycznie pięknym.

Doskonałość poezji Kochanowskiego nie była jednak wynikiem samoradnego rozmachu twórczego. Jego natężenie poetyckie operowało się o ciągłe i nieustanne kształcenie własnego poetyckiego rzemiosła. Wiemy, że zanim przystąpił do druku wydania „Pieśni” i „Fraszek”, wciął je udoskonalał. Jaką zaś wagę przykładał Kochanowski do tej pracy nad artystem swych utworów pośrednio, ale wypowiednie świadczą własne jego słowa, które czytamy we „Wrózłkach”:

„Mieł tedy starzy już pewne miary, albo, iż ich słowem rzekę, harmoniję, które któremu afektowi służyły, skąd ono jest, co powiadają o Aleksandra, że skoro usłyszał granie, porwał się od stołu do zbroje. Kiedy się tedy muzyka odmieni, która jest jakoby wódzem umysłów naszych, tedy za nią i ludzkie obyczaje, a za obyczajami i prawą. I o żadną inną przyczynę (jako w historjach czytamy) Tymoteusza, sławnego muzyka, z Aten nie wygnano, jeno iż był jedyn strunę do swego instrumentu przyczynił. Ale za naszego wieku nie jedno, ale dziewięć strun do lutni przydano, a pieśni dzisiejsze tak daleko są różne od Bogardowice, jako i obyczaje od Statuta. Tak tedy odmiana w muzyce czyni odmianę i w rzeczywistocie, jeśli Platonowi chcemy wierzyć, który w rzeczywistocie swój poetów mieć nie chciał, jako tych, którzy ludzkimi afektami, gdzie chcą, władają mogą.”

Takim poetą był w Polsce Kochanowski. I nie kto inny, tylko on właśnie wprowadził do kultury polskiej pełnię renesansowego ducha. Inne czynniki sprawiły, że już w pół wieku po zgonie poety jego wspaniałe „oddziaływanie na polską twórczość duchową uległo na czas pewien obumarcu. Odczyło znów u poetów Stanisława Augusta, aby w Mickiewiczu iłowickim poezja polska nową zażytną mogła potęgą. I obaj ci wielcy artyści romantyzmu naszego w pełni doceniali wielkość Kochanowskiego, dając temu świadectwo, jeden w wykładach o literaturze słowiańskiej, drugi w „Beniowskim”. „Rzecz czarnoleska” wyraźnie odzywa się echem u Norwida, ostatnio zaś do niej nawiguje Tuwim, biorąc ją sobie nawet za godło. Idąc „ślakiem duszy polskiej”, wielkość Kochanowskiego, wymowny hołd złożył Przybyszewski. U Wyspiańskiego zaś nikt nieko Troja-Wuśki. U Wyspiańskiego zaś nikt nieko Troja-Wuśki. U Wyspiańskiego zaś nikt nieko Troja-Wuśki. U Wyspiańskiego zaś nikt nieko Troja-Wuśki.

„Niezwyciężony i nieleda piórem opatrzony
Polece poeta, coza, że dwojce złożony
Natury: ani ja już przeżywał na ziemi
Więcej będę; a większy nad zaszłość...
...nie umrę, ani nie czarnem
Styks niewesoła zamknę odnogami swemi.”

Tak nowoczesną, choć Horacjanską, pociechą wieszyły Kochanowski niepożyta trwałość swego poetyckiego ducha. Nie omiły się. Jest dla nas niemięjszym dziś artystą, niż był nim za swego żywota.

IDA KOTOWA.

Legenda o Orszulce.

W czem leży prawdziwy urok „Trenów” Kochanowskiego? Nie tylko w doskonałej piękności języka, ani w ich wspaniałym patosie, ani w przepojeniu ich pięknem klasycznym pojęciem i obrazem, które już teraz wymagają wielu komentarzy, ale w wysokim stopniu także w obfitości drobnych, wiernych rysów wyjętych z codziennego życia rodzinnego, z tego szczęścia prostego i ludzkiego, które się już rozwijało i tylko we wspomnieniu przeciwstawia się pustce osierociałego ojcowiejskiego serca. Czyli: w poezji, jaka tkwiła właśnie w tych obrazach „Trenów”, które prawie mimowoli wiskwały się pod pióro zrozpaczonego poety, niezupełnie doceniane przez niego samego.

Bo czemuż Orszulka naprawdę była? Małankiem, półtrziarocznym, przynależnym dzieckiem, pierwszotką i ukochaniem całego domu. Jej dziecięcy szczebiot, rozgadzał wszystkie kłosa. Jej wesoły radosny śmiech, pocieszenie żarłki, figielne oczka napieniały serca rodziców szczęsem rozróżnieniem. Przed jej ufnie wyciągniętymi ramionkami nie ostala się żadna troska.

Któż w życiu nie znał dziecięcy? Nawet chociażby kto nie miał szczęścia cieszyć się nią we własnym domu, nazywał jej siostrzyczką czy córeczką, to przecie i wtedy jej wspomnienie rozchmurza spośpiałe myśli. W rodzinie, w której naraz zamilknie taki szczebiot dziecięcy, radość uchodzi, pustką staje wszystkie kąty.

Taką właśnie serdeczną radością ojca była Orszulka Kochanowska. Przy niej przypominał o swojej sławie, o troskach i sprawach publicznych. Przy niej stawał się zwykłym człowiekiem, rozkoszującym się szczęściem rodzinnego kota. Ból i osamotnienie, jakie go ogarnęły po stracie ukochanego dziecka, wypowiedział słowami pełnymi prostoty a jednak tak przepojenymi żalem, jak je tylko wyrazić potrafił zraniony do głębi serca ojciec, który jest zarazem wielkim poetą. Takim jest „Tren” ósmy, pochodzi z serca i dociera prosto do serc ludzkich:

Wielkie mi uczynia pustki w domu moim.
Moja droga Orszulo, tym zniknięciem swoim,
Pełno nas, a jakoby nikogo nie było:
Jedną maluczką duszą tak wiele ubyło.

Nie pojawia się tu jeszcze motyw talentu poetyckiego, ani „Safa słowiańskiej”, opiekane jest tylko ukochane dziecko, które sroga śmierć zabrała. Ten wyraz bólu wydał się jednak humanistom zbyt prostym, zamalo uczonościomierem wspomnieniem, więc kiedy się trochę już otrząsł z najostrejszego cierpienia, zaczął dopiero o przeżyte bolesne uczucia ujmować w klasycznej formie monumentalnych trenów. Uniesiony poezją, tworzy poetycki obraz swej Orszulki i wtedy dopiero przybiera ona dla niego kształty nowe. To już nie tylko malutka i miłuska dziewczynka, jego córeczka ciągle szczebiocząca, „choć jeszcze do brze stów nie domawiała”, ale „cudowne dziecko”, zapowiadające wielki talent poetycki, dziedziczka lutni ojcowiejskiej, „Safa słowiańska”.

W ten sposób zrodziła się legenda Orszulki. Jednak mimo całego piękna „Trenów” Orszulka nie byłaby dla nas tem czem jest, na dźwięk już samego jej imienia nie ciemniałyby wzruszeniem oczka dziecięce, gdyby nie Klementyna Hofmanowa i jej „Jan Kochanowski z Czarnolesia”. Powieść ta, dawniej niesłusznie poczytna, jest dziś już znacznie mniej znana i czytana, ale nie zmniejszyła się popularność zawartych w niej scen z Orszulą, które w wyjętkach i przeróbkach zostały już dawno wchłonięte przez najroznorodniejsze wydawnictwa. Książeczki i cytanki, snując opowiadanie o najmilszym dziecku Kochanowskiego, często już nawet nie podają, gdzie szukać jego źródła.

Klementyna z Tańskiej Hofmanowa przygotowywała się przez długie lata do napisania powieści o Janie z Czarnolesia, prowadziła studia szczegółowe i sumiennie starała się zapoznać z kulturą epoki a przedewszystkiem z osobowością samego Jana Kochanowskiego, „Treny” wywarły na Tańską szczególnie sil-

ne wrażenie, na niej, która własnych dzieł nie posiadając, swoją gorącą macierzyńską duszą umiłowała dziecięce serduska. „Treny” były dla niej najwyższym wyrazem uczuć rodzicielskich, wyrazem rozpaczy osierociałego ojca nad grobem umiłowanego dziecka.

A taki zachwyty budził w niej talent, charakter i sama postać Jana z Czarnolesia, że nie chciała się odchylić nawet w drobniaczku od rysunku Orszulki, wywołującego się ze słów poety, starała się tylko przez usilne wmyślenie się wypełnić obrazem ramy zawarte w „Trenach”. Nawet nie raz jej zbyt wczesny wiek Orszulki i tylko z przypuszczeń widać, że aby przekonać nie siebie, ale ewentualne wpatliwosci czytelników, przeprowadziła studia nad wielkimi i uzdolnieniami „cudownych dzieł”; tak podaje przykład z dzieła Freville’a o jakimś Henryku Heinechen, „który w trzydziestu wiek sięgających, na pytanie z greckiej i rzymskiej historii odpowiadał potrafił, a oprócz rodzimiego języka mówił po łacinie i po francusku”, podczas jego opisu na dworze królewskim w Kopenhadze matka „prosiła króla, żeby jej pozwolił go nakarmić; mały mędrzec jeszcze ssął; umarł nie dożywszy lat pięciu.

Tańska przekazała nam właśnie Orszulę taką, jaka zjawiała się Kochanowskiemu w jego poetycznym natężeniu, jakiej obraz Kochanowski chciał w nas wywołać swymi „Trenami”. Celem zaś staraniem powieściopisarki było właśnie pokazać jej w blasku takiego oświecenia, któreby nie tylko jak „Treny” przemawiało do ludzi dorosłych, ale mogło trafić również do młodocianej wyobraźni i budzących się dopiero do życia wzruszliwych dziecięcych umysłów, tych najwznieciwszych z słuchaczy i z czytelników.

Tańska wyjęła więc z „Trenów” wszystko to, co było szczerze ludzkie, co było obrazem życia rodzinnego; klasyczną „uczoność” oczywiście odpada sama przez się. Przytem udało się autorce w dziwnie intuicyjny sposób odzworzyć w myśl Kochanowskiego „cudowność” Orszulki, otoczyć ją nimbem poezji i blaskiem już prawie ziemskiej aureoli, który wprawdzie może niezupełnie służyć po linii klasycznej pojęć Kochanowskiego, ale (tem łatwiej zato przemawiało do romantycznej wyobraźni czytelników. Tańskiej i dzięki temu utrwalił przepiękną legendę o Orszulce.

Legenda zatem czerpie wszystkie swe soki z „Trenów”, jednak prawdziwym życiem obdarzyła ją dopiero Hofmanowa. Ona to spopularyzowała postać Orszulki, która żyje w naszej wyobraźni od lat dziecinnych i z którą naproczno walczy uczeni w imieniu prawdy. Legenda jest silniejsza, jej urok mocniejszy, bo na niej się wychowaliśmy i naszym dzieciom znowu nie podajemy „prawdy” dociekań historyków literatury, ale opowiadamy o pełnych przeczuca odpowiedziach Orszulki Zamajskiemu i cytujemy naiwne wierszyki:

Nie, jam dziewczyna,
Tobie trzeba syna,
Mnie weźmie kto inny,
Aniołek niewinny.”

A przed ślamiem z podziwu i wzruszenia oczkami czytamy o natchnionem dziecku, jak wódr wesołej biesiady zapowiadają czające się nieszczęście; czytamy też o tych chwilach przedgonnych, które już od kilku pokoleń strumieniem lez wyciskają z dziecinnych oczu, a które przecie tyle ukojenia niosą z sobą, że nawet najstraszniejszą tajemnicę, tajemnicę śmierci, zdolają oprzeć. Przybłądło ze współczesnością już na pół pocieszone usterkami cicho powtarzają za Orszulką rymy, którzy stara się swoją matkę pocieszyć:

Nie płacz matko, proszę,
Ja idę do Nieba,
Na czyste rozkosze,
Mnie zadróżdzić trzeba.
Twoja luba córka
Obieca się w piórka,
Z aniołkami siedzieć,
Matko! złe ci będzie
Mieć swego aniołka?”

Jaka siła tkwiła w tej legendzie o Orszulce, utrwalonej powieścią Hofmanową, poznać

KAZIMIERZ CZACHOWSKI.

Artyzm Kochanowskiego.

Wielkość Kochanowskiego polega na tem, że był on pierwszym i na długie wieki na taką miarę jedynym artystą w poezji polskiej. Stwierdzenie tego oddawna zresztą znanego już faktu, ma znaczenie nie tylko literackie. Jeśli bowiem uprzytomnimy sobie, że na całym obszarze dawnej literatury polskiej niema drugiego nazwiska, które daloby się zestawić z nazwiskiem Jana Kochanowskiego, że dorównać mu i prześcignąć go mieli dopiero Mickiewicz iłowicki, wówczas zrozumimy, jak wyjątkowo, wprost opatrnościowem jest stanowisko artysty w społeczeństwie. Cokolwiek daloby się powiedzieć w sprawie szacowania społecznego znaczenia sztuki, część składana poecie przez całe bez wyjątku społeczeństwo, z biegiem wieków w niczem nieuszczuplona, nadwrot w potęgę swej rosnąca, pozostanie najistotniejszą, bo żywym sprawozdaniem wartości społecznej artysty. Kochanowski zaś służyć może, jako wprost wyjątkowe potwierdzenie tego z czysto pragmatycznych przesłanek wysnutego wniosku.

W dziejach kultury polskiej Jan Kochanowski zaznaczył się wyjątkiem tem, że był artystą. Wystarczyło to jednak, aby zapewnić mu wiekuiastą chwałę i ażeby twórczość jego stała się dobrem powszechnem, dobrem społecznem. Rzecz tembardziej godna zastanowienia, iż Kochanowski nie wyróżniał się ani wyjątkowo na swój czas umysłowością, ani w jakiegokolwiek poza poezją dziedzinie, innemi zasługami, przestającąmi poziom kulturalnej Polski wieku złotego. Jedynym prawem Kochanowskiego do szczytowego stanowiska w hierarchii społecznej na tie czasu i wieków był artysta, prawem jednak, jak się okazało, w pełni usprawiedliwiałem trwałość jego największych wartości.

Jakież są tytuły tych artystycznych zasług Jana Kochanowskiego? Niema chyba Polaka umięgłego czytać, ktoby na pytanie to nie odpowiedział bez zająknięcia, wymieniając „Treny”, „Odprawę posłów greckich”, „Pieśń świętojańską o Sobótce”, przekład „Psalterza”, przyczącąc wreszcie powszechnie znane, niekiedy wprost jak anonimowo rozpowszechnione, oddzielne „Pieśni” czy „Fraszki”. Co wszakże sprawiło, że te czy inne utwory Kochanowskiego zdobyły odrazu uznanie współ-

czesnych i że dziś, po czterech bezmała wiekach, zachowały swą uczuciową barwę i, mimo rozwój języka literackiego, przemawiają do nas z siłą wciąż świeżą i niewyczerpaną? Jakież są wewnętrzne składniki artyzmu poety?

Wiemy dziś, dzięki mozolnym badaniom uczonych, że twórczość Kochanowskiego wyrosła z pilnego kształcenia się na klasykach rzymskich i greckich, których znajomość dały mu studia u humanistów włoskich. Ten kwiat poezji, co wystrzelił tak nagle na dosę — nieśmy to odważyć przyznać — barbarzyńskiemu le narodowej literatury polskiej, uprawianej przez Rejów i Bielskich, brał najpierw pokarm ze wspólnego źródła renesansu zachodnio-europejskiego, nabrał sił w humanistycznej poezji łacińskiej, zanim, pobudzony przykładem Włochów i Francuzów, w sposób rodzimy polską przystosował glebę. Przesczeplając u obcych dobyte doświadczenie w rzemiośle poetyckiem, Kochanowski miał już pełną świadomość artystyczną, powołania, znał i cenil swą wartość.

Znana jest legenda, że pierwszym polskim utworem Kochanowskiego była pieśń „Czego chcesz od nas, Panie, za Twe hojne dary?” Ze względu na doskonałość jej formy, podawano go w wątpliwość, przyczem z pieśnią tą porównywano pierwsze drukowane polskie wiersze poety. Ta ostatnie to jednak utwory epiczne, wiadomo zaś, że talent Kochanowskiego był wybitnie lirycznym i że nawet najpóźniejsze jego poezje opisowe znacznie ustępują lirykom. Niema więc w twórczości Kochanowskiego dostatecznego powodu, aby obalać tę piękną legendę. Podtrzymuje ją też ostatni monografista poety i znakomity jego znawca, Stanisław Windakiewicz.

Zwyciomeł poezji Kochanowskiego była więc liryka. W niej wypowiedział się najpełniej i najdoskonalej, i w tym zakresie twórczości dał takie bogactwo barw uczuciowych, tak wielką rozwinął różnorodność tematów, zdobył się na tak wysoki wyraz postawy duchowej, że z całą odpowiedzialnością za wagę swych słów mógł był poeta powiedzieć o sobie,

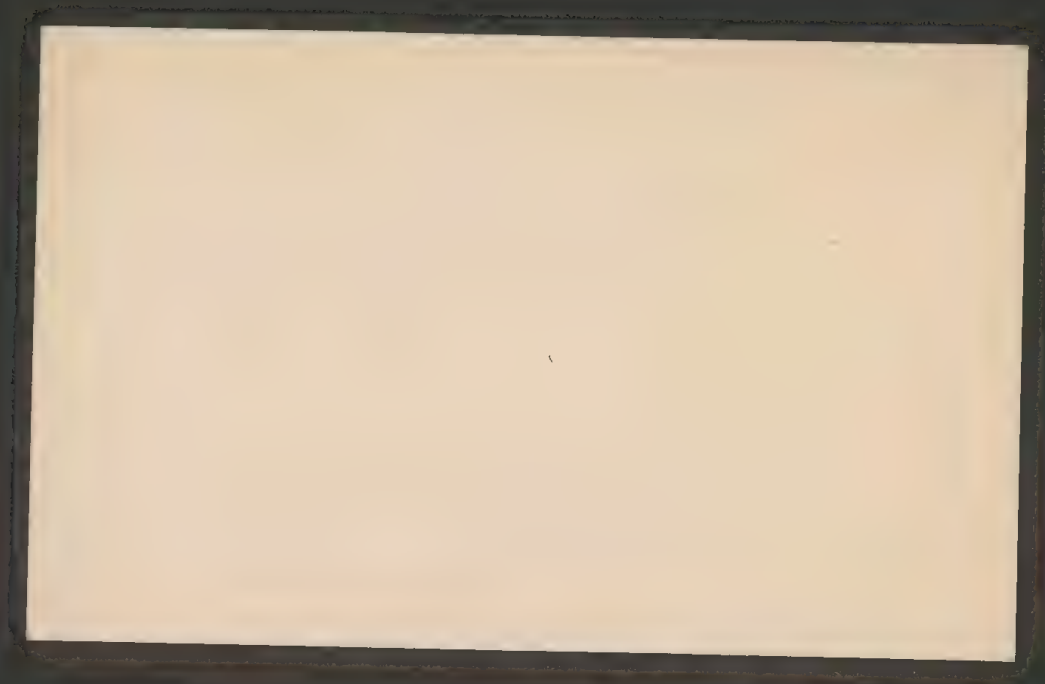
...zem się rymy swymi
Wazyż zeirzeć z poety co znakomitszymi

Obito w drukarni „Czasu” pod zarządem Leopolda Wójcika.

Redaktor odpowiedzialny: Dr Antoni Beapré. Wydawca: Spółka Wydawnicza „Czas”.

PREZYDJUM STOŁ. KRÓL. MIASTA KRAKOWA
MA ZASZCZYT ZAPROSIĆ JWP.
Z OKAZJI ZJAZDU NAUKOWEGO
IMIEMIA JANA KOCHANOWSKIEGO
NA
R A U T

KTÓRY ODBĘDZIE SIĘ W PONIEDZIAŁEK, DNIA
9 CZERWCA 1930 ROKU O GODZINIE 2/ W SALI
„STAREGO TEATRU“ PRZY UL. JAGIELLOŃSKIEJ.

Nadzwyczajne wydanie „Czasu” z dnia 10 czerwca 1930.

„CZAS” wychodzi co dzień 11-toj w nocy.

NUMER POJEDYNCZY: 26 KROSY.

PRENUMERATA MIESIĘCZNA WYNOŚI:

W Krakowie bez odnoszenia do domu zł. 5.40
W Krakowie z odnoszeniem do domu zł. 6.—
Na prowincję z przesyłką pocztową zł. 8.—
Zagranicę z przesyłką pocztową zł. 10.—

Za każdą zmianę adresu dolicza się zł. 0.50.

Reklamacje niezapłacone nie podlegają opłacie pocztowej.
Listów nieopłaconych nie przyjmuje się.

Prenumeratę przyjmują: Administracja „Czasu”, wszystkie urzędy pocztowe, wszystkie miejscowe i zamiejscowe Biura dzienników.

CZAS

KONTO P. K. O. KRAKÓW NR. 408.404.

Adres Redakcji i Administracji: Kraków, ul. św. Tomasza 32.

Telefon Redakcji 50. — Administracji i Drukarni 3750.

Godziny biurowe: od 9-toj do 13-toj i od 15-toj do 18-toj.

CENY OGŁOSZEŃ

Jednorazowo za jeden wiersz milimetrów

Ogłoszenia zwykłe zł. 0.20
Układ tabelaryczny, cyfrowy, kombinowany zł. 0.30
Ogłoszenia w „Nadziejach” zł. 0.40
Nekrologi zł. 0.35
Komunikaty po kronice zł. 0.50
Ogłoszenia na pierwszej stronie zł. 0.80
Ogłoszenia w numerach świątecznych 25% drożej, = Ogłoszenia samiej-
sowe 25% drożej, = Za zastrzeżenie miejsca dolicza się 25%.

Administracja nie bierze odpowiedzialności

za terminowe umieszczenie ogłoszeń.

Ceny ogłoszeń obowiązują od dnia zmiany w nagłówku.

Ogłoszenia przyjmują: Administracja „Czasu” i wszystkie miejscowe i za-
miejscowe Biura dzienników i ogłoszeń.

Król Karol II w Rumunii.

Podczas gdy książę Karol na aeroplanie francuskim zdążył z Niemiec, z gniazda Hohenzollernów, Sigmaringen do Rumunii, matka jego, królowa Maria przejeżdżała przez Budapeszt i Wiedeń do Niemiec, gdzie pierwszą jej stacją będą przedstawienia pasyjne w Oberammergau. Te dwie podróże symbolizują finał dramatu, jaki rozgrywał się w Rumunii od lat kilku, w szczególności zaś od momentu, w którym wszechpotężny wódz liberałów Jonel Brătianu, za zgodą królowej Marii, przeprowadził pozbawienie ówczesnego następcy tronu Karola, praw do tronu, rozwiódł go z żoną, księżniczką grecką Heleną i wyznaczył następcą małoletniego jego syna. I zapewne mimo śmierci Brătianu, los dzisiejszego króla Rumunii byłby poszedł po innej niż obecnie drodze, gdyby w tonie czynników, które go zwalczały nie nastąpił był rozłam.

Początek dał mu sam Brătianu nie dopuszczając go śmierci króla Ferdynanda, do trójkątnej Rady regencyjnej królowej Marii, ale tylko młodszego syna jej, nie odznaczającego się wcale temperamentem politycznym. I królowa Maria liczyła przy usunięciu księcia Karola, że w czasie długiej małoletności jego syna, a swego wnuka Michała, sprawować będzie rządy i tego samego chcieli liberałowie. Walka pomiędzy królową Marią i bliską jej grupą polityków (ks. Stirbey) a liberałami wyszła na korzyść najpotężniejszej i na szeroki masach chłopskich opartej grupie opozycyjnej, narodowych zarządców, którzy też w końcu, po śmierci Jonela Brătianu objęli władzę i w osobie premiera Maniu sprawowali ją do onegdaj.

Rząd Maniu, jak to niejednokrotnie podnosiliśmy, przeprowadził bardzo daleko idące reformy w Rumunii. Otrzymał on nie tylko upragnioną pożyczkę zagraniczną, stabilizował walutę i sanował koleje rumuńskie, ale także wprowadził w życie rozległy samorząd prowincjonalny i reformował administrację. Wybory tak parlamentarne, jak autonomiczne, pierwsze od niepodległości Rumunii, w których w Rumunii, co uznają nawet mniejszości narodowe, wykazały też ogromną do 3/4 dochodzącą większość rządową. W polityce zagranicznej udało się rządowi Maniu złożyć do stosunków z Rosją, doprowadzić do ugody z Węgrami w sprawie optantów, a w polityce wewnętrznej poprawić stosunek mniejszości narodowych do państwa. — Wszystkie te powodzenia, zapewniające mu długie trwanie przy sterze spowodowały zdwojona akcję opozycji, obowiązującą się, że z każdym miesiącem malejącej jej szansę powrotu do władzy. Akcję tę, nie przebiegającą w sferach finansowych i przemysłowych, mającą dobrze zorganizowane kadry, a nawiązującą do dziesiątków lat do dzierżenia steru rządów, który tylko przejęciowo i na krótko opuszczała. W ostatnich tygodniach mówiono też wiele o tem, że liberałowie gotowi są nawet na porozumienie się z królową Marią i wprowadzenie jej do Rady regencyjnej za cenę dyktando gabinetu Maniu i oddania im władzy. Kilkakrotnie nieudane próby zamachów stanu przekonały też Maniu o tem, że zbliża się moment decydujący i spowodowały go do przekreślenia rachub i liberałów i królowej przez umożliwienie powrotu księcia Karola.

Królowej Marii rząd Maniu postanowił za żadną cenę do władzy nie dopuścić; odgłosy walki między nią a rządem dostawały się nawet w ostatnich miesiącach na lamy prasy. Pewną pomoc w tej walce znalazł Maniu w matce małoletniego króla Michała, a synowej królowej Marii, księżniczki Heleny, która odnowiła w cieniu przez teściową, zdobyła sobie wreszcie z pomocą rządu w ostatnich tygodniach pozycję przed wszechpotężną dawniej babką króla. Próba spowodowania Rady regencyjnej do powołania do swego grona królowej Marii, rozbiła się przed kilku dniami o opór metropolity bukareszteńskiego, jak się zdaje dobrze poinformowanego o tem, że za dni kilka książę Karol będzie w Rumunii.

Okoliczności jego powrotu stwierdzają dowodnie wersję, że nie tylko miał on oparcie w znacznej części armii, ale że powrót ten przygotowany został przez rząd. Na lotnisko bukareszteńskie przybył na jego powitanie premier Maniu z dwoma pułkami siedmiogrodzkieimi i zabezpieczający się w ten sposób przed ewentualnymi niespodziankami ze strony liberałów, wprowadził księcia do miasta, poczem złożył władzę, tak by sam akt obwołania Karola królem, uniemożliwienie jego wydziedziczenia i rozwód z żoną, przeprowadzić mógł gabinet bezpartyjny pod kierownictwem dotychczasowego ministra spraw zagranicznych Mironescu. Nie ulega jednak kwestii, że w najbliższym czasie władza powróci znowu do rąk Maniu lub jednego z jego przyjaciół politycznych.

Entuzjazm mas jest w tej chwili po stronie króla Karola, za którym opowiadają się nadto niektóre partie opozycyjne, jak

narodowcy Jorgi i ludowcy Averescu. Dla liberałów ten obrót rzeczy jest śmiertelnym ciosem, z pod którego pewno się nie podniosą. Wodzowie jej Vintila Brătianu i b. minister spraw zagranicznych Duca chcą prowadzić dalej beznadziejną w tej chwili walkę przeciw uznaniu króla Karola, młody Jerzy Brătianu, syn Jonela, chce ratować partię przez akces do karlistów. Oznacza to rozłam i tak już pobitej partii.

O ile idzie o politykę zagraniczną obwołanie króla Karola nie spowoduje zapewne zmian zasadniczych. Klasa frankofilijskich liberałów nie oznacza tu wcale odwrócenia się do Francji na rzecz Włoch, którego objawem byłoby dopiero np. oddanie władzy grupie filowłoskiej Averescu, na co się boją nie zanoszą. Zapewne też nie podważyła ta zmiana stosunku Rumunii do małej koalicji, choć nie ulega wątpliwości, że oznacza ona większą niż dotąd samodzielność Rumunii w tonie entente, a może i dalsze wyrównanie stosunku do Węgier i Bułgarii. W stosunku do Polski żadnych zmian istniejącej polityki przynajmniej i współdziałania, poza dalszym jej zacieśnieniem, przewidywać nie należy, a to jest miarodajnym dla życziwego przyjęcia tej zmiany przez opinię polityczną Polski, któremu wyraz także i my na tem miejscu dać pragniemy.

(PAT) Dziś o godz. 13-toj odbyło się zebranie Zgromadzenia Narodowego, które proklamowało księcia Karola królem.

(PAT) Zgromadzenie Narodowe, które odbyło się dziś o godz. 13-toj wysłuchało na wstępie propozycję Iuniana, proklamującego księcia Karola królem Rumunii. Złotej zabrał głos Juliusz Maniu w charakterze przywódcy partii narodowo-chłopskiej, oświadczając się za propozycją Iuniana. Następnie zabierał głos przedstawiciele innych partii, nie wygłaszając przedstawicieli mniejszości narodowych. Wszyscy mówcy wypowiedzieli się za propozycją Iuniana, kończąc swe przemówienia życzeniami dla króla Karola II. Przystąpiono do głosowania 486 głosami przeciwko 1-mu uchwaleono przyjęcie propozycji Iuniana. Proklamację księcia Karola królem przyjęło Zgromadzenie Narodowe niemiłkącymi oklaskami.

(PAT) W chwili, gdy król przybył na posiedzenie Zgromadzenia Narodowego, przywitał go premier Mironescu i wprowadził na trybunę prezydium. W momencie tym w łóżach dyplomatycznych byli obecni szefowie wszystkich zagranicznych misji dyplomatycznych, trybuna zaś przepelniona publicznością, powitała przybywającego króla niemiłkącymi oklaskami. Król, mając na sobie uniform gen. lotnictwa złożył przysięgę, stwierdzając, że będzie przestrzegał przepisów konstytucji, szanował ustawy i chronił całość terytorjalną państwa. Złotej król wygłosił przemówienie, w którym dał wyraz głębokiemu wzruszeniu, z powodu zgotowanego mu przyjęcia, oraz wezwał wszystkich do współpracy dla pomyślności kraju. Wszyscy obecni na Zgromadzeniu przerywali co chwila przemówienie króla burzliwymi oklaskami. Następnie zabrał głos przewodniczący Zgromadzenia (Narodowego) Stefan Cicco, wyrażając wielką radość, jaką odczuwa cały kraj z powodu powrotu umiłowanego przez wszystkich króla do kraju. Uroczystości zakończyły się o godz. 16.30, poczem król udał się na grób Nieznanego Żołnierza, gdzie złożył wieniec.

Oredzie króla Karola II.

(PAT) Na wczorajszym posiedzeniu zgromadzenia narodowego, niezwłocznie po złożeniu przysięgi wygłosił król Karol przemówienie, w którym wyraził radość z powodu gorącego przyjęcia, jakie mu zgotowano i zapewnił, że nie żywi niechęci do nikogo, także i do swych niedawnych przeciwników. Potrzebuje — mówi — przedewszystkiem współdziałania bez zastrzeżeń wszystkich sił narodu. Bez tej jednolitości wszystkich, nie będziemy mogli stać się siłą jednolitą opartą na armii, zorganizowanej według ostatnich wymagań, która się będzie mogła posuwać stale i nieprzerwanie naprzód, nie ustając w swojej wyjątkowej pracy pokojowej. Trudność, która wydała się pewnym czynnikom nie do przezwyciężenia, będą niewątpliwie łatwo pokonane przez Rumunów jednolici i zdecydowani. Nie chciałbym powątpiewać choćby przez chwilę o patriotyzmie tych, którzy przez swoje stanowisko mają obowiązek pracować dla postępu w kraju. Jestem przekonany, że wszyscy bez różnicy przekonań politycznych, wiary i pochodzenia, zgromadzą się w ciasných szeregach dokoła tronu, by współpracować razem nad oparciem naszego państwa na takich fundamentach, któreby pozwoliły mu swobodnie się rozwijać i zapewniły mu miejsce jako państwo zajmować w całym świecie cywilizowanym. Winniśmy współpracować z tymi, z którymi jesteśmy złączeni uczuciami przyjaźni, dla wszystkich narodów, szczególnie zaś dla naszych sąsiadów, a dążyć do wyrównania klas, wywołanych przez wojnę światową przed 14 laty. Nasz kraj jest tak bogaty, posiada tyle bo-

gactw naturalnych, że możemy przy poparciu wszystkich, szybko polepszyć nasze położenie gospodarcze i przywrócić dobrobyt materialny mieszkańcom, którzy oczekują tego tak dawno. Dziedzina bogactw Rumunii jest tak wielka, że także na terenie kulturalnym, powinniśmy zająć miejsce należne nam w świecie, dzięki naszym uczonym, których najwybitniejsi przedstawiciele znajdują się wśród was. Mowę swą zakończył król wyrażeniem radości z powodu połączenia się z synem.

Bukareszt 9 czerwca. (PAT) W sobotę o godz. 21-toj został utworzony nowy rząd. Skład rządu jest następujący: Prezes Rady ministrów i minister spraw zagranicznych Mironescu, minister spraw zagranicznych ostatniego rządu; minister spraw wewnętrznych — Mihail Popowici; minister rolnictwa — Mihaleke; min. robót publicznych — Halipa; minister finansów — Raducanu; minister oświecenia publicznego — Lugosano; min. spraw wojskowych — gen. Sondesco; min. przemysłu — Mirto; min. sprawiedliwości — Wojcu Nitescu; min. pracy — Toncescu. Podsekretarzem stanu prezydium Rady ministrów został Jerzy Grigzan. Na stanowiskach innych podsekretarzy stanu nie nastąpiła zmiana.

Bukareszt 9 czerwca. (PAT) Gabinet Mironescu, którego jedyną misją było przewodniczyć akcji wprowadzenia na tron króla Karola, po spełnieniu tej misji podał się do dymisji. Król rozpoczął narady, mające na celu utworzenie nowego gabinetu. O godz. 17-toj król przyjął Maniu, o godzinie 18-toj Jorgę.

Bukareszt 9 czerwca. (PAT) Zabrawszy ze sobą księcia Michała do pałacu królewskiego, król odwiedził go następnie do pałacu księżnej matki Heleny. Przy spotkaniu króla z księżną Heleną była obecna królowa Elżbieta grecka i książę Mikołaj. Król podpisał dekret ratyfikujący wszystkie akty, dokonane przez Radę regencyjną i Rady ministrów od chwili śmierci króla Ferdynanda do czasu złożenia przysięgi przez króla Karola.

Bukareszt 9 czerwca. (PAT) Dzienniki donoszą, iż król Karol spotkał się wczoraj wieczorem z księżną Heleną, przyczem zdecydowano, iż tymczasem żadne z nich nie zgłosi wniosku o anulowanie rozwozu. Troška o wychowanie następcy tronu, przechodzi w ręce króla Karola. Książę Michał zamieszkał od dzisiaj w pałacu królewskim w Cotroceni. Królowa Maria przysłała telegram z życzeniami, zapowiadając swój powrót na koniec tygodnia. Armia złożyła przysięgę wierności królowi. Król wystosował odezwę do narodu w duchu przemówienia wygłoszonego na zgromadzeniu narodowym.

Min. Grandi w Warszawie.

Warszawa 9 czerwca. (PAT) Dziś o godz. 14.45 przybył do Warszawy minister spraw zagranicznych Italii Grandi, w tow. małżonki, szefa biura sztabowego Roco i sekretarza legacji gen. Nonsa. Wraz z nim przybył jeszcze redaktor polityczny dziennika „Corriere della Sera” Caprin. Na granicy spotkał gościa włoskiego naczelnik wydziału południowego M. S. Z. Günter. Na dworcu głównym w Warszawie oczekiwali na przybycie ministra Grandiego minister spr. zagr. Zaleski, ambasador włoski Martin Francklin, ambasador przy Kwirynale Stefan Przedecki, szef prot. dypl. Romer, szef gabinetu ministra spr. zagr. Szumajkowski, zastępca dyrektora prot. dypl. Rajnold Przedecki, naczelnik wydziału prasowego Chranowski, przedstawiciele min. spr. zagr., członkowie ambasady włoskiej, attaché wojskowy plk. Roatto, zastępca komisarza zjazdu Olimpijskiego, przedstawiciele Tow. polsko-włoskiego, liczna kolonia włoska, oraz przedstawiciele prasy. Wyśladającego z wagonu ministra Grandiego powitał minister Zaleski, poczem ambasador Francklin przedstawił ministrowi Grandiemu przybyłych na jego powitanie dygnitarzy. Ministrów Grandi wreczono piękny bukiet kwiatów. Znajdując się na peronie dworca kolonia włoska zgotowała ministrów Grandiemu owację. Po powitaniach minister Grandi w tow. ambasadora Francklina odjechał do przygotowanych specjalnie apartamentów w ambasadzie włoskiej.

Warszawa 9 czerwca. (PAT) Minister spr. zagr. Italii Grandi złożył dzisiaj o godz. 16.30 wizytę ministrowi spr. zagr. Zaleskiemu, poczem odjechał na Zamek, celem wpisania się do księgi audjencjonalnej. Złotej minister Grandi udał się do Parku Łazienkowskiego na konkursy hipiczne, gdzie był obecny w łożu P. Prezydenta Rzplitej.

Warszawa 9 czerwca. (PAT) Minister Zaleski podejmował dzisiaj wieczorem ministra Grandiego obiadem, podczas którego wznosił toast w języku włoskim, zakończony następującymi słowami: „Polska młoda znajdująca się w rymie rozwojowym swej historii i z tem większym podziwem patrzy na wspaniały w ostatnich 8 latach rozwój Italii młodej i silnej, która pod potężnym impusem swego wodza zmierza ku pełnej chwale przyszłości. W tem szczerem przekonaniu wnoszę kielich na cześć Ich Król. Mości króla i królowej Włoch, za rozwój i pomyślność wielkiego i zaprzężonego z nami narodu włoskiego, za pomyślność męża, który rządzi i kieruje jego losami, za pomyślność Waszej Ekscelencji i jego szanownej małżonki”.

Przemówienie min. Grandiego.

Minister Grandi odpowiadał na przemówienie następującymi słowami: „Jestem bardzo wdzięczny za tak serdeczne wyrazy, z którymi Wasza Ekscelencja raczył się zwrócić do mnie, a które stanowią potwierdzenie tych objawów sympatii, któremi Polska powitała przedstawiciela Włoch. Wasza Ekscelencja, który tak wydatnie przyczynił się do wznowienia naszych stosunków tradycyjnych i szczerzej przyjaźni w ciągu swojej 4-letniej czynnej przez niego misji w Rzymie, wie, jaki oddźwięk znajdują w narodzie włoskim uczucia przyjaźni narodu polskiego. Za szczerem tedy zadowoleniem przynoszę osobiste pozdrowienia Włoch, mojego szefa Benito Mussoliniego i rządu faszystowskiego dla Pańskiego szlachetnego narodu i stwierdzam, że te uczucia, które już znalazły wyraz przy sposobności wizyty Waszej Ekscelencji u szefa mego rządu i zostały potwierdzone przy sposobności podniesienia naszych wzajemnych przedstawicielstw dyplomatycznych w Rzymie i w Warszawie do rangi ambasad, stanowią zawsze pewną podstawę stosunków pomiędzy naszymi krajami. Włochy, które podzielały sercem braterskim bohaterkie wysiłki państw polskich i które pierwsze wypowiedziały się za odbudowę państwa polskiego i podtrzymywały jego usprawnienie dążenia narodowe, odnoszą się również zawsze z najwyższym zainteresowaniem do trudnego dzieła odbudowy Polski. Ta odbudowa dzieła zwłaszcza geniuszowi i patriotyzmowi męża, który zwycięsko prowadził Polskę w chwili decydującej jej dziejów, jest faktem dokonany. Polska zajęła już obecnie miejsce, jakie jej się należy wśród wielkich narodów, stając się elementem zasadniczym zespołu europejskiego, oraz pokój. Początki przyjaźni pomiędzy Polską a Włochami tkwią we wspólnej cywilizacji łacińskiej i we wspólnej religii katolickiej, a z tego właśnie źródła wypływa nie tylko ich kultura, lecz ponadto te wartości moralne, które dla narodów stanowią dziedzictwo drocenne. Przyjaźń nasza opiera się tedy nie tylko na faktach, że pomiędzy naszymi krajami nie ma żadnej sprzeczności interesów, lecz bardziej jeszcze na wrodzonym poczuciu sprawiedliwości, które jest wspólnym dziedzictwem wielkiej mądrości prawa. Polska i Włochy mają przed sobą szerokie pole współpracy w dziele konsolidacji i pacyfikacji Europy. Z tem uczuciem wznoszę kielich na cześć P. Prezydenta Rzplitej Polskiej, za pomyślność Marszałka Piłsudskiego, za pomyślność Waszej Ekscelencji i Szanownej Pani Zaleskiej, wyrażając najszczerze życzenia dla przyszłości i pomyślności Polski”.

Ku czci Kochanowskiego.

Zjazd naukowy im. Kochanowskiego. W niedzielę o 10 rano w sali teatru miejskiego im. Juliusza Słowackiego odbyło się uroczyste otwarcie zjazdu naukowego imienia Jana Kochanowskiego. W zjeździe obok całego szeregu uczonych polskich i zagranicznych wzięli udział reprezentanci władz rządowych i samorządowych. Na zjazd przybył p. minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego Dr Czerwinski oraz dyrektor funduszu kultury narodowej Michalski. Zjazd zajął prezes polskiej Akademii Umiejętności Dr Kostecki, poczem wybrano prezydium zjazdu z rektorem profesorem Dr. Dembińskim na czele.

Następnie p. minister W. R. i O. P. Dr Czerwinski wygłosił dłuższe przemówienie, w którym podniósł dwa cele zjazdu naukowego: zajęcie się historią „złotego wieku” Polski mocarstwowej oraz oddanie hołdu zasługom Jana Kochanowskiego. Składaniem życzeń owocnej pracy w imieniu Pana Prezydenta Rzeczypospolitej rządu i swoim zakończył p. minister swoje przemówienie.

Złotej witali zjazd przedstawiciele zagranicy. Zabierał głos po kolei prof. Dr Masson, prof. Uniwersytetu w Turynie Dr Pavolini, prof. Uniwersytetu w Pradze Dr Horak, prof. Uniwersytetu w Münster Dr Karol Meyer, imieniem węgierskiej Akademii Umiejętności prof. Dikey, prof. Uniwersytetu w Bukareszcie Dr Panulescu, rektor Uniw. w Rydze prof. Speke oraz inni. W imieniu Związku Narodowego Polskiego w Ameryce przemówił Wacław Sieroszewski, w imieniu ukraińskich sfer naukowych dyrektor muzeum Narodowego Święcicki. Znaczący należy, że większa część przemówień wygłoszona była w języku polskim. Po przemówieniach odczytano liczne telegramy powitalne m. in. od serbskiej Akademii Umiejętności, od Uniwersytetów i towarzystw naukowych w Budapeszcie, Białogrodzie, Zagrzebiu, Dorpacie, Florencji, Oslo, Sztokholmie i od wielu uczonych polskich i zagranicznych. Następnie przemówił prof. Ludwik Cwikliński, składając zjazdowi życzenia owocnej pracy w imieniu uczestników zjazdu Kochanowskiego z roku 1884. — Po uroczystym otwarciu zjazdu profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego Ignacy Chranowski wygłosił odczyt p. t.: „Na szczytach kultury staropolskiej”.

Otwarcie wystawy zabytków sztuki XVI w.

Z teatru udało się grono uczestników zjazdu z p. ministrem Czerwinskiem na czele na Wawel, by uczestniczyć przy otwarciu wystawy zabytków sztuki XVI stulecia oraz najstarszych wydań utworów Kochanowskiego. Gdy

wszyscy się zebraли w pierwszej salce wystawowej zabrał głos organizator wystawy, Dr J. Muczkowski, powitał serdecznie p. ministra i gości, zwłaszcza zagranicznych, a następnie przedstawił w ogólnym zarysie obraz kultury artystycznej Polski, a zwłaszcza Krakowa w XVI stuleciu, którą wystawa stara się w skromnym przynajmniej zakresie uoocnić. Ekspozycja pochodzi głównie ze zbiorów krakowskich, ze skarbca katedralnego, Muzeum Narodowego, Muzeum ks. Czartoryskich i innych. Po przemówieniu powitalnym goście zwiedzili niezmienne interesującą wystawę, oprowadzani przez Dra Komornickiego i ks. prof. Kruszyńskiego (opis jej zamieściliśmy w niedzielnym numerze „Czasu”). Obok w jednej salce znajdują się zebrane razem najstarsze wydania dzieł Kochanowskiego z wieku XVI i XVII; dostarczone głównie przez Bibliotekę Jagiellońską. Objasniali udział znakomity znawca przedmiotu, Dr Kazimierz Piekarski, który wydał świeżo z okazji zjazdu wy-czerpującą Bibliografię dzieł Jana Kochanowskiego wiek XVI i XVII.

Z Wawelu udali się najznakomitsi krajowi uczestnicy zjazdu i goście zagraniczni na obiad, wydany na ich cześć przez Akademię Um. w salach Starego Teatru. Przy deserze powitał gości prezes Akad. Um. Kostecki, następnie przemawiał po polsku kierownik działu słowiańskiego British Museum p. Whorton, dalej prof. Mayer z Rzymu mówił o stosunkach kulturalnych polsko-włoskich, poeta ukraiński i prof. Uniw. Jag. Lepki unosił się nad siłą atrakcyjną poezji i sztuki, która w hołdzie dla wielkiego wieszcza łączy w zgodzie i harmonii przedstawicieli różnych narodów, dalej przemawiali p. Tomesanyi, przedstawiciel węgierskiego Towarzystwa historycznego, prof. Benesić z Zagrzebia, prof. Prażak z Bratysławy, Sergiusz Kulakowski, tłumacz Kochanowskiego na język rosyjski, który nazwał naszego wieszcza prorokiem odrodzenia Słowiańszczyzny, dalej prof. Spekke z Rygi p. Stang z Oslo, mówił też po łacinie p. Svilli Karnik z Berna, tłumacz Kochanowskiego na język czeski. Do cudzoziemców przemówił pięknie po francusku K. H. Rostworowski imieniem polskiego świata artystyczno-literackiego, wnosząc toast na cześć nauki światowej, jako opiekunki muz. Wreszcie prof. Kutrzeba oddał hołd zasłudze głównego organizatora zjazdu prof. Kota, któremu obecni żętowali serdeczną owację.

Obrazy sekcji.

Popołudniu w niedzielę oraz rano i popołudniu w poniedziałek toczyły się w Collegium Novum obrady sekcji; jest ich cztery: 1) historyczno-literacka; 2) twórczości Jana Kochanowskiego; 3) historyczno-kulturalna i 4) historyczno-społeczna. Udział uczestników w obydwóch dniach był bardzo silny tak, że największe sale Collegii Novi nie mogły pomieścić słuchaczy.

Sekcja historyczno-kulturalna.

Pierwsze zebranie odbyła ona w poniedziałek rano. Najpierw wygłosił referat prof. U. J. St. Kot p. t. „Stosunek wieków złotego do kultury Zachodu”. Pod koniec wieków średnich wzrasta się znacznie kontakt kulturalny Polski z Włochami. Rząd ten dominuje za Zygmunta Starego, dopiero za jego następcy występuje z całą siłą drugi prąd w stronę ośrodków reformacji niemieckiej i niemiecko-szwajcarskiej. W ostatniej ćwierci wieku bierze górę potrydencki humanizm włoski. Wpływy Zachodu na Polskę są powierzchowne, ujawniają się głównie w dziedzinie obyczajowej. Nie było natomiast pogłębiaenia umysłowego, wyjąwszy kilku wybitnych jednostek.

Drugi referent ks. rektor Fijałek mówił o cześci Bożej i życiu religijnym oraz reformacji w Polsce w wieku XVI, charakteryzował schizmę grecko-ruską w państwie Jagiellonów i stosunki między Rzymem, Polską i Moskwą, następnie przedstawiał prądy reformistyczne w kościele zachodnim, zobrazował stan Kościoła w Polsce w dobie reformacji, wreszcie opisał szczegółowo stare formy cześci Bożej na obszarze ziem polskich oraz główne prądy kultów religijnych na Zachodzie i w Polsce.

W końcu prof. Konrad Górski odczytał referat nieobecnego prof. Al. Brücknera z Berlina p. t. „Reformacja w Polsce”. Znakomity znawca literatury staropolskiej zobrazował w nim plastycznie rozpraszanie się nowinek religijnych w naszym kraju i reakcję katolicką, a następnie przedstawił dodatni na ogół wpływ ruchu reformacyjnego na rozwój literatury narodowej. Po wszystkich wymienionych referatach wywylała się ożywiona dyskusja.

Na posiedzeniu popołudniowym Dr Piekarski mówił najpierw o najstarszych drukach z XV i XVI w. w Polsce, przedstawiając zarazem pokrótce dzieje drukarstwa, handlu książkowego i czystości. Dyskusja, w której uczestniczyli ks. Kantak, prof. Ogjenko ze Lwowa, prof. Kleczkowski z Poznania, Dr Birkenmajer i Dr Świecicki ze Lwowa uzupełniła wywody prelegenta i wysunęła postulat głębszych studiów nad książką w Polsce.

Następnie prof. Balaban wygłosił niezmienne interesujący referat o drukarstwie żydowskim z tego okresu, jak trzej bracia Halicz w Krakowie, rodzina Schwarców w Lublinie, Jaffe z Opatowa, drukarz lubelski, zyd włoski, zamieszkały w Kazimierzu Izak ben Aron Prostie i inni. Drukarskie żydowskie w Polsce musieły toczyć ciężką walkę konkurencyjną z drukarstwem zagranicznym, zwłaszcza cze-

Nadzwyczajne wydanie „Czasu” z dnia 30 czerwca 1930.

„CZAS” wyszedł podzielnie o godzinie 11-tej z rano.

NUMER POJEDYNCZY: 25 WROSIŁ.

PRENUMERATA MIESIĘCZNE WYNOŚI:

W Krakowie bez odnośnika do domu zł. 5.40
W Krakowie z odnośnikiem do domu zł. 6.—
Na prowincję z przesyłką pocztową zł. 6.—
Zagranicę z przesyłką pocztową zł. 10.—

Za każdą zmianę adresu dolicza się zł. 0.50.

Reklamacje niezapłacone nie podlegają opłacie pocztowej.

Listów nieopłaconych nie przyjmuje się.

Prenumeratę przyjmują: Administracja „Czasu”, wszystkie urzędy pocztowe, wszystkie miejscowe i zamiejscowe Biura dzienników.

CZAS

KONTO P. K. O. KRAKÓW NR. 406.404.

Adres Redakcji i Administracji: Kraków, ul. św. Tomasza 32.

Telefon Redakcji 100-50. — Administracji i Drukarni 137-50.

Wydawcy biurowe: od 9-tej do 12-tej i od 13-tej do 18-tej.

CENY OGŁOSZEŃ

Jednorazowo za jeden wiersz milimetrów

Ogłoszenia zwykłe	zł. 1.00
Układ tabelaryczny, cyfrowy, kombinowany	zł. 0.50
Ogłoszenia w „Nadziejach”	zł. 0.40
Nekrologi	zł. 0.50
Komunikaty po kronice	zł. 0.80
Ogłoszenia na pierwszej stronie	zł. 0.80
Ogłoszenia w numerach świątecznych 25% drożej. — Ogłoszenia samiej- cows 25% drożej. — Za zastrzeżenie miejsca dolicza się 25%.	

Administracja nie bierze odpowiedzialności
za terminowe umieszczenie ogłoszeń.

Ceny ogłoszeń obowiązują od dnia zmiany w nagłówku.
Ogłoszenia przyjmują: Administracja „Czasu” i wszystkie miejscowe i za-
miejscowe Biura dzienników i ogłoszeń.

Po demonstracji Centrolewu.

Bardzo hałaśliwie zapowiadany i reklamowany kongres Centrolewu nie spełnił nadziei swoich inicjatorów i reżyserów; nie była to bowiem zwykła, imponująca manifestacja „woli ludu”, — ale dobrze i szczegółowo przygotowany wiec agitacyjny, w którym wszystkie role były zgóry rozdane, a większość uczestników nie zdawała sobie sprawy, dlaczego ich do Krakowa ściągano i w pochód uszykowano. Wiedzieli natomiast dokładnie o co chodzi — przywódcy, którzy dla obrony swych zagrożonych pozycji potrzebowali tego ulicznego efektu. Wobec tego, że i wiecie i pochód odbyły się w kole zamkniętym — wśród sprzymierzonych stronnictw, nie mogły zająć żadne niespodzianki, zwłaszcza, że policja bardzo czujnie nadzorowała komunistów, uniemożliwiając im wszelkie próby zaczepki. Dzięki też bardzo zresztą dyskretniej opiece policji, i zebrania i pochód mogły się odbyć bez przeszkody.

Była to demonstracja czysto techniczna bez cienia uniesień i zapału, bo podnoszenie rąk i typowe hanbowanie, odbywało się mechanicznie, na komendę gęsto rozstawionych sygnalistów. Włoszczenie zachowywali się biernie, pomimo usiłowań prowodyrów, aby ich ożywić i podniecić. Trzeba zresztą stwierdzić, że cała ta demonstracja miała wybitnie charakter socjalistyczny, a dwa sztandary z Matką Boską, niesione wśród lasu czerwonych chorągwi, robiły na widzach wrażenie przynajmniej, jakby bolesnej profanacji. Tak samo odczuwano pojawienie się jednego sztandaru z orłem białym, przyniesionego zdaje się przez grupę NPR-u. Natomiast socjaliści wystąpili licznie i buńczucznie, podczas gdy wszystkie inne stronnictwa odegrały przy nich rolę komparso. Oni nadawali ton przemówieniom, ich duch objawił się w uchwalonych rezolucjach, a w pochodzie i liczbą i organizacją zagłuszyli swoich sprzymierzeńców. Mieli zresztą zadanie najłatwiejsze, gdyż gminy podmiejskie dostarczyły im olbrzymie materiały ludzkiego. I oni jednak nie mogli popisać się masami, które zapowiadali, tem bardziej, że opuścili ich całkowicie żydzi, którzy w pochodzie nie wzięli udziału.

Dwa rażące momenty demonstracji niezdolnej trzeba zaznaczyć: udział Chadejki, — wbrew niewątpliwie woli Episkopatu — rewolucyjne rezolucje odczytywał w Starym Teatrze p. Chaciński i demagogiczna mowa ks. Panasia pod pomnikiem Mickiewicza. Tego ostatniego epizodu można było zaoszczędzić Krakowowi.

A skutek? Chyba żaden. Co zostanie z tych wieców i pochodów? Wrażenie zupełnie zewnętrzne: wielomówności, hałasu, znużenia i nawet nudę. Porządek nie został na szczęście nigdzie zakłócony i organizatorowie istotnie unikali wszystkiego, co mogło wywołać awanturę, albo niebezpieczny uliczny tumult. Zastęga to jednak głównie władz wojskowych i administracyjnych, które z wielkim taktem i zrozumieniem sytuacji, nie stały się żadnym przeszkodą demonstrantom.

Rezolucje zostały skonfiskowane przez prokuraturę i już sam ten fakt charakterystyczny ich treść i wartość. Uderzono między innymi w majestat Głowy państwa, co we wszystkich praworządnych społeczeństwach jest najsurowiej potępiane. Próby zaś „rozprawienia się” z marszałkiem Piłsudskim, nie znalazły oddźwięku nawet wśród starannie dobranych uczestników demonstracji.

Nie wydaje się wreszcie zbyt taktownym wciągnięcie do naszych spraw domowych elementów obcych. Obstawiano niezawodnie telegram angielskich laburzystów był co najmniej zbyteczny, choć tylko w formie życzeń ubrany. Dla stronnictw centrowych musiała to być niemiła niespodzianka.

A może organizatorzy demonstracji pragnęli właśnie w zagranicy wywołać jakiś refleks czy odruch? Nie chcemy przypuszczać, aby opozycja tak dalece zapominała o swoich obowiązkach wobec państwa, — ale i bez tego zjazd krakowski musi wywołać zagranicą komentarze i wnioski z państwowego punktu widzenia nieprzejmienne i niekorzystne. Już w XVIII w. daliśmy Europie opłakany widok naszych wewnętrznych waśni, wywlekanych przed

obce forum. Ten smutny epizod nie powinien nigdy się powtórzyć.

W ogólności niewesołe uwagi wywołuje krakowska demonstracja, zakrojona na wielką skalę, przeprowadzona z bardzo miernym powodzeniem, ale drażniąca, smutna i niepotrzebna.

* * *

Dwa pochody.

Pisząc o krakowskim zjeździe narzuca się mimowoli porównanie z odbywającą się równocześnie procesją eucharystyczną w Poznaniu. Tam było 140.000 uczestników, 2000 sztandarów i pochód trwał cztery godziny. Wobec tych cyfr, jakże błędnie i maleje cały krakowski Centrolew.

Zebranie w Starym Teatrze.

Pierwsze zebranie Centrolewu odbyło się w wielkiej sali Starego Teatru, a więc na przestrzeni dość ograniczonej. Przybyli między innymi posłowie i senatorowie Witos, Kiernik, Pieniążek, Rataj, Marchewski, Średniawski, Niedziałkowski, Pużak, Kwapiński, Diamand, Lieberman, Reger, Żuławski, Strug, Kuśnierz, Puchałka, Chaciński, — (Waleron, Pluta, Wrona, — Woźnicki, Smola, Malinowski, Róg, Grafiński, — Chłodziński, Jankowski, Roguszczyk itd. Zagaił zebranie p. Róg, — poczem przemawiali kolejno pp. Barlicki (PPS), Malinowski (Wyzwolenie), Waleron (Str. Chłopskie), Witos (Piast) — bardzo wstrętnie, Kuśnierz (Ch. D.), Popiel (NPR), — Thugutt i Dr Marchewski.

Wszystkie deklaracje były nastroszone na jeden ton, agresywny, namiętny i sztucznie podniesiony. W końcu posł Chaciński Ch. D. odczytał uchwalone przedtem rezolucje, których nie powtarzamy, gdyż zostały skonfiskowane. Głoszą one walkę z marszałkiem Piłsudskim i atakują p. Prezydenta Rzeczypospolitej. Można wyrazić głębokie zdziwienie, że tego rodzaju uchwały zostały przyjęte przez przedstawicieli Chrześcijańskiej Demokracji i Piasta.

Co do nastrojów panujących na sali, — były one odpowiednio, przysposobione i nie trzeba dodawać, że wszystkich mówców oklaskiwano mocno, a wszystkie uchwały przyjęto jednomyślnie. Albowiem opozycja żadnej opozycji nie dopuściła. Taka już jest nasza demokracja.

Na Rynku Klepańskim.

Podczas, gdy w sali Starego Teatru przeciągały się obrady przywódców sześciu stronnictw zjednoczonej opozycji, rynek Klepański począł się zapelniać tłumem. Coraz liczniejsze grupy uczestników kongresu zgromadzały się wokół ustawionego przed gmachem szkoły miejskiej wielkiego, w czerwieni obitego, podjum. Jednocześnie na odcinku ulic Dunajewskiego i Baszowej stanęły milicja i poczty P. P. S., niosące sztandary i plakaty. Wkrótce potem zajęło obok nich miejsce „Wyzwolenie”. Uformowany w ten sposób pochód ruszył następnie po godz. 11 na rynek Klepański, gdzie zajęły wyznaczane dla każdego ze stronnictw stanowiska.

Wreszcie, około godz. 11.30, do rynku zbliżył się główny pochód przybywający z pod Starego Teatru, gdzie właśnie zakończono obrady przywódców stronnictw. Czoło pochodu tworzyły milicja socjalistyczna w mundurach niebieskich z czerwonymi krawatkami. Wraz z orkiestrą ustawia się ona przed podjum na które wchodzi posłowie opozycji i przywódcy partii kongresowych. „Przybyły za nimi tłum zapelnia ostatecznie rynek Klepański. Nad głowami powiewają czerwone i czerwono-zielone plakaty kilkudziesięciu sztandarów i bieleją tu ówziew plakaty.

Orkiestra ustawiona u stóp podjum odgrywa zwrotek hymnu narodowego. Poczem, do stojącego na środku podjum stołu z mikrofonem podchodzi posł Jankowski z N. P. R. zagajając zgromadzenie kongresu 6 stronnictw opozycyjnych Ch. D., N. P. R., Piasta, Str. Chłopskie, Wyzwolenia, P. P. S. Atakując władze zarzucając, że starają się technicznymi uśrednieniami przeszkodzić zjazdowi. Sejmowi nie pozwolono pracować! Niech się odezwie lud!

Pierwszy przemawia imieniem Ch. Demokracji poseł Urban. Mowa z pewną goryczą wspomina, że w 1926 r. masę ludową częściowo opowiedziały się za twórcami zamachu stanu przeciw praworządnej władzy. Miano nadzieję, że przewrót zmieni zły stan rzeczy. Iluzje te — zdaniem mówcy — roztoczył się. Dowodem tego bezrobocie i kryzys gospodarczy, za który mowa wini w całości obecny rząd. Ci, co nie umieją szanować prawa, niech od władzy odejdą! Jeżeli nie odejdą, to podejmijmy walkę na wszystkich odcinkach, by dyktaturę Józefa Piłsudskiego zgnieść!

Następny mówca, przedstawiciel Piasta, poseł Brodacki, usiłował przeprowadzić paralelę między obecnym systemem panującym w Polsce, a systemem rządzenia Niemiec wilhelmskich w epoce Wersali. Doszukiwał się też analogii między rocznicą Grunwaldzką 1910 r. w Krakowie, która zmienia się w wielką demonstrację przeciw jacyemuś prawu Niemcom, a obecnym kongresem Centrolewu.

Imieniem N. P. R. przemawia poseł Chłodziński, atakując przekroczenia budżetowe rządu i jego stanowisko w sprawie Czechowicza.

„W walce naszej pójdziemy do Polski ludowej. Republika ludowa niech żyje!”

Z ramienia Stronnictwa Chłopskiego zabiera głos mecenas Hofmokl-Ostrowski, który ze swej strony upatruje analogii między „levée en masse” rewolucji francuskiej a obecną sytuacją w Polsce (!!) domagając się — zdaniem mówcy — wyjścia mas na ulicę dla obrony prawa, konstytucji, wolności, swobód obywatelskich itd. Przydługą swą oracją kończy przegrany poseł Putek domagając się „ustąpić albo my was usuniemy”.

Przedstawiciel Wyzwolenia poseł Putek pokusił się również o historyczną paralelę, która starał się przeprowadzić między dawnymi „Stańczykami” a obecną „sanacją”. Metody i system galicyjskich Stańczyków stosuje obecnie — zdaniem mówcy — „sanacja”. Po takiej przegranej poseł Putek najostrejszymi epitetami zaatakował oba te „systemy rządzenia” w szczególności obecną.

Z kolei przychodzi do głosu mowa PPS. wicemarszałek sejmu Żuławski. I on również zaczyna od analogii między chwilą obecną a przeszłością, między rolą Krakowa dziś a przed wojną. Jak wówczas tak i dziś Kraków był miejscem skąd na całą Polskę rozchodził się głos budzący do walki o wolność. Stąd winy pójść dziś głosy protestu przeciw rządowi.

Następnie poseł Wrona odczytuje uchwalone na posiedzeniu kongresu w Starym Teatrze rezolucje.

Wszystkie przemówienia były wybitnie deklamacyjne, a ponieważ megafony głos mówców raczej rozpraszały mało kto ich słuchał, tylko na dany znak tłum podnosił ręce, albo wydawał jakieś okrzyki.

Plac był zresztą ledwie do połowy wypełniony i to w części ciekawymi, którzy gapił się na rzadkie widoki. Epizodów ciekawych nie było, pobito tylko dotkliwie jakiegoś żydka, który próbował rozdawać ulotki komunistyczne.

Pochód.

Na wezwanie organizatorów zjazdu tłum ruszył w wąską ulicę św. Filipa i Długą, krocząc ku Rynkowi. Pochód otwierali socjaliści, dalej szła N. P. R., Piast, Str. chłopskie, Wyzwolenie, a za nimi znowu P. P. S. Wszędzie uwiła się bardzo liczna milicja i straż porządkowa zjazdu. Na chodnikach stały grupki ciekawych, przyglądając się pochodowi dość obojętnie, gdzie obok młotów czerwonych sztandarów emblematycznych blizniaczko podobnych do gódy Z. S. S. R., chwały się chorągwie z Matką Boską Częstochowską. A wszystko przy dzikich pieśni „O cześć wam panowie magnaci” i „Czerwonego sztandaru”.

Co pewien czas organizatorzy pochodu rzucali okrzyki wrogie Prezydentowi Rzeczypospolitej i marszałkowi Piłsudskiemu, okrzyki na cześć liderów opozycji z p. Daszyńskim na czele, które jednak nie budziły wielkiego entuzjazmu. Tylko szeregi partyjnych bojówek krótko odpowiadali. Szary tłum przyjmował je inaczej. Okrzyki przeciw najwyższemu dostojnikowi państwa nie były podejmowane. Nieraz głos tych co je wznosili ginął bez echa. Tak było z okrzykiem jakiegoś studenta: niech żyje sejm! — odpowiedziała mu głucho cisza. Na twarzach trudno było dopatrzyć się tyle zapowiadającego „gniewu ludu”. Malowało się na nich poprostu znużenie. Jazda koleją, skwar, parogodzinne waleśnienie się po ulicach, wreszcie przemowa, wysłuchane w skwar południowy, przemowy tak bezładnie, że do siebie podobne ośmiu oratorów Klepański zrobił swoje. Tłum miał najwidoczniej dość. Przez dwie godziny niespełna szły polityczne porównania przemocy wilhelmskiej z rządami marszałka Piłsudskiego i zestawienia kongresu Centrolewu z rocznicą Grunwaldzką 1910 r.! Stawiano mu za wzór Francję z 1791 r. lub wreszcie własne społeczeństwo z chwili „Cudu nad Wisłą”. Przez dwie godziny każdy mówca wieścił ludowi, w inwektywach odsądzał od czci i wiary najwyższych dostojników państwa. Ludowi, który mimo wszystko ma wdrożone poszanowanie władzy, który tykrotnie z czcią i szacunkiem podejmował Prezydenta Rzplitej, a imię marszałka Polski związał w swym umyśle z wzmocnieniem państwa, najwidoczniej nie dał się wprowadzić na drogę nienawiści. Gdy w kilku miejscach wśród publiczności przypatrzyły się pochodowi uderzali się okrzyki na cześć Marszałka, lub zachowywali biernie. Wprawdzie w stronę „prowokatora” pogołało niezwłocznie kilkunastu zbrojnych w łagi wyrostków milicyjnych — ale nie dał się w tę stronę odciągnąć tłum.

Pochód przeszedł ulicą Długą, Baszową, Dunajewskiego, Podwalem, Straszewskiego, skręcił u stóp Wawelu i Podzamczem i wreszcie Grodzką ruszył ku Rynkowi. W kilku tylko miejscach doszło do drobnych zamieszek z komunistami P. P. S. lewicą. Tyle zapowiadała przez organizatorów kongresu „prowokacji” jakoś brakowało.

Pod pomnikiem Mickiewicza.

Wreszcie po długim pochodzie, który starano się umyślnie przeciągnąć, by dać tem iluzję potężnej manifestacji, tłum skupił się pod pomnikiem Mickiewicza w Rynku. Chmara wyrostków obdarta pomnik wiejsza, u stóp jego czerwonym szpalerem stanęły sztandary i plakaty z napisami: „Prez. z dyktaturą”, „Niech żyje sejm”, „Niech żyje Polska ludowa”, „Zadamy ziemi, pracy i chleba” i t. p. Gdy nadążyły wreszcie ostatnie szeregi uczestników pochodu, wśród obsadzających pomnik kongres-

istów o czerwonych odznakach pojawiła się niespodzianka czarna sutanna kapłana. To ks. Panas, h. kapelan legionów i wojsk polskich (który po maju 1926 r. wobec zgromadzonych w warszawskim kościele garnizonowym żołnierzy zdarł i rzucił na ziemię ordery i odznaki, „bo mu pierś palią”) zwraca się z mową do tłumy.

Podniósł w niej najpierw, że w fakcie zjednoczenia się sześciu stronnictw w jeden front przeciw obecnemu rządowi upatruje dowód, że zgromadzenie zdobyło się na rzadką chrześcijańsko-obywatelską cnotę solidarności (!!). Siegnął (za przykładem poprzedników) do historii wywołał widmo szlacheckiego dyktatora (?) Stadnickiego, „Djabła Łańcuckiego”, co strzelał do chłopów a kpił z trybunałów. — (W tem miejscu od strony Marjańskiej kościoła dochodził krzyki: warcho!ł! Targowica! Targowica! W kierunku opozycji popiesza zbrojna w łaski „milicja”. Powstaje zamieszanie i walka). Ks. Panas oświadcza dalej, że zjazd obecny jest największym zjazdem legionistów wszystkich brzygad, lecz nie tych, co potworzyli spółki i kilki dla eksploatowania państwa a chłopów (!!). Na tych jednak przyjdzie czas, a twarzą jest chłopska pieśń, lecz jeszcze twardszą chłopska kłonicza.

Po ks. Panasiu przemawia poseł Mastek z P. P. S. Zegna kongres rozwołując się raz jeszcze nad zdeptaną wolnością i prawem, nad „uzurpatorem”, utrzymującym się przy władzy „siłą bagietów”. Ponawia żale, że władze przekadały zdającą się na zjazd, odczytuje nawet depesze, uskarżając się na utrudnienia komunikacyjne. Ale lud skończył z dyktaturą.

Pod tem pełnym nadziei hasłem, przypominającym czasy „republiki lubelskiej” pochód się rozwił. Grupa bardziej krewkich bojowkarzy zapędziła się w ulicę Florjańską za demonstrującymi w czasie mów ks. Panasia i posła Mastka, przeciwnikami. Reszta zgoliła nie kwapiła się ku temu. Plac przed pomnikiem opustoszał bardzo szybko. W stronę planacji odpływali grupami kongresistów, szukając tu cienia i wypoczynku.

Liczba uczestników.

Ścisłe obliczenie uczestników demonstracji jest oczywiście dość trudne. To pewna, że było bardzo daleko od owych zapowiadanych 40 czy 60 tysięcy. Napływ przyjeżdżnych nie zaznaczył się zbyt wybitnie i głównego kontyngentu dostarczyli Kraków i gminy podmiejskie. Pochód trwał około 25 minut. Stąd można wnioskować, że brało w nim udział 7—8000 uczestników, co najwyżej. Włoszcian było stosunkowo niewiele; około 600 zdolał zgromadzić Piast. W Wyzwoleniu było zaledwie kilkudziesięciu włoscian. Przewaga liczebna socjalistów była widoczna i uderzająca. Wszystkie inne stronnictwa razem wzięte dostarczyły najwyżej trzeciej części uczestników, co najdalej uwydatnia charakter kongresu.

Konfiskata.

Władze prokuratorskie zarządziły konfiskatę przygotowanych do druku odezw, zawierających tekst rezolucji Centrolewu wobec tego, że rezolucje te zawierały znamlona przestępstw, przewidzianych przez kodeks karny.

Zgromadzenie przy III moście.

Wczoraj przed południem zgłosili się na stacji pogotowia ratunkowego 28-letni Dawid Augarten, handlowiec i 56-letni Stanisław Porabiec, robotnik, którzy przy rozpędzaniu zgromadzenia komunikujących socjalistów przez policję przy III moście odnieśli liczne obrażenia od uderzeń korbami karabinów. Lekarz pogotowia ratunkowego opatrzył pobitych.

Wiece protestacyjne.

W dniu 29 b. m. odbyły się w 40 miejscowościach województwa krakowskiego wiece protestacyjne postów BBWR. W wiecach tych wzięły udział ogółem około 25.000 osób. Na wiecach uchwalono wszędzie rezolucje, potępiające ponizanie powagi naszych władz państwowych przez przywódców stronnictw, które obradowały dzisiaj w Krakowie i stwierdzające, że cała ludność Rzplitej Polskiej pragnie spokoju i wyłączonej, zgodnej współpracy, potrzebnej zwłaszcza dzisiaj w okresie walki z trudnościami gospodarczymi, jakie Polska narodziła w całym świecie dzisiaj prowadzi. Rezolucje nawołują w końcu do zjednoczenia się społeczeństwa dla polepszenia bytu gospodarczego najszerzej mas ludności i do takiej przebudowy ustroju, która zapewni Polsce należną jej potęgę mocarstwową.

Z kongresu Eucharystycznego.

Poznań 29 czerwca.

(PAT) Z soboty na niedzielę spędził czas katolicki Poznań na modłach. We wszystkich kościołach poznackich odbywały się całonocne adoracje. W wielu kościołach wygłoszono kazania. Wszędzie były tłumy wiernych. Od wczorajszego rana ruch w mieście nadzwyczaj żywy, świąteczny. Ulicami miasta zdążają grupy pielgrzymów do kościołów na poranne nabożeństwa, aby następnie stawić się na wyznaczonych miejscach; celem wzięcia udziału w manifestacyjnej procesji, która miała zakończyć czwartą wspaniałą uroczystość pierwszego polskiego kongresu eucharystycznego w Poznaniu. Procesja wyruszyła z prastarej katedry poznackiej. Grupie czołowej towarzyszyła orkiestra 15 p. ulanów, za którą kroczyła

„krucjata dzieci”, liczne zastępy młodzieży szkolnej, dalej organizacje P. W. i W. F. F. korporacje akademickie ze sztandarami, liczne organizacje zawodowe i cechy ze sztandarami, nieprzeliczone tłumy członków organizacji rolniczych. Dalszą grupę pochodu stanowiły organizacje kościelne żeńskie i męskie z całej Polski, dalej tłumy patników, przybyłych z Pińska, Siedlec, ziemi lubelskiej, podlaskiej, kieleckiej, liczne delegacje z ziemi kaliskiej, częstochowskiej, sandomierskiej, krakowskiej, lubelskiej w barwnych strojach ludowych, delegaci z Małopolski wschodniej oraz najliczniejsza z ziemi zachodniej Wielkopolski i Pomorza. Te części pochodu zamknęła delegacja parafii Gdańsk-Wrzeszcz, wrzeszcz rodacy, emigranci, pielgrzymi z Niemiec, z pogranicza niemieckiego, Francji, Lotwy i Ameryki. Ostatnią grupę procesji tworzyła kompania honorowa 58 pp. z orkiestrą i sztandarem pułkowym, a za nią posuwał się długi pochód zakonnic i zakonników, duchowieństwa świeckiego a wreszcie episkopat w liczbie 30 księży arcybiskupów i biskupów w szatach liturgicznych, dalej kroczyły zastępy dziewcząt w białych, spłycanych kwiaty przed Monstrancją. Przy kościele św. Marcina do episkopatu, biorącego udział w pochodzie przyłączył się J. E. ks. legat papieski Mr. Marmaghi. Za Monstrancją szedł J. E. ks. kardynał Hlond, dalej przedstawiciel p. Prezydenta Rzplitej min. Janta-Polczyński, przedstawiciel rządu wiceminister Zgoniłowicz, przedstawiciel sejmu i senatu, wicemarszałek Czestwyrński, a za nim wojewoda poznański Raczyński, dowódca O. K. gen. Drzerżanowski, korpus oficerski, naczelny miejscowych władz rządowych i samorządowych, przyjeżdżający kongres z marsz. Bińskim na czele itd. Pochód podążył ulicami miasta ku stadijonowi na bionich Wildeckich przy dzwiekach orkiestri i śpiewach. O g. 10 czoło procesji wkroczyło na stadion, zaś grupa z episkopatem stanęła tam dopiero po godz. 12. Stokilkadziesiąt tysięcy wiernych uczestniczyło w tej uroczystej manifestacji katolików polskich a zgórą 2 tysiące sztandarów wniesiono na olbrzymie boisko i trybuny stadijonu. Przy wzniesieniu polowym ołtarzu, przed którym zajęli miejsca J. E. ks. legat papieski, przedstawiciele: p. Prezydenta Rzplitej, rządu, księża metropolici, arcybiskupowie, członkowie episkopatu, przedstawiciele władz ustawodawczych, władz rządowych, członkowie kapituły, J. E. ks. prymas odprawił cichą Mszę świętą. W czasie nabożeństwa, chórz z towarzyszeniem orkiestry wykonał pod batutą prof. Nowowiejskiego szereg pieśni. Po Mszy świętej ks. biskup sufragani Wedmański z Plocka wygłosił podniosłe kazanie. Uroczystość zakończyła się odpiewaniem „Te Deum”.

Z powodu niesłychanej spiekoty, która w szczególności dała się odczuć w godzinach popołudniowych, kilkadziesiąt osób z pośród obecnych na stadionie, zemłdło.

Przed Soborem prawosławnym.

Z wszystkich sfer kościelnych, doskonalnie orientujących się w stosunkach obecnych i w potrzebach cerkwi prawosławnej, otrzymaliśmy uwagi poniższe:

Sprawa Soboru Prawosławnego żywo interesuje opinię. Jest rzeczą jasną, że katolicki śledzi za religijnym rozwojem ludności prawosławnej w Polsce, nie może nie zwrócić uwagi na odpowiedzialny już oficjalnie sobór i na takie lub inne tendencje, które ujawniają się i ujawniają się w dalszym ciągu wśród ludności i duchowieństwa, których ten sobór dotyczy. Nie wiadomo jeszcze właściwie, kiedy się sam sobór zbierze, ale dwa główne kierunki, które dzielą w stosunku do niego opinię prawosławną, nie od dzisiaj są nam znane. Rzecz oczywista, że odegrają one główną rolę w przebiegu obrad soborowych, a od tej roli będzie prawdopodobnie zależało, jak długo sobór potrwali i co się z niego wywnios.

Te dwa kierunki, które już mają obszerną literaturę w nowoczesnym piśmiennictwie prawosławnym na ziemiach Rzeczypospolitej Polskiej, to dotychczas praktykowany system rządów synodalnych, a z drugiej strony tak zwana „Soborowość”, albo „Soborność naczo”. Z punktu widzenia katolickiego, dość trudno jest mówić o tych dwóch kierunkach, chwaląc jeden lub ganiąc drugi bez względu na to, któryby się chwalił lub ganił, albowiem oba stanowią historyczne odchylenia od kanonicznych zasad kościelnych, a równocześnie oba zawierają niejedną pierwiastki, zgodne z duchem i praktyką Kościoła, że już się przemilczy kanoniczne względy.

Wierny przykładowi Boskiego swego Złotyca, Kościół chrześcijański, idąc w ten śladami wielkich papieży i innych swolch biskupów i świętych, uważa, że hierarchia, ten depozytariusz władzy kościelnej, nie jest wolany do panowania, ale do służenia. Toteż zawsze i wszędzie święci ojcowie nasi świecił przykładem żarliwego oddania się na służbę dusz i potrzeb ludu chrześcijańskiego. Jeszcze nie tak dawno pewien światobliwy sługa Chrystusowy mawiał: „kapłan — to istota wydana jakoby na zjedzenie”, chcąc tem plastycznym słowem wyrazić, jak bardzo sługa ołtarza musi się upodobnić we wszelkiej posłudze dla wiernych do niekrawawej ofiary, jaką sprawuje. Nie inaczej myślił papież, przybierając tytuł: „Sługa Sług Bożych”. W potrzebach ludności wiernej, Kościół chrześcijański zawsze uwzględniał też potrzeby chwili nie tylko nawet

Dr Antoni Beaupré
Wydawca: Spółka wydawnicza „Czas”.

darów na cel powyższy do-rak prezydenta miasta senatora inż. Karola Rollego lub przewodniczącego komitetu radcy m. Dra Samuela Tillesa.

Kraków, dnia 27 czerwca 1929 r.

Senator inż. Karol Rolle, prezydent miasta; Dr Samuel Tilles, radca miejski, przewodniczący komitetu; Dr Emil Bobrowski, radca m.; Jan Dusza, starszy radca magistratu; Tadeusz Epstein, prezydent Izby H. i P., radca m.; Dr Adolf Gross, radca m.; inż. Tadeusz Polaczek-Kornecki, dyr. M. K. E.; Dr Ignacy Landau, wiceprezydent m.; Dr Rafał Landau, radca m.; ks. Jan Masny, radca m.; prof. Dr Julian Nowak, radca m.; Witold Ostrowski, wiceprezydent miasta; Samuel Schechter, radca m.; Dr Ludwik Schneider, wiceprezydent miasta; inż. Mieczysław Seifert, dyr. gazowni m.; architekt Tadeusz Stryeński; Dr Piotr Wielgus, wiceprezydent miasta; prof. Dr Fryderyk Zoll, radca m. — członko wie Komitetu.

Biblioteka Jagiellońska w r. 1928/29.

Rok 1928/29 nie przyniósł niestety istotnej poprawy smutnych warunków, w jakich znajdują się zbiory Biblioteki Jagiell. Wprawdzie wymieniono zniszczony strop w Stuba communis, niemniej jednak pozostał do tej pory nienaprawiony zbutwiał strop w ogromnej sali Gostkowskiej, grożący zawaleniem, szereg zaś sal o drewnianych sufitach podparto już dawniej belkami, co ratuje zbiory przed zniszczeniem w ten prymitywny sposób. Niemożność dalszego obciążania sal i zupełny brak miejsca dla nowych nabytków, stanowi największą bolączkę Biblioteki Jagiellońskiej. Szczególnie groźnie przedstawia się pomieszczenie rękopisów. Bezcenna ich kolekcja, narastająca od samych początków Biblioteki w wiekach średnich, jeden z najpiękniejszych zbiorów historycznych w Europie, ulega z powodu strasznych warunków umieszczenia w wilgotnych salach parterowych, stalemu zniszczeniu. Wszelkie dążenia dyrekcji Biblioteki Jagiellońskiej, by zbiory te przenieść w odpowiedniejsze suche ubikacje, pozostały niespełnione. Mimo bowiem najusiłniejszych jej starań nie udało się przeprowadzić nawet tak słusznego żądania, jak zwrot Biblioteki parterowych lokali w Kolegium Nowodworskiego, gdzieby te rękopisy mogły znaleźć odpowiednie pomieszczenie.

Budowa nowego gmachu bibliotecznego, która radykalnie rozwiązałaby bolączki związane z pomieszczeniem zbiorów, nie wyszła w okresie sprawozdawczym ze sfery projektów. Na wezwanie ministerstwa robót publ. i oświecenia publicznego został opracowany z początkiem kwietnia 1928 roku przez dyrekcję B. J. i dyrekcję robót publ. w Krakowie „Program konkursu architektonicznego na projekt budowy gmachu Biblioteki Jagiellońskiej”, który jednak nie został przyjęty przez oba ministerstwa jako zbyt obszerny. Wobec tego przedłożył rektor U. J. z końcem kwietnia 1928 obu ministerstwom t. zw. „Wyjaśnienia”, w których pewne wymiary zostały zredukowane. Mimo to konkurs rozpisany przez min. robót publ. dnia 3 sierpnia 1928 poszedł w redukcjach jeszcze dalej, co nie odpowiadało celowości gmachu. Z 17 prac nadesłanych, sąd konkursowy na posiedzeniu 25 września 1928 pierwszą i drugą nagrodę przyznał projektom arch. W. Krzyżanowskiego. Wystawę projektów, urządzoną w Muzeum przemysłowym zwiędził h. premjer prof. K. Bartel i przyrzekł poparcie, aby został wykonany projekt, wyróżniony drugą nagrodą, jako bardziej odpowiadający potrzebom Biblioteki. Mimo to ministerstwo robót publ. przyjęło za podstawę do opracowania szczegółowych planów projekt arch. Krzyżanowskiego, wyróżniony pierwszą nagrodą, poleciło jednak przeprowadzenia w nim tak dalece idących, z punktu widzenia bibliotekarskiego, szkodliwych zmian, że okazała się potrzeba opracowania całkiem nowego projektu. Wobec tego architekt Krzyżanowski opracował trzeci projekt, na który ministerstwo robót publ. wyraziło zasadniczą zgodę. Niestety do tej pory ministerstwo robót publ. nie poleciło opracowania szczegółowych planów na podstawie tego projektu.

Stosunkowo korzystnie w porównaniu z rokiem minionym przedstawia się ilość nowych nabytków, która dość znacznie wzrosła. Pochodzi to stąd przede wszystkim, że przez silne zadłużenie (dotacja jest bowiem bardzo skromna i znacznie niższa niż przed wojną) zakupiła Biblioteka w roku bieżącym dość poważną ilość niezbędnych dzieł i uzupełnień, które już dawniej winna była nabyć. Nowe nabytki wpływały do Biblioteki z czterech źródeł: 1) z darów, 2) z wymiany, 3) z kupna i 4) z egzemplarza bibliotecznego. W cyfrach przedstawiają się obecnie zbiory Biblioteki Jagiellońskiej następująco w porównaniu z rokiem ubiegłym w nawiasach: druki tomów 533.302 (522.508), inkunabuły 2951 (2951), rękopisy 6603 (6592), dyplomy 443 (439), ryciny 14.811 (14.716), mapy 3366 (3341), nuty 4494 (4494), medale 42 (40).

Korzystanie ze zbiorów było i w tym roku częściowo ograniczone, gdyż sale Gostkowskiej i Stuba communis zawierające około 240.000 tomów były zamknięte z powodu naprawiania przegniłych stropów i z powodu przenoszenia książek, usuniętych ze Stuba communis, gdzie dawano strop nowy, z kasetonami gipsowymi, oparty na konstrukcji żelazno-betonowej.

Frekwencja w czytelni głównej, obniżyła się nieco w porównaniu z rokiem ubiegłym, wzrosła natomiast intensywność pracy, o czym świadczy większa ilość dostarczonych dzieł. Dla ilustracji podajemy następujące dane statystyczne, zaznaczając w nawiasach liczby z roku poprzedniego: Czytelnia główna odwiedzin 34.611 (38.050), wydano tomów 84.896 (57.092). Wypożyczalnia: wypożyczeń 6708 (11.992), wydano tomów 9815 (15.433). Spadek ilości wypożyczonych tomów jest w znacznym stopniu wynikiem złych warunków finansowych, w jakich znajduje się Biblioteka Jagiellońska, nie mogąca zakupić wielu nowych dzieł, których żądają czytelnicy. Wskazuje to między innymi, jak koniecznem jest wydanie podniesienie dotacji, choćby do wysokości przedwojennej.

W okresie sprawozdawczym urządziła Biblioteka Jagiellońska dwie piękne wystawy okazji których wydano drukowane katalogi. Pierwsza z nich dotyczyła rękopisów i druków przyrodniczo-lekarskich z XIII—XVI w., druga rękopisów i druków polsko-węgierskich XV i XVI w.

O podział funduszu ubezpieczeń na Śląsku.

Kopenhaga 4 lipca.

(PAT) Wczoraj zebrała się tu mianowana na podstawie traktatu wersalskiego komisja do sprawy podziału funduszu ubezpieczeń społecznych pomiędzy części Górnego Śląska, które przypadły Polsce z jednej a Niemcom z drugiej strony, wobec tego, że oba kraje nie mogły dojść do porozumienia w tej sprawie. W skład komisji, złożonej z 5 członków, wchodzi 3 rzeczoznawców mianowanych przez międzynarodowe biuro pracy oraz po jednym przedstawicielu ze strony Polski i Niemiec. Polskę reprezentuje dyrektor Horowitz, radca ministerjalny min. pracy i opieki społ. Niemcy, Aulin, radca ministerjalny min. pracy Rzeszy. Rokowania rozpoczęły się wczoraj przed południem.

Opinia francuska w sprawie min. Czechowicza

Paryż 4 lipca.

(PAT) Pisma omawiają obszernie postępowanie Trybunału stanu w sprawie h. ministra Czechowicza. Na łamach „Victoire” George Bienaimé streszcza cały przebieg sprawy, oświadczając, że dymisja ministra Czechowicza, po której skład gabinetu uległ zmianie, zadowolniby całkowicie Izbę francuską, tymczasem sejm polski uległ namietnościom politycznym, przekazując sprawę Trybunałowi stanu. Autor zaznacza, że debata przeprowadzona w sejmie nie zawierała w sobie nic uwłaczającego dla ministra Czechowicza, którego uczciwość i poświęcenie dla sprawy narodowej są ogólnie znane, lecz był to pretekst dla zaatakowania osoby marszałka Piłsudskiego, który potrafił dać postom sejmowym należyłą odprawę.

kto wie, czy nie tu właśnie leży przyczyna owego dość konwencjonalnego idealizmu, jaki miejscami psuje karty tej powieści i jaki wydaje się być niebezpieczeństwem dla autora, czego np. nie spostrzegaliśmy jeszcze w „Klamcy”. W każdym bądź razie „Ceglany dom” jest ciekawą pozycją w twórczości Kossowskiego, którego talentu dalszy rozwój będziemy śledzili z żywą ciekawością.

Marta Krasinska: „Wolny ptak”. Powieść. Warszawa 1929, Gebethner i Wolff. — Bałbym się przesądzać na podstawie tej jednej książki, ile autorka posiada talentu, ile zaś brak jej wyrobienia w rzemiośle literackim. Bez względu wszakże na jej przyszłość w literaturze, „Wolnego ptaka” uznać trzeba co najmniej za dodatni objaw snobizmu literackiego w dobrym stylu. Zapewne, że z kilku zahaczających o siebie wątków tej powieści można było wysnuć obszerne i głębokie studium psychologiczne, ale i to, co autorka dała, nieźle świadczy o jej spostrzegawczości i umiejętności wnikania w dusze ludzkie. Jeżeli zaś mowa o braku wprawy literackiej, to przykładem tego najjaskrawszym może być zakończenie patetyczne, z właściwą powieścią nie mające nic a nic wspólnego.

K. Czachowski.

Radio.

PROGRAM RADJOSTACJI KRAKOWSKIEJ.

Czwartek 4 lipca.

15.40: Transm. z Warszawy. 16.30: Audycja dla dzieci i młodzieży: „Król chłopów” Reutówny, radjof. p. Julia Romowicz, w wyk. artystów teatru miejskiego. 17: Koncert z płyt gram. 17.25: Pogadanka dla pań: p. Jola Fuchsońska: „Mody”. 17.50: Transm. z Poznania. Kom. P. W. K. 18: Transm. koncertu popołudniowego z Warszawy. 19: Rozmaitości. „Gadki podhalańskie” w recytacji p. Doruli Wł. 19.25: Kom. rolniczy, poczem program stacji komunikaty. 19.30: Transm. z Warszawy. Wieczór poświęcony uczczeniu święta narodowego Stanów Zjednoczonych Am. Poln. 22.15: Transm. z Warszawy. 22.45: Transm. z Warszawy.

PROGRAM RADJOSTACJI WARSZAWSKIEJ.

Czwartek 4 lipca.

11.56: Sygnał czasu z warsz. obserwatorium astronomicznego, hejnał z wieży Mariackiej w Krakowie. 12.05: Muzyka z płyt gram. 12.50: Kom. P. W. K. 13.05: Transm. z Poznania na inne stacje polskie. 13.15: Kom. met., kom. przygodne. 15.40: Kom. gosp. 16.15: Kom. L. O. P. P. 16.30: Program dla dzieci: a) Transmisja z Krakowa, b) Muzyka z płyt gram. 17.15: Kom. przygodne. 17.25: Odczyt p. t. „Pielęgowanie obót polnych”, prof. Stefan Biedrzycki. 17.50: Kom. P. W. K. Transm. z Poznania na inne stacje polskie. 18: Koncert solistów: prof. Jan Dworakowski (skrz.), Mieczysław Salecki (tenor) i prof. Ludwik Urstein (fort.). 19: Rozmaitości. 19.25: Kom. rolniczy. 19.30: Uczczenie 153-cej rocznicy ogłoszenia niepodległości Stanów Zjednoczonych Ameryki. 20.30: Koncert poświęcony muzyce amerykańskiej. W przerwach kom. teatrów miejskich. 22.15: Kom. met. 22.20: Kom. polityczny, sportowy, nadprogram. 22.45: Transm. muzyki tanecznej z dancingu „Oaza”.

PROGRAM RADJOSTACJI KATOWICKIEJ.

Czwartek 4 lipca.

16.15: Kom. polsk. Zw. zrzeszeń gosp. woj. śl. 16.30: Transm. z Krakowa. 17: Muzyka z płyt gram. 17.25: Lektura. Wyjątki z literatury polskiej, p. Zdenka Topolska. 17.50: Transm. z Poznania. 18: Koncert popołudniowy z Warszawy. 19: Rozmaitości, poczem

zapowiedź programu na dzień następny, oraz kom. teatru Polskiego w Katowicach. 19.20: Odczyt p. t. „Turniej tenisowy”, wygł. Dr Kazimierz Załuski. 19.30: Transm. z Warszawy. 22.15: Kom. met. i PAT. z Warszawy. 22.45: Koncert: Beethoven, V Symfonia C-moll, op. 67.

Miejski Teatr Im. Juliusza Słowackiego:

Czwartek 4 bm.: „Włamanie” (przedst. popularne — ceny niższe).

Piątek 5 bm.: „Włamanie” (przedst. popularne — ceny niższe).

Sobota 6 bm.: „Włamanie”.

Repertuar kinoteatrów:

Uciecha: „W wirze wielkomiejskim”. W roli głównej Lon Chaney.

Bagatela: „Najpiękniejsza kobieta Paryża”.

Promień: „Człowiek z biczem”. W roli głównej Douglas Fairbanks.

Corso: „Stać! Tu Eddie Polo!”

Nowości: „Chcę śnić o tobie”. W roli głównej Collen Moore.

Sztuka: „Janet szuka posady” i „Gra o kobietę”.

Wanda: „Syn preri”. W rolach głównych Barbara Bedford i Harry Hard.

Warszawa: „Szlakiem złota”. W roli głównej Wiliam Desmond

KURSA GIELDY KRAKOWSKIEJ.

z dnia 3 lipca 1929 r.

Akcje Towarzystw przemysłowych:

transakcja

Elektrownia Okręg w Zagłębiu krak. 80 00

Giełda warszawska. Waluty: Dolar, Stanów Zjednoczonych —, Czeki Belgja —, Eolandja 85.10, sprzed. 859.00 kupno 857.20, Londyn 48.24 sprzed. 48.85, kupno 48.18, Nowy York 8.90, sprzed. 8.92, kupno 8.88, Paryż 84.88.5 sprzed. 84.97, kupno 84.80, Praga 26.88.1/2, sprzed. 26.45.5 kupno 26.32, Szwajcaria 171.52, sprzed. 171.95, kupno 171.19, Wiedeń 125.87, sprzed. 125.68, kupno 125.06, Włochy 46.67.5, sprzed. 46.7.5, kupno 46.55.5, Marka niemiecka w obrotach nieoficjalnych 212.43.

Akcje: Bank Dyskontowy —, Bank Handlowy —, Bank Polski 160.00, Bank Zw. Sp. zarob. Poznań 78.50, Bank zachodni —, Bank przemysł. Lwów —, Cbo dorów —, Cukier Warszawa —, Węgiel —, Nobel —, Cegielski —, Fitzner i Gampor —, Mo drzejów 25.00, Ostrowiec serja. A. —, serja B —, Parowoz —, Rudski —, Starachowice 26.25, Ursus —, Zieleniewski —, Zyrardów —, Haber busch —.

Papiery wartościowe: 4% pożyczka premjowa inwestycyjna 106.25, 7% stabilizac —, 5% dolarowa 58.00, 5% pożyczka kolejowa 51.00 5% pożyczka kolejowa —, 6% dolarowa 83.5, 10% kolejowa 102.50, 8% Listy zast. Banku Gosp. Kraj. 94.00

Giełda szwajcarska. Zamknięcie giełdy. Paryż 20.83, Londyn 20.21, Nowy York 5.20, Belgja 72.19, Włochy 27.20.5, Hiszpanja 74.70, Holandia 208.75, Berlin 123.85, Wiedeń 73.05, Sztokholm 139.35, Oslo 138.00, Kopenhaga 138.45, Sotja 5.75.5, Praga 15.88.5, Warszawa 58.28.5, Budapeszt 90.65, Białogród 9.12.1/2, Ateny 6.72, Konstantynopol 2.49.5, Buzareszt 5.18.5, Helsinki 13.07, Buenos Aires 218.25.

Redaktor odpowiedzialny

Dr Antoni Beaupré

Wydawca: Spółka wydawnicza „Czas”.

Administracja „Czasu” poleca uwadze i miłosierdziu czytelników wdowę obciążoną 4-giem dziećmi. Mimo pracy ponad siły, nie jest w stanie utrzymać rodziny. Zasługuje najzupełniej na pomoc. Datki przyjmuje Admin. „Czasu”.

P. W. K. Poznań!! P. W. K.

Zarząd Dóbr i Zakładów Przemysłowych Romana Żurowskiego

FABRYKA SUKNA I KOCÓW

Leszczków op. Waręż Małopolska 1110-2

uprasza o zwiedzenie stoiska firmy w Hali konfekcyjnej Nr. 46. **Bundy** (burki) na wzór Sławuckich, **Płaszczki myśliwskie**, **Samodziały-lodowy** na ubrania — **Derał** na konie, **Koce**, **Pledy**.

— Sprzedaż detaliczna wprost z fabryki. Prosimy żądać pocztą cenników i próbek. —

Kto z Ziemiaków

udzieliłby opieki i gościny na wsi na czas wakacji osiemnastoletniej seminarzystce, córce ziemian, którym bolszewicy skonfiskowali własne dobra, nie są w możności opłacenia wyjazdów teje. Łaskawe zgłoszenia proszę przesyłać do Administr. „Czasu” dla „Córki ziemian”.

Nowa maszyna do liczenia „Express” D. R. P.

CENA SPRZEDAŻNA ZŁ. 210

może być obecnie dostarczona do Polski. W innych krajach w ciągu krótkiego czasu tysiące sztuk sprzedano. Najtańsza maszyna w świecie, konstrukcja solidna. Przedstawiciele na poszczególnych miastach i województwach poszukiwani. Wielki zysk, znakomita egzystencja. Adres: Firma „Morex”, Amagertory 33, Kopenhaga K. Danja. Składy w

Muzeum XX. Czartoryskich w r. 1930.

Ostatni zeszyt „Przeglądu Bibliotecznego” przynosi sprawozdanie Biblioteki i Muzeum XX. Czartoryskich za rok 1930, dające obraz żywego rozwoju i wyężonej pracy wewnętrznej, dokonywanej w tej instytucji, której kierownictwo spoczęło od roku w ręku doc. U. J. gen. Marjana Kukiela. W Bibliotece posuwają się szybkim krokiem naprzód prace nad katalogiem alfabetycznym, przyczem odzyskuje się stopniowo dla badań naukowych uniedostępnione od lat kilku tysiące dzieł, głównie obcych (XVI—XVIII w.) z t. zw. „dolnego zasobu”. Bardzo intensywnie prowadzone są prace nad udostępnieniem rękopisów, stanowiących najcenniejszą część Biblioteki. Kustosz biblioteki Dr Karol Buczek opracowuje sumaryczny inwentarz rękopisów od nr. 2001 począwszy; — w r. 1930 praca doszła do nr. 2800; po ukończeniu jej (rękopisów jest ponad 6000) co zajmie 2—3 lata pracy; inwentarz będzie udostępniony dla badaczy. W toku jest praca nad trzecim tomem katalogu rękopisów, którego dwa pierwsze tomy wyszły drukiem w latach dawniejszych, a obecnie pojawił się do nich indeks, opracowany przez Dra K. Piotrowicza. Tom trzeci od nr. 1683 opracowuje dyrektor instytucji Dr M. Kukiel, wedle wytycznych instrukcji o katalogowaniu rękopiśmiennych zbiorów bibliotecznych, przygotowywanej przez Pol. Akademię Um. W r. 1931 inwentarz będzie doprowadzony do nr. 2000, tak że będzie można przystąpić do druku pierwszego zeszytu III tomu katalogu.

Podjęto również studia nad dziejami Biblioteki, opublikowane w pracach dyr. Kukiela („Banicja ks. Adama Czartoryskiego” i katedra Puław w Kwart. hist. 1930) i kustosza Dra Buczka („Biblioteka Puławska w czasie powstania listopadowego” *Silva rerum* 1930). Ruch biblioteczny wzmacnia się z roku na rok przy coraz dalszych ułatwieniach dla pracujących naukowo i ciąglem zwiększaniu ilości godzin, w których zbiory są dostępne. Liczba odwiedzin w r. 1930 wyniosła 3250. Nabytki w samych darach i egzemplarzach autorskich wyniosły w ciągu roku 340 tomów. Zbiór rękopisów ma niebawem wzbogacić się przez przeniesienie dalszych rękopisów z Archiwum Domowego XX. Czartoryskich, dotyczących się historii politycznej narodu po r. 1870, przez co udostępnione będą ważne materiały, dotyczące dziejów wielkiej emigracji i polityki zagranicznej powstania styczniowego.

W Muzeum, którem kieruje konserwator Dr Stefan Komornicki z udziałem kustosza Dr Marji Jarosławieckiej-Gąsiorowskiej inwentaryzowano zbiór rycin i rysunków. Muzeum obeślała znaczną ilością okazów wystawę renesansu polskiego na Wawelu oraz wystawę powstania listopadowego. Liczba zwiedzających Muzeum dosięgła w r. 1930 zgorą 12.700 osób. Galeria obrazów wzbogaciła się o 19 obrazów olejnych, znaczną ilość miniatur, rysunków i rycin. Wystawiono w salach portrety: W. Sobolewskiego (pędzla Bacciarellego) Stefana Batorówgo (nieznanego artysty) Gustawa Adolfa (gdańskiego artysty współczesnego) i ces. Fryderyka III. (szkoły niemieckiej XVI w.) Sprawozdanie Biblioteki i Muzeum XX. Czartoryskich na rok 1930 jest dowodem, że instytucje te, zawierające tak cenne skarby dla nauki i kultury polskiej, mimo ciężkich warunków powojennych służą nadal w całej pełni zadaniu,

do którego wypełnienia powołane zostały przez ks. Władysława Czartoryskiego jako kontynuacja Biblioteki Puławskiej i świątyni Sybilli. Wśród wszystkich przejść i przeciwności nie tylko nic stąd nigdy nie zostało uronionem, ale zbiory uzupełniają się i bogacą. Uczyniono też wszystko dla ich naukowego opracowania i udostępnienia nauce polskiej i obcej. Świadczy to jak najchwalebniej zarówno o ofiarności i pietyzmie właścicieli, jak i o wysokim poziomie naukowego kierownictwa zbiorów, będącego gwarancją rozwoju tej instytucji na przyszłość. Winna ona też doznawać ze względu na dobro całej nauki i kultury polskiej, jak najdalej idącej życzliwości ze strony wszystkich czynników, mających głos w sprawach kulturalnych państwa wogóle, a Krakowa w szczególności.

Lot polarny „Zeppelina”.

Sztokholm 25 lipca.

(PAT) Sterowiec „Hr. Zeppelin” przeleciał dziś około g. 11 rano nad wyspą Gotland.

Uroczystości weselne w Sinaja.

Bukareszt 25 lipca.

(PAT) W Sinaja rozpoczęły się uroczystości zaślubin księżniczki Illeany z arcyksięciem Antonim Habsburgiem. Wśród zagranicznych gości znajduje się królowa Marja jugosłowiańska, małżonka arcyksięcia Leopolda Salvatora, rodzina narzeczonego i jego dwaj bracia. Wczoraj po południu narzeczeni w otoczeniu członków swych rodzin przyjęli w zamku Pelesz delegację, składającą życzenia i podarunki. Król Karol ofiarował oblubieńcom samolot turystyczny, królowa Marja kołczyki, rząd naszyjnik pereł, wojewoda Michał zrobiony przez siebie kałamarz drewniany. Cały szereg instytucji publicznych i prywatnych ofiarowało bardzo cenne i artystyczne dary. Wieczorem odbyło się wielkie przyjęcie. Właściwe uroczystości ślubne odbyły się dziś rano.

Kronika telegraficzna.

Powrót prem. Prystora z Wisły. Dzisiaj rano powrócił do Warszawy z Wisły, gdzie przebywa p. Prezydent Rzplitej, p. premier Prystór i objął urzędowanie.

Ks. prof. Dr Bronisław Żongolłowicz, podsekretarz stanu w ministerstwie W. R. i O. P. rozpoczyna z dniem 27 bm. urlop wypoczynkowy.

Przejazd do Prus wschodnich przez Pomorze. Wedle informacji prasy, nadprezydent prowincji wschodnio-pruskiej, wydał do wszystkich urzędów paszportowych okólnik, na mocy którego przejazd obywateli niemieckich do Prus wschodnich przez Pomorze przy użyciu prywatnych środków komunikacyjnych, wolny będzie od opłaty.

Arcybiskup Kordać asystentem tronu papieskiego. Ojciec św. przyjął rezygnację arcybiskupa Kordaća ze stolicy praskiej. Ojciec św. nadał arcybiskupowi Kordaćowi tytuł arcybiskupa Amazji (w Azji Mniejszej) oraz mianował go asystentem tronu papieskiego. Jest to jedna z najwyższych godności honorowych, jakie papież nadaje. Dotąd tytuł asystentów tronu papieskiego nosili książę Orsini i książę Colonna.

Śmierć ks. Wetterle. W Ouchy koło Lozanny zmarł ks. Wetterlé. Ks. Wetterlé był swego czasu posłem z Alzacji do Reichstagu berlińskiego i zasłynął tam jako nieugięty obrońca praw ludności francuskiej. W chwili wybuchu wojny stanął natychmiast po stronie Francji. Po wojnie zajmował specjalne stanowisko w ambasadzie francuskiej przy Watykanie.

Wstrzymanie samolotu pasażerskiego. Samolot

cielo przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych obawiają się, iż nie będą mogli sprostać swym zobowiązaniom płatniczym. Zmniejszenie się zgromadzać i nie wypuszczać wpływającej do ich rąk gotówki. Bezpośredniem tego następstwem jest **zwiększenie się ogólnego stanu niepłynności.** Liczba zaprotestowanych weksli rośnie. Nikt nie jest w stanie przewidzieć, w jakim kierunku potoczą się wypadki najbliższe. Powszechnie żądają, by rząd Rzeszy zerwał z dotychczasową polityką restrykcji, którym przypisuje się winę obecnej katastrofy. Koła gospodarcze domagają się od Banku Rzeszy polityki bardziej elastycznej i przystosowanej do obecnej sytuacji.

Rozruchy w Hiszpanji

Sevilla 25 lipca

KOMITET OBYWATELSKI OBCHODU
„MARSZ SZLAKIEM KADRÓWKI“

ZAPROSZENIE

Janina

JWP. Syndyka Dr. B a k o w s k i e g o

w Krakowie

MAMY ZASZCZYT ZAPROSIĆ J. W. P. DO UDZIAŁU
W UROCZYSTOŚCIACH DOROCZNEGO OBCHODU
„MARSZU SZLAKIEM KADRÓWKI“

Sekretarz Generalny:
Kpt. Mgr. Tadeusz Tyczka

Prezes Komitetu Wykonawczego:
Dr. Ludwik Schneider
Wice-prezydent m. Krakowa

42

DNIA 5 SIERPNIA 1930 R.

GODZINA 9-TA RANO.

UROCZYSTA MSZA ŚW. W KOŚCIELE MARJACKIM.
PO MSZY ŚW. DEFILADA PRZED KOŚCIOŁEM.

GODZINA 17-TA.

WIELKI KONCERT RADJOWY.

GODZINA 19 — 20-TEJ.

CAPSTRZYK ORKIESTR PO MIEŚCIE.

GODZINA 20-TA.

UROCZYSTY POCHÓD Z ORKIESTRAMI Z RYNKU
GŁÓWNEGO DO OLEANDRÓW, GDZIE NASTĄPI OD-
CZYTANIE HISTORYCZNEGO ROZKAZU Z 6. VIII. 1914 R.
ORAZ PRZEMÓWIENIE REPREZENTANTÓW WŁADZ.

DNIA 6 SIERPNIA 1930 R.

GODZINA 5 RANO, W OLEANDRACH.

PRZEGLĄD DRUŻYN PRZEZ KOMENDANTA GŁÓW-
NEGO. — PRZEMÓWIENIE REPREZENTANTA MIASTA
KRAKOWA. — ODCZYTANIE HISTORYCZNEGO ROZ-
KAZU Z 6. VIII. 1914 R. — BŁOGOSŁAWIEŃSTWO
ZAWODNIKÓW PRZEZ KS. MJRA MARSKIEGO.

GODZINA 5,30.

ODMARSZ DRUŻYN „SZLAKIEM KADRÓWKI“.

DRUKARNIA „FORTUNA“ KRAKÓW, POWIŚLE 12.

„CZAS” wychodzi codziennie o godzinie 11-tej w nocy.

NUMER POJEDYŃCZY: III UROSEY.

PRENUMERATA MIESIĘCZNIE WYNOŚI:

W Krakowie bez odnoszenia do domu zł. 5.40
 W Krakowie z odnoszeniem do domu zł. 6.—
 Na prowincję z przesyłką pocztową zł. 6.—
 Zagranicę z przesyłką pocztową zł. 10.—

Za każdą zmianę adresu dolicza się zł. 0.50.

Reklamacje niezapieczętowane nie podlegają opłacie pocztowej.
 Listów nieopłaconych nie przyjmuje się.

Prenumeratę przyjmują: Administracja „Czasu”, wszystkie urzędy pocztowe, wszystkie miejscowe i zamiejscowe Biura dzienników.

CZAS

KONTO P. K. O. KRAKÓW NR. 400.404.

Adres Redakcji i Administracji: Kraków, ul. św. Tome

Telefon Redakcji 100-50. — Administracji i Drukarni 13

Godziny biurowe: od 9-tej do 13-tej i od 15-tej do 19

Wywiad z panem Marszałkiem Piłsudskim.

(Poniższy wywiad redaktora „Gazety Polskiej”, p. Miedzińskiego z Marsz. Piłsudskim został nam przez redakcję „Gazety Polskiej” udzielony).

— Jaki jest program Pana Marszałka jako szefa rządu na najbliższy okres czasu?

— Pan, jako poseł, postawił pytanie po poselsku, t. j. tak, że odpowiedzieć nań nie sposób, albowiem poseł do sejmu jest stworzony na to, aby głupio pytał i głupio mówił, toteż wie Pan, ja osobiście mierzę wątpliwość o jakiegokolwiek wartości t. zw. demokratycznych pojęć, a jeszcze bardziej o wartości t. zw. parlamentaryzmu, gdyż on prowadzi do musu oszukaństwa i do musu życia w świecie oszukańczym. Postaram się jednak odpowiedzieć Panu choćby w przybliżeniu: każdy z szefów rządu gdy idzie do pracy, idzie na troski i kłopoty, musi jednak wybrać te troski i kłopoty, które są główne i niemi się zająć, odrzucając na bok te troski i kłopoty, które nie są ważne dla danego czasu.

Jestem pod tym względem człowiekiem, który Mädchen für alles, to jest dziewczyną do wszystkiego nie może być i dlatego zawsze szuka głównej troski; spokojnie odkładając na bok wszystkie inne.

Za taką zaś główną troskę muszę uważać w Polsce zmianę tych prawnych zasad podstawowych, które nazywamy konstytucją. Nazwa jest głupia — dlatego, że jest cudzoziemską i dlatego prawdopodobnie ludzie nie chcą często rozumieć, jak wiele pracy trzeba włożyć aby być w zgodzie z konstytucją i z zasadami prawnymi, gdy się stoi na ciele rządu. Jeżeli zaś konstytucja jest tak niechlujnie ułożona i napisana, to stwarza ona musi chaos prawny tak daleki, że utrzymanie porządku w myślach prawnych staje się niekiedy niepodobieństwem. Jako przykład tego niechlujstwa dam p. posł. system układu konstytucyjnej naszej związany z pracą sejmu. Mamy więc kilka sposobów wyrażania woli i zgody sejmu i wszystkie są nieokreślone, są chwiejne. Mamy więc w art. 3 b. pompatyczne słowa, które brzmią: „tęma ustawy bez zgody sejmu, wyrażonej w sposób regulaminem ustalony”. W samej zaś konstytucji nie jest nigdzie powiedziane, co to słowo „regulaminem” ma oznaczać. Wtedy każda ustawa jest zachwiana jakąś śmieszna nieokreślonością, wątpliwością, czy jest „regulaminem” ustalona, każda ustawa może być zacepiona, że nie jest ustawą.

— Pozwalam sobie zauważyć, Panie Marszałku, że jest uchwalony regulamin sejmowy.

— Słusznie proszę p. posła, ale regulamin nie jest konstytucją, bo jest i w każdej chwili może być dowolnie zmieniany, bo jest zwyczajnym regulaminem obrad. Zaś w art. 58 proszę p. posła, mamy wprowadzenie, już nie wiem czy „regulaminem”, czy nie, pojęć nowych. Mamy więc odpowiedzialność parlamentarną rządu, gdzie wymagana jest zwyczajna większość t. zn. dosłownie 223 głosów, bo wtedy dopiero jest zwyczajna większość, wszelka więc parlamentarna odpowiedzialność musi być dla rządu wyrażana za pomocą 223 głosów.

Niemniej p. posła każdy rząd, który nie otrzyma przeciw sobie 223 głosów może pozostać w spokoju bez żadnego uchybienia konstytucji. W art. 59 mowa już o konstytucyjnej odpowiedzialności tak, jak gdyby parlamentarna odpowiedzialność nie była konstytucyjną, lecz dla konstytucyjnej odpowiedzialności trzeba głosów znacznie mniej niż dla parlamentarnej, gdyż wymagana jest obecność co najmniej połowy ustawowej liczby posłów czyli 122 i wtedy wystarczy 2/3 oddanych głosów nawet nie 222, ale oddanych głosów tylko. Konstytucyjna więc odpowiedzialność postawiona jest znacznie niżej, niż odpowiedzialność „parlamentarna”. Jak pan widzi, panie posle, układ konstytucji jest tak chwiejny i nieokreślony, napisany tak niechlujnie, jak niechlujny jest umysł panów posłów. Wogóle powiedzieć Panu muszę, że ta niechlujna pisanina czyni z naszej konstytucji coś w rodzaju kiepskiego bigosu, w którym obok zgnilej szynki pakują nadgniłą słoninę, kładą to obok niedokiszonej kapusty. Naturalnie zgnięła szynka jest dla Pana Prezydenta, zaś zgnięła słoninka dla pana rządu, a posłom zostaje niedokiszona kapusta. Jak pan rozumie, żółdki wtedy nie mogą nic robić, wychodzi z tego smród taki, że ulica Wiejska cała śmierdzi. Proszę pana, wyjście z tego chaosu jest możliwe tylko przez zmianę konstytucji i napisanie jej w przyzwoity sposób.

Dodam do tego, że nikt nie ma prawa interpretować konstytucji. Interpretacja jest zakazana, wobec tego państwu pozostał tylko bigos.

— Czy nie sądzi Pan Marszałek, że zakaz interpretacji jest właściwą fikcją, że interpretują ją wszyscy, a przedewszystkiem posłowie?

— Pewnie proszę pana, że interpretują, bo bez interpretacji iść trudno przy posiadaniu tak niechlujnej konstytucji, która śmierdzi chlewem poselskim.

Wie pan, nieraz pytałem o najrozmaitsze sposoby ujmowania konstytucji i szukania oparcia dla swych twierdzeń i żądań. Ja to proszę pana nie nazywam konstytucją ja to nazywam konstytutą — wymyśliłem to słowo bo ono najbliższe jest do prostytutki. Gdy w sejmie autorytetami prawnymi są jakieś kauzyperdy w rodzaju Labermana albo jakieś ciemne indywidua w rodzaju napędzonych złodziei to proszę pana możliwa jest taka interpretacja, ale ona prawną nie jest i nikt tego przy-

jąć jako prawne nie jest w stanie. Ten system natamywania konstytucji do różnych potrzeb czynić musi z konstytucji zwyczajną dziewczkę, do czego dopuścić nie wolno. Naturalnie ja zawsze przechodzić będę do porządku dziennego nad szukaniem tego rodzaju pomysłów, nie prowadząc przytem żadnych sporów prawnych.

— Pozwól sobie zauważyć, Panie Marszałku, że zrozumienie konieczności zmiany konstytucji dojrzało w społeczeństwie. Nawet nie wszystkim posłom ten „obecny kiepski bigos” smakuje.

— Pan wprowadził znowu po poselsku dwa pojęcia: społeczeństwo i posłów. Pozwoli pan jednak, że ja to rozdzielę: społeczeństwo wyrazu swego zajęcia się czemkolwiek nie ma, dlatego każdy może o społeczeństwie mówić co chce. Natomiast co do panów posłów, to panu powiem całkiem inną rzecz. Proszę pana, w konstytucji jedno jest zupełnie wyraźne, że poseł nie ma prawa rządzić. Tymczasem pan poseł tylko to właśnie chce robić. Jeżeli pan przysłuchiwał się kiedykolwiek uważnie co jest trudniej, obradom panów posłów, to musiał pan spostrzec, że pan poseł chce być nadinżynierem, nadkonduktorem, nadlekarzem, nadprawnikiem, nadagronomem, nadrządem, nadprezydentem i szuka, że tak powiem swej chwały w bredzeniu tak, że uszy wędną. Albowiem takiego uniwersalnego człowieka niema na całym świecie tylko p. poseł chce udawać taki „uniwersał” istniejący w nieszczęsnej Polsce.

System pp. posłów, nad czem się już dziesiątek lat zastanawiałem, polega na jakimś żądzy pokazania, że on jest rozumniejszy od wszystkich, a połączone to jest z składaniem, aby wszyscy stali na śmietniku i składali ukłony — chapeaux bas — kapelusze z głowy, choć pan poseł — same głupstwa bredzi.

Czy pan wie, że jak przyglądałem się nieszczęsnym panom ministrom od dawna, to zawsze spostrzegałem smieszne zjawisko, iż każdy z ministrów przychodząc na nowo, chciał myśleć, że jemu się uda przekonać kogokolwiek z panów posłów, a zawsze kończyło się to abominacją tak głęboką, iż po jakiegokolwiek rozmowie z panami posłami bałem się wciąż, iż panowie ministrowie pojedą do Rygi i zrygać będą po każdej rozmowie z posłami. A jest tych posłów aż 444, toż proszę pana wartość żółdka nie wystarcza na takie obcowanie, a już chętki stać „chapeaux bas” na śmietniku niema.

Wszystkie próby dotychczas czynione dawały w rezultacie kompletne fiasco. Pan poseł, to nikczemne zjawisko w Polsce, pozwala sobie bowiem na czynności tak upokarzające zarówno sejm jako instytucję, jak samych siebie jako posłów, że powtarzam całą pracę w sejmie śmierdzi i zaraża powietrze wszędzie.

Ja proszę pana nie jestem w stanie pozwolić wbrew konstytucji rządzić panom posłom, uważać ich za jakichś wybrańców do rządzenia. Zdaniem moim w każdym urzędzie pana posła należy usuwać za drzwi, jeżeli zaś przytem coś mu dołożą to także nie szkodzi. Bo proszę pana pan poseł obstawia siebie jakimś śmieszniemi pojęciami o nietykalności, wtedy gdy konstytucja mówi tylko o nietykalności sądowej, wszystko inne pana posła jest tykalne. Ja panu opowiem jedną świetną anegdotę. Jeden taki niehonorowy pan w pewnym mieście został obity po buzi i zwrócił się do komendy miasta z żądaniem ochrony. Pan generał do którego się udał odpowiedział mu bardzo solidnie i spokojnie, że on nie jest prochownią, aby musiał „karauli” stawiać przy nim i dlatego „karaulów” nie postawi. Dlatego też i rząd „karauli” żadnego nie postawi — bądź pan przekonany. Proszę pana jako ilustrację stanu rzeczy powiem panu parę słów o przyzwoitości. Panowie posłowie już zatruli wszelką przyzwoitość, tak jak gdyby chcieli powiedzieć, że poseł do sejmu choćby był kryminalistą, łotrem, choć nie robi nic, a tylko dokucza każdemu, to jednak wszyscy muszą stać przed nim na śmietniku i kłaniać mu się nisko. Ja proszę pana na taką sytuację nie mogę pozwolić, państwo wtedy bowiem idzie na anarchję i wpada w anarchiczny chaos. Jeżeli pan chce dojrzeć jak ta nieprzyzwoitość wygląda w konstytucji to pan znajdzie, że od Prezydenta wymagana jest przysięga, od każdego z ministrów wymagana jest przysięga konstytucyjna, obstawiono pracę Prezydenta, pracę ministrów t. zw. trybunałami stanu, które mają również niechlujne urządzenia prawne, jak niechlujna jest sama konstytucja. Natomiast p. poseł nie przysięga, bo do żadnych obowiązków względem państwa się nie poczuwa. Panowie posłowie tylko „ślabują”, chyba dlatego, żeby nie być pociągniętym i o krzywo przysięstwo. Proszę pana ja otwierałem wszystkie sejmy Rzeczypospolitej i nigdy nie zapomniałem swego obrzydzenia przy akcie „ślabowania”. Np. w ostatnim sejmie pamięta pan ten śliczny obrazek: napróżd idzie zwyczajna burła szynkowa; pamiętam — siedziałem w ławach rządowych, przyglądałem się tej burdzie szynkowej i widziałem tam jak różni „lwi” odnosiłi krzyki i hałas; nie mogłem — wyznam panu — wytrzymać ze śmiechu, gdy oczekiwałem, kiedy ten lew zaśmierdzi ze strachu. Tak się też stało.

Samo „ślabowanie” — jakżeż się to barwnie odbywa. Prześladowa mnie poprostu ten obraz. Taki pan z rozpiętymi spodniami nie raczy nawet przyzwolicie stać, odpowiadając swoje „ślabuję”. Takie brudne ślabowane portki, od których państwo ma zależeć to jest rzecz niemożliwa do zniesienia — niechlujna praca, niepoństwo, wprowadzanie anarchji — temu raz konieć trzeba postawić.

Czy pan wie, nad czem ja najczęściej się zastanawiam? Nad dziwną aberacją myślową panów z „gasnącego świata”.

Pan mówił o społeczeństwie — ci panowie zaś mówią o sejmie: czy ich jest dwóch, czy ich jest trzech, czy jest ich dwunastu każdy stanowi sejm i każdy mówi o swej zgodzie, czy o swej woli, jako o zgodzie sejmu. A gdzie jest ta zwyczajna większość? Te ślabowane portki nie pracują — ich bowiem zebrać trudno — a pieniądze za to biorą. Świeżo na przykład powstało urządzenie „lewskiego centru”, albo „centrogo lwa” — także mądre urządzenie. Jakież „uniwersały” rozesłali wszędzie i to wszystko w imieniu sejmu, kiedy sejm istnieje tylko wtedy gdy jest posiedzenie, kiedy jest 223, a nie jakieś bzdury. Proszę pana jednak można zebrać łotrów, bo ich jest dużo, w sejmie jakąś setkę i mówić, że to sejm. I od takich łotrów ma państwo zależeć?

Druga rzecz proszę pana, nad którą się nieraz zastanawiałem, to są motywy, dla których ta banda w tak anarchiczny sposób postępuje. Moje przekonanie wyciągnięte z kilku lat stałej i ustawicznej myśli jest jasne i nieodwołalne, że panom posłom potrzeba: pieniędzy, pieniędzy, pieniędzy. Niech rząd kradnie pieniądze z podatków zbierane i daje im wygodki partyjne t. zn., że z pieniędzy podatkowych mają być utrzymywane partie, mają być placeni ich agitatorowie, wypędki najrozmaitsze. To jest ich cel i dążenie. Mają być subsydjowane ich towarzystwa, które panowie partyjniacy okradną, to wszystko z pieniędzy składanych z podatków.

Wszystko dla nich musi być darmo robione. Każdy ma stać na śmietniku przy panach posłach, którzy dążą tylko do zupełnej bezkarności. Ten system anarchji wprowadzony przez różne „centry”, „lwy” oraz ich cichych współpracowników, którym wstyd jest być „centrami”, „lwami” jest największą chorobą nowoczesną.

Dlatego też na pytanie pana, co jest największą moją troską, stwierdzam, że największą moją troską jest odparcie ataków na pieniądze skarbowe, na wydawanie ich na wychodki partyjne. „Partjów — kawalek” nie istnieje dla rządu. Muszę panu powiedzieć, że zatrącenie zupełnej przyzwoitości jest charakterystyką nowych czasów. Pan poseł chce być wolny od praw, które karzą sądownie, od praw honoru, od praw przyzwoitości i w ten sposób zwalnia innych od tychże praw przyzwoitości.

Muszę wyrazić moje głębokie zadowolenie, że jednak najliczniejszy klub wyłączył się z tego chlewu ogłoszwszy, że stawia się jego członkowie do każdego sądu, który ich zażąda, choćby do odpowiedzialności karnej, nie chcąc podlegać prawom o honorze robionym przez panów posłów. Daje to nadzieję poprawy, daje możliwość myślenia, że „partjów—kawalek” żądający pieniędzy, pieniędzy, pieniędzy, nie będzie panującym w Polsce.

Organizacja Europy rolniczej

Znudzilo się już ludziom słyszeć ciągle narzekania na okropny kryzys rolniczy. Zniszczył on całe warstwy ludności i nadomiar złego nie dawał nawet nadziei na rychłe zakończenie się. Zwolna też poszczególne gospodarstwa rolnicze prywatne i narodowe zaczęły się zastanawiać nad akcją przeciwdziałającą. Najłatwiejszym środkiem wydawał się korzystny eksport zbierających plodów rolnych. „Niech zagranica nas ratuje i płaci za nasze zboża i inwentarz” — rozumowano wszędzie. Cóż z tego, kiedy tych amatorów wywozu zagranicę jest dość na całym świecie i niemal każde państwo zastoso-

sowały środki pomocnicze wzmocnienia swego eksportu. Głównie posługiwano się premjami wywozowymi. Ale też te premje mogły skutkować jedynie do pewnego czasu, zanim inne państwa nie uczyniły tego samego. Z upowszechnieniem się premji tracą one na znaczeniu i neutralizują się wzajemnie.

Okazała się konieczność spółdziałania międzynarodowego wszystkich państw zainteresowanych. Oczywiście trudno porozumieć się od razu wszystkim państwom rolniczym świata. Zbyt szeroka wówczas musiałaby być platforma tego porozumienia, a skutkiem tego z natury rzeczy musiałaby ona obejmować zbyt mało spraw, któreby się okazały bezsporne. Dlatego należało się ograniczyć w rozmowach wzajemnych do kontrahentów o mniej więcej identycznej strukturze gospodarczej i pokrewnych interesach rolniczych. Jak w każdej sprawie ekonomicznej, tak i tu nie mogło się obejść bez momentów politycznych. Te względy skłoniły poszczególne państwa do rozmawiania ze sobą o zwalczaniu kryzysu rolniczego w ściślejszym gronie. Do takich rozmów należały konferencje państw rolniczych podczas obrad Ligi Narodów w Genewie, umowy zbożowe Polski z Niemcami, konferencje regionalne w Budapeszcie i Sinaia.

W Genewie odbyło się dotychczas kilkanaście konferencji państw rolniczych, należących do Ligi Narodów. Oczywiście nie były to zebrańia specjalnie zwoływane o pewnym ustalo-

Z SALI SĄDOWEJ.

Tragiczna śmierć żołnierza. Dnia 15 maja br. podczas ostrego strzelania z karabinów 4 kompanji 75 pułku piechoty w Chropaczowie na Górnym Śląsku ugodzony został kulą karabinową jeden z żołnierzy, trzymających tarczę Adolf Wójcik, który w kilka godzin po wypadku zmarł. W konsekwencji tego smutnego zajścia prokuratura wojskowa oskarżyła Stefana Kurkowskiego, porucznika 75 p. p., ówczesnego kierownika przy strzelaniu o brak nadzoru, plutonowego Józefa Górnego o niesubordynację i występek z art. 131 kodeksu wojskowego, a nadto strzelców Jana Jaskólskiego i Melchiora Smolnika również o niesubordynację. Wczoraj odbyła się, przeciw wszystkim, oskarżonym rozprawa w wojskowym sądzie okręgowym w Krakowie. Zarówno śledztwo jak i rozprawa wykazały, że strzelanie odbywa się na wypożyczonych cywilnej strzelnicy nieodpowiadającej wymogom i instrukcji wojskowej. W krytycznym dniu odbywało się strzelanie pod kierownictwem por. Kurkowskiego, który wedle rozkazu z dowództwa nawet miał o godz. 2 jawnie się służbowo na strzelnice, tuż przed godz. 2 zdał porucznikowi kierownikowi dalsze plutonowemu, zarządzając równocześnie o drodze rozkazu koniec strzelania. Mimo tego rozkazu jeden ze strzelców Jaskólski dał jeszcze jeden strzał, który trafił śp. Wójcikowi w chwili gdy ten wyszedł ze schronu. Skutki postrzału były fatalne, gdyż Wójcik ugodzony kulą w brzuch zmarł, oskarżeni do winy się nie pocuwali. Postępowanie dowodowe wykazało, że por. Kurkowski w krytycznym dniu był prześladowany pracą służbową, plut. Górny nie zrozumiał dokładnie wydanego rozkazu dotyczącego zakończenia strzelania. Nie mniej trybunał przyjął winę u oskarżonych, uwzględnił jednak pierwszorzędne opinie o nich, wydane przez przełożoną władzę wojskową. Po całonocnej rozprawie trybunał ogłosił późnym wieczorem wyrok, zasadzając por. Kurkowskiego za brak nadzoru na 7 dni aresztu domowego, strzelca Jaskólskiego na jeden miesiąc twierdzy, plut. Górnego na 2 miesiące twierdzy, natomiast strzelca Smolnika uniewinnił. Wszyscy oskarżeni wyrok przyjęli. Rozprawie przewodniczył mjr. K. S. Szynonowicz, oskarżał prokurator wojskowy Dr. Nucowski, bronił oskarżonych mjr. Dr. Różycki (por. Kurkowski), adw. Dr. Bader (strzelca Jaskólskiego) i adwokat Dr. Leopold Suesser (plut. Górnego strzelca Smolnika).

KRONIKA WARSZAWSKA.

Gmach „Wolnej Wszechnicy polskiej“. Na ukończeniu jest budynek gmachu „Wolnej Wszechnicy polskiej“ przy ul. Opaczewskiej 2 w Warszawie. Obecnie trwają ostatnie roboty wewnętrzne. W r. b. w nowym lokalu mieścić się będzie wydział matematyczno-przyrodniczy. Wydano na budowę gmachu 1,200,000 zł, całość kosztować będzie 1,700,000 zł. Kredytów na budowę dostarczył Bank Gospodarstwa Krajowego. Czerpano z niego, również z subwencji ministerstwa oświecenia publicznego.

KRONIKA KRAJOWA.

Poświęcenie sztandaru legionowego w Kełach. Dnia 24 bm. odbyło się w Kełach uroczyste poświęcenie sztandaru legionowego. Na uroczystości m. in. przybyli przedstawiciele województwa, Związku Legionistów, Strzelca itp. Po nabożeństwie w kościele parafialnym odbyło się uroczyste poświęcenie sztandaru. M. in. zabrał głos pki. Bożena Prażmowska. Po obiedzie, wydanym dla uczestników uroczystości odbyło się otwarcie wystawy pamiątek legionowych w Kełach. W czasie o- adu wznoszono toasty na cześć marszałka Piłsudskiego.

Jubileusz ks. biskupa Szeptyckiego. W dniu 24 bm. odbyło się w Kałuszu święto kooperatywy kulturalnej, połączone z uroczystością jubileuszu 10-lecia biskupstwa ks. Andrzeja Szeptyckiego, metropolity kościoła grecko-katolickiego.

Katastrofa w kopalni. W poniedziałek przed południem w kopalni Hildebrand w Nowej Wsi waliło się kilka chodników i filarów. W katastrofie rannych zostało 5 górników, a 9 zostało zasypanych. Z tej liczby zdołano wydobyć trzy osoby żywe. Pozostałych 6 górników jest odciętych od świata i niema nadzieji wydobyć ich. Przyczyną katastrofy było gwałtowne wstrząśnienie górotwórcze, które odczuło również na powierzchni ziemi na dużej przestrzeni w Nowej Wsi, Katowicach, Półnowicach i Radoszowach.

Pieniny parkiem Narodowym. W niedzielę odbędzie się w Szczawnicy uroczysty obchód ogłoszenia Pieniny parkiem Narodowym. Program uroczystości obejmuje: zbiórka o godz. 12 w południe w Czorsztynie, po zwiedzeniu ruin zamku, czorsztyńskiego jazda Dunajcem przez Pieniny. Wjeżdżając uroczysta akademja w Szczawnicy z przemówieniami reprezentantów władz, oraz referatem prof. Dra. Walerego Goetla. Zgłoszenia kierować będzie do biura Pol. Tow. Tatrzńskiego w Zakopanem. Uczestnicy mają zapewnione kwatery.

Znowu napad bandycki w górach. Przed paroma tygodniami donosiliśmy o napadzie bandyckim na Kościelca w Tatrach; obecnie w Beskidzie Małym na stokach Baraniej Góry wydarzył się podobny wypadek. Studenta z Katowic Schroedera, na samotnej wycieczce zaczął nieznany osobnik i schwywszy obalił na ziemię. Na krzyk nadbiegłego przybiegli druzgocni mężczyźni, jak się okazało spółnik napastnika i wspólnie pobili Schroedera, zrabowali mu aparat fotograficzny i uciekli. Zawiadomione władze wszczęły poszukiwania za bandytami.

Województwo małych rodzin, spędzających tu swój urlop. Tej drugiej grupy nie należy oczywiście na pensjonaty ani na restauracje. Mieszkają w wynajętych na lato chłopkich domach i prowadzą własne kuchnie. Nie mają więc zarobków tutejszym przedsiębiorcom stać narzekania.

Jaremcze, Dora, Jamna, Tatarów, Worochta — wszystkie te cudne miejscowości w dolinie Prutu, wśród wysokich i stromych gór, posiadają idealne wprost warunki jako letniska, jako miejsca wypoczynkowe dla mieszkańców miast. Bo i przeczyste powietrze i łagodny górski klimat i doskonałe kąpiele w Prucie i cudowne górskie spacery i wycieczki. Brak tylko jeszcze odpowiednich urządzeń, a przede wszystkim kanalizacji i wodociągów. Miłe też bardzo wrażenie odnosi się z zerknięcia z tutejszą huculską ludnością. Piękna to rasa ludzka. Prześliczne kobiety i mężczyźni i w święta piękne malownicze stroje. Są z natury bardzo inteligentni i uprzejmi, gościnni i pełni godności. Gdy na jednej z blizszych wycieczek napadł nas ulewny, przelotny deszcz, wpadliśmy do jakiegoś ogrodu przy chacie, by pod rozłożystym drzewem znaleźć schronienie. W tej chwili wybiegli do nas gospodarz, prosząc nas do chaty. Przesiedzieliśmy tu dobrą godzinę, mile dziwieliśmy się czystością i dobrym smakiem urządzenia. Gospodarz i jego rodzina bawili nas, jak goście, w salonie; siląc się mówić po polsku i opowiadali bardzo ciekawe rzeczy z przeżyć wojny i z obecnych stosunków, skarżąc się na gospodarczą zastój i upadek.

I później w dalszych wycieczkach z wielką uprzejmością udzielali nam chłopci wskazówek co do ścieżek i odległości; podprowadzali; pomagali w trudniejszych przejściach przez górskie potoki; po kamieniach i kałdy spotykany pozdrawiał po chrześcijańsku: „Siawa Jezu Christu“.

Świnom na pożarcie. Wieśniacy wsi Stano-wo powiatu łódzkiego dokonali strasznego odkrycia. Mianowicie właściciela tutejsza, 25-letnia Włodarczykówna, chcąc się pozbyć nieślubnego dziecka, rzuciła je na pożarcie świnom. Zawiadomiona o tem policja wydała Włodarczykówną z rąk rozszalałych wieśniaków, którzy usiłowali dokonać nad nią samosądu.

Pożary. W dniu 24 bm. po południu wybuchł pożar w gminie Romanów, w powiecie Bóbrka w zabudowaniach p. Hryniewiczów. Pastwą płomieni padło 10 budynków gospodarskich i 300 stogów ze zbożem. W ubiegłą niedzielę znów zbrodnica ręka podpaliła folwark Jana hr. Szeptyckiego w Dziwtakach w powiecie bórskim. Śledztwo w toku.

Gwałtowna burza. W powiecie borszczowskim nad gminą Głęboczek przeszła gwałtowna burza z ulewą i gradem. Wichura zerwała szczyt wieży na cerkwi, oraz wyrwała kilka drzew z korzeniami. Grad wybił ogrodziwnę.

Nadużycia w agencji celnej. Sędzia śledczy prowadzący dochodzenie w sprawie nadużyć agencji kolejowej celnej w Sosnowcu, wpadł na ślad nowej defraudacji, którą popełnił inny urzędnik tej agencji, Kwiatkowski. W latach 1926—1928 Kwiatkowski, pracujący obecnie w prywatnym przedsiębiorstwie, dopuścił się fałszowania kwitów na składowe. Na jaką sumę został poszkodowany skarb państwa, nie zdołano dotychczas ustalić, gdyż kwitów jest wielka ilość. W związku z aferą Walewskiego wyszło na jaw, że defraudacja jego sięga powyżej 100,000 złotych.

Z teatru Polskiego w Poznaniu. W teatrze Polskim w Poznaniu sezon rozpocznie się komedią Fredry „Pan Jowialski“. Następnie ukaże się, szereg ostatnich nowości sceniczych. Skład obecnej zespołu teatru jest następujący: pp. Biesiadecka, Bracka, Grabowska (która po pełnych sukcesach występach w „Morskiem Oku“ warszawskiemu pozyskana została przez firmę Paramount i obecnie bawi w tym celu w atelier Paramountu w Joinville pod Paryżem), Młodziejowska, Gryf-Olszewska, Sachnowska, Wierzejska, Zaspianka, Zarębska i Siewczykówna; Biesiadecki, Bracki, Boalka, Godlewski, Kordowski, Kąstrzeński, Noskowski, Nowacki, Piotrowski, Przysański, Komornicki, Rodziewicz, Łączka, Bilski, Chorzewski i in. Jako artystę malarza pozyskano znanego artystę p. Stanisława Węgrzynę, który przygotowuje do projektowanych sztuk nowe, malownicze dekoracje.

Nowy sezon operowy w Poznaniu. Donoszą z Poznania: Nowy sezon opery poznańskiej rozpocznie się w dniu 7 września. Dyrektor opery Wojciechowski zaangażował szeregi nowych sił, a mianowicie Janinę Kulczycką, primadonę opery lwowskiej, Janinę Świecicką (sopran liryczno-dramatyczny) absolwentkę warszawskiego konserwatorium muzycznego, Janinę Tylecką, śpiewaczkę opery gdańskiej, dalej Ksenię Grey, wiodącą śpiewaczkę baletu, zakontraktowano Józefa Ciesielskiego.

Pożar kamienicy. W Bydgoszczy w 3-piętrowej kamienicy przy ul. Lipowej wybuchł w nocy na III piętrze pożar, który wkrótce ogarnął klatkę schodową. Mieszkańcy zbudzeni krzykami sąsiadów z niższych pięter, odcieci od schodów, poczęli biegać w poplochu. Lokatorka Schillingowa, widząc, że zejście jest odcięte wyrzuciła na balkon II piętra pościel a następnie zrzuciła tam dwoje swych dzieci, poczem sama skoczyła na balkon. Dzieci wyszły bez szwanku, a Schillingowa doznała złamania nogi. Marja Miśkówna przetrwała, pożarem zmarła na aneurysm serca. Straż pożarna i wojsko zlokalizowali pożar, jednak nie zdołano uratować III piętra, które całe spłonęło. Przyczyna pożaru narazie nieustalona.

ZE ŚWIATA.

Biskupstwo w Berlinie. Ojciec św. powołał na nowoutworzone biskupstwo w Berlinie dotychczasowego administratora diecezji berlińskiej biskupa z Meissen Dra. Christiana Schreibera. Wreczenie buli, przez którą mianowanie uzyskuje moc prawną, nastąpi prawdopodobnie w najbliższych dniach przez nuncjaturę apostolską w Berlinie.

Ślub ministra Reichswehry. W poniedziałek rano odbył się w starym kościele garnizonowym w Berlinie ślub ministra Reichswehry gen. Groenera z p. Ruth Glück.

Międzynarodowa wystawa urbanistki. Donoszą z Berlina: W ramach projektowanej na przyszły rok niemieckiej wystawy budowlanej odbył się na również w Berlinie międzynarodowa wystawa urbanistki i wnętrz mieszkalnych.

Zgon artysty filmowego. Z Los Angeles donoszą: Zmarł tu słynny artysta filmowy Lon Chaney.

Olbrzymi pożar wsi Buków pod Krakowem.

Jak już donosiliśmy, w poniedziałek, 25 bm. o g. 12 w południe wybuchł groźny pożar we wsi Buków koło Mogilan; zagrożając całej wsi zniszczeniem. Pożar powstał od iskry z komina, która padła na dach kryty słomą. W mgnięniu oka cały dach stanął w płomieniach, a silny wicher przetrząsnął na sąsiednie zabudowania całe sropy płonących strzechy. W krótkim czasie pożar objął część wsi położonej na wzgórzu, liczącej kilkadziesiąt zabudowań gospodarskich.

Na pomoc zagrożonej wsi przybyło 10 straży okolicznych, oraz pluton straży ogniowej z Krakowa, pod kierunkiem ogniomistrza Dury. Cała

akcja ratownicza poszła w pierwszym rzędzie w kierunku zlokalizowania ognia, silny wicher bowiem niósł z płonących stodoł ogniste tumany iskier na wschodnią część wsi najgęściej zabudowaną domami drewnianymi krytymi słomą. Akcję utrudniał brak wody, którą czerpać musiano z przydrożnych sztucznych stawków.

Po ośmiodzinnej wytężonej pracy, zdołano ogień zlokalizować i ugasić palące się zgłiszcz. Pa- stwą pożaru padło 13 domów mieszkalnych, 14 stodoł, pięć stajen i dwie kuźnie. Spaliły się zbiory tegoroczne, wielka ilość inwentarza żywego, a zwłaszcza drobin, cały sprzęt domowy i rolniczy należący do 13 gospodarstw. Straty spowodowane pożarem wynoszą w przybliżeniu w nieruchomościach 230,000 zł. w ruchomościach około 100,000 zł. Z inicjatywy właściciela Mogilan p. bar. Konopki zorganizowano na miejscu komitet doraźnej pomocy dla pogorzelców z udziałem przedstawicieli władz państwowych. Na miejsce pożaru przyjechali z Krakowa wojewódzki komendant policji insp. Pilch, komendant powiatowy policji Sowiński oraz referendarz województwa p. Klaput. Dziś, we środę o g. 11 rano odbędzie się w starostwie krakowskim pierwsze posiedzenie komitetu pomocy pogorzelcom. W skład komitetu wchodzi: ks. Stojanowski proboszcz ze Skawiny, ks. Prorok z Radziszowa, pp. Stan. Konopka, właśc. Mogilan, refer. Klaput, p. Miączynski, A. Doboszyński, naczelnik gminy Skawiny, Pukło, dyr. fabryki Francka Rosenberg i naczelnik gminy Buków Franc. Ozóg.

Opisywana przez nas tragedia wsi Bukowa nie dobiegła końca, gdyż wczoraj t. j. we wtorek w południe w następnym dniu po pożarze, nadeszła do prezydium miasta Krakowa wiadomość, że w Bukowie ponownie wybuchł pożar i ogarnął dwie stodoły. Prezydium miasta krakowskiej straży, na miejsce ognia. Pożar ponownie powstał po drugiej stronie wsi, co nasuwa domysły, że zachodzi tu wypadek podpalenia. Obję stodoły wraz ze zbierami spłonęły doszczętnie. Szkoda wynosi około 12,000 zł. Straż krakowska wróciła do koszar po 7-godzinnej pracy. Skutkiem ponownego pożaru katastrofa wsi Buków przybrała znacznie większe rozmiary, a liczba pogorzelców wzrosła.

Dział gospodarczy.

Transport owoców drogą powietrzną. Eksporterzy węgierscy, specjalizujący się w wywozie owoców, poczęli ostatnio coraz częściej stosować jako środek transportu samoloty. Obecnie uruchomione mają być stałe transporty owoców drogą powietrzną do Akwizgranu i Londynu.

Zwolnienie Izby przemysłowo-handlowej od opłat pocztowych. Na mocy reskryptu ministerstwa poczt i telegrafów, Izby przemysłowo-handlowe wciągnięto do spisu władz urzędów państwowych oraz samorządowych, którym w myśl rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. przysługuje prawo zwolnienia od uiszczania opłat pocztowych za nadawane przesyłki listowe. Tak więc listy wysyłane przez firmę względnie osoby na skutek wezwania Izby, są wolne od opłaty pocztowej. Listy takie winny być zaopatrzone imieniem i nazwiskiem firmy, względnie osoby, wysyłającej i dokładnym adresem oraz klauzulą.

Dotychczasowe wyniki sprzedaży i wyrób papierosów odcigających. Polski monopol tytoniowy przystąpił do wyrobu papierosów odcigających, czyli odcigających z początkiem maja t. b., a na rynek wypuścił te nowości z początkiem czerwca. Należy zaznaczyć, że papierosy odcigające są wogóle w Europie nowością mało znaną. Prócz Polski, wyrabia je tylko Austria i Francja. W maju polski monopol tytoniowy wykonał 1,062,000 szt. Ergo i 885,000 szt. egipskich, razem 1,947,000 szt., w czerwcu 1,184,000 szt. Ergo 1,517,000 szt. egipskich, razem 2,701,000 szt., w lipcu 2,000,000 szt. Ergo i 1,000,000 szt. egipskich, razem 3,000,000 szt. Sprzedaż przedstawia się jak następuje: w czerwcu sprzedano: Ergo — 1,599,000 szt., egipskich 1,052,000 szt.; razem 2,651,000 szt., w lipcu: Ergo — 1,380,000 szt.; egipskich 806,000 szt., razem 2,186,000 szt., ogółem w ciągu czerwca i lipca sprzedano 4,837,000 szt. Jeśli wolno wnosić o dotychczasowych wiadomościach tymczasowych, sprzedaż w sierpniu, wzrosła w stosunku do lipca. Wogóle zaś sprzedaż niewzrostła wchłania całą dotychczasową wytwórczość, a chwilami objawiał się nawet tu i ówdzie brak papierosów odcigających. Wobec powodzenia, z jakim spotykały się wśród naszych palaczy papierosy odcigające, dyrekcja polskiego monopolu tytoniowego przystąpiła w fabryce warszawskiej do rozbudowy urządzeń odcigających nikotynę.

Oprócz bliższych pieszych wycieczek, do wodospadu, Prutu, do skały Dobosza, podjęliśmy i dwie dalsze, do wielkich wodospadów, i na Gorgan. Ta ostatnia wycieczka okazała się jednak za męczącą na nasz wiek i siły. Toteż na szczyt Gorganu nie doszliśmy.

Przy każdej większej wycieczce w tych górach, musi się iść przez lasy państwowe. Na pierwszej wycieczce nie spotkaliśmy nikogo. Na drugiej jednak zatrzymał nas leśny z lasów państwowych z żądaniem, byśmy zapłacili po złotym za wstęp do lasu. Na drukowanym kwicie, który nam wydał, jest uwaga, że kwit ten daje tylko wstęp na drogi i ścieżki w lasach, nie uprawnia jednak do zbierania jagód. Idąc coraz dalej w górę temi leśnymi drogami, widzieliśmy zgromadzone z obu stron dróg tysiące metrów sześciennych najwspanialszych kłóców tartacznych, bukowych, jodłowych i świerkowych. Kłocę te były ścinane przed dwoma i trzema laty. Trać już na wartości, a niektóre już gnij. Leśny na moje zapytanie, dlaczego tyle materiału tak się marnuje, tłumaczył, że przedostatnia zima była za ostra i za śnieżna i nie można było wycieźć, ostatnia prawie całkiem bezśnieżna i także nie dało się wozić, a w lecie wozić nie wolno, by nie przeszkadzać i nie robić kurzu letnikom. Na zapytanie, do jakiego tartaku ma się kiedyś wozić te kłocę, odpowiedział, że narazie do Delatyny, ale że na przyszły rok będzie już nowy państwowy tartak. Wiek najszkodliwszy etatyzm w dalszym rozwoju, a gospodarka taka, że z jednej strony marnuje się setki tysięcy przez przetrzymywanie latami kłóców, z drugiej zaś pobiera się po złotym za wstęp do lasu — co rocznie najwyższe kilka tysięcy przyniesie może — musi doprowadzić załamanie.

Oprócz pieszych wycieczek, podjęliśmy też i samochodową do innych górskich miejscowości — Jamny, Mikuliczyn, Tatarowa i Wo-

rochty. Ta ostatnia najwyżej w górach położona, najpiękniejszy jednak po Jaremczu jest Tatarów.

Wyjechaliśmy też złą co prawda drogą do Jabłonic, a potem drogą w zakosy w górę na szczyt przełęczy, którą biegnie granica polska od Czechosłowacji. Straż graniczna polska ma tu porządną dom, czeska zaś nędzną budę. Strażnik polski załatwił się nam, że się mu już życie przykrzy mimo pięknego widoku, bo siedzi tu już na przełęczy rok dziwiąty i mimo próśb nie chcą mu zmienić posterunku. Z przełęczy granicznej w Jabłonic widok prześlizny, dziko romantyczny na góry i lasy Rusi zakarpackiej i na wyniosły, pięknie uformowany szczyt Howerli. Trzeci z kolei z najpiękniejszych widoków, jakie w tej wycieczce podziwialiśmy, tj. z ruin Kazimierzowskich, z góry Bony. Ten trzeci nosi całkiem odmienny wysokogórski bardzo dziki charakter, niemniej jednak po godzinnej podróży, żał nam było z tego punktu odjeżdżać. Po dwudniowym pobycie w tych górach, zaczynamy powrót z wycieczki.

Jedziemy znów przez Dorę, Delatyn, Nadwórnię, następnie przez wstawiony bojami drugiej brygady naszych legionów. Mołotów — przez cudownie położoną miejscowość Rosalną — dalej zaś boczną, fatalną, pełną wybojów drogą przez Łukwę, Krasne i Niebychów do Perechinska. Zatrzymujemy się w Perechinsku godzinę, a następnie dobrą już drogą przez Rożniatów do Doliny. Miasteczko dość nędzne. Cała okolica w zastój i upadek. Jedyny bowiem w tych stronach — poza warzelniami soli przemysł — tartaczniwo — nie funkcjonuje. Tartaki stoją. Wódr tej nędzy góruje tylko nad miasteczkiem Dolina wspaniała i wielki budynek z napisem „Kasa Chorych“, wymowny symbol panujących w Polsce stosunków i niszczący wszelką produkcję polityki wybujałych

TOWARZYSTWO GIMNASTYCZNE „SOKÓŁ” KRAKÓW II.

URZĄDZA W NIEDZIELĘ DNIA 14 WRZEŚNIA 1930 R.

UROCZyste POŚWIĘCENIE
I OTWARCIE STADJONU „SOKOŁA”
NA KRZEMIONKACH

NA KTÓRE NAJUPRZEJMIE ZAPRASZA

J. W. Paweł Dr. Henryk Rakowski

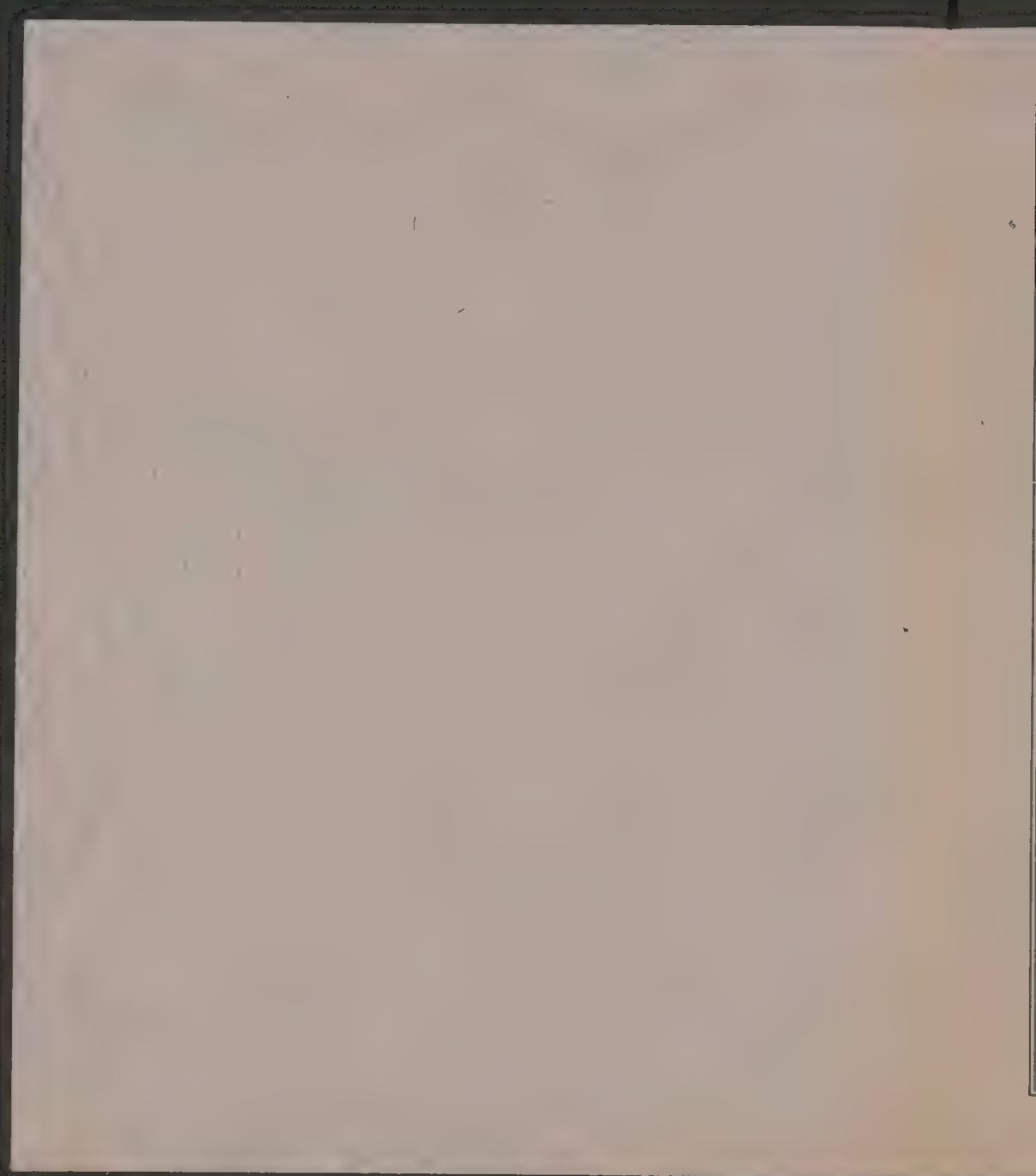
ZA KOMITET:

W. Wodzinowski
prezes.

K. Nowak
nacz. Dzielnicy Krak.

Ks. Dr. J. Niemczyński
kapelan.

Dr. J. Emilewicz.

5
P. S. Skomski

Byłowski

w dniu poświęcenia i otwarcia „Stadjonu
Sokolego na Krzemionkach” składa życzenia
rozwoju.

Kraków, 14 września 1930.

Własnoręczny podpis

*Karta niniejsza z podpisem umieszczona
będzie w Złotej Księdze Pamiątkowej.*

PROGRAM:

Godz. 8-ma. Zbiórka w »Sokole«. Utworzenie pochodu na uroczyste nabożeństwo do kościoła parafjalnego na Podgórzu.

Godz. 9-ta. Uroczyste nabożeństwo w kościele parafjalnym z udziałem Towarzystwa Mandolinistów »España«.

Godz. 9-45. Defilada oddziałów »Sokoła« w Rynku podgórskim i pochód na Stadjon, gdzie nastąpi jego poświęcenie i otwarcie, poczem wpisywanie życzeń do »Księgi Pamiątkowej«.

Godz. 11-ta. Przyjęcie gości na Stadjonie. Zawody pięcioboju o nagrody dla zgłoszonych zawodników.

Godz. 11-30. Zawody w piłkę nożną o nagrodę »Sokoła«.

PRZERWA OBIADOWA.

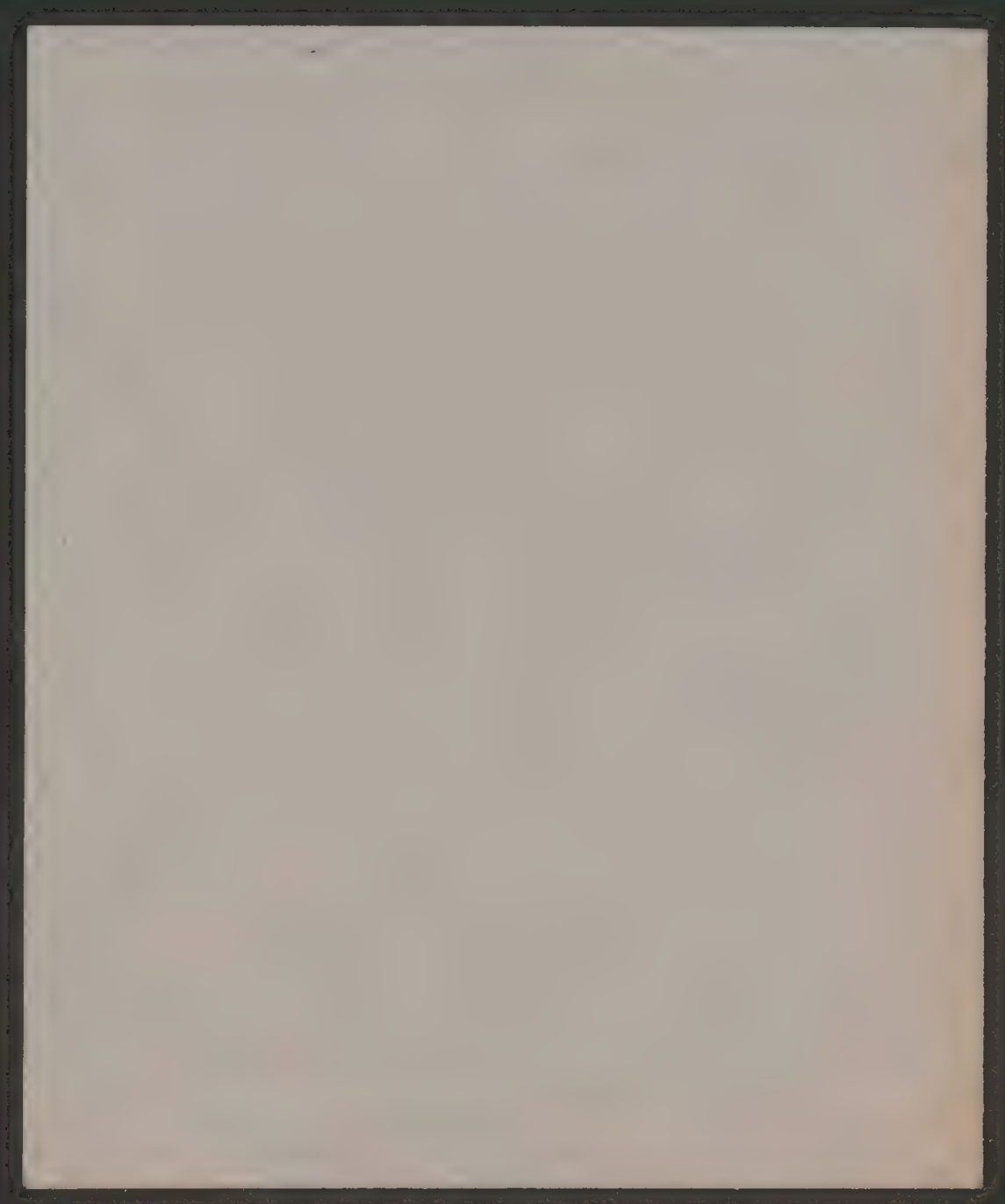
- Godz. 15-ta.**
- 1) Ćwiczenia wolne druhow w 4 obrazach.
 - 2) Ćwiczenia wolne druhen w 3 obrazach.
 - 3) Ćwiczenia w zastępach druhow i druhen.
 - 4) Rozdanie nagród i dyplomów dla zawodników i jubilatów.

Godz. 20-ta.

RAUT SPORTOWY

W SALI »SOKOŁA«.

W razie niepogody po poświęceniu i otwarciu Stadjonu dalszy ciąg uroczystości odbędzie się w gmachu »Sokoła«.

2-gie Nadzwyczajne wydanie.

Godz. 5-ta popoł.

Kraków dn. 26 września 1930.

Cena 20 gr.

„GŁOS NARODU”

Sejm śląski rozwiązany

Warszawa 26. IX. PAT. W dniu dzisiejszym doręczono Marszałkowi Sejmu Śląskiego następujące zarządzenie P. Prezydenta Rzeczypospolitej:

„Na podstawie art. 22, ust. 2 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny Województwa Śląskiego Dz. Ust. Rzeczypospolitej Polskiej Nr. 73, poz. 497, rozwiązuje Sejm Śląski z dniem 26 września 1930 r.”

Warszawa, dnia 25 września 1930 r.

Prezydent Rzplitej: (—) Ignacy Mościcki.
Prezes Rady Ministrów: (—) Józef Piłsudski.

Kiedy będą wybory?

Rozwiązany Sejm śląski został wybrany stosunkowo niedawno, bo 11 maja 1930 r. Nowe wybory powinny się odbyć w ciągu 75 dni, gdyż art. 22 Statutu Organicznego woj. Śląskiego postanawia:

„Ustawa o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego określi okres wyborczy Sejmu Śląskiego. Okres ten nie może trwać

dłużej niż lat 5, licząc od dnia otwarcia Sejmu.”

Naczelnik Państwa może rozwiązać Sejm Śląski, w wypadku tym jednak winien równocześnie zarządzić nowe wybory, które się muszą odbyć w ciągu 75 dni od dnia rozwiązania.”

Ponieważ rozwiązanie Sejmu nastąpiło 26 września, przeto nowe wybory powinny się odbyć przed 11 grudnia bież. roku. Dekret rozwiązujący Sejm nie zawiera daty nowych wyborów.

Poseł W. Korfanty aresztowany.

Rewizja w jego mieszkaniu. — Okoliczności towarzyszące aresztowaniu. — Rewizja w gmachu „Polonii”.

Warszawa. (Tel. wł.) Z Katowic donoszą, że dzisiaj o godzinie 8-mej rano przed willę posła Korfante przy ulicy Powstańców zajechał samochód policyjny. Z samochodu wysiadło kilku funkcjonariuszy policyjnych, którzy w mieszkaniu posła Korfante przeprowadzili rewizję.

Poseł Korfanty został aresztowany, wsadzony do samochodu i wywieziony w niewiadomym kierunku, prawdopodobnie do Brześcia.

Aresztowania te zostały dokonane przed godziną 11-tą, do której marszałek Sejmu śląskiego p. Wolny nie otrzymał jeszcze dekretu o rozwiązaniu Sejmu.

Katowice, 26. IX. PAT. Prokurator przy Sądzie Okręgowym w Katowicach wydał w dniu dzisiejszym polecenie osadzenia w areszcie p. Wojciecha Korfante, byłego posła na Sejm Rzplitej i Sejm Śląski. Na podstawie powyższego polecenia został p. Wojciech Korfanty w dniu 26 września b. r. przedpołudniem przez organa policyjne aresztowany.

Ze względu na wszczęcie śledztwa, — szczegóły trzymane są w tajemnicy.

Katowice 26. IX. PAT. Prokurator Sądu Okręgowego w Katowicach dr. Tokarski wyjechał w dniu 26 września b. r. w sprawach służbowych do Warszawy.

Poseł Wojciech Korfanty wybrany do parlamentu berlińskiego w roku 1903 w okręgu Katowice. Od tego czasu posłuje bez przerwy. W roku 1918 był szefem komisariatu Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu, następnie komisarzem plebiscytowym i sztabowym przywódcą ludu śląskiego w walce z Niemcami.

Katowice, 26. 9. (Telef. wł.) Godz. 15-ta. Pogłoski o mającym nastąpić aresztowaniu posła Korfante kursowały już oddawna. Wczorajszy „Wieczór Warszawski” przyniósł w formie prawie pewnej doniesienie, że ma na-

stąpić rozwiązanie Sejmu śląskiego i aresztowanie posła Korfante. Wiadomość „Wieczoru” powtórzyło w dniu dzisiejszym wiele pism (między innymi „Głos Narodu” na stronie 1). Pogłoskę tę zamieścił również „Berliner Tageblatt”. Poseł Korfanty spodziewał się aresztowania i nie skorzystał z możliwości zapobieżenia mu, lecz spokojnie oczekiwał faktu. Podkreślił to należytem bardziej, że prasa sanacyjna insynuowała p. Korfantomu zamiary nieczeki. O godz. 8.45 rano zajechały dwa automobile policyjne

przed mieszkanie posła Korfante. Willę posła Korfante otoczono ze wszystkich stron i zadzwoniono.

Na zapytanie służącej: „Kto tam?” — odpowiedziano:

— Panowie z Warszawy.

Służąca otworzyła. Do mieszkania weszli policjanci mundurowi, policjanci kryminalni i, rzecz dziwna, żandarmi. P. Korfantomu doręczono nakaz aresztowania, podpisany przez prokuratora miejscowego. P. Korfanty polecił spakować rzeczy, wziął zarzutkę, kapelusz i wyszedł. — Wychodząc poseł Korfanty oświadczył, że

protestuje kategorycznie

przeciwko aresztowaniu go, gdyż jest posłem na Sejm śląski, a jako takiemu przysługuje mu nietykalność. Pza tem p. Korfanty zaprotestował przeciwko naruszeniu spokoju domowego. P. Korfante wsadzono

do automobile wojewódzkiego,

(nie policyjnego) Austro-Daimler Nr 139 i odwieziono, zdaje się, w kierunku Warszawy, jak można wnosić z tego, że widziano wspomniane auto niedługo potem w Mysłowicach. Za automobilem wspomnianym jechał drugi, konwojujący.

Po aresztowaniu przeprowadzono w domu p. Korfante gruntowną rewizję. Przetrzęsnięto wszystko, zbrano całą korespondencję i wszystkie papier prywatne, które odwieziono samochodem ciężarowym.

Charakterystycznym jest, że policjanci wsty-

dzili się papiery te wynosić i chcieli wynieść tylnymi drzwiami, jednakże zażądano od nich, by otwarcie dokonywali nakazanej czynności.

O godz. 10.45 policjanci obsadzili redakcję „Polonii”. Obsadzili wejścia, nikogo z redakcji nie wypuszczając poza obręb podwórza. Około 36 urzędników policji kryminalnej w asyście policji mundurowej przetrza obecnie

wszystkie papiery redakcyjne.

Czego szukają, niewiadomo. Rzecz szczególna, że zabrano książki buchalteryjne i kasowe, a szczególnie zainteresowano się listami płac. Rewizja potrwa przynajmniej do godz. 17-tej.

„Polonia” zapowiada nadzwyczajne wydanie z opisem przebiegu aresztowania i rewizji.

Katowice, 25. 9. (Tel. wł.) Godz. 15.30. Urząd wojewódzki w Katowicach kategorycznie zaprzecza wiadomości, jakoby równocześnie z posłem Korfantom zostali aresztowani także inni posłowie sejmu śląskiego z Ch. D. i N. P. R. Aresztowany został dotąd tylko poseł komunistyczny Wieczorek.

Wiadomości, które podaliśmy w pierwszym wydaniu otrzymaliśmy z dobrego źródła z Warszawy. Otrzymała je również „Polonia” i szereg innych dzienników. Do tej pory nie zdołaliśmy wyjaśnić sprzeczności doniesień. Zapewne jednak w ciągu najbliższych godzin cała sprawa aresztowań będzie wyjaśniona. — Uw. Red.).

SKĄD WZIĘŁA SIĘ WIADOMOŚĆ O ARESZTOWANIU INNYCH POSŁÓW?

Katowice, 26. 9. (Telef. wł.) Godz. 16.45. Wiadomość o aresztowaniu jeszcze innych pięciu, poza p. Korfantom, posłów, została, jak się dowiadujemy, podana dziennikom warszawskim przez warszawską centralę Polskiej Agencji Telegraficznej (PAT), skąd następnie rozbiegła się po całym kraju. Prowincjonalne oddziały PATa tej wiadomości nie podały. Niewątpliwie Dyrekcja Polskiej Agencji Telegraficznej wyjaśni całą tą sprawę.

REWIZJA W „POLONJI” TRWA.

Katowice, 26. 9. (Telef. wł.) Godz. 17. W chwili gdy telefonujemy, w gmachu „Polonii” rewizja, przeprowadzana przez policję, trwa w dalszym ciągu.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

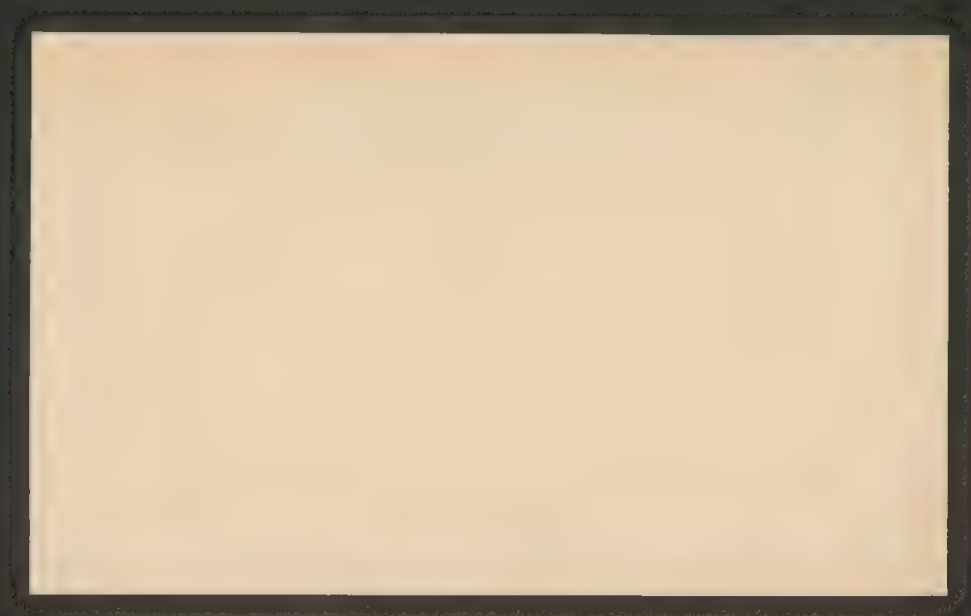
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

INŻ. KAROL ROLLE

Prezydent miasta Krakowa

*dziękuje uprzejmie za przesłane gratulacje z okazji nadania Komandorji
Legji honorowej francuskiej*

Kraków, we wrześniu 1930 roku

ZAPROSZENIE

KOMITET PAN GOSPODYN :

W. J. PANIE :

— — —
Pulk. Augustynowa
Pulk. Bolesławiczowa
Inż. Białkowska
Dyr. St. Bukowiecka
Drowa Bednarska
K. Bednarzewska
M. Borucka
Hr. Chodkiewiczowa
Dr. Dybowska
Dyr. Dygatowa
Honor. Jachimska
Dyr. Kesslerowa
Mecenas. Klimecka
Pulk. Kostrzewska
Dyr. Kostecka
A. Kosmowska
Prof. Br. Krauze
M. Krzesiwowa
Kurat. Kupczyńska
Wojewodz. Kwaśniewska

dla ~~JWP. Dr. Klemensa Bakowskiego~~

NA
D A N C I N G I -
PODWIECZORKI
URZĄDZANE STARANIEM T. O. M.
W SALACH STAREGO TEATRU
W NIEDZIELE OD GODZ. 5 DO 9 WIECZOREM.

PIERWSZY Z CYKLU
DANCINGÓW-PODWIECZORKÓW

ODBĘDZIE SIĘ
W DNIU 5 PAŹDZIERNIKA 1930 R.
NASTĘPNE TERMINY BĘDĄ KAŻDORAZOWO
— — OGŁASZANE W DZIENNIKACH. — —

POWYŻSZE ZAPROSZENIE JEST WAŻNE NA
WSZYSTKIE DANCINGI-PODWIECZORKI T. O. M.
WSTĘP ŁĄCZNIE Z PODWIECZORKIEM ZŁ. 5.—
— DLA PP. AKADEMIKÓW ZŁ. 2.50 —

Drowa Kwiatkowska
Wicepr. Landauowa
Dyr. Langrodowa
Tadeusz. Łepkowska
A. Madeyska
Konsul. Maixnerowa
Wiceprez. Ostrowska
Drowa Pogonowska
Prof. Pisarska
Dyr. Przybylska
Drowa Przypkowska
Inż. Rodakowska
Drowa Rogowska
Prez. Rollowa
Drowa Sikorska
A. Stasicka
Redakt. Srokowska
Drowa Sędzielowska
Wiceprez. Schneiderowa
Dyr. Torowa
N. Wasungowa
M. Wielgusówna
Dr. Jan. Zieleniewska
Dr. Ziemnowiczowa

T.

O.

M.

KORPORACJA STUDENTÓW PRAWA U. J.
„PALESTRA“

URZĄDZA WE ŚRODĘ DNIA 15 PAŹDZIERNIKA 1930 R

UROCZYSTOŚĆ
PIERWSZEJ ROCZNICY ISTNIENIA

NA KTÓRĄ MA ZASZCZYT ZAPROSIĆ

J. W. P.

Gra. Henryka Bykowskiego

PROGRAM.

9^h rano Msza św. w kaplicy loretańskiej O. O. Kapucynów

9^h 30 „ Konwent uroczysty w sali Krak. Tow. Techn. przy
ul. Straszewskiego 28. II. p.

POCZĄTEK O GODZINIE
9 WIECZOREM

WSTĘP 4 ZŁ.
AKADEMICKI 2 ZŁ.

KOŁO HISTORYKÓW STUD. U. J.

URZĄDZA DNIA 8 LISTOPADA 1930 R. (SOBOTA)

W SALACH TOWARZYSTWA TECHNICZNEGO

UL. STRASZEWSKIEGO L. 28

Tradycyjną Herbatkę Zapoznawczą

NA KTÓRĄ

JWP. *Dr Klemens Bąłowski* Z RODZINĄ

NAJUPRZEJMIEJ ZAPRASZA

KOMITET

J A Z Z - B A N D
AKADEMICKI

B U F E T
WE WŁASNYM ZARZĄDZIE

JWP.

J. Klemens Baronsi

Kraków

ul. S. Jana 12.

DRUK

„CZAS” wychodzi codziennie o godzinie 11-tej w nocy.

NUMER POJEDYŃCZY: 25 GROSZY.

PRENUMERATA MIESIĘCZNIE WYNOŚI:

W Krakowie bez odnośnienia do domu zł. 5.40
W Krakowie z odnośnieniem do domu zł. 6.—
Na prowincję z przesyłką pocztową zł. 6.—
Z zagranicą z przesyłką pocztową zł. 10.—

Za każdą zmianę adresu dolicza się zł. 0.50.

Reklamacje niezapłacone nie podlegają opłacie pocztowej.

Listów nieopłaconych nie przyjmuje się.

Prenumeratę przyjmują: Administracja „Czasu”, wszystkie urzędy pocztowe, wszystkie miejscowe i zamiejscowe Biura dzienników.

CZAS

KONTO P. K. O. KRAKÓW NR. 400.404.

Adres Redakcji i Administracji: Kraków, ul. św. Tomasza 22.

Telefon Redakcji 100-50. — Administracji i Drukarni 137-50.

Godziny biurowe: od 9-tej do 13-tej i od 15-tej do 18-tej.

CENY OGŁOSZEŃ:

Jednorazowe za jedną wiersz milimetrów zł. 0.25
Ogłoszenia zwykłe zł. 0.30
Układ tabelaryczny, wyśrodkowany, kombinowany zł. 0.40
Ogłoszenia w „Nadzwyczajnych” zł. 0.40
Nekrologi zł. 0.35
Komunikaty po kronice zł. 0.50
Ogłoszenia na pierwszej stronie zł. 0.60
Ogłoszenia w numerach świątecznych 25% drożej. — Ogłoszenia zamiejscowe 25% drożej. — Za zastrzeżenie miejsca dolicza się 25%.
Administracja nie bierze odpowiedzialności za terminowe umieszczenie ogłoszeń.
Ceny ogłoszeń obowiązują od dnia zmiany w nagłówku.
Ogłoszenia przyjmują: Administracja „Czasu” i wszystkie miejscowe i zamiejscowe Biura dzienników i ogłoszeń.

BANK DYSKONTOWY WARSZAWSKI S. A.

założony w r. 1871

CENTRALA w Warszawie, Fredry 8. Oddział Miejski ul. Senatorska 22.

Oddziały we Lwowie, Łodzi i Drohobycz. Ekspozytura w Borystawiu

otwiera z dniem 1 grudnia 1930 roku

ODDZIAŁ W KRAKOWIE

w domu własnym, Rynek główny 25.

Załatwia wszelkie interesy w zakresie bankowości wchodzące. Posiada korespondentów we wszystkich ważniejszych centrach finansowych świata.

Rocznica 29 listopada.

Nie obchodzimy dzisiaj rocznicy wielkich tryumfów polskiego oręża. Nie brakuje wprawdzie w r. 1831 kilku zwycięstw pod Stoczkiem, Wawrem, Iganiami, Boremlem — i nie brakuje znakomych wodzów, przeważnie wyszłych z pod ręki Napoleona, ale przewaga wrogów była tak znaczna, iż powstanie musiało się zakończyć naszą wojenną klęską. I nie jest także dzień dzisiejszy dniem triumfalnym naszego instynktu politycznego, naszego rozumu państwowego: wybuch powstania przyszedł nie w porę, kiedy Rosja miała już za sobą wojnę turecką; był też raczej wynikiem przypadku, aniżeli rozumowo obliczonej akcji; nie miało ono i nie umiało sobie zapewnić pomocy ani „ludów” — w jaką wierzyła młodzież, ani „gabinetów”, — w którą ufali starsi; przez cały czas powstania targali nami uczuciowe posunięcia i polityczne improwizacje (detronizacja Mikołaja), a co gorzej sejmowładze spory z wodzami własnej armii. Było więc dużo ujemnych stron w rewolucji 29 listopada — a jednak uczucie narodowe mówi mimo wszystko co innego: że jest to wielka rocznica narodowa, że twórcą powstania zawdzięcza Polska możność przetrwania niewoli, poczucie swojego prawa bytu, swoją wielką pozycję porzeczową: Krew przelana okazała się najżyźniejszym posiewem, gdyż jak przepięknie Wyspiański alegoryj w swojej „Nocy” przeprowadził, „w podziemiu, do którego Polska zstąpiła, zakiełkowało ziarno i obródziło nowym plonem. Śmierć urodziła życie.

Jest to prawem socjologicznym, że świadectwo stwierdzone, że uczucie odgrywa w życiu narodów tę samą rolę twórczą, co rozum polityczny. Święto 29 listopada jest świętem wielkiego wybuchu jednego z tych dwóch czynników narodowego życia: świętem wybuchu uczucia. Uczucie patriotyzmu, żądza posiadania własnego bytu, namiętna, niechęć znoszenia jarzma nałożonego narodowi — oto czynniki, które wywołały powstanie wbrew ugruntowanemu głosom rozsądku, że ten wybuch będzie na razie czemś daremnym. Był to bowiem wybuch żywiołowy, wybuch lawy. W ogniu jej spaliła się trzeźwość ludzi rozsądnych, ale i egoizm ludzi tchórzliwych. Zapłonęły najpiękniejsze cnoty narodu: męstwo młodych, poświęcenie warstw zamownych, przywiązanie do tradycji narodowej w wszystkich. W imię miłości Ojczyzny zdobyliśmy się na bohaterstwo walki z takim militarnym i politycznym olbrzymem, jakim była ówczesna Rosja. Zdobyliśmy się w to imię na takie ofiary z życia, majętności, wolności ludzkiej, na jakie dla idei Ojczyzny nie zdobyła się nigdy Polska ani za Batoro, ani za Sobieskiego, ani nawet za Kościuszkę. Ofiara ta nie została też daremną.

Mimo zduszenia powstania, mimo wygnania tysięcy na Sybir, mimo konfiskat dóbr, mimo wreszcie tak strasznego upustu krwi, jakim była emigracja do Francji, Szwajcarii i Anglii bohaterów powstania i tytanów myśli, powstanie odrodziło naród moralnie. Pozostałych w kraju natchnęło głuchą nienawiścią do wroga, niechęcią do jakiegokolwiek z nim kompromisu, odrazą do wszystkiego co obce. Pokole-

nia nowo narodzone, wychowane w atmosferze kazamat, Sybiru i szubienic napoiło powstaniem zdolnością do ponoszenia wszelkiej ofiary. U najbardziej emocjonalnych umysłów i serc, u wielkich poetów i pisarzy polskich z epoki emigracyjnej, stało się powstanie niewyczerpanym źródłem natchnienia. Zakwitła wielka poezja pielgrzymia: Księgi pielgrzymstwa, Dziady, Kor-djan, Anieli, Psalmi, Irydion, Pan Tadeusz, a obok nich ileż innych potężnych i barwnych obrazów naszej przeszłości, wizerunków przyszłości! — Stąd wytrysnął i płynął przez cały wiek ognisty potok narodowego uczucia, który mimo paszportów, granic i cenzury ogarnął i zalał niebawem cały kraj. Były to narodziny nowoczesnego polskiego patriotyzmu. Na fanatyzm przesładowania odpowiedział on fanatyzmem miłości.

Zestawiając dodatnie strony bilansu, nie należy oczywiście zapominać, że i ujemne były bardzo poważne. Nie tyle chodzi o ofiary krwi i majątku; te zostały szybko wyrównane zyskami moralnymi. Ale po stronie klęsk trzeba zapisać zniszczenie żywiołu polskiego na Rusi i Litwie, które po powstaniu przybrało rozmiary katastrofalne. Każda klęska narodowa odbijała się najpierw na żywiole polskim kresowym i prowadziła ku jego zagładzie. Powstanie było jedną z tych klęsk, które nad Niemnem i Dnieprem nie zostały wyrównane. Żywioł polski zepchnięto tam na długie lata na stanowisko podrzędne, a klęski roku 1863 i 1918 dopełniły tylko na Rusi jego zniszczenia.

Ale i Królestwo wyszło z roku 1831 z nożem wbitym w pierś. Na długie lata, na lat dziewięćdziesiąt, stało się satrapią rosyjską. Ludność odsunięto od rządów, kraj poddano rusyfikacji i wpływom wschodnim. Nie zlamano przez to bynajmniej poczucia narodowego, ale podcięto u korzeni umiejętność życia politycznego. Wepchnięto kraj w spiski, w demonstracje i protestacje, a wśród nich zatracala się zdolność myślenia politycznego o rzeczach politycznych, — pracy organicznej i realizmu. Społeczeństwo było egzaltowane uciskiem i egzaltowało się samo oporem przeciw niemu, a w naturze polskiej zaczęły występować na plan pierwszy emocjonalne cechy kobiecego umysłu zamiast męskich. Dokonywała się na niekorzyść przemiana psychy narodowej, która przecież i przed rozbiorem nie grzeszyła nadmiarem instynktu politycznego. Z tych to przyczyn, w epoce Berga i Hurki, zaczęli niektórzy nasi historycy oceniać tak ujemnie cały bilans powstania z 1831 roku; głównie zaś Henryk Lisicki w ostatnim (IV) tomie swego dzieła o Wielopolskim. (W jego ślady powtarzają to i dzisiaj niektórzy, np. b. poseł Zamorski w ostatnim numerze „Myśli narodowej”, sądząc polityczną stroną powstania nader surowo).

Prawda leży, jak zawsze, w pośrodku. Powstanie dało wielkie zyski, ale przyniosło i olbrzymie straty. Zyski zeskontowaliśmy ostatecznie my dopiero, trzecie i czwarte pokolenie po powstaniu. Zeskontowaliśmy je w formie własnego odrodzonego państwa, dla którego grunt, polegający na niezniszczonym, płomiennym, do-

wszelkich ofiar gotowym patriotyzmie polskim, stworzyła noc 29 listopada i idąca za nią literatura emigracyjna. Ale straty do-tąd wyrównane jeszcze nie są.

O ile chodzi o wzmocnienie żywiołu polskiego na ziemiach kresowych, to w mniejszej części jest to znów w naszych rękach; ale co do wielkiej części tych ziem, opanowanych przez bolszewizm, trzeba to zostawić Opatrzności i Przyszłości. Praca nato-

Pieśń z 1831 roku.

Długo spała Polska święta,
Długo Orzeł Biały spał.
Lecz się zbudził i pamięta,
Że on kiedyś wolność miał.

Śmiałem skrzydłem w górę teci
Przez szczyt nieczwów i kul grad;
Za nim, za nim polskie dzieci,
Tylko w zgodzie za nim w ślad.

Wszakże w młodych naszych żyłach
Staropolska płynie krew.
Ufność, bracia, w własnych siłach,
A wolność wzrośnie krzew.

Wimam Gwardja Narodowa,
Wojsko polskie, tobie cześć!
Bądź gotowa, bądź gotowa
Za Ojczyznę żyć i umieć!

Dalej bracia do bułata,
Wszak nam dzisiaj tylko żyć;
Pokażemy, że Sarmata
Cheć i umie nołnym być.

Słowa Rajmunda Suchobalskiego.

miał nad usunięciem spustoszeń, jakie u-cisk rosyjski, rozgorzał w r. 1831, wyrządził w duszach polskich, jest zadaniem teraźniejszości, zadaniem naszego pokolenia. Ono powinno „odbudować”, czyli usunąć psychiczne grzyzy niewoli.

Budując własne silne państwo; radząc znowu sami o sobie; usuwając z życia nienawidź do wszelkiej władzy, jakby to zawsze jeszcze była władza zaborcza; zmagając się z realnymi gospodarczymi i politycznymi zagadnieniami; niszcząc krok za krokiem głęboko zakorzenione pojęcia mongolskie i orientalne, a szczerząc w duszach tradycje Zachodu zamiast rosyjskich; budząc w duszach instynkty polityczne męskie i trzeźwe, a walcząc z taktyką spisków i manifestacji — oto jak likwidujemy ujemne skutki klęsk narodowych i długoletniego zamknięcia w dusznych kazamatach niewoli. Dzisiaj, gdy ta praca likwidacji niewoli w dziedzinie psychicznej wreszcie już żywo, możemy zdobyć się łatwiej na obiektywny, spokojny sąd o skutkach Nocy Listopadowej. Jego wynikiem jest hołd dla bohaterstwa i rycerskiego porywu, wdzięczność dla jego twórców i podziw dla pokoleń, które na heroizm się zdobyły, a wszelkie ciosy przetrwały. A gdyby chodziło o jedno słowo, któreby zamknęło w sobie cały bilans skutków 1831 roku, całą klęską wojenną i całą jej nieskuteczność wobec żywotności rozpalonego ducha narodowego, to nasuwałaby się owe Juliuszowe słowa: „cierpieliśmy pod chłostą — lecz duchaśmy nie dali!” W tem określeniu leży najgłębsze ujęcie naszej czci dla wielkiego wybuchu narodowego ducha, jakim była przed stu laty Noc Belwederska.

JAN DĄBROWSKI.

In memoriam, in spem.

Okres niewoli zapada się z każdym rokiem w przeszłość, w wiek męski wkracza już dziś pokolenie, które rzędy rosyjskie na ziemiach polski zna tylko ze wspomnień dzieciństwa, a jednak na całe wielkie okresy naszej historii patrzmy dalej okiem z czasów rozbiorów. Patrzmy nim przedewszystkiem na czasy rozbiorów samych, aczkolwiek nie tak może w naszej przeszłości, jak dzieje tego okresu nie wola o rewizję poglądów a przede-wszystkiem stosunku uczuciowego niepodległej Polski do tej Polski, która w walce o tę niepodległość krwawiła się przez wiek cały. Nasze obchody rocznic powstańczych przy-błady, straciły swą moc ekspansywno-uczuciową, przestały być — jak były niegdysiejszych dzielnicach, aktami wyznania politycznego, ale pozostała im nadal jedna, skutkiem tych zmian bardziej jeszcze niż dawniej wybijająca się cęcha: cęcha żalu i smutku, ugruntowana na uczuciach dumy z minionego bohaterstwa, ale i uczuciach żalu, że poszło ono na marne, nieraz pretensyj o lekkomyślność porwy wodzącej do straty nieocenionych dóbr narodu. Dla Polaków czasów Apuczina i Hurki, ideałem szczęścia wydawać się musiał czas, w którym po ulicach Warszawy kroczyli żołnierze polski, dla ludzi, którym zakazywano uczyć się mówić a nawet modlić po polsku, okresem godnym zazdrości nawet to co było przed r. 1863. Z uwielbieniem dla bohaterstwa łączący się żal, że ta dobra, miast konserwować troskliwie, zarzutykano i stracono. Dziś niewątpliwie uczucia te znikają, dziś coraz lepiej rozumiemy, choć niezawsze to sami sobie mówimy, że gdyby nie r. 1831 i 1863 nie byłoby zapewne r. 1920. Ale niedosyć jest powiedzieć to sobie. Trzeba zdecydować się na nasze walki o wolność, spojrzeć okiem obywateli państwa, które choć w zmienionych warunkach, będzie może w dalszej czy bliższej przyszłości staczać walki z tymi samymi wrogami, o te same zieleń; trzeba porównać wysiłki dawniejszych pokoleń z wysiłkami do jakich my jesteśmy zdolni i warunki wśród których one walczyły z tymi warunkami, w których my się znajdujemy. Wtedy żołnierze z pod Grochowa, Ostrołęki, Raszyna czy Maciejowic staną z nami do rozmowy o wspólnej wielkiej sprawie, staną się z cmentarni i martwych wspomnień żywymi ludźmi, zabiorą głos nie tylko w swej obronie, ale i ku naszej nauce, rzucą nam słowa wiary w przyszłość i wiary we własne siły narodu.

Położenie Polski dzisiejszej nie jest różowe. U bram naszych jawnie rozlegają się głosy, wołające o nowy rozbiór Polski, a obywatel tej Polski, wzięwszy do ręki olówek i obliczyszy siły już nie obydwu, ale jednego z możliwych przeciwników, opuszcza nieraz ręce wobec cyfr dyktujących mu niemal matematyczną konieczność przegranej. A jednak... cytowałem niedawno na łamach „Czasu” wyniki badań wykazujące, że Polska po drugim rozbirozie, Polska, której armię zmniejszono do 15 tysięcy, Polska bez nowożytniej administracji, z improwizowanym rządem i improwizowanym wojskiem potrafiła się w r. 1794 bronić z powodzeniem w walce na dwa fronty przeciw dwóm największym potęgom militarnym, że doprowadziła w tej walce z Prusami i Rosją do remis przeciagającego decyzję na rok następny, otwierając przed nią perspektywę uratowania swego bytu, w walce, w której pobawiona była sprzymierzeńców i jakiegokolwiek realnego poparcia z zewnątrz. Spójrzmy na dzisiejszą Polskę mającą potężną i zahartowaną w zwycięskiej wojnie armię, mającą sprzymierzeńców i głos w areopagu europejskim, a nie protektorat „dworów” nad sobą, Polskę o uświadomionych narodowo masach i zapytajmy, jak winien być z naszych czasów wynik takich zapasów, jeżeli wykażemy tyle energii i poświęcenia, jaki wykazało ostatnie pokolenie dawnej Rzeczpospolitej? Przez ten sam pryzmat winniśmy patrzeć na r. 1830.

Wojnę polsko-rosyjską 1830/1 r. oceniamy do dzisiaj jako wojnę przegraną głównie pod kątem braków i błędów polskich, zostawiając na boku zarówno błędy rosyjskie jak dodatnie strony własne. Zestawimy jednak cyfry: Polska toczyła wojnę z Rosją mającą 10—12 razy od niej licniejszą ludność, a conajmniej dziesięć razy licniejszą armię; Rosja miała poparcie sąsiadów, my byliśmy przez nich blokowani, Rosja rozporządzała silnym aparatem dyplomatycznym, Polska szukać musiała zagranicą ścieżek i furtek zazwyczaj bez rezultatu. W chwili wybuchu wojny mieliśmy dwie dywizje, Rosja dywizyj 30, których znaczną część mogła rzucić na Polskę. Liczono i nie bez logicznych przesłanek, że w tych warunkach cała wojna może się ciągnąć 2 tygodnie od chwili rozpoczęcia operacji, a Mikołaj i nie mógł poprosić wyjść ze zdumienia, że Dybicz nie miał po bitwie grochowskiej Warszawy. Czekając jednak miały dalsze niespodzianki. Mimo żeśmy opóźnili o cały miesiąc rozbiór naszej armii, mimo żeśmy nie przetrzymali operacji za Bug, mimo przewagi liczebnej i artyleryjskiej wojsk rosyjskich, wojna zaczęła w warunkach 1:10 toczyć się 10 miesięcy, doprowadziła do tego, że po epoce inicjatywy i zwycięstw polskich siły obu stron po-częły się na froncie zrównywać, doprowadziła do zachwiania podstaw wewnętrznych całego kolosu rosyjskiego, który stanął u kresu swych wysiłków i który — odczuł całą nadzieję na swój sukces oparł na pomocy pruskiej, na tem, że armia rosyjska niezdolna do wzięcia Warszawy w czołowym natarciu obejdzie ją popod Toruń pod opieką i przy pomocy Prus. I mimo to wszystko plan ten, plan pobicia Polski przez współdziałanie rosyjsko-pruskie powiódł się tylko dlatego, że patrzyliśmy z założeniami rekoma na karkołomną wyprawę za Wisłę armii rosyjskiej, której żołnierze szli tam w niebezpiecznym rozumowo przekonaniam, że stamtąd nie wrócą.

Dodajmy do tego nieobliczalną szkodę, wywołaną niewiarą, zwłaszcza pierwszego naczelnego wodza, w możność zwycięstwa, niewiarą opartą na logice cyfr, której zaprzeczyla logika faktów. Pomysłami przez chwilę, jak wyglądałaby kampania 1831 r., gdybyśmy Dybicza spotykali nie pod Warszawą, ale pod Grodnem czy Wilnem, gdyby wiosenna ofensywa polska nie toczyła się po szosie Warszawa—Świętokrzysz, ale po szlaku Wilno—Witebsk, czy Smoleńsk, gdyby armia powstańcza wchłonęła była w siebie powstanie litewskie i groziła dotarciem nie do linii Bugu, ale linii Dźwiny i Dniepru.

Można to oczywiście nazwać fantazją historyczną i można zrozumieć naszych poprzodników, którym nie mogła ona dać otuchy w obliczu smutnej rzeczywistości. Ale my, Polacy 1930 r., mamy dziś do dyspozycji nie tylko teoretyczne możliwości wojny 1831 r., ale także rzeczywiste doświadczenie 1920 r., Wiemy, że doświadczenie do Dźwiny, odrzuceniu stamtąd nad Wisłę, przecież potrafiliśmy tam znowu powrócić, wiemy, żeśmy na próbę drugiego Grochowa odpowiedzieli nie tylko bohaterstwem Radziwiłła, jak echem powracającym Olszyny, ale także wielkim atakiem z południa, gromiąc armię przeciwnika, żeśmy na próbę pójścia za Wisłę szlakiem Paskiewicza gdzieś koło Płocka i Torunia, odpowiedzieli atakiem od Modlina, unicestwiającym ten manewr.

Okazuje się tedy, że historia nie zawsze się powtarza. A katastrofa r. 1831 temu mniej powtarzała się mogła, że znajdujemy się dziś w niewątpliwie lepszym stosunku sił i lepszym położeniu geograficznym i politycznym niż Polska 1830 r., wobec naszego historycznego przeciwnika. Przy całej nierówności liczebnej przecież ani ludność, ani armia Polski i Rosji nie stoi dziś w stosunku 1:10, łagodnym ponadto na naszą korzyść przeszerzeniami imperium naszego wschodniego sąsiada. W naszym ręku są dziś brzozy Dźwiny, bagna Prypiet i brama Wołyńska, opieramy się o Karpaty, a nie o kordon austriacki, rozbrajający idącego

na wschód Dwernickiego. U wstępu wojny, rozpoczynamy grę o bramę Smoleńską, a nie o linie Bugu. Manewr Paskiewiczowski na Warszawę, poza naszą akcją wojenną, wyklucza prawie że posiadanie przez nas Torunia i Pomorza, które miast pomocy pruskiej dla naszego przeciwnika, gwarantują nam pomoc dla nas od strony morza.

Oto garść przykładów ze wspomnień 1831 r., które stanowią element łączący i wiążący nas z tem, co stało się przed stu laty. Krytycznie i obiektywnie patrząc na wypadki powstania listopadowego, musimy jednak nie tracić z oczu tej zasadniczej i przewodniej myśli,

jaką jest zdanie sobie sprawy, czego dokonano, jak długo walczyło i broniło się, jak wiele szans sukcesu, zdało się być nadziej, miała ta walka, podjęta przez małą, otoczoną przez wrogów Polskę i ile otuchy stąd czerpać może dla swojej przyszłości, dla swoich szans życia i zwycięstwa Polska dzisiejsza, o tyle od tamtej większa i potężniejsza. Ocenimy wtedy lepiej wielkość jej bohaterstwa, jej trudu i wysiłku, a dla siebie stworzymy kapitał wiary i ufności w przyszłość, dalekich od łatwego optymizmu, opartych na tem, czem byliśmy i czem być możemy. Z tą myślą świętujemy rocznicę listopadową. „In memoriam, in spem”.

Nadszedł nowy transport świeżych

SARDYNEK

francuskich i włoskich do firmy

WOJCIECH OLSZOWSKI

KRAKÓW

Mały Rynek.

1487-1.

R. DYBOSKI.

Ameryka i powstanie listopadowe.

Wychodźstwo nasze w Ameryce miało już kilku swoich historyków: po tamtej stronie oceanu najwybitniejszym z nich może być ks. Wacław Kruszyński („Historia polska w Ameryce”, Milwaukee 1905, nakładem „Kurjera”), po naszej stronie najobszerniej opracował przeszłość i teraźniejszość wychodźstwa już za czasów wolnej Polski p. Mieczysław Szawłowski („Wychodźstwo polskie w Stanach Zjednoczonych Ameryki”, Lwów, Ossolineum, 1924).

Uwaga tych dziełopisarzy wychodźstwa była zwrócona nadzwyczajnie na okres masowej emigracji z Polski do Ameryki, a więc na ostatnie 50—60 lat. Dopiero w najnowszych czasach pojawił się wśród samego wychodźstwa badacz, który na podstawie skrzętniejszych prac archiwalnych, bibliotecznych i starych rękopisów prywatnych wydobyl na jaw całe mnóstwo szczegółów historycznych, dotyczących tej roli — niejednokrotnie wybitnej — którą indywidualna emigracja polska w epoce naszych rozbiorów i powstań odegrała w życiu amerykańskim.

Badaczem tym, pracującym żmudnie w trudnych warunkach i na samotnej niwie, jest p. Mieczysław Haiman w Chicago. Artykuły jego (studia), niedawno streszczone i spopularyzowane w podręczniku dla szkółek parafjalnych, „Zasługi i zasługi” w Polsce, a także, by ich treść była podana do wiadomości czytającego ogółu amerykańskiego w języku angielskim.¹⁾

Byłoby to w najwyższym stopniu pożądane, aby badania p. Haimana w sposób ogólny niespodziewany wyswietliły z jednej strony „sędziów” amerykańskich sympatyj dla sprawy polskiej w dobie naszych powstań, z drugiej — rozmiary wkładu, jakim emigracja polska z epoki powstańczej przyczyniła się do rozwoju kulturalnego Ameryki.

Obchodząc 100. rocznicę powstania listopadowego, poświęćmy dziś chwilę uwagi tym dwóm zjawiskom, jak się nam one w okresie tego powstania przedstawiały w świetle prac p. Haimana.

1.

„Ameryka a powstanie listopadowe”, to tytuł pierwszego z sześciu rozdziałów, poświęconych echem powstania w Ameryce, i wypełniających prawie połowę obszernego najnowszego tomu szkiców historycznych p. Haimana.

Pierwsze wiadomości o wybuchu powstania doszły do Ameryki w lutym r. 1831 okrzem pocztowym z Anglii. Pojawili się odrzu artykule pełne entuzjastycznej sympatii w gazetach, jak „New York Whig”; odezwiała się też na szpaltach dzienników i czasopism obfita liryczna okolicznościowa, której kilkanaście typowych przykładów p. Haiman odszukał i przedrukował.

Republikańska Ameryka, z oburzeniem patrząca na orgie legitymistycznego absolutyzmu w reakcyjnych monarchiach po-napoleońskiej Europy, musiała z najwyższym zajęciem spoglądać na śmiały poryw małej Kongresówki przeciw gigantycznej potęgze caratu. To też rol się w gazetach amerykańskich w ciągu r. 1831 od szczegółowych sprawozdań o przebiegu wojny w Polsce, daleko dokładniejszych i wierniejszych, niż te mętne wiadomości o Polsce, które w dzisiejszych dziennikach amerykańskich (i to z rzadka!) się pojawiają. Rol się też od deklaracji sympatii dla Polski w formie uchwał różnych ciał samorządowych i organizacji społecznych. Młodzież bostońska ofiarowała powstańcom dwa sztandary, które nieśły już tylko na obchodach rocznicy powstania „wśród paryskiej emigracji nad głowami zebranych powieć miały. W Paryżu znakomity powieściopisarz amerykański James Fenimore Cooper organizuje Komitet Polsko-Amerykański wśród tamtejszej kolonii amerykańskiej. Jako jeden z najgorliwszych członków należy do niego Samuel F. B. Morse, późniejszy sławny wynalazca telegrafu, wówczas bawiący w Europie na studiach malarskich. Wśród członków komitetu jest także znakomity myśliciel i pisarz amerykański R. W. Emerson. Inny, zapomniany dziś literat amerykański, N. P. Willis,

Do emigracji znacznego zastępu żołnierzy powstańczych na drugą półkulę ostatecznie doszło, ale w daleko smutniejszych warunkach, niż pierwotnie projektował Lelewel. W roku 1834 mianowicie Austriacy na dwóch okrętach wojennych deportowali do Ameryki 235 uczestników powstania, których do tego czasu byli więźni. Pojawienie się na bruku nowojorskim tej reszty wygnanych, opróżnionych podwójną aureolą bohaterstwa i cierpienia, obudziło na nowo zapalę polonofilski. Obok akcji pomocy doradź, prowadzonej przeważnie przez tych samych ludzi, co niegdyś zasiadał w komitecie paryskim, spotykamy się tym razem po raz pierwszy także z działalnością Państwa Kongresu Stanów Zjednoczonych nadając wygnancom polskim terenowy objętości sześciu mil kwadratowych na stworzenie osiedla w stanie Illinois. Stan ten, dziś gęsto zaludniony i bu-

nie gospodarczo rozwinięty, jak cała połacie „środkowego Zachodu”, wtedy był prawie jeszcze puszczą i był oddzielony od wybrzeża atlantyckiego rozległymi przestrzeniami pustynnych bezdroży. Emigranci polscy, nie wyposażeni ani w kapitał, ani w inwentarz rolniczy, o skorzystaniu z ziemi, nadanej im na dość niewyrażnych warunkach i w tak odległych stronach, myśleć nie mogli. Wybrało się ich tam — piechotę! — zaledwie kilku, a i ci przeważnie rozproszyli się po drodze. Inni poszukiwali roboty tam, gdzie ich los rzucił. Pochodzili przeważnie z wykształconej warstwy ziemiańskiej, i trudno im przyszło nagiąć się do amerykańskiej tradycji imania się na początek pracy fizycznej. Byli ulani wojska powstańczego woleli wstępować jako konni posłańcy do służby pocztowej lub zaciągać się do walki z Indianami; niż pracować jako robotnicy lub rzemieślnicy. Niejedni też, przywykłym w czasie powstania do życia żołnierskiego, wyglądali także za oceanem jakiegoś „ruchawki” wojennej, by w niej wziąć udział. Żyła wszakże i wśród nich owa tak potężna wśród tyłu pokoleń tularcy polskiej ideologia legjonowa, według której wszelka walka za wolność, choćby na krańcach świata, była pośrednio walką za Polskę. Toteż najgłośniejszym z takich romantycznych partyzantów na ziemi amerykańskiej stał się były powstańczy oficer Szulc, który dowodził oddziałem w powstaniu kanadyjskim przeciwko Anglii w roku 1838 i pojmany przez Anglików, zginął na szubienicy. Zaisie przypominają się słowa rzymskiego poety: „Quae regio in terris nostri non plena laboris?”.

Inni znaleźli sposobność do nowej służby orężnej w samych Stanach Zjednoczonych. Zastęp żołnierzy z 1831 r. brał udział w zdobyciu stanu Texas dla Unii w r. 1836, i wielu z nich tam legło w bojach. Nazwiska szeregu innych widnieją wśród uczestników wojny między Stanami Zjednoczonymi a Meksykiem w r. 1840. A dalszym ciągiem tej tradycji stał się liczny i wybitny udział Polaków w wielkiej wojnie domowej amerykańskiej o zniesienie niewolnictwa murzynskiego (1861—5), — przedmiot osobnej obszernej pracy p. Haimana.

Obok wznowionych służb żołnierskich na obczyźnie jednak rychło otwiera się zrucony na Ocean byłym żołnierzom powstańczym pole twórczej pracy umysłowej, i wielu z nich wybija się na przedwioń ruchu kulturalnego w młodej republice amerykańskiej. Przyzwyczajeni do jałowej i szarej egzystencji robotniczej późniejszych mas naszego wychodźstwa, nie bez zdziwienia czytamy dziś długą listę nazwisk naszych żołnierzy z r. 1831, którzy odegrali rolę nieprzeciętną, a niejednokrotnie niepospolitą, w życiu kulturalnym Ameryki w owych latach.

A więc dowiadujemy się, że jako muzycy zastępował Adam Kurek (organizator pierwszych orkiestr ruchomych w Ameryce) i Julian Fontana (przyjaciel Chopina); jako rzeźbiarz Henryk Dmochowski (twórca biustu K. Pułaskiego na Kapitolu w Washingtonie); jako rytuwnicy Aleksander Zengstler i Aleksander Raszewski; jako lekarze Ludwik Szpaczek i R. Thomain w N. Yorku, a Henryk Kałusowski w Washingtonie; jako inżynier Kazimierz Gzowski w Kanadzie (właściciel miasta Toronto, budowniczy pierwszego mostu koło wodospadów Niagara); jako geometry Józef Truskolaski i Karol Radziwiński; jako profesorowie Leopold Boeck (założyciel jednej z pierwszych szkół politechnicznych w Stanach), Józef Karge, Artur Grabowski, Józef d'Alfonso i inni; jako prawnik Henryk Głowacki; jako geograf Feliks Wierzbicki (autor opisu Kalifornii, pierwszej książki, wydanej w San Francisco); jako uczonej językoznawca szlachetny Władimir Karol Kratitz, (były lekarz wojskowy polski z r. 1831); wreszcie jako literaci Józef Podbielski (tłumacz dzieł polskich na język angielski), Paweł Sobolewski (twórca angielskiej antologii poetów polskich „Poets and Poetry of Poland”), i obok nich trzecia, romantyczna i nieco tajemnicza postać — zmarły młodo i tragicznie A. Jakubowski, syn naturalny naszego poety Antoniego Malczewskiego, sam autor poezji w języku polskim i angielskim.

Przy tak licznych stosunkowo wybitniejszych siłach intelektualnych, nie dziw, że imię polskie nabiera wśród społeczeństwa amerykańskiego nowego rozgłosu i dobrej sławy, a także sam żywił polski rychło życiem organizacyjnym pulsować poczyną. W r. 1842 wychodzi w Nowym Yorku czasopismo „Poland”, a w latach 1840—44 był oficer powstańczy Kasper T. Chmarny wygłasza około stu odczytów o Polsce w różnych miejscach Stanów Zjednoczonych i daje nawet impuls do uchwalenia przez Izby ustawodawcze kilku Stanów rezolucji z wyrazami przyjaźni dla Polski. W Nowym Yorku organizuje się „Towarzystwo Demokratyczne Wygnanych Polaków w Ameryce”, oraz inne związki Polaków; a w Washingtonie szlachetny Dr Henryk Kałusowski i całe życie poświęca sprawie jednoczenia Polaków amerykańskich i pomaganiu stamtąd dalekiej ojczyźnie w najcięższych dniach jej niewoli.

Działalność Kałusowskiego stanowi fundament dla późniejszych poczyną organizacyjnych i przenosi nas już w epokę następną — epokę masowej emigracji „za chlebem” — i obryzmnych samopomocowych stowarzyszeń wychodźczych, istniejących po dziś dzień.

Spoglądając raz jeszcze wstecz na ową erę poprzednią — erę politycznej emigracji żołnierzy powstającego, — z dumą stwierdzić możemy, że do chwalebnych momentów twórczej działalności wielkich naszych emigrantów na Za-

chodzie Europy po r. 1831 godnie się przylączyła ten rozdział dziejów elementu polskiego w Ameryce.

Tak samo jak rozdział ten w pełni zasługuje na przypomnienie go dziś samej Polsce, tak powinien stać się ambicją młodej inteligencji amerykańskiej pochodzenia polskiego, by z nim jaknajrychlej i jaknajdokładniej zaznaczyć dzisiejsze społeczeństwo amerykańskie i w ten sposób skutecznie podnieść powagę imienia polskiego w Stanach Zjednoczonych.

MEBLE luksusowe i skromne polecają
Zjednoczeni Stolarze i Tapicerzy
Kraków, Rynek gł. L. 9.

Powstanie listopadowe i południowe kresy.

Krytyka historyczna oceniając powstanie listopadowe z odległej perspektywy, ocenia ówczesne wypadki i ludzi, którzy w nich brali wybitny udział, zgodnie z metodami naukowymi. Obiektywnie i analitycznie. Wytyka zatem błędy polityczne i strategiczne, przyznając momentom uczuciowym, emocjonalnym, znaczenie drugorzędne. W tem oświeśleniu przedstawia się powstanie inaczej, niżeli przez pryzmat poezji, legendy, sentymentu narodowego. Wp. np. dotrzonizacja Mikołaja I, rozpatrywana na ile całej ówczesnej sytuacji — jest raczej czynem nieprzemysłanym, wynikającym z chwilowego impulsu, którego następstwa były dla sprawy narodowej szkodliwe. Również rola Chłopcickiego nie wytrzymuje skrupulatnej analizy, głównie wskutek jego braku wiary w możliwość zwycięstwa; a legendarny Skrzyński staje się w krytycznym oświeśleniu bardzo miernym wodzem i człowiekiem ciasnego horyzontu, który paraliżował genialne plany Prędzyskiego. Ale główny zarzut, który można postawić przywódcom wojskowym i cywilnym powstania, to ciasne i niedokładne ujęcie swego zadania, działanie po omacku i brak konsekwencji. Odbiło się to zwłaszcza w problemacie pojmovania zakresu i celu rewolucji. Niektórzy uważali powstanie jako „nauczkę”, daną Mikołajowi, z którym będzie można później się pogodzić, inni, zwłaszcza w początkach widzieli w nim epizod przemijający, rozgrywający się wyłącznie w granicach t. zw. Kongresówki, — przyczem grała tu rolę pewna ignorancja życia i losów dawnej Rzeczypospolitej.

O Litwie — dalszob — mniej wiem, niż o Chinach. Constitutional coś pisał o Litwinach — mówi hrabia w „Dziadach”.

Jeszcze gorzej ujmuję to zagadnienie znany wiersz Gustawa Ehrenberga:

Armata pod Stoczkiem zdobywała wiarę.
Panowie w stolicy palili ryżem.
Radzili o braciach z za Buga.

O tych właśnie braciach z za Buga należałoby powiedzieć słów kilka w setną rocznicę powstania listopadowego. Jest to bowiem kwestia pozostająca w związku z wewnętrzną treścią rewolucji. Kierownicy powstania nie mieli zdecydowanego programu co do rozmiarów, jakie miała przybrać rozpoczynająca się kampania. Toteż wszystkie próby rozszerzenia jej terenu poza granice Królestwa Kongresowego miały charakter dorywczy i były podejmowane bez należytego przygotowania siłami słabymi a co gorsza bez należytych instrukcji. Ziemię za Bugiem a przedwzyskiem Wołyń i dawne województwo podolskie były wówczas z tradycji, kultury a nawet języka polskie. Język polski panował tam w kołach oświeconych prawie niepodzielnie do tego stopnia, że nawet duchowieństwo prawosławne, coppersda do niedawna unickie, używało go jako języka obywatelnego. Wszystkie tradycje wiązały te obszary z resztą Rzeczypospolitej a wspólnie ognisko kultury, jakim było Liceum Krzemienieckie miało wybitnie a nawet wyłącznie charakter polski. Tam też wychowywały się całe pokolenia ziemian i inteligencji kresowej i z bardzo nielicznymi wyjątkami panował w tych kołach głęboki patriotyzm, który znalazł swój wyraz bardzo prędko po wybuchu powstania. Przy ówczesnych komunikacjach wiadomości o Nocy Listopadowej przedostała się na Wołyń i Podole dość późno, mimo to i mimo rozrzucone po kraju silne załogi rosyjskie ludność polska miała dość czasu, aby z zapalem i prawdziwym poświęceniem czynny w powstaniu wziąć udział. A trzeba przypomnieć, że Polacy tamtejsi dużo więcej ryzykowali, uczestnicząc w zbrojnej walce przeciw Rosji, albowiem Petersburg uważał ich bezwzględnie jako rosyjskich obywateli, tak, że jeżeli powstanie w Kongresówce było w pojęciu petersburskim buntem, biorący w niem udział Polacy kresowi byli uważani jako zdrajcy i narażali się zupełnie świadomie na najstraszniejsze represje. Jeżeli zatem znaleźli się wśród nich jednostki, które do ruchu powstańczego odnosiły się nieufnie i niechętnie oceniając ich postępowanie trzeba uwzględnić ich specjalne położenie. Trzy epizody zaznaczyły się najplastyczniej w kresowym ruchu powstańczym: wyprawa generała Dwernickiego, bitwa pod Daszowem i wspaniała anabazis pułk. Różyckiego.

Wyprawa gen. Dwernickiego podjęta siłami zupełnie niewystarczającymi i z brakiem ścisłych instrukcji miała swój świetny moment w bitwie pod Boremlem, w okoliczności jednak była to dywersja wzdłuż granicy austriackiej, nieśmiało prowadzona i prędko zlikwidowana przez przejście korpusu polskiego na teren ówczesnej Galicji. Bitwa pod Daszowem stanowiła kulminacyjny punkt polsko-ukraińskiego powstania. Miała przebieg nieśczęśliwy z powodu braków organizacyjnych, lichego uzbrojenia i wielkich trudności na „akcie zawsze natrafiają partyzanci w walce z wojskami regularnymi. Stary weteran kościuszkowski gen. Kołyszko nie był w stanie wskutek podeszłego wieku niezbity udyściplinowane szeregi powstańcze energicznie zorganizować, nie miał też widocznie zdolności strategicznych, gdyż trudno o widok bardziej nieporządnej walki jak ta, która się toczyła w niewielkiej odległości od legendarnych mogił na polach daszowskich.

Powstańcy bili się po bohatersku a szarżę kawaleryjskie szwadronów Kołyski należało do najwspanialszych w dziejach polskich bitew. Ale odwaga osobista nie wystarczyła dla zwycięstwa, — a co gorsza nie wytrzymała próby pierwszej przegranej. Po porażce daszowskiej oddziały powstańcze poszły w rozsypek. Resztę, która wyrwała poprowadził Kołyszko do Galicji.

Wiecej szczęścia miała partyzancka wyprawa pułk. Różyckiego, który zgromadziwszy oddział wołyńskich powstańców w okolicach Żytomierza, skierował się najpierw na południe, aby uzyskać kontakt z „powstaniami podolskimi, ale dowiedziawszy się o klęsce Kołyski zawrócił na zachód, a ścięganym ze wszystkich stron przez przemagające siły rosyjskie, rozbił jeden oddział po drugim, dotarł do Buga, sforsował przejście przez rzekę i wszedł zwycięsko do twierdzy zamojskiej, gdzie generał Chłranowski przyjął go dość obojętnie, a nawet z pewnym niezadowoleniem. Różycki, złołny oficer, doskonały partyzant i organizator pokazał co jest wart żołnierz polski pod rozumną świadomością celu komenda. Trzeba było Sienkiewicza, aby opisać przebieg tego wyprawy. W ciągu czterech tygodni na przestrzeni 200 przeszło kilometrów, stoczył Różycki dziesiątek potyczek, z których zawsze wyszedł zwycięsko, — biorąc więcej jeńców niżeli liczył szeregowców jego oddział. Jego partyzanci wtłoczeni następnie do wojska regularnego, walczyli mężnie do końca powstania i razem ze swoim wodzem poszli na tularckę.

Po zupełnym upadku powstania spadły na prowincje kresowe dotkliwe i okrutne represje. Konfiskaty, egzekucje, Sybir i katowice zdziesiątkowały polskie ziemiaństwo i polską ludność miejską, nie zniszczyły jednak ducha narodowego. Już w 8 lat po powstaniu spisek filodemiczny, — niesłusznie nazywany sprawą Konarskiego, wykazał, że prowincje kresowe czują się zawsze częścią składową Polski i nie tracą wiary w przyszłe zjednoczenie ziem Rzeczypospolitej. W roku 1830 społeczeństwo kresowe ofiarne i z entuzjazmem podjęło hasło walki o oswobodzenie, — ale postawione własnym siłom musiało ulec przemocom. Zachodzi pytanie, czy gdyby kierownicy powstania okazali więcej inicjatywy i energii w poparciu „braci z za Buga” i odrzucił zorganizować na wielką skalę wyprawę na Wołyń, — rezultat kampanji byłby pomyślniejszym. Jest to oczywiście otwarte pole do hipotez i kombinacji, które niczego pozytywnie dowiedzieć nie mogą; to jest jednak pewna, że kresy nieprzygotowane, skrapowane żelaznymi okowami regularnej i doskonale uzbrojonej i wyćwiczonej armji rosyjskiej rzuciły się do walki na pierwsze hasło rzucone z Warszawy i że ten wysiłek nie został należycie wyzyskany i poparty. One też najwięcej ucierpiały wskutek przegranej, gdyż tam władze rosyjskie zastosowały najstraszniejsze represje. Jeżeli zaś ważyć będziemy na „szali wypadków walory męstwa, poświęcenia, szlachetności i wytrwania — które powstanie listopadowe wydobyło ze społeczeństwa, część przypadająca na kresy nie będzie ani najgorzej, ani najmniej. Należało może to podkreślić w chwili rozpamiętywania wielkiej rocznicy, gdy niestety tylko mała część tych obszarów powróciła na Ojczyznę Iono.

A. B.

AZOTNIAK
WAPNAMON
są najtańszymi nawozami azotowymi, a
NITROFOS
SALETRZAK
są najtańszymi nawozami saletrzanymi.

Wszelkich informacji udziela:

Państwowa Fabryka Związków Azotowych w Chorzowie i Mościcach.

Pierwsza syntetyczna historia Górnego Śląska ostatniej doby!

Dzieło oparte na źródłach literackich, historycznych, oraz publicystycznych, z uwzględnieniem prawa międzynarodowego.

Dzieło ewolucji myśli niepodległościowej, oraz „Czynu Polskiego” — ludu górnośląskiego — z uwzględnieniem wypadków o znaczeniu narodowym po dzień niemal ostatni.

Dr. ADAMA BENISZA

(1620)

„GÓRNY ŚLĄSK W WALCE O POLSKOŚĆ”

Wydanie: Listopad rok 1930. — Stron 308 ze skrowidzem.

Cena egzemplarza broszur. 12 zł., „oprawnego w płótno 15, w skórę 25.

Dostarczają: Zakłady Graficzne „Rozwój” w Siemianowicach Śląskich.

Rachunek P. K. O.

Telefon: 11—22.

¹⁾ „Z przeszłości polskiej w Ameryce”, 1927. — „Historia udziału Polaków w amerykańskiej wojnie domowej”, 1928. — „Polacy wśród pionierów Ameryki”, 1930 (wszystko nakładem „Dziennika Zjednoczenia”, 1331, Augusta Boulevard, Chicago, Ill., U. S. A.).

²⁾ „Polacy w Ameryce” (cena 50 ot.) 1930, tamże.

³⁾ Początek w tym kierunku jest zrobiony przez publikację szeregu artykułów p. Haimana w czasopiśmie „Polonian Review” w Chicago. Oby jaknajrychlej wyszły także w wydaniu „książkowym”

Na św. Mikołaja!

KRAWATY
SZALE
PULLOWERY

— poleca —

A. SKÓRCZEWSKI
i POLAKIEWICZ

Kraków, Florjańska L. 13.

J. F. FISCHER

SKŁAD PAPIERU

Zał. w r. 1799.

Zał. w r. 1799.

RYNEK A-B KRAKÓW.

PIÓRA WIECZNE
PAPIERY LISTOWE
TECZKI NA BIURA
PAMIĘTNIKI

KALAMARZE
PRZYCISKI
ALBUMY NA
FOTOGRAFJE.

Na św. Mikołaja!

BIELIZNĘ MĘSKĄ
Z MARKĄ „LWA“
i KAPELUSZE

— poleca —

A. SKÓRCZEWSKI
i POLAKIEWICZ

Kraków, Florjańska L. 13.

WYTWORNE DROBIAZGI ADOLF EDER

ZE SZKŁA I PORCELANY KRAKÓW, FLORJAŃSKA 6. — TEL. 12231.

A. HAWELKA

W KRAKOWIE

DZIAŁ SŁODYCZY I ŁAKOCI

— poleca: —

pończochy z niespodziankami
bakalie, czekolady 1715
owoce kandyzowane franc.
Keksy krajowe i angielskie.

KSIĘGARNIA S. A. KRZYŻANOWSKI

W KRAKOWIE, RYNEK

— poleca —

Książki dziecięce w wielkim wyborze
w języku polskim, niemieckim, francus-
kim, angielskim.

Wysyłka pocztowa. Katalogi.

Najmodniejsze torebki damskie
nesesery, teki na akta, portfele, papie-
rośnice, portmonetki i t. p.

— poleca —

ANASTAZY FRONCZ

Kraków, Florjańska 17.

CUKIERNIA
P. MAURIZIO

KRAKÓW, RYNEK GŁ. 38

poleca na św. Mikołaja 1713

CUKRY i KARMEŁKI!!

Św. Mikołaj zbliża się!!

PACZKI co dzień świeże
— z różą —
oraz wielki wybór ciast, eukrów, her-
batników i Mikołajków poleca
Cukiernia R. PIECZARKI
Kraków, Poselska 15
Ceny niskie. 1674

PERFUMY FRANCUSKIE
Worth — Molynouse — Caron — Guerlain
Lubin — Bourjols — Coty — Rouligant
Gode — Roger Gallat — Lenotre — Chanel
— poleca —
TEOFIL BĘKNER, Sukiennice L. 20.
1720

Św. Mikołaj zaopatruje się w słodczyce
tylko we firmie
„MARYSIENKA“
1718 Kraków, św. Tomasza 22
gdzie jest wszystko najtańsze i najlepsze.

R. KOWALSKI fabr. skład płócien i bielizny
KRAKÓW, UL. WIŚLNA L. 8.
PRAKTYCZNE PODARKI NA ŚW. MIKOŁAJA
!! pończochy, chusteczki,
obrusy, bielizna, ręcz-
niki, ścielki etc. !!
1721

Jesteśmy proszeni przez firmę

ANTONI ROTHE

FABRYKA PIERNIKÓW, KRAKÓW, UL. SŁAWKOWSKA 20,

by P. T. Odbiorcy zechcieli łaskawie nie odkładać
zakupu Mikołajki i pierników na ostatnie dni, lecz
w celu uniknięcia ścisku zakupywali je w pierwszych
dniach grudnia.

Praktyczne podarki
na św. Mikołaja

— poleca firma —

M. Beyer i Ska

Kraków - Sukiennice L. 12-14.

TOREBKI DAMSKIE najmodniejsze

Portfele męskie, Manicures, Necessary

Torebki wysortowane za połowę normalnej ceny

Uwaga dla Panów! By ulżyć w kłopotach wyboru, chętnie

wymieniamy zakupione podarki na **ŚW. MIKOŁAJA**

Kraaków

Juljusz Nacht Stradom 5.

Tel. 12-194. 1723 Rok zał. 1897.

HELENA PAPIERNIK — Kraków —

ul. MIKOŁAJSKA L. 11

MA NA SKŁADZIE I STAŁE PROWADZI:

Pończochy damskie, dziecięce, skarpetki, rękawiczki, krawatki, kołnierze, spinki, lusterka, chustki do
nosa, koszule damskie, kombinacje, reformy, bielizna dla niemowląt, bafy, koronki, motywy, gumy do
bielizny i na podwiązki, potniki, watażki, taśmy jedwabne, wełniane i białostowe, nici, bawełny, włóczki,
wełny, przędze, jedwab sztuczny, grzebienie do czesania, grzebki do włosów, szczotki do zębów i rąk,
mydła, woda kolońska, perfumy, szampony, przybory do szycia i haftu, towary galanteryjne.

SKŁAD ZABAWEK

OBECNIE NAJTAŃSZY
M. A. Filous - Chornikowska

Kraków, FLORJAŃSKA 33

poleca po najniższych cenach zabawki
na św. Mikołaja i Gwiazdkę. 1727

Wiedeń Hotel Riva.

Mieszkański hotel dla rodzin od strony przyjazdu dworca południowego i wschodniego (lewa strona). Świeżo odnowiony. Płynąca
zimna i ciepła woda. Centralne ogrzewanie. Kąpiele. Kawiarnia — Restauracja na miejscu. Przystanek tramwajowy i autobusowy we
wszystkich kierunkach. Pokój od 4/50. Opal objęty ceną pokoju. (15/7-16)

Wyższe Studium Handlowe w Krakowie

rozpisuje 1724

Publiczny przetarg

na wykonanie instalacji oświetlenia ele-
ktrycznego w drugim gmachu Wyższego
Studium Handlowego w Krakowie.

Formularze ofert otrzymają P. P. Oferenci w Kie-
rownictwie budowy u P. Prof. Gałęzowskiego,
Szpitalna L. 17 w dniu powszednie od 15—17-ej
za zwrotem kosztów zł. 6—; tamże otrzymają
P. P. Oferenci plany do wglądu i potrzebne
wyjaśnienia.

Termin składania ofert zapieczętowanych do rąk
Dyrektora Wyższego Studium Handlowego w Kra-
kowie, ul. Sienkiewicza L. 4 mija w poniedział-
ek dnia 15 grudnia o godzinie 13-ej.
Otwarcie ofert nastąpi o godzinie 13 1/4.

CHERYS

Wydzieł do zębów
na najlepszy

1543-1-10

HELENA SMOLARSKA

skład fortepianów

Kraków, ul. Szewska 9. Telefon 14865.

FORTEPIANY — PIANNA — FISHARMONJE.

Reprezentacja Firm:

Bechstein
Blüthner
Sünderhorst
Ehrbar
Fibiger K. I. A.
Förster August
Gaveau

(1246-1-)

Sprzedaż na raty. — Zamiana. — Wynajem.

**REKAWICZKI
BEZPŁATNIE**
czyszczy się za okazaniem
kuponu, który przy za-
kupie nowej pary
DAJE
F. LUBAŃSKI
KRAKÓW,
ul. św. Anny L. 2.

Przyjemne dla dzieci
Mleczko tranowe,
Tran norweski,
Syrup balsamiczny
— poleca —
Tian dla chorych
w aptece pod Koroną
w Krakowie, Rynek gł. 22.
1642-1-8

Dłgie wieczory
uprzyjemniają książkę z bogato
zaopatrzonej wypożyczalni
A. Gumplowicza Bracka 9,
front. 1605-1.

Gabinet męski,
szafa z lustrem do sprzedania
tel. 14746. (1682)

Dobrego domu wdowa
starsza, obrotowa, bezwzględnie
uczciwa, życzliwa, zajmie się do-
zorem gospodarstwa, lub osobą potrze-
bującą opieki towarzyszącej.
Zgłoszenia: Gawałka, Stanisławów,
Matejki 17. 1547

Bona Niemka
poszukuje posady do dzieci na stałe
lub jako dochodząca od zaraz, po-
dejmuje się też reparaacji bielizny.
Grodzka 39, III piętro u p. Zajac-
kowskiej.

Urząd Wojewódzki w Łodzi
Wydział Administracyjny
L. A. C. 10680/4 — W.

OGŁOSZENIE.

Franciszek Walaszczyk, urodzony w 1906 roku, syn
Andrzeja i Bronisławy z Adamczyków, burolista, zam. w Łodzi,
przy ul. Józefa Nr. 3 wniósł prośbę o zezwolenie na zmianę
nazwiska rodzowego Walaszczyk na nazwisko „Walewicz“.

Urząd Wojewódzki w Łodzi podaje powyższą prośbę do
powszechnej wiadomości z nadmienieniem, że w myśl art. 48
ustawy z dnia 24. X. 1919 r. (Dz. U. R. P. Nr. 88, poz. 478)
oraz § 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia
11 października 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 93, poz. 828) wolno
przeciwić jej uwzględnieniu zgłosić sprzeciw do tutejszego Urzędu
Wojewódzkiego w ciągu 90-ciu dni od dnia ogłoszenia w „Mo-
nitorze Polskim“, które równocześnie zarządza się.

1729 Za Wojewodę
(-) Al. Tymieniecki
Naczelnik Wydziału

Łódź, dnia 26 listopada 1930 roku.

Wszystkie dystrygowane PANIE i PANOWIE

czyszczą, farbują i plisują

w Chem. Pralni i Farbiarni Fr. Bębenka w Krakowie

ul. św. Jana 26 ul. św. Sebastjana 5

ul. Dunajewskiego 5. ul. Starowiślna 26.

Centrala ul. Grzegorzewska 32.

Na żądanie uskutecznia w 6-ciu godzinach. 173

PIERWSZORZĘDNY ZAKŁAD POGRZEBOWY

„CONCORDIA“

Jana Wolnego, pl. Szczepański 2, Tel. 103-31

urządza pogrzeby od najskromniejszych do najwspanialszych, prze-
prowadza ekshumacje i przewoży zwłoki do wszystkich krajów.
Mniej zasobnym daleko idące usługa. 1483

Wojciech Trzaska
unie ważnia zgubioną ksią-
żeczkę polską wystawioną
przez P. K. U. Kraków. 1677

Dr. praw

kat. przyjmie jakiegokolwiek pracę
biurową. Zajmie się administracją
większej kamienicy. Może złożyć
kaucję. Zgłoszenia do Administ.
Czasu pod „Sumienność“. 1691

Radość wielką

sprawisz swoim zakupiwszy
kryształ, serwis stołowy
z porcelany karlsbadzkiej
i krajowej lub szkło
w hurtowni 1733

Józef Steinmetz

Kraków, Bracka 3.
P. T. Oficem i Urzędnikom
dogodne warunki.

KUCHTE

z dłuższą praktyką
pragnące się kształcić
w większym domu mogą
szczerze polecić Jabłonow-
ską Przyborowie p. Grabiny.
1548-1-2

Drzewka owocowe

sprzedaje po cenach bardzo przy-
stępnych Zakład sadowniczy
„Glinka“ (własność Krakowskie-
go Tow. Ogrodniczego) w Pradolku
Czerwonym p. Kraków. 1531-1-4
W środku poloj duży, jasny,
frutujący, skromnie umiłowany,
ewentualnie z uyciem kucni lub
utrzymaniem zaraz do wynajęcia.
Zgłoszenia do Administracji Czasu
pod „Sumienność“.

TRUSKAWIEC

Zakład zdrojowo-kąpielowy i stacja klimatyczna

(województwo łwowskie)

Sezon zimowy

jak zwykle od 1. grudnia do 1. marca.

Znakomite warunki leczenia i wypoczynku.

W łazienkach, pijalni wód, w klubie, restauracji
zakładowej i willach zakładowych centralne ogrze-
wanie. Przy każdej łazience osobna łazienka. Ceny
kąpiele, mieszkanie i w pensjonatach niższe.
Informacji żądać — mieszkanie zamawiać — tylko przez
1516-1-8 Zarząd zdrojowy.

Wyroby skórkowe

Z Zakładu WYCHOWAWCZEGO W MIEJSCU PIASTOWEM

i innych fabryk 1458-1-10

Torebki

damskie, teki na akta, portfele, papierosnice, pugila-
resy, ramki do fotografii — pudełka na papierosy —

KARTY DO GRY

— poleca: —

Stanisław Rąb, Kraków, Sławkowska 4.

Pierwszorządny ZAKŁAD POGRZEBOWY

„Aeternitas“

ULICA MIKOŁAJSKA 14, Nr. telef. 14047.

urządza pogrzeby od najskromniejszych do

najwspanialszych,

przeprowadza ekshumacje i przewoży zwłoki

za gotówkę i na raty.

Ceny umiarkowane. 1975-48

Meble, Dywany, Brokaty, Firanki, Kołdry, Tapczany.
DOM MEBLOWY
KRAKÓW, MAŁY RYNEK 2
TEL. 14136
M. PLESZOWSKI

Dowództwo rosyjskie w r. 1830.

Z dzieła prof. W. Tokarza p. t. „Wojna polsko-rosyjska 1830/1 r.” pozwalamy sobie przytoczyć kilka ustępów charakteryzujących dowódców wojsk rosyjskich 1830/1 r.

Wojna turecka, która tak poważnie osłabiła w Europie przekonanie o potęgę liczebnej Rosji, zachwiała również urokiem jej dowództwa i całą legendą roku 1812. Kampania r. 1828 wykazała przedewszystkiem, że koncentracja rosyjska przeciwko Turcji, przygotowywana od tak dawna, dokonana została za późno, dzięki czemu Turcy uzyskali możliwość postawienia w stanie obrony twierdz naddunajskich; później — w związku z opóźnieniem przeprawy przez Dunaj — zostało wykluczone, już choćby ze względów klimatycznych, zakończenie wojny w ciągu roku.

W r. 1829 na czele armii rosyjskiej stanął Dębicki, nie skrepowany już obecną Mikołaja w armii, która w r. 1828 paraliżowała zupełnie Wiatgensteina. Dębicki okazał się tutaj bądź co bądź wodzem większej miary. Zrobił bardzo wiele dla sprawy lepszego zaopatrzenia żołnierza, podniesienia jego nastroju. Zdobył Siliestrę, mimo, że jej garnizon był silniejszy od oblegających. Gdy Reszdy-pasza wyszedł w pole i odparty od stanowisk rosyjskich pod Bradową, zniszczył mimo to w odwrocie oddziały pościgu, a następnie ruszył z Szumli na Kosludschę na generała Rotha. Dębicki zdobył się na śmiałą decyzję i w 15 tysięcy wyruszył forsownym i ciężkim marszem na pomoc Rothowi i doprowadził 11 czerwca 1829 r. do zwycięskiej bitwy pod Kulewczą. Samo przeprowadzenie bitwy było złe: siły rosyjskie rozrzucone kordonem na tuku, naraziły swą straż przednią na bardzo krwawą porażkę; o wygranej zadecydowało jedynie brak inicjatywy Turków, a przedewszystkiem panika ich armii; pościg był słaby. Przegrana pod Kulewczą zrobiła swoje: zdemoralizowała dość znacznie przeciwnika, — wzmożła w jego obozie rozdwójnienie wewnętrzne. Dębicki mistrzowsko wyzyskał ten moment polityczny; przeprowadził się przez Balkan mimo to, że pod Adrianopolem armia jego stopniała do 16.700 bagietów i szabel i 100 dział, zamponował Turkom i narzucał im tak korzystny dla Rosji pokój. W jego działaniach uderzało zresztą wyzyskanie momentów politycznych, zdolność wydobywania ostatnich sił z żołnierza, troska o jego zaopatrzenie, a następnie śmiałość decyzji i niezrażenie się chwilowymi niepowodzeniami; do powodzenia doprowadziła mu jednak przedewszystkiem demoralizacja i wrażliwość przeciwnika, wywołana zatargami wewnętrznymi Turcji. Przy boku jego stał już wtedy, jako szef sztabu, generał Toll, dawniej jego rywal, bardzo trudny w ogóle podwładny, którego Dębicki przyjął dopiero po wielu zastrzeżeniach i formalnej umowie co do zakresu jego władzy. Toll stale krytykował działania Dębickiego, np. przeprowadzenia bitwy pod Kulewczą, w kwaterze głównej tworzył się z tego powodu partje. Kwatermistrzostwo rosyjskie zawiadło i w tej kampanii fatalnie. Z generałów których epoką w wojnie roku 1831 wyróżnił się wybitnie Rüdiger, następnie Geismar. Naogół Dębicki odzywał się wówczas mocno krytycznie o swoich podwładnych, zarzucając im brak samodzielności i orientowania się w położeniu.

Wojna turecka zrucila również bardzo ujemne światło na sprawność rosyjskiej administracji wojskowej. Wypadło jej tu wprawdzie działać na terenie bardzo trudnym z racji jego właściwości klimatycznych, oraz stanu gospodarczego, w którym niepodobna było liczyć na życie z kraju, wypadło zaopatrzyć się we wszystko z magazynów własnych i liczyć ze stosunkami, do których nie był przyzwyczajony żołnierz rosyjski. W zasadzie przygotowano tutaj wszystkie zgóry i zabrano dostateczną ilość żywności i paszy w księstwach naddunajskich

oraz w portach południowej Rosji. Nie pomyślano tylko o zorganizowaniu dostatecznie licznych taborów do przewożenia ich stąd do oddziałów pod Szumli po fatalnych drogach tureckich. Zabrakło tedy odrazu paszy i gdy słońce wypaliło trawę, poczęły padać konie taborów. Wtedy ustał całkowicie dowód paszy, zmniejszył się dowód żywności, zaczął formalny głód. Konie kawalerji i artylerji poczęły padać tak fatalnie, że trzeba było n. p. odesłać z pod Szumli spieszoną 1-szą dywizję strzelców konnych pod eskortą dywizjonu żandarmerji na tyły; artylerja odsłalała coraz więcej dział na tyły. A tymczasem w portach, w Besarabji magazyny obfitowały we wszystko. — Głód, brak mięsa i chleba dał się poważnie we znaki nawet w czasie kohego odwrotu z Bułgarji do księstw naddunajskich, nawet na kwaterach zimowych. W kampanji r. 1829 Dębicki zdołał poprawić trochę ten stan rzeczy, zwiększając dowód morzem, wznagając tabor. Jeżeli do tego dodamy wpływ nieprzekreślony w polu umundurowania ówczesnego, że zaopatrzenie żołnierza do pobytu w tym klimacie, to można sobie zdać sprawę z tego, co musiał znieść w tej wojnie żołnierz rosyjski. — Stan służby zdrowia był tak skromny, że np. w jednej z brygad II korpusu był tylko 1 lekarz i 1 cyrulik, że brygadjer za własne pieniądze musiał kupować lekarstwa. Nic nie przygotowano w szpitalach etapowych: ani łóżek, ani lekarstw, ani żywności, a tymczasem zabijało się tu odrazu 10 razy więcej chorych, niż było miejsc. Według źródeł rosyjskich, zastraszających się zresztą, że z niektórych szpitali nie otrzymano żadnych wykazów, gdyż wszyscy ich urzędnicy pomarli, od maja 1828 r. do stycznia 1829 umarło w szpitalach przyfrontowych i etapowych ogółem 22.000 ludzi, a było w nich w grudniu 1829 r. 48.700 ludzi; koni padło 16.000; w r. 1829 i 1830 w szpitalach zmarło ogółem 96.700 ludzi. Podobno z istniejących źródeł wojskowych do Rosji po skończeniu tej wojny nie więcej nad 10—15.000 ludzi.

Podobnie przedstawiały się stosunki i w innych dziedzinach administracji wojskowej. — Rosja posiadała np. liczne fabryki broni palnej, mimo to jej karabiny były gorsze od tureckich, a w dodatku w r. 1829 poczęło ich brakować. W r. 1831 musiała zakupić w Anglii 100.000 karabinów za cenę 3.000.000 rubli, które morzem wyprawiono do Konstantynopola.

Wojna turecka dała części generacji rosyjskiej oraz oficerom kwatermistrzostwa znaczny zasób doświadczenia polowego oraz gotowy i wyrobiony sztab na przypadek wojny. — Były to momenty, które uwydatniły się silnie w wojnie r. 1831. Z drugiej strony przeważała część dowódców korpusów oraz dywizjonów, użytych w r. 1831, nie przesłała przez te szkolenia, dla nich to Dębicki musiał na wstępie wojny wydać swą instrukcję o prowadzeniu mniejszych i większych jednostek, zawierającą elementarne wskazania z zakresu służby w polu i taktyki. Część z nich sprawowała dowództwo raczej formalnie, oddając całe rozkazodawstwo w ręce szefów sztabu. Nie wyróżniali się przeważnie inicjatywą, nie umieli dawać rad w położeniach trudniejszych; Dębicki niejednokrotnie uskarżał się gorzko na to. Do samodzielnych działań nadawało się stosunkowo niewielu z nich; w ramach armji natomiast, przy rozkazach wyraźnych i położeniach prostszych, spełniali swe zadania dobrze.

Korpus oficerski w swych stopniach wyższych składał się jeszcze z oficerów, którzy przeżyli wojny napoleońskie i posiadali pewne doświadczenie polowe. Ale i tu nowe prądy wykształcenia, zyski ciążące z gospodarki w oddziałach, zgasiły bardzo wielu ludzi. Brak ustalonych norm zasadniczych w wojsku rosyjskim sprawił, że wykształcenie oficerów, cały bieg ich życia zależał od dowódców, gdyż dozor wladz wyższych ograniczał się wyłącznie do spraw gospodarczych; oddział wobec tego stanowił jakgdyby własność swego dowódcy. Dochodziło wskutek tego do zjawisk oryginal-

nych; w każdym niemal oddziale było inaczej. Obok ludzi rozsądnych, sprzeciwiających się nawet potrosze panującym prądom wykształcenia, myślącym bądź co bądź o wojnie, byli i tacy, którzy przesadę formalnego wykształcenia doprowadzali do karykatury. Wśród dowódców batalionów nie było już prawie napoleończyków: system panujący tępił ich tak zawzięcie, że już przy rozpoczęciu wojny tureckiej należeli do rzadkości. Oficerowie niżsi piechoty i kawalerji wychodzili wyłącznie ze szkół, gdyż Mikołaj zerwał z polityką swego poprzednika, popierającego oficerów, awansowanych z szeregowych. Położenie oficera niższego było ciężkie: na ćwiczeniach dowódcy oddziałów nie szczędził mu wymyślań głosnych; nagany dla oficerów odczytywano nieraz przed frontem ich oddziałów; o zażaleniach nie było prawie mowy; kary dyscyplinarne, a nawet i sądowe były bardzo dowolne. W tych warunkach poczucie honoru, a z nim dągnięcie do brania na siebie większej odpowiedzialności, stawiania przed frontem oddziału przy natarciu i szarży — było czemś znacznie rzadszem u oficera rosyjskiego, niż u naszego. O awansie rozstrzygało automatycznie starszeństwo; dowódców pułków liniowych dostarczała powołana stara gwardja, której oficerowie przechodzili do linii, awansowali o dwa stopnie wyżej. W świecie gwardji, a nawet oficerów liniowych, istniały nastroje opozycyjne, związane z ruchem dekabrystów; jeszcze w r. 1829 policja armji czynnej niepokoiła się tem poważnie. Panowało tu również niezadowolone z uprzywilejowania Niemców oraz szlachty nadbaltyckiej. O wychowywaniu oficerów przez dowódców pułków, o jakichkolwiek zajęciach poza obowiązkiem ćwiczeniowym, nie było prawie mowy w tej; dozor szeregowców, służących w dodatku tak długo, był zdany całkowicie na podoficerów, tak, że dowódcy pułków i sekcji w niektórych okresach życia pułku skazani byli na zupełną bezczynność. Napięty do korpusu oficerskiego zmniejszył się w tych czasach dość poważnie; dlatego np. zamierzono już w r. 1830 zmniejszyć ilość szwadronów w pułkach kawalerji z 6 na 4. Oficerowie rosyjscy pragnęli gorąco wojny, gdyż wyprzedzała ich z jednostajnością życia garnizonowego, zapewniała wszelkie pobory, otwierała widoki szybszego awansu, odznaczając i nagród w postaci donacji.

Podoficerowie za czasów Mikołaja przedstawiali się znacznie gorzej niż poprzednio; przyczyniło się do tego też i degradowanie napoleończyków. W piechocie na podoficerów wybierano ludzi postawnych, znających dobrze musztrowanie, w kawalerji dobrych jeźdźców, nie tracących się wcale o ich konduit. W oddziałach nie było żadnych szkół podoficerskich.

System wykształcenia piechoty i kawalerji, utrzymania karności, był taki sam, jak i u nas za Konstantego, obliczony całkowicie na marsz ceremonialny, doprowadzony tylko do większej surowości i karności z powodu materjału mniej pojętego i sprawnego. Doświadczenia wojny tureckiej nie zmieniły tutaj niczego. Dezercja, choroby, śmiertelność, samobójstwa wybiły w wojsku rosyjskim znacznie większe luki, niż w naszym. Długi okres służby w szereżach zamiast umocnić wyniki wykształcenia i karności w polu, zmniejszał je; szeregowi użył się omijać wszystkie rozkazy. Ciężni, nieożywieni żadnymi specjalnymi ideałami, kłopotani szeregowcem rosyjskim pragnął jednak wojny, która go wyrwała z piekła życia garnizonowego. Wnosił w nią ogromną wytrzymałość moralną i fizyczną, zdolność do ponoszenia ciężkich strat, dużą rezygnację, objawiającą się w jego ponurym milczeniu, w pełnych melancholji pieśniach.

Zwracamy uwagę P. T. Klientów, że nasze
HERBATY
nie ustępują w jakości naszym ogólnie znanym
mieszanom kawy palonej.
M. Jawornicki
Kraków, Rynek 44. A-B.
TELEFON 103-46.

Powstanie listopadowe i Kraków.

W kronice krakowskiej (1799—1848) Dra Klemensa Bąkowskiego, znajdujemy kilka wiadomości o wrażeniu wywołanem w Krakowie przez wybuch listopadowego powstania.

Komitet bezpieczeństwa. — Ustąpienie Wodzieckiego z prezesury Rządu.

G. K. Nr. 13, z 18 stycznia 1831. Senat Rządzący etc. Potrzeba utrzymania bezpieczeństwa i spokojności w mieście Krakowie... skłoniły Senat Rządzący do utworzenia komitetu bezpieczeństwa, w osobach pp. Bartł. senatora, Józefa hr. Wodzieckiego i Marcina Soczyńskiego, oraz do udzielenia onemuż władzy przedsiębiorstwa wszelkich kroków, jakieby do osiągnięcia tak ważnego i dobro powszechne interesującego celu potrzebnymi być się okazały... zaczęto wzywać Senat wszelkie władze, obywateli i mieszkańców miasta Krakowa, aby pierwsze, jako z urzędu i przeznaczenia swego obowiązane i odpowiedzialne za utrzymanie bezpieczeństwa osobistego... temuż utworzonemu komitetowi, nie tylko na każde jego zażądanie śpieszną udzielali pomoc, ale nadto całemi siłami wspierali jego usiłowania. Zawiadamia zarząd Senat, iż JW. Stanisław hr. Wodziecki, senator, wojewoda królestwa polskiego, dotychczasowy prezes senatu, dla siln zwątlonych wiekiem i pracą w zawodach publicznego urzędowania, oraz w celu wypoczynku i poświęcenia się stosunkom własnej rodziny, urząd swój w dniu dzisiejszym złożył; wyznaczeni obywatele towarzyszyć mu będą przy oddaleniu się w Królestwo polskie aż do granic kraju tutejszego. W Krakowie dnia 18 stycznia 1831 roku. Za prezesa Senatu, senator przysięgający Grodzicki.

Z Pamiętników hr. Wodzieckiego.

Odebrałem od dyktatora Chłopickiego i od prezesa rządu księcia Czartoryskiego wyraźne polecenie pisemne, abym niedopuszczał w Krakowie żadnych zbrojnych ruchów, ani też zdradzał sympatji dla powstania, ale zachował wobec zbliżających się kroków wojennych ścisłą neutralność, a to z obawy, że dosyć słaby wobec potęgi rosyjskiej, nie chciał rząd warszawski ścignąć na siebie nieprzyjaźni rządu wiedeńskiego.

Już z końcem roku 1830 dochodziła agitacja kulminacyjnego punktu, jakoś w pierwszych dniach miesiąca grudnia naszedł mnie w pokój sypialny Kratter, organista zamkowy, na czele pospólstwa, wzywając „w imieniu ludu krakowskiego”, abym z mocy mej władzy w przeciągu „jednej godziny” kazał wywieść na rynek sztandary polskie i skłonił senat, aby aktem urzędowym ogłosił przystąpienie Rzeczypospolitej do rewolucji warszawskiej. Niepospolite zaiste trzeba było cierpliwości, abym na drogę rozsądku i umiarkowania naprowadził tych szaleńców, przedstawiając z łagodnością i umiarkowaniem, że po ogłoszeniu podobnego aktu, w 24 godziny mielibyśmy w Krakowie wojsko austriackie, a chcąc ich jeszcze więcej przekonać, dałem do przeczytania Kratterowi odezwę księcia Adama Czartoryskiego nadeszłą z Warszawy, wzywającą mnie do przestrzegania porządku w mieście i zachowania ścisłej neutralności. Zebrana tłuszcza, jakkolwiek z początku stawiała się groźnie z swemi żądaniami, poczęła mięknąć, słuchając moich wywodów, a folgując zdrowemu rozsądkowi, rozeszła się w spokoju do domu; na nieszczerście rozgościła po mieście, że mam stosunki z rządem rewolucyjnym, cytując odezwy księcia Czartoryskiego.

Tymczasem zbieranie niższych warstw ulicznych, publiczne zgromadzenia i rozruchy wzmagaly się ciągle, wskutek czego zatrwożono miasto poczęło myśleć o własnym sposobie bezpieczeństwa, wymogło tedy na senacie, że pozwoli na wzięcie gwardji narodowej, złożonej z obywateli osiadłych, końcem obrony Krakowa od nieporządków i możliwych wicherzeń.

Dnia bowiem 10 stycznia 1831, dwudziestu kilku młodych ludzi, mieniących się być akademikami, wpadło do mego pokoju z dobytymi pałasami. Nadmienię tu muszę, że nie byli to akademicy, rzeczywiście ludzie dawno ze szkół

ZIEMIANYE!

Tragizm obecnego położenia ziemianina polskiego, wszystkie dzisiejsze jego troski, kłopoty i bóle niezrównanie odczuła i mistrzowsko przedstawiła w swej ostatniej książce p. t.:

DZIEŃ DZISIEJSZY ZOFJA KOSSAK-SZCZUCKA

Książka stale na składzie w cenie zł. 8.40, z przes. poczt. zł. 9.50 w księgarni p. f.:

KSIĘGARNIA JAGIELLOŃSKA
KRAKÓW, UL. WIŚLNA 3.

wyszli i większą częścią z pomiędzy czeladzi rzemieślniczej wynajęci. Dowódca tej szajki Baszczewicz, dependant Słotwińskiego, odezwał się do mnie zuchwałymi słowy, które tu dosłownie przytoczę.

— Donosimy Ci — krzyczał ów rycerz uliczny — żeś już przestał być prezesem.

Pytam, jaka ich do mnie przysłała władza z takim doniesieniem?

Władza niewiedoma — była odpowiedź. A więc pytam ich powtórnie, czy się zastanowili nad skutkami, jakie ten gwałt i napad ścignąć mogą na nich samych i na kraj Rzeczypospolitej?

Checiałeś uciekać do Wiednia — odpowiada Baszczewicz — aresztujemy cię, abyś został oddany pod sąd narodowy.

I natychmiast rozstawili przy każdych drzwiach po dwóch uzbrojonych sztydłach na straż, ulotnił się, mianując Guđrajczyka komendantem warty.

Otóż na pierwszy ogłos mojego aresztowania przybiegli Lorentz do mego mieszkanka i groził napastnikom odsieczą austriacką, ale co było do przewidzenia, że śmiechem tylko był przyjętym od tych, którzy ślepo wykonywali rozkazy „władzy niewidomej”. Po jego odejściu, porucznik milicji Przecławski, będący dnia tego na głównym odwachu, śnać człowiek uczciwy i rozsądny, a może nie wiedzący co się święci, przybiegł do mego mieszkanka na czele 20 grenadierów, aby dalszemu gwałtowi zapobiec, bez oporu też rozpuścił napastników, którzy w moich przedpokojach załęgali. Mniemałem zrazu, że to czyni na rozkaz senatu, ale nie upłynęło i dziesięć minut, kiedy się zjawia rozłoszczony komendant Męceński i grozić Przecławskiemu kassacją, jeżeli się będzie nieśzał w nieswoje rzeczy, odprawia go na odwach, co tenże natychmiast uczynił, gdy tymczasem komendant wychodzi na ulicę i zaprasza wypędzonych, aby zajęli znowu swój posterunek, co uczyniono przy głośniejszych wstąpiach.

O 9-tej wieczorem zastała mnie delegacja chorągiew leżąca w łóżku; Lorentz jako przysięgły oświadczył mi, że jest zdaniem dworów. gdy powaga moja nie jest już szanowaną w Krakowie, ażebym nie naraził życia mego i spokoju rodziny, a raczej abdykacyą podpisał. Wymawiając sobie wolność wyjazdu do dóbr moich w Królestwie Polskiem, Niedźwiedzia, oświadczyłem, że jutro rano podpisana abdykacyą przesyłę na jego ręce. Jakoż nazajutrz, t. j. 18 stycznia posłałem takową Lorentzowi, wyrażając, że powodując się radą dworów opiekunów, odstępuję urzędu.

Radość po bitwie pod Grochowem.

Goniec krak. Nr. 45, z 25 lutego 1831. W dniu wczorajszym, po odebraniu pociesających wieści, że Polacy po krwawym boju wydarli zwycięstwo z rąk zabalkańskiego rycerza, mieszkańcy Krakowa, wiedzeni bratnim uczuciem, wszystkie domy zgieście oświeciły.

Jacenty Guđrajczyk został 14 listopada 1831 oddany za to pod sąd kryminalny, a po 2-letnim śledztwie został d. 8 kwietnia 1834 r. zasądzony za zbrod. gwałtu publ. przez pobawienie wolności hr. Wodzieckiego, na 3 lata więzienia, z wliczeniem czasu śledztwa. Sąd wyższy zmniejszył mu karę do 30 miesięcy, co sąd najwyższy zatwierdził.

Rękawiczki Kupuje się najlepiej u Brossa. — Największy wybór — niskie ceny.
A. BROSS, Kraków, ul. FLORJAŃSKA 44. 1657-3

FANNIE HURST.

Trzynasty milioner.

Powieść.

— 000 —

(Ciąg dalszy.)

27)

XIV.

W ciągu dwudziestu czterechletniego pożycia małżeńskiego jej brata z Jenny, miss Hildegarda Rarick, nauczycielka w szkole powszechnej w Keokuk odwiedziła Raricków za ledwie trzykrotnie. Miss Rarick była tak pełna zasad, odnośnie do zdumiewającej fortuny swego brata, jak skorpura jeża jest pełna kolców i podobnie jak jeż, kiłowała obronnie. Od chwili, gdy wieść o zarczynku Raricka z posażną panną z Saint Louis doszła do niej w powiększonych rozmiarach, miss Rarick obracała pozycję obronną, na której dotrwała dotąd. Starsza o dziesięć lat od Raricka, nigdy nie była od niego zależną i jak twierdziła, nie miała wcale zaczynać teraz. Zaprawiona przez tę samą ciotkę, która wychowała Raricką, do liczenia na własne siły, wczesnie bardzo stanęła samodzielnie, podczas gdy brat jej przesiewał jeszcze ziarnia zół na fermie i otrząsnawszy z nog pył nawiązał rodzinnej fermie, udała się do Keokuk, gdzie skończyła średnią i wyższą szkołę, piastując wieczorem i w nocy male dzieci, aby zarobić na życie; poczem została sama nauczycielką. Od tego czasu rzadko widywała brata, a teraz licząc przeszło lat pięćdziesiąt, żyła tak samo; uczyć w tej samej szkole, na podstawie tych samych zasad, jakich nabyła przed dwadzieścia pięciu lat. Czek na pięćdziesiąt dolarów, który pozwolił Rarickowi opuścić fermę dla Keokuk, gdzie mieszkałi czas jakiś i stowali się w jednym z nią domu, pochodził od miss Hildegardy. Rarick nie zapomniał

o tem i od lat całych próbował wywdzieczyć się siostrze, lecz spotykał się zawsze z nieprzełamanym uporem, z jakim odrzucała szczerobliwie jego dary, a nawet traktowała je jako osobistą obrazę. Dzięki temu sława jej jako siostry milionera uzupełniona została równym prawie rozgłosem, jaki zjednała sobie jako osoba ekscentryczna, nastrojona socjalistycznie, która nie bacząc na swe bliskie pokrewieństwo z multimilijardem, mieszkająca zawsze w swym skromnym pokoju na trzecim piętrze, opłacając konome wraz ze światłem i innymi dogodnościami, ze swej skromnej pensji nauczycielskiej.

Panna Rarick unikala odznaczeń, że szczerzyłem lekkiem, jakiego doznają ludzie skromnego bytu, przed wszystkim, co zakrawa na pokaz publiczny, trzymała się więc wytrwale wszelkiej ścieżyny, nie bez zawodów wszakże i rozczarowań. Zanim koło fortuny odwróciło się na korzyść jej brata, a zwłaszcza zanim Jenny weszła w jego życie, miss Rarick żyła nadzieją, że będzie mogła w przyszłości osiągnąć w Saint Louis i zamieszkać z Rarickiem. Byłoby to dla niej oświeceniem do ciężkiej lata jej sierocego dzieciństwa i warunki życia mogły się ułożyć pomyślnie i przyjemnie, co zdarza się niekiedy nawet niżej krewnym. Małżeństwo Raricka było dla niej ciociem, z którego się nigdy nie podniosła. Wszystko, co zaszło potem, było zdaniem jej wynikiem fatalnej i wrogiej siły, która stawiała zapory pewnego rodzaju ulgi; uwalniała ją bowiem od przymusu, jaki musiałaby sobie zadać, by nie wydać się im cudakiem, za jakiego mogliby ją prawdopodobnie uważać.

Licząc blisko pięćdziesiąt ośm lat, panna Rarick wyglądała znacznie młodszej. Miała bujne czarne włosy, twarz prawie gładką i szczerpłą, oddzwierającą dokładnie kształt gotebia i czarne wymowne oczy, dzięki którym nie uchodziła nigdy za brzydką. Była jednak prawie obcą osobą dla Raricka, który nie znał

— Nie, kancista.

„To zabawne” — myślała gospodyni; panna Rarick jest przecie sama „kancista”.

Była nia, ale całkiem inaczej jak Jenny. Drobna, podobnie jak jej brat, nosiła tylko inaczej głowę, nosiła ją prosto i wysoko. Z ziemistą cerą, którą jak mówili jej krewni odziedziczyła po ojcu i wąskimi spadzistemi ramionami, odziedziczonymi, jak mówili jej krewni, po matce, panna Rarick była drobna chudą kobietą, której wąskie usta nie były nigdy przez nikogo pożądane, co odbijało się podświadomą gorczyzą w spojrzeniu jej ciemnych oczu. Charakteryzowało to w jej oczach Jenny, że gdy przybyła do Raricków z wizytą na długo przedtem zapowiedzianą, bratowa jej wyjechała właśnie w ilją tego dnia do Kanady. Rarick spotkał ją na dworcu, a flusty Hellman wręczył jej depeszę od Jenny, donoszącą jej, że stan zdrowia Jennifer zmusił ją do nagłego wyjazdu dla zmiany klimatu. Hildegarda podejrzewała, że to sam Hellman ułożył ten telegram i zarządził wysłanie go przez przyjaciela, którego miał w Buffalo. Telegram jednak był istotnie od Jenny i wysłany został skutkiem ostrego nakuza Raricką; nie zresztą nie mogło bardziej dogadzać Hildegardzie, jak ta nieobecność jej bratowej.

Co do Jennifer i Awerego, to pragnęła niezawodnie poznać te młode latorośle rodu, lecz mimo to, także ich nieobecność była dla niej pewnego rodzaju ulgi; uwalniała ją bowiem od przymusu, jaki musiałaby sobie zadać, by nie wydać się im cudakiem, za jakiego mogliby ją prawdopodobnie uważać.

Licząc blisko pięćdziesiąt ośm lat, panna Rarick wyglądała znacznie młodszej. Miała bujne czarne włosy, twarz prawie gładką i szczerpłą, oddzwierającą dokładnie kształt gotebia i czarne wymowne oczy, dzięki którym nie uchodziła nigdy za brzydką. Była jednak prawie obcą osobą dla Raricka, który nie znał

jej prawie, czując tylko zawsze w odnoszeniu się do siebie tej starszej siostry, niezmienną głuchość urazu. Od pierwszej wizyty, jaką Hildegarda zrobiła im w Saint Louis, Rarick zrozumiał i uświadomił sobie dokładnie, że ona i Jenny są zupełnie i zasadniczo różne i że nie nie zdoła zmienić tego faktu. Starał się następnie wielokrotnie zrobić coś dla tej szczupłej u-partej kobiety, spełnić wobec niej swój braterski obowiązek. Już w pierwszym roku swego pochodku ku fortunie, ofiarował jej stałą pensję, którą odrzucała; później posłał do Keokuk jednego z młodszych dependentów firmy adwokackiej, która prowadziła jego interesy z poleceniem, aby zarządził korzystne zmiany w życiu miss Hildegardy zgodnie oczywiście z jej wolą, lecz i ten krok z jego strony nie odniósł żadnego skutku. Upór jej w odrzucaniu wszelkich ofiar ze strony brata był poprostu nieubłagany. Hellman w poufnych rozmowach z nią określał to nieco grubiańsko; „Chce być nieskazitelną dziewicą, nawet w stosunkach finansowych ze swym bratem”. Dla Raricka było to niezmiernie przykre; mniemał, że przesada drażliwość jego siostry w kwestjach pieniężnych, była właśnie dowodem przesadnej jej czci dla złota. Tylko kobieta pogrążona w beznamiętnie głębokim poszanowaniu dla wartości złota, mogła odrzucać tak stałe pomoce, której udzielanie było dla niego czemś tak łatwem. — Czasem jednak Rarick zapytała siebie, czy siostra jego nie była w gruncie doskonałszą od niego, czy nie obrała lepszej drogi; czy w samej rzeczy nie była prawdą twierdzenie, że bogactwo są zawsze na fałszywym torze, a tylko biedni wiedzą życie sprawiedliwe. Hildegarda była obwarowana zasadami. Prawo, kościół, społeczeństwo — wszystko to w najprostszym ujęciu. Życie jej było otwartym stępem, nie porosłym jednak liljowym hełiotropem, jak tereny myśliwskie, które Rarick posiadał niegdyś przy szkockim zamku,

który kupił był dla dogodzenia snobizmowi Jenny, a który odsprzedał był następnie bogaczowi, kalifornijskiemu, który wstępował właśnie na wyższe szczeble drabiny społecznej. Stęp Hildegardy był szary i bezbarwny, jeden z tych, jakie określa się w encyklopedji, jako pustoty obszar. Gdy w dniu jej przybycia Rarick zasiadł do stołu rodzinnego, doznał pewnego rodzaju odurzenia, widząc na pierwszym miejscu w wysokim fotelu zamiast blizszej sylwetki Jenny, tę kobietę w czarnej jedwabnej sukni, szczerze zapiętą pod szyję turkusową broszką, przedstawiającą czterolistną koniczynę; jedyny klejnot, jaki posiadała Hildegarda. Jakże mocną była Hildegarda w swoich jasno określonych zasadach, które odróżniały wyraźnie złe od dobrego. Hildegarda była również mocno obwarowana swemi zasadami, jak Jenny brakiem takowych. Trzymała się oburącz doktryny przestarzałego socjalizmu, bez względu na przypadkową przewagę, jaką dawa w kraju zasobom w kapitał, posiadanie przez bogaczy przedsiębiorstw, w których pracują dzienni wyrobni.

„Bogaty nie może szczerze myśleć o poprawie bytu ubogiego, bez równoczesnego umniejszenia własnego marcypana, który spożywa przy uczcie życia” i t. p.

— Myślę — rzekła Hildegarda pod koniec długiej biesiady, wypelnionej rozmową — o straku węglowym, który wybuchł właśnie w Kansas, że pojadę jutro omnibusem do okolic nawiązanych strajkiem.

— Powiedz kogós z tobą, jednym z mych samochodów.

Jak mecząca była z tym swoim omnibusem, gdy siedem samochodów stało beczymnie w garażu Raricka.

(C. d. n.)

„HIS MASTER'S VOICE“
to satysfakcja dla miłośników muzyki i tańca
! Posłuchaj i osądź !
The Gramophone Co. Ltd. London.
Jener. Repr. na Polskę
JÓZEF WEKSLER
Członek i Eks. Izby Handlowej Brytyjskiej.
KRAKÓW WARSZAWA LWÓW
Floriańska 25. Marszałkowska 132. Sykstyńska 2.

Noc listopadowa widziana przez warszawską damę.

Kunegunda z książąt Gedroyców Białopiotrowiczowa urodzona w 1791 na Zmudzi, córka Jenerała ks. Romualda Gedroycia, kolegi Kościuski, dama dworu francuskiego i rosyjskiego, poślubiła w roku 1824 Jenera Białopiotrowicza adiutanta swego ojca, i zamieszkała w Warszawie w pałacu Paca. Tam zaskoczyła ją noc listopadowa, którą opisała w swoim pamiętniku. Ustęp ten podajemy poniżej.

Dnia 29 w Poniedziałek wieczorem siedziałam spokojnie z dzieckiem moim w gabinecie, gdzie czytałam wyciąg z „Cholery-Morbus“ grającej w Rosji i Moskwie i grożącej nam wszystkim w Polsce. Przeczytałyśmy tę pożyteczną i przez Jenerała Nowickiego książeczkę napisałam bilecik do niego i książeczkę odesłałam. Matka moja od obiadu była u mojej siostry w Prymasowskim Pałacu, była godzina ósma, służący postany do Nowickiego wpadł do mnie cały czerwieniony wołając: „Bunt w Warszawie Pani!“, „Leć, wołając, kto w Boga wierzy ludzie do arsenału po broń!“, „Sam nie wiesz co gadasz, odpowiedziałam że śmiechem bunt w Warszawie, być nie może!“, lecz kiedy, te słowa kończyłam, już on był za drzwiami, już wyleciał na ulicę.

W istocie w gabinecie siedząc słyszałam była huczenie, właśnie myślałam, że nie capstrzyk, bo zbyt wcześnie i wnosłam, że to jeszcze jeden ze środków ostrożności może użytych przez wielkiego Księcia Konstantego, gdyż mi się było trafiło, wyjeżdżając wieczorem spotykać kucami żołnierzy chodzących po ulicach w tym celu. Zatrwożona jednak posłam po P. J. Ch. Paca, w którego domu mieszkałam z Matką, prosząc, żeby przyszedł do arsenału po broń. Pan Pac również zdziwiony jak ja, zapewnił mnie, że to tylko chwilowe zamieszanie, które bez zwłoki uspokojonem zostanie. Równie jak ja, nieznając nie wiadomości, mówił to tylko z przekonywania lub potrzeby takiej nadziei. Gdy w istocie jakieś położenie nasze do Rewolucji, Stabi, z garstką wojska, bez pieniędzy, pod władzą olbrzymiego mocarstwa, wolność nam próbować jakich usiłowań. W ten moment do tego 200.000 wojska ros. postawionych na stopie wojennej, mających się udać do Belgii, a może i Francji dla uspokojenia zaszłył nam rewolucji, i do naszych granic żwiliżonych. Ale też i nasze wojska rozkaz dostali (sic) gotowości do pochodu. Kiedyśmy to wspólnie z P. Pacem rozbiórali i o niepodobieństwo, tak szalonego zamiaru przekonać się wzajemnie starali, zgóry miewająca tam Pani Potocka, przybiegła do P. Paca, dla uspokojenia córki jej ciężarnej pani Wielopolskiej, całej przerażonej wzrastającą wrzawą i zaburzeniem. Już i strzelacz zaczynał, dziecię jednak spać ukladam, lecz kiedyś przy jej łóżeczku była, spostrzegłam szeregając się lunę na obłokach. Pobiegłam więc na górę dowiedzieć się, co się tam dzieje, co myślę, co wnoszą. Zastaliśmy najgwałtowniejsze przerażenie. Mężczyźni wybiegli na miasto dowiedzieć się, co się dzieje, kobiety jednak zostały. Pani Mostowska Ministrowa z córką, przybyła tam na wiecór, odesłali karę, wrócić do siebie nie mogły, a chociażby i miały pojeżdż, już niepodobna było przebyć ulicę, największą były miotane niespokojnością o los Męża i Ojca. Pani Potocka prosiła mnie, żebym do nich słowo pocieszające przemówiła, jako od nich wszystkich miłżejnia i wiele opinii powszechnej wiadoma. Ile w mej mowie było usłowania, że spokojnie panią Mostowską zapewniam, że ona powinna być zupełnie spokojną, lecz łatwiej spokojność wdmówić, niż dać ją sobie wdmówić lub samej jej doświadczać. I w pośród potrzebnej odwagi, nie mogłam nie pytać siebie wewnętrznie, jaki był cel mojej rewolucji, w której nie widział żadnego było przewrotnika? Czy to podburzona tłuszcza, chce w płomieni obrócić Warszawę, żeby przy tym puć się w rozjuszeniu na rzeź i rabunek? Czy też tylko zające Rosjan z Polakami, do którego się przypylało pospółstwo? Jakkolwiek bądź okropność się wznosiła, przedstawiała się w całej sile, nie wykrywając żadnego rozsądnego zamiaru. Wróciłam do dziecka na dół, kiedy drugi służący zapewnił mnie, że się w Łazienkach biją — kto? — zapytałam.

— Moskale z Polakami, odpowiedział. Lękałam się strasznie, żeby W. Książę nie padł ofiarą. Posłałam tegoż lokaja że służąc po moją Matkę, czy nie zechce wrócić do domu, lecz ta nie miała odwagi i dowiedziawszy się, że tam ręce łamią, płaczą, spazmy mają, że Rautenstrauch od dawna wyjechał, miewiadomo dokąd, i że Pałac Prymasowski wojskiem obojętny. Gdy zaczęło koło okien moich strzelać coraz częściej. Ze mieszkałam na dole i każde przeto okno stało się łatwo drzwiami, obwinęłam spiące dzieci i na górę zanosłam, szukając większego bezpieczeństwa. Zeszłam zaraz na dół dla zabrania na siebie, papierów ważnych i kosztowności, które tylko ponieść na sobie mogłam, a tak przysposobivszy się do ucieczki wraz z pożar, resztę losowi powierzyłam.

W tem przybiegli służący, co mnie był pierwszy doniósł o buncie. Doniósł, że Jenerała Nowickiego zabito, tego przyjaciela mego, do którego przed godziną pisałam. Nie odebrał już biletu mojego! Wierzyć temu nie chciałam, nikt do niego żadnej nie miał urazy! Mówił także, że Jen. Hauke i Mieczysław Pułkowski także zabici, że ich na oczy własnie widział. Temu łatwo wierzyłam, znając nienawist, którą ku nim pałano, ale Nowicki miał tylko przyjaźni, czemużby ten miał ginąć.

Pani Mostowska, właśnie mówiła, że chodzi wieść po mieście, że Rożniecki chce zrobić rewolucję dla pokrycia przez odwrócenie uwagi, wszystkich zbrodni Muncypalności, w których sam ma tak wielki udział, kiedy dano znać o powstałym zaburzeniu. Jeśli to jest jego dziełem, nie przewidział ani jego rozciągnięcia, ani niewyliczonych skutków, myślał zapewne małą zrobić igraszkę, którą do woli przytłumił.

Resztę nocy przeżyliśmy wszystkie na górze w największej trwodze. Mówiono, że się przy arsenałach biją, że łuna, którąśmy widziały szła od koszar artylerji zapalonych, z ręcznej broni i z armat strzelano, nikt nie wiedział jeszcze do kogo i o co, każdy wnosil, że się z Moskalami biją. Około godziny drugiej pan Jelski, Prezes Banku przyszedł piechotą przysłany od Rady administracyjnej wzywając pana Paca i Księcia Michała Radziwiłła tu mieszkającego, wojewodę na radę. Wezwano dwóch nowych członków w radzie nie zasiadających, objawilo nam, że Rada Administracyjna Rząd Tymczasowy tworzy i wchodzi w duch rewolucji. Całe już pospółstwo uzbrojono było bronią zdobytą w arsenał. Służący mój pokazał się w domu, na chwilę, z karabinem, pistoletem i pałaszem. Bagnet cały krwią zbroczony popisywał się, że zabił kozaka. Co sobie wnieść można było z tej ochoty? Jakie bezpieczeństwo dla społeczeństwa, kiedy zgraja rozruchana i napita przywłaszczyła sobie prawo śmierci bezkarnej. Dowiedzieliśmy się, że pożar pochodzi nie z koszar, które zostały w całości, lecz z domów drewnianych, będących w bliskości tychże, zapalonych umyślnie dla widzenia dokładnego, co się w nich dzieje. Policja nie dopuszczała gasić ognia żadnym sposobem i w tej chwili aż nadto miała dobrą przyczynę. Powzięliśmy także wiadomość, że wzięcie stanu na Lesznie odbici i wolności oddani zostali. Tę potrzebę uznaliśmy za istotną przyczynę obecnego zaburzenia i zapewne, jeśli jakiś istniał spisek, mógł on mieć cele oddalone, lecz obawa był wydanym na niewzględna(?) rozpacz rozwinięta (?)

Ze dniem kilkunastu uzbrojonych na koniach i pieszo kazali sobie bramy u nas otworzyć i wjechali wzywając, żeby pan Pac stanął na ich czele, że nie mają dowódcy żadnego, że go pragną koniecznie. Pan Wielopolski doniósł im, że pan Pac od nocy na Radzie Administracyjnej, że stamtąd dotąd nie wrócił. Nie chcieli mu wierzyć, na koniec po wielkiem zaręczeniu na słowo Honoru, oddalono się spokojnie. Byli to jacyś miliarni niższego stopnia, kilku akademików i ludzie z miasta.

Niebawem, cała przerażona okropnością nocy Matka moja, Siostra moja, Jen. Rautenstrauchowa i jej pasierbica oraz cały dom siostry mojej przybyli do nas na dół na schronienie, w domu Paca bezpieczniejsze i te nam doniosły, że prócz wyżej wspomnianych osób, zabici: Jen. Blumer, Siemiątkowski i Trabicki, Staś Potocki, Jenerał piechoty, ciężko ranny, Jen. Gendre w pokoju W. X. zabity, równie jak Lubowidzki vice-przewodni miasta.

Pałac Prymasowski przedstawiał też nocy obraz okropny. Co raz to przynoszono do niego na tragarach zabitego. Naprzd przyniesiono przez omyłkę zabitego przed domem Nowickiego. Gdy zapytano kto jedzie. Służący odpowiedział Jen. Nowicki. Rozumiałam, że Lewicki, komendant Warszawy i strzałem jednym zabito lokaja, a bagnetem... Pana jego. Przywieziono tam także mieszkającego Jen. Hauke, Pułkownika Mieczysławskiego. Wojsko, które w dziedzińcu pałacowym stało, dla strzeżenia go i kasy w nim będącej od szwanku, nie miało ładunków i aż około drugiej w nocy z Prażi mu je przywieziono. Widać było między żołnierzami i rozruchanym pospółstwem najlepsze porozumienie. Jakaż więc rękoma bezpieczniejsza?

Jenerałowi Ożarowskiemu, który zawsze służył w Rosji i był adiutantem cesarza Aleksandra, a synem powieszonym w rewolucji 1794, okna potuczono; równie obok mieszkającego Nesselrodemu, adiutantom W. X. Także los spotkał mieszkającego Jen. Lewickiego i Jen. Skibińskiego, generalnego intendenta wojska moskiewskiego, tu będącego. Tego nawet zarbowano do szcztu. Zresztą ani palono, ani rabowano miasta. Oficerowie rosyjscy nie czynili oporu, aresztowani zostali bez żadnego skrzywdzenia.

Nowy biskup śląski.

W dniu dzisiejszym Katowice przyjmują po raz pierwszy uroczystości nowego pasterza diecezji śląskiej, ks. biskupa Stanisława Adamskiego. Nazwisko nowego księcia Kościoła polskiego, który obejmuje obecnie niezwykle trudny i ważny pod względem narodowym i społecznym posterunek, dobrze jest znane w Polsce, zwłaszcza w zachodnich jej prowincjach, gdzie zdobył sobie powszechny mił i uznanie przez niezmordowaną działalność w chrześcijańskich organizacjach, oświatowych, społecznych i gospodarczych. Ks. Adamski jest Wielkopolszczakiem z urodzenia i wychowania, urodził się w r. 1875 w Zielonej Górze, pow. szamotulski, szkoły średnie i studia teologiczne odbył przeważnie w Poznaniu i tutaj, po krótkiej pracy duszpasterskiej na prowincji, obejmuje w r. 1904 na polecenie ks. arcyb. Stabliewskiego stanowisko sekretarza generalnego Związku Katolickich Towarzystw Robotniczych. Już na tej placówce okazał ks. Adamski swe charakterystyczne zalety, t. j. wybitny talent organizacyjny, wielką rożnowagę, trzeźwy sąd i praktyczny umysł. Dzięki tym cechom potrafił ks. Adamski stworzyć dzieła trwałe, które do dnia dzisiejszego okazują swą żywotność. I tak dotąd wychodzą założone i redagowane z początku przez niego czasopisma ludowe „Robotnik“ i „Gazeta dla kobiet“, organ stworzonego przez siebie Związku Katolickich Towarzystw Kobiet Pracujących. Biorze też udział w pracach Towarzystwa Czytelnia Ludowych, wielce zasłużonego około krzewienia oświaty pozaszkolnej i podtrzymywania ducha polskiego pod zaborem pruskim. Za obronę praw ludności polskiej poniósł nawet ks. Adamski dwukrotnie karę pieniężną. Praktyczny zmysł ekonomiczny młodego kapłana uwidatnił się jednak w całej pełni na innym, ważnym posterunku. Wybrany do patronatu Związku Spółdzielni Zarobkowych i Gospodarczych, obejmuje po śmierci ks. Wawrzyńska kierownictwo tej potężnej organizacji, której Wielkopolska zawdzięcza w dużej mierze swój świetny rozwój ekonomiczny. Poza tem spełnia obowiązki kuratora w innych pokrewnych instytucjach, wzbudzając wszędzie pełne uznanie dzięki swym talentom i wytrwałej pracy. Przez wszystkich tych zajęciach znajdował jeszcze czas na ożywioną działalność publicystyczną z zakresu ruchu chrześcijańsko-społecznego i spółdzielczego. Nie obcą mu też była dziedzina polityki. W pierwszym sejmie 1919—1922 piastował mandat posła, w drugiej kadencji 1922—1927 był senatorem, należąc zawsze do klubu chrześcijańskiej demokracji. Jak wszędzie, tak również w swej działalności politycznej odznaczał się ks. Adamski umiarkowaniem i trzeźwym rozsądkiem. W ostatnich czasach poświęcił się organizowaniu akcji katolickiej w całej Polsce. Pomimo tak licznych zajęć nie usuwał się też od pracy ściśle kapłańskiej, w szczególności wygłasza często kazania w kościele katedralnym w Poznaniu, transmitowane następnie przez radio.

„Po biskupie — uczonym otrzymuje teraz diecezja śląska męża doświadczonego w praktycznej pracy społecznej i gospodarczej. Talent ekonomiczny i długoletnie doświadczenie nowego pasterza śląskiej diecezji znajdują obecnie w dziedzinie politycznej, w szczególności wygłasza często kazania w kościele katedralnym w Poznaniu, transmitowane następnie przez radio. „Po biskupie — uczonym otrzymuje teraz diecezja śląska męża doświadczonego w praktycznej pracy społecznej i gospodarczej. Talent ekonomiczny i długoletnie doświadczenie nowego pasterza śląskiej diecezji znajdują obecnie w dziedzinie politycznej, w szczególności wygłasza często kazania w kościele katedralnym w Poznaniu, transmitowane następnie przez radio. Nie tylko polityki, ale i społeczno-gospodarczej; dość wspomnieć kosztowną budowę katedry katolickiej i różne instytucje humanitarne-społeczne, zainicjowane przez poprzedników obecnego nominata, a tak mierzniernie potrzebne na wysoko uprzemysłowionym terenie, niezmienne wrażliwość na ujmnę objawy przesilenia gospodarczego. Przez szłość trzeciego biskupa śląskiego daje pełną ręką, że podola on powyższym trudnym zadaniom, osobista życzliwość pozwoli mu zachować zupełną niezależność a dzięki swemu taktowi i umiarkowaniu potrafi on też niezaudownie spełnić należycie delikatną misję pasterza diecezji narodowościowo mieszanej z prawdziwym pożytkiem zarówno dla Kościoła, jak i dla państwa. M. N.

J. E. ks. biskup Stanisław Adamski wydal z rąk swego inkręsu do diecezji następujący list pasterski do swych wiernych:

W pierwszej części swego listu ks. biskup oddaje hołd pracy i zasługom dla diecezji swych poprzedników, pierwszego biskupa śląskiego, obecnego kardynała-prymasa Polski, oraz zmarłego biskupa śląskiego, s. p. ks. Lisieckiego.

„Nie innymi drogami, pisze następnie ks. biskup, lecz śladami poprzedników swoich pójść i ja, obecny Wasz Pasterz, z woli Bożej trzeci biskup śląski. Dzieło rozbudowy diecezji, rozpoczęte chwalenie przez poprzedników moich, z pomocą Bożą poprowadzę dalej. Gorąco pragnę, aby tyle nowych, chociażby najskromniejszych w naszej diecezji powstało kościołów, tylu seminarjum duchownych godnych opuszcili kapłanów, by mimo wzrostu liczby wiernych ani brak świątyni ani brak kapłanów nikomu nie mógł utrudniać spełnienia obowiązków religijnych.

Wśród dzieł rozpoczętych przez pierwszych biskupów Śląska czeka dokończenia najwspanialszy pomnik wiary i jedności nowej diecezji śląskiej, katedra ku czci Chrystusa-Króla. „Wnosząc kościoły nowe, prowadząc budowę katedry, stwarzając gmach śląskiego seminarjum duchownego, biskupi śląscy nigdy ani na chwilę nie zaniedbali głównej działalności biskupów, budowania żywego Kościoła Chrystusowego w duszach wiernych swoich. On to, żywy Kościół, jest pierwszym i jedynym celem pasterskiej naszej pracy, tańto kościoły i gmachy murowane tylko koniecznym do wyższego celu środkiem.

„Społeczeństwo nowoczesne ciężko przechodzi chwile. Jak rak toczy się choroba moralnego rozkładu, społecznej niesprawiedliwości, niedawności wzajemnej. Zatraca się nie tylko poszanowanie, ale i uznanie potrzeby porządku społecznego. Środki, które państwa mogą przeciwstawić rozkładowi, nie sięgają do źródła choroby. Choruje bowiem dusza ludzkości na skutek oddalenia się od źródła zdrowia — sumienia, ładu i sił, od porządku Chrystusowego.

Jedyną mocą, która może uzdrowić sumienia i dusze ludzkie — to Kościół katolicki. Jedyny sposób uzdrowienia społeczeństw chorych wskutek braku stałych zasad — to przywrócenie we wszystkich dziedzinach życia niezmiennych praw i przykazań Chrystusowych. Jedyną zaś lekarstwem dla dusz i sumień schorzałych to włączenie do żywego Kościoła Chrystusowego, by poczęła w nich znów krążyć uzdrawiająca, potęgująca siły krew Chrystusowa.

Pierwszy to mój list pasterski. Pierwsze moje pozdrowienie śię Wam, Czcigodni Bracia Kapłani, Wam, Ukochani Diecezjanie moi, Wam, Zgromadzeniom Zakonnym! Jak pięknie i pożytecznie współpracujecie na niwie Chrystusowej i Wam związkom, stowarzyszeniom katolickim i zakładom pracującym na chwałę Bożą w naszej diecezji.

W pierwszym swoim liście, pomijając wiele innych nagłych, niezmiernej wagi spraw — całą uwagę Waszą pragnęłam zwrócić na najważniejszą, największą i podstawową sprawę: Bądźmy prawdziwie katolikami! Bądźmy katolikami w całej pełni! Budujmy Kościół Chrystusowy! Budujmy i pielęgnujmy żywy Kościół Chrystusowy we własnej duszy i w duszach bliźnich swoich! Sztandar wiary Chrystusowej nośmy wysoko i godnie! Braci naszych osłabionych na duchu krzepmy, podnośmy i wzmacniajmy!

Niechaj nie będzie zagrożonej duszy katoli-

ckiej, do którejby przez nas nie dotarł duch apostołstwa Chrystusowego, by ją ocalić, ożywić i zdobyc dla Chrystusa Pana. Przecież „kto zbawi duszę brata swego, własną swoją zbawi duszę“.

„Pośmiertny“ dramat Wyspiańskiego.

„Zygmunt August“, sceny dramatyczne, napisał S. Wyspiański, wydał Leon Płoszewski, Warszawa, Instytut Wydawniczy „Biblioteka Polska“).

Na sezon zimowy 1907/8 zapowiedziane było wystawienie w teatrze krakowskim dramatu historycznego S. Wyspiańskiego o Zygmuncie Augustacie i Barbarze Radziwiłłównie, którego cztery sceny (VI, I, II, III) ukazały się w „Przeglądzie Powszechnym“, „Nowej Reformie“ i „Krytyce“ od lipca do września 1907, a resztę zajmowała poeie niemal do ostatnich tygodni życia. Ta reszta (fragmenty ośmiu scen) doczekała się także dorywczej publikacji w miesięcznikach i dziennikach z lat 1908, 1917, 1918 i 1924, ale te „rozrzucone członki“ poematu złożyl, z rękopisami porównał i wydał poraz pierwszy dopiero p. L. Płoszewski w 23 rocznicę zgonu poety. Przypomniał on, że scenę VI (Zgon Barbary Radziwiłłówny), pomyślaną pierwotnie jako skończoną jednostkę artystyczną (jak „Śmierć Ofelji“), grano w teatrze krakowskim w r. 1908, a te same scenę, a nadto I („Noc w ogrodzie Radziwiłłowskim nad rzeką Wilgą“ do obrazu Matejki „Zygmunt August i Barbara“) i II (Komnaty na Zamku niższym w Wilnie) w Teatrze Polskim w Warszawie w r. 1915. Od tego czasu dopytywał się o publikację dramatu najgorliwiej p. Osterwa, pałający się do roli Zygmunta Augusta, którą zamierzał zagrać „na miejscu“, t. j. w Wilnie. Tesknotą jego, a może i innych artystów i dyrektorów, zostaje zaspokojona dopiero przez wydanie p. Płoszewskiego.

Sądzi on, że fragmentaryczność scen VIII—X mogłaby uwatdnić przez odegranie ich w kotarach; w scenie XI znaczące granice uwytyków przez chwilowe przytłumienie światła, a całość powiazać ilustracją muzyczną, która też zapomagałaby uwerwytu zastąpiła ogniu, brakujące przed sceną VI. Ale wydawca nie jest „człowiekiem teatru“. Ten skwapliwie skorzysta w scenie I z tła obrazu Matejki, w scenie VI z obrazu Siniawskiego, w II i III z szczegółowego scenariusza (i szkicu) poety, a dekoracje reszty scen wysnuje z ich tytułów i tak wyposaża, aby wiza malarska, uzupełniona potrzebami grupami osób niemych, uzupełniała fragmentaryczność tekstu. Co np. reżyser i dekorator może zrobić z fragmentu sc. IV, która miała przedstawiać sławne przyjęcie, urządzone przez Piotra Kmitę w Wiśniczu na cześć pary królewskiej! W zachowanym tekście Kachna śpiewa naprzemian z chórem i Mikołajem Rejem piosenkę weselną o Jabłonce, Król z Barbarą, otoczony tanecznym kołem, wchodzi w bramę, za nim zajeżdżają drużby w stroju krakowskim (Kmita i M. K. Radziwiłł) i całe to „krakowskie wesele“, powiększone tłumem napływających gości, składa hołd Augustowi i Barbarze. Zmianę usposobienia panów małopolskich zaznacza wystarczająco uwaga Dowojny, a ostatnie słowa Barbary, spokojnej „w ujęciu“ męża, stanowią wystarczający watek dramatyczny. W urzędzeniu tego krakowskiego wesela i hołdu może reżyser korzystać nie tylko z folkloru, ostatnimi czasy nie tylko spisanego, ale i opracowanego do przedstawień, nie tylko z analogicznych obrazów, ale i z wzorów samego Wyspiańskiego, który przecież i gdzieś indziej wprowadza orszak weselny.

Tyle tylko dla usunięcia sugestji kotarowej. Poza nią na najwyższe pochwały zasługuje już sam graficzny układ wydania, wzorowany na wydaniach oryginalnych Wyspiańskiego, specjalnie z r. 1907, wierna reprodukcja tekstu wydań i rękopisów i pouczające uwagi, w których między innymi podana jest lektura poety przy pisaniu. Składa się na nią szkie historyczny Szajnoch (Barbara Radziwiłłówna), Michała Bałłuckiego „Pamiętniki o królowej Barbarze“, A. Przedzińskiego „Jagiellonki Polskie“ i Djarżusz Sejmu Lubelskiego, wydany przez Kojaliłowicza. Wywodząc całość ze „Zgonu Barbary“, napisanej rzekomo jako zamknięta całość 12 czerwca 1907, zapomina wydawca, że Wyspiański i w innych wypadkach z zamierzoną celnością opracowywał jakąś zamkniętą scenę np. Pożeganie Demetri z Korą w „Nocy Listopadowej“, i nierzad dopiero po dłuższej przerwie wracał do wykończenia pomysłu. A pomyśl do dramatu o Zygmuncie i Barbarze zrodził się w nim już dawny przy czytaniu i poprawianiu dramatu Rydlowego na ten sam temat. W apoteozie świętości i nierozważności małżeństwa przyszły do głosu także osobiste przeżycia, którym poeta (mimo wszystko) nierzad dawał wyraz.

Wydawca zachowuje, jak się zdaje, interpunkcję rękopisów, skoro drukuje np.:
A wam obmyśle tu schronisko
gdzie w jakim zamku, dobrze kryte.
Aż amowy wzmianki będą syte.
Aż skończy się pletliwe wieści.

Usamodzielnienie dwóch pobocznych zdań czasowych, a raczej zachowanie ich samodzielności, jest tu i w wielu innych miejscach) ukłoniem w stronę tych pseudo-fanatyków przypadkowych manier Wyspiańskiego, którym odprawę dał już dawno — K. Tetmajer... Skoro Wyspiański prosił nierzad Dra A. Chmiele o dopilnowanie przy korektach interpunkcji — normalnej, konwencjonalnej i skoro ją tolerował w wydaniach za życia, to na cóż mamy w wydaniach pośmiertnych cofać się do rozbiłania zdań kropkami na członki o sensie niezrozumiałym?

Wydawca oświadcza, że nie jest jego intencją uprzedzać ocenę „Zygmunta Augusta“ i po-przeistaa na wskazywanie, że poeta (poza sceną trzecią) nie przedstawia „kontraktacji“ politycznej przeciw małżeństwu króla, a walkę kochanków o miłość przenosi w sferę zagadnień ogólnoludzkich. „Dzieje ich miłości są przejawem tej prawdy, że człowiek nie może osiągnąć trwałego szczęścia“. „Po okresie rozpacz rozpaczy jest odrodzenie duchowe Zygmunta. Wiedzie go ono do ofiarnej pracy dla

narodu, której uwieńczeniem jest Unja. Król w dziele Unji walczy również ze „złiem“ o „dobro“. Bóg odnosi zwycięstwo nad czarnym księciem...“

Można i tak, choć w tej ogólnej formule zmieścić się np. i — „Faust“ i „Dziady“ i wiele innych arcydzieł literatury światowej. Można jednak także przypuszczać, że mimo historyczności osób, miejsc i faktów, Wyspiański ożywił jeszcze raz znaną powszechnie „legendę“ o Barbarze Radziwiłłównie, jak greccy tragicy ożywiali mity: Jakis król, pojawiający za żonę poddankę wbrew woli panów, pragnących dlań świetniejszego związku, dochował ślubom wierności i doprowadził do ukoronowania żony, by ją nagie stracił. — Taki przedmiot wagi, by ją nagie stracił. — Taki przedmiot wagi, starca na tragedję. Akcja Unji jest pozalagrycznym dodatkiem, wywołanym sugestją obrazu Matejki.

Patrząc na sceny małżeństwa królewskiego, jako na nową wersję legendy, ulegamy czarowi nocy ogrodowej, w której pan młody żegna się z tajemnie poślubioną żoną i przysięga jej dotrzymywanie wierności, pierwszego obowiązku króla. Oboje mają jakieś smutne przeczucia. Na razie przeży im szczęście, towarzyszące ujawnieniu małżeństwa wobec panów litewskich. Dopiero na Sejmie Piotrkowskim król musi wobec panów i biskupów polskich bronić nierozważności swego małżeństwa. Obrona zrobiła wrażenie, skoro przyjęcie u Kmity w Wiśniczu kołczy się hołdem panów małopolskich u stóp szczęśliwej Barbary. A była to tylko przegrzywka do większego triumfu, do koronacji na Wawelu. Ta scena wypadła, ale łatwo ją zastąpić żywym obrazem, jak w inscenizacji „Kordjana“ na scenie krakowskiej. Tuż po niej następuje ostatnie pożegnanie małżonków, śmierć Barbary i treny króla nad jej trumną. — Tragedja skończona. Echem jej jest jeszcze rozmowa z Boną, groząca wyjazdem z Polski, i rozmowa z siostrą, zakończona zapowiedzią, że król idzie w „boję o to jedno szczęście swoje, o spokój duszy. Pierwszy fragment sc. IX o dźwignaniu się króla z rozpaczy powinien być umieszczony po rozmowie z Boną. Rozmowa z Radziwiłłem Rudym, po odbiciu Unji przedstawia wojenne czyny Augusta, podczas gdy scena Unji czyni pokojowe. Ostatnie słowa, „by Litwę ślubem powiazać z Koroną“ mają znaczenie ogólniejsze: Ślub króla z Litwą, obroniony przez niego przeciw agitacji wielmożów, zerwała śmierć. Zastępstwem tego ślubu — w wyższej sferze — są zaślubiny Korony z Litwą czy Rycerza pogonnego litewskiego (Pogoni) z orłem polskim. Zygmunt przypomniał sobie Jagiellę.

Niegdy pierscionek dziewczęcia małżeństwem ziemie dwie wiąże,
kiedy Litwy pan i książę
ślubne wymawiał zaklęcia:
dziś waszą postawą i zbroją
dwa ludy przed sobą stoja.

I u przedstawiciela Kościoła (Hozjusza) kojarzy się tragiczne małżeństwo króla z Unją:

Raz Hozjusz uważa Unję za zastępstwo potomstwa Zygmuntowego, ale na ogół ofiary dla niej poniesione wydają mu się zadobrycznieniem za pragnienie szczęścia własnego. — Pamiętamy przecież, że duszom bohaterskim, Hektorowi, Achillesowi obca jest miłość, obcy dar Afrodyty. Zygmunt zaś był w pojęciu Wyspiańskiego — bohaterem, t. j. jednym z tych królów-duchów, które prowadzą naród do spełnienia jego przeznaczeń.

Rozmowa z Hozjuszem przechodzi od kwestji winy króla w pragnieniu szczęścia własnego na — politykę kościoła i jego ostry miecz. Król woli sprawować rząd mieczem tępym, skoro „miecz nazbyt ostry nie rozcina sprawy“. — Iup dusz oddaje pieknie w walce krwawej! Zdanie: „tego tu u nas nie będzie, nie było i drugie: „resztę ostawmy myśli i sumieniu“, rzucają światło na ów ostry miecz i pozwalają się domyślać, że rozmowa króla z Hozjuszem króci się koło polityki — wyznaniowej. Król uważa wyznanie za rzecz sumienia. W sporach religijnych widzi odwieczną walkę dobra ze złem, Archaniola z Księciem ciemności i wierzy w zwycięstwo Archaniola:

Przeickwo władzy tej czarnego księcia
mammy gromnicy kościelnej zaklęcia;
zariłwa jasność kościelnych oltarzy
mroki rozproszy i wagę przeważy,
na archanielskich skrzydłach niosąc duszę...

Spory religijne, odbłask walki dobrego i złego, pojmuję król jako część wiecznej walki na niebie i ziemi, walki, której losy są zmienne. Tylko mocniejsze duchy wybrane, słuchającego dobrego, słowem: bohaterskie „ponad tajemną moc ide swobodnie, rzucające marnych złud podie okrucy“. Do takich duchów zalicza król i siebie, gdy głosi, że po śmierci zostawi granitowy monument Unji.

Nad kruchymi i nad nikły ciąga szereg
wznoszę monument wieczysty pamiętek
I ten już granit, utrwala niezmienne
pamięcia czynów, pozostanie po mnie.
Mistyczny król wzrasta z każdym następem odezwanieniem się, a dochodzi do szczytu przy zaprzysiężeniu Unji. Wprowadzając tu wtor błyskawic, grzmotów i piorunów, poeta przemienia akt religijno-polityczny na scenę magiczną (zaklamanie szatana gromnicami) i kosmiczną: Zaślubiny Litwy i Korony stają się jakimś kosmicznym „hieros gamos“, jak ślub Nieba-Zeusa z Matką-Ziemią, aktem twórczym. Dlatego trąby a puzyony grają „hymnus Duchu czczony“, „Veni Creator“.

Wydanie wszystkich fragmentów „Zygmunta Augusta“ pozwala zabrać się do objaśnienia i tego utworu, najmniej jasnego w dwóch scenach końcowych. Takie objaśnienie powinno „być intencją“ wydawcy — z pominięciem obawy przed zarzutami, że wydawca „bełfruje“ poeie. Przecież tak biegły znawca bibliografii o Wyspiańskim, jak p. Płoszewski, wie, kto występuje z takimi zarzutami. Ci, którym zależy na rzekomek nierozumiałości poety, jako że daje ono sposobność do — deklamacji. A tu idzie o — egzegzę, interpretację.

T. Sinko.

FIRANKI oraz materiały tapicersko-dekoracyjne polecane najtaniej
Krakowska Fabryka Firanek
MICHAŁ WEITZ, Floriańska 23

Cena egz. 25 gr.

WARSZAWA

RACJA i DRUKARNIA KRAKÓW, ULICA SW. KRZYŻA L. 11.
WARSZAWA 140.055 — KONTO CZEKOWE P. K. O. KRAKÓW 401.099.

Wzrost	Na całym obszarze Państwa polsk. z przesyłką pocztową	Za granicą	Przedpłata zwrotna dla nauczycielstwa ludowego	Za każdą zmianę adresu dopłata 50 gr.
5-70 zł.	6-20 zł.	9.50 zł.	5-70 zł.	

INSTRACJA Nr. 133-44. DRUKARNIA Nr. 133-44 i 144-06. ODDZIAŁ LWÓW GRODECKA 2 B.

List profesorów Uniw. Jagiellońskiego.

Dzisiejsza prasa warszawska (miedzy innymi „Robotnik“ Nr. 393 i „Gaz. Warszawska“ z datą 18 grudnia) podaje dosłowny tekst listu otwartego profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego do prof. Krzyżanowskiego, posła z Klubu B. B.

J. Wielmożny Panie Profesorze!

Zwracamy się do Pana, jako do tego, z pośród naszych kolegów, który, piastując mandat poselski, ma możność bezpośredniego wpływu na sprawy publiczne, a zarazem przyjmuje za nie współodpowiedzialność.

Liczne wydarzenia, jakie zaszły w ostatnich latach, podważają — według naszego głębokiego przekonania — moralne podstawy życia społecznego i politycznego w Polsce, a przez to samo zagrażają rozwojowi, a w dalszych konsekwencjach nawet istnieniu Państwa Polskiego. W szeregu tych zdarzeń sprawa więźniów brzeskich jest zjawiskiem najgroźniejszym. Sprawa ta nie może być sankcjonowana milczeniem świadomych ster społeczeństwa.

W szczególności nam, jako wychowawcom, jako elicie intelektualnej, jako tym, którzy składali przysięgę wierności służby i dbałości o całość Rzeczypospolitej, nie wolno pominąć obywatelskiej sprawy Brześcia.

Oświadczamy się, że informacje, jakie Pan o Brześciu posiada, nie są dostateczne. Co więcej, mogą one być spalone i sfalszowane, gdyby pochodziły od ludzi, zainteresowanych w załuszczeniu prawdy.

Dlatego przedstawiamy Panu w streszczeniu wiadomości o losie więźniów brzeskich, jakie posiadamy, a mianowicie, że:

1) Więźniowie ci, byli ministrowie Rzeczypospolitej Polskiej, posłowie na Sejm Polski (wśród nich męzowie, odznaczeni najwyższymi orderami cywilnymi i wojskowymi) byli bez wyjątku zmuszani do wykonywania prac poniżających.

W szczególności zmuszano ich najbrutalniejszymi środkami moralnymi i fizycznymi do czyszczenia podłóg w celach, biurach i kurytarzach więziennych, do dzwigania i mycia kubłów pełnych nieczystości i odchodów nie tylko z własnych cel, lecz także do czyszczenia ustępów więziennych, przeznaczonych dla administracji więzienia, z kału, który niejednokrotnie musieli wydobywać własnymi rękoma.

2) Więźniowie byli głodzeni przez dwa miesiące, otrzymując po ówczesnym bochenku chleba dziennie, tudzież bydlęcą strawę w postaci zup ze zgniłej kapusty, nieplukanej marchwi, ziemniaków i pastewnych butaków. Przy potach zaś karnych, trwających często przez kilka dni, więźniowie, za całe pożywienie na dobę otrzymywali tylko kawałek chleba, oraz sól i wodę.

3) Najsurowszy regulamin więzień wojskowych obostrzono w stosunku do więźniów politycznych, pozostających pod śledztwem (!)

datku obrotowego z 275 milj. (w roku bież.) na 315 milionów! Czyż tak ma wyglądać reforma tego uciążliwego podatku?

Zdaje nam się, że źródło naszych niedomagań budżetowych leży w malej dochodowości przedsiębiorstw państwowych. Mają one na czysto przynieść 114 milj. zł. w mies. b. roku dały 58.4 milj.). Z jednej strony etatyzm ogranicza inicjatywę prywatną i rozszerza swój zasięg nawet na produkcję samochodów i rowerów, a z drugiej strony zakłady państwowe dają albo deficyty, albo śmieszne w stosunku do włożonego kapitału dochody.

Tu jest pole do wielkich reform, tu trzeba szukać nowych dochodów. Ale poważnych wysiłków w tym kierunku w rządzie nie widzimy. Minister skarbu myśli tylko o podwyżce podatków i wpływów z monopolii. W jego mowie o przedsiębiorstwach nawet nie było wzmianki

Jan Matyasik.

przez cały system szykan i prowokacji.

Za niedosć szybkie i dokładne wykonanie każdego rozkazu, nawet za niedosć dokładne oddanie ukłonów wojskowych (stawanie na baczność i ukłon) — oprócz wyzwisk i obelg spadały na więźniów dotkliwe kary dyscyplinarne w postaci ciemnicy, twardego łóża i postu. Pobyt w ciemnicy (izbie ciemnej, niepalonej i pozbawionej nieraz nawet tapczana) dochodził do dziewięciu dni.

4) Oprócz tych najsroższych kar dyscyplinarnych znęcano się nad więźniami fizycznie. Ludziom starszym i wyczerpanym nie pozwalano w ciągu dnia nie tylko położyć się lub usiąść na tapczanie, ale nawet oprzeć się o tapczan, gdy śladali na zydlach więziennych.

5) Niejednokrotnie w ciągu nocy więźniów budzono i pod pozorem rewizji wprowadzano ich do innych, ciemnych i zimnych cel, tam rozebranych do naga stawiano twarzami do ściany, gdy równocześnie z pobliza dochodziły jęki i rozlegały się strzały.

6) Ponad to wszystko niektórzy więźniowie byli bici, a mianowicie policzkowani, bici pięściami celem „doraźnego skarcenia“, a w niektórych wypadkach wręcz katowani według specjalnych metod (rozbiierano ich do naga i przez młotkę prześcieradło wymierzano im do trzydziestu uderzeń pasami lub prętami żelaznymi wśród uragliwych okrzyków dowodzących ich kaźnią oficerów, które miały katowanie uzasadniać.

7) Szesćdziesięcioletniego posła Dra Liebermana w drodze do więzienia wysadzono w noc w lesie z samochodu, złamano mu ramię, zarzucono mu płaszcz na głowę, skopano i zbiłto kastetami do utraty przytomności. Po jego przyjeździe do Brześcia stwierdzono na nim około dwudziestu ran.

Powyższe fakty, niespotykane w świecie cywilizowanym, musimy uznać za hańbę XX. wieku. Musimy ją potępić ze stanowiska ludzkości. Musimy je ocenić jako ciężką krzywdę, wyrządzoną Polsce. Brześć hańbi imię Polski w Europie. Brześć wprowadza rozkład i zgniliznę w życie polskie.

Wierzmy, że Pan i jako człowiek i jako Polak-obywatel podzieli ten nasz sąd. Jesteśmy przekonani, że Pan uczyni wszystko, co jest w Jego mocy, dla naprawienia krzywd, ukarania przestępców i zapobieżenia powtórzeniu się w Polsce podobnych wypadków.

Zdajemy sobie sprawę z trudności, jakie Pan w tej walce może napotkać. Musimy jednak zaznaczyć, że trudności te nie zwalniają Pana od odpowiedzialności moralnej. Odpowiedzialność ta nie jest tylko sprawą osobistą. Skoro należy Pan do Grona Profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Nie wolno nam dopuścić, by ustaliła się opinia, że zbrodnie popełniano w Polsce bez naszego protestu. Prosimy Pana przeto usilnie o powiadomienie nas, czy zamierza Pan w sprawie powyższej publicznie wystąpić.

Ks. Dr. Jan Fijałek, Władysław Szafer, Emil Godlewski, Ignacy Chrzanowski, Stanisław Kot, Jan Nowak, Stanisław Zaremba, Tadeusz Sinko, Kazimierz Nitsch, Adam Heydel, Jan Dąbrowski, Roman Grodecki, Ludwik Piotrowicz, Leon Sternbach, Tadeusz Kowalski, Biskup Michał Godlewski, Stanisław Maziarski, Henryk Hoyer, Maksymilian Rutkowski, Ks. Konstanty Michalski, Witold Rubczyński, Zdzisław Jachimiecki, Władysław Folkierski, Rafał Taubenschlag, Władysław Wolter, Jerzy Smoleński, Tadeusz Szydłowski, Ks. Antoni Bystrzonowski, Tadeusz Lehr-Splawiński, Jan M. Rozwadowski, Karol Dziewoński, Ks. Dr. M. Sieniatycki, Władysław Natanson, Stefan Kreutz, Wacław Sobieski, Ks. Józef Archutowski, Feliks Rogoziński, Tadeusz Banachiewicz, Roman Dybowski, Wacław Lednicki, Stanisław Wędkiewicz, Władysław Semkowicz, Kazimierz Majewski, Stanisław Windakiewicz.

Do podpisów powyższych dołącza swoje nazwisko prof. Stefan Surzycki, który z powodu choroby nie mógł dotąd podpisać się na liście do prof. Krzyżanowskiego.

O czem piszą inni?..

Moralni współnicy Brześcia.

„Gaz. Warszawska“ stwierdziła, że głosowanie sanacji, bez ciał nagłośni wniosków w sprawie Brześcia.

„Złączyło się Blok Bezpartyjny z tymi, przeciw którym skierowany jest wniosek Klubu Narodowego. Stronnictwo rządowe wzięło moralną odpowiedzialność za zarzuty, postawione we wniosku i ich sprawców.“

W oczach społeczeństwa sprawcy ci mają od wczoraj moralnych współników.“

Moralnymi współnikami są też te dzienniki sanacyjne, które jużto przemilczają te sprawy jużto usprawiedliwiają zękanie się nad więźniami. Do pierwszej grupy należy „Czas“, który interpelacji w sprawie Brześcia nie podał nawet w streszczeniu. Znalazł miejsce na notatki o odczycie Pitagorasa, o odwodnieniu Belwederu, ale na potępienie a choćby dokładne poinformowanie czytelników o Brześciu brakło mu miejsca.

Jeszcze gorzej postąpił warszawski organ Prawicy Narodowej, mianowicie „Dzień Polski“. Ten pisze o plotkach „wprost naiwnych w swej potworności“ i zupełnie otwarcie zwalcza próby wyświeślenia pomurów alery. Rekord cynizmu zdobyła jednak „Gaz. Polska“, która śmie się oburzać na ludzi, mających odwagę

„przedstawić narodowi, jako wzniosły i czeigodny sztandar czyjeś obite przy wypędzaniu ze szkoły pośludki“.

Ta nieczemność dorównuje tylko zuchowałości, z jaką tenże dziennik wmawia w swych czytelników, że dzięki Brześciowi, dzięki represjom „zdużono rebelję“ i niemal „w ciągu 24 godzin“ wyprowadzono państwo

„z progu anarchii, na którą leżyli już głosi wrogowie zewnętrzni — gdy w przeciągu dalszych dwóch miesięcy Rzplita stanęła w sytuacji wyróżniającej ją wspaniale w całej Europie, gdy osiągnęła możność harmonijnego współdziałania władz państwowych, pełną stabilizację swego stanu wewnętrznego“...

Cóż to za brednie niesłychane!

Winowajcy muszą być ukarani.

Niektóre pisma sanacyjne pod naporem opinii są łaja zbadania zarzutów i ukarania winnych. „Kurier“ krakowski, który bez zająknięcia drukował zapewnienia, że w Brześciu jest więźniom dobrze, głów im nie ogolono, karmieni są znakomicie, teraz pisze o zarzutach:

„Muszą być one gruntownie zbadane i wyjaśnione w świetle ścisłych dochodzeń, musi się okazać, w jakiej mierze odpowiadają one rzeczywistości, a w razie przekonania się, iż są one prawdziwe, naczelne władze państwowe muszą ustalić odpowiedzialność i winnych do niej pociągnąć z całą surowością.“

Spółeczeństwo, bez względu na zapatrwanie polityczne, życzy sobie szybkiego dokładnego i zupełnego wyświeślenia faktów i ustalenia całej prawdy“.

Jest niezrozumiałem, jak można wątpić w prawdziwość oskarżeń? Więc to może więźniowie sami się poranili i pobili, sami ot, tak dla żartu, głodzili się, sami przyparli się o ciężkie choroby, o siwiznę?

„Polska“ pisze:

„Wszystcy, którym zależy na dobru imieniu naszego Państwa, na powadze władzy wykonawczej i sądowej — mają moralny obowiązek uczynić wszystko, by każdy szczegół potwornych zarzutów został wyświeślony a ludzie, którzy zhańbili mundur żołnierza polskiego, zostali bezzwłocznie przez zwierzchność swą przykładnie ukarani“.

Wszelkie zwlekanie w takiej sprawie, to tylko woda na miłą żywiółów niepewnych, to tylko osłabienie pozycji nowego Sejmu w opinii ogółu“.

„Kur. Warszawski“ sędzi, że ze względu na interes państwa, na opinię Polski, naprawiony zostanie fatalny krok B. B.

„Tudno sobie wyobrazić, aby większość sejmowa zatkała sobie tak już mocno uszy na głosy rzeczywistości, że nie słyszałaby ich wymownego Równieku ani w kraju, ani poza jej granicami. Zwolennicy hasła: im gorzej, tem lepiej, możeby się okazał na widok nagle ogłuchłego przeciwnika. Co do nas, nie wierzymy, aby można było bezczynie dla ogólnych interesów Polski lekceważyć choćby w pewnej tylko części obywateli przykazania moralne“.

Kiedy B. B. zniesie djety?

„Piast Wielkopolski“ przypomina, że podał wybitny ulubionym „konikiem“ agitatorów sanacyjnych były djety poselskie.

„Zapowiadali z całą pewnością, że

A my —

W ostatnich dniach wpadły mi do rąk dwa dekanenty, nad którymi nie wolno nam przejść do porządku dziennego. Dziś zwłaszcza, gdy przeciw nam kuje się wytrwale broń na tyłu frontach dyplomatycznych.

Oto leży przedemną zeszyt poczytnego „Reclams Universum“ z 11 grudnia b. r. z charakterystyczną ilustracją na pierwszej stronie, podpisana „Oberschlesien in Not“. Na treść ilustracji składają się cztery obrazki. Główny przedstawia scenę protestu berlińskich organizacji akademickich przeciw „zbrodniom Polski“ na Niemczech w odłączonej części Górnego Śląska. Dalsze reprodukuje: wnętrze zdemolowanego domu Neugebauera, zewnętrzną ścianę z wybitymi oknami i przenoszenie na pół żywego, pobitego przez Polaków, Niemca.

Z obrazków tych wieje groza tak sprytnie zakamienizowana, że przeciętny czytelnik niemiecki ma posmak bolszewji w najgorszym wydaniu.

Drugi dokument widnieje na kartach o tatulego numeru 1) tygodnika „Ecclesiastica“, wychodzącego we Fryburgu szwajcarskim, organu oficjalnego „Katolickiej informacyjno-prasowej agencji“ (KIPA), którego relacje rozchodzą się po całym świecie katolickim. Dokument ten zasługuje na specjalną uwagę nie tylko na najbliższych zainteresowanych, mieszkańców Małopolski, ale przede wszystkim sfer decydujących, które strasliwym oskarżeniem, tam zawartym, albo winny zadać klam, albo — w każdym razie — zająć stanowisko zdeklarowane w prasie zagranicznej (w pierwszym rzędzie) i naszej bo tu chodzi i o honor narodu i o elementarny prestige praworządnego państwa.

Dzięki usłudze centralnego urzędu parafialnego grecko-katolickiego pod wezwaniem św. Barbary w Wiedniu (Kiemengasse 1), otrzymał „Ecclesiastica“ odpis memorjału biskupa-sufragana grecko-katolickiego ze Lwowa, Dra Iwana Buczko 2), skierowanego 12 października b. r. do ministra spraw wewnętrznych w Warszawie, który redaktor „Ecclesiastica“, Dr. Ferd. Rüegg, skwapliwie w całości przedrukowuje. Czytelnik wyczuwa pewną satysfakcję, jaka wieje w tej relacji niemieckiej, satysfakcję, że przeciw znienawidzonej Polsce można wytoczyć cały szereg strasznych oskarżeń.

Bo istotnie memorjał ks. biskupa-sufragana lwowskiego obrz. gr.-kat. zawiera dwanaście strasznych wprost oskarżeń. Dr. Rüegg cytuję jedenaste, jedno — z powodu braku miejsca — odskła do następnego numeru.

Są to wypadki z województwa tarnopolskiego, z samego Tarnopola, z Podhajec, z Wiśniowczyka, Zarwanicy i t. d. 3).

Weźmy pod uwagę trzy dla ilustracji.

Podhajec. — 30 Rusinów ciężko pobitych, między nimi ks. katecheta Michał Bieżowski (?) i poseł Jaworski. — Według zeznań ks. B. i posła J., uwięzionych wtroceno do piwnicy w magistracie, gdzie czekało już około 20 policjantów uzbrojonych w karabiny i pałki. Uwięzionych bito do nieprzytomności, potem oblewano zimną wodą i znów dalej bito. Kazano im jeść ziemię, a potem pytano czyja to jest ziemia. Księdzu B. z drwinami mówili policjanci że święcenia z rąk biskupa były nieważne że teraz dopiero „dośtał święceńia“...

Zarwanica. — W nowowyprowadzonym domu ks. areybiskupa wybito szyby, obito wielu wieśniaków miejscowych, ale najbardziej zęcano się nad proboszczem, ks. Helowińskim (?), który otrzymał 200 (dwieście) kijów. Jako świadek podany Dr. Sclarski (?), także pobity. Przy bicia ks. proboszcza zarzucono mu

1. Z 13 grudnia b. r.

2. „Ecclesiastica“ pisze błędnie: Benżko.

skoro tylko zbierze się Sejm z większością sanacyjną, to zaraz posłowie z B. B. ograniczą swoje djety i zgodzą się na to, żeby je pobierać tylko za czas sesji sejmowej. Jednym słowem grzmiało podczas wyborów od wyrzekania na djety.

I oto ci sami, którzy grzmieli, mają większość w Sejmie. Moga uchwalać, co im się podoba. Mogą też ograniczyć djety, jak im się podoba. A nagle zapomnieli: o nich, jakby im kto pamięć ręką odjął. Jakby ich zacządzilo!

Dojrżeli tysiączne rzeczy w regulaminie, które chcą zmienić, nie dojrżeli tylko artykułu, — który mówi o djetach.

Ani slychu, ani dychu!“

Dobrze będzie, jeśli djet sobie nie podwyższą!

Zmiany w „Polsce“ i „Rzeczypospolitej“

Na łamach „Rzeczypospolitej“ i „Polski“ znajdujemy zawiadomienie, że w najbliższych dniach redakcje tych pism obejmie p. Bolesław Szczepkowski. Dalej do wiaujemy się, że przy wydawnictwach tych skupią się „co najwybitniejsze pióra“, powiększoną będzie treść dzienników, wydawnictwa ulegną „gruntownej reorganizacji wewnętrznej“, rozpoczęte zostały „inwestycje techniczne“ i t. p.

„CZAS” wychodzi codziennie o godzinie 11-tej w nocy.

NUMER POJEDYNCZY: 25 WROCZNY.

PRENUMERATA MIESIĘCZNA WYNOSI:

W Krakowie bez odnoszenia do domu	zł. 5.40
W Krakowie z odnoszeniem do domu	zł. 6.—
Na prowincję z przesyłką pocztową	zł. 6.—
Zagranicę z przesyłką pocztową	zł. 10.—

Za każdą zmianę adresu dolicza się zł. 0.50.

Reklamacje niezapłacone nie podlegają opłacie pocztowej.
Listów nieopłaconych nie przyjmuje się.

Prenumeratę przyjmują: Administracja „Czasu”, wszystkie urzędy pocztowe, wszystkie miejscowe i zamiejscowe Biura dzienników.

CZAS

KONTO P. K. O. KRAKÓW NR. 408.404.

Adres Redakcji i Administracji: Kraków, ul. św. Tor

Telefon Redakcji 100-50. — Administracji i Drukarni

Godziny biurowe: od 9-tej do 13-tej i od 15-tej do

Sprawa Brześcia.

Od dwóch tygodni w miarę, jak uwalniano więźniów brzeskich, zaczęły się rozchodzić pierwsze wiadomości o szczegółach ich traktowania w Brześciu. Niektóre z tych szczegółów istotnie zdolne były wywołać oburzenie i potępienie — niewiadomym był jednak dotąd stopień prawdziwości pogłosek. Interpelacja, wniesiona w tej sprawie przez klub „narodowy” żadnych szczegółowych danych jednakże nie przyniosła. Dopiero ogłoszona dzisiaj w piśmie warszawskich (nawet sanacyjnych, jak „Gazeta Polska” i „Kurjer Poranny”) interpelacja klubów centrolewu, wniesiona do łaski marszałkowskiej imieniem opozycji lewicowej, przynosi powtórzone przez nas niżej dokładniejsze wiadomości i umożliwia nam zabranie głosu w tej sprawie.

Zacząć trzeba od faktu prawności aresztowań i umieszczenia byłych posłów w więzieniu wojskowym w Brześciu. Rząd nie wyjaśnił dotąd powodów, dlaczego odstąpił pod tym względem od istniejących przepisów, a tem samem poddał aresztowanych odosobnieniu oraz niesłychanie surowemu rygorowi więzienia wojskowego. Jakiegokolwiek rząd miał do tego powody, to w każdym razie należy uznać to za krok niezgodny z formalnym prawem. Niezgodność taka, nawet wtedy, gdy ją dyktują wyższe względy racji stanu, pozostaje czynem osławiającym społeczeństwo z łamaniem i nie szanowaniem prawa. Jeśli prawo jest złe, należy je zmienić, ale nie działać wbrew niemu, — o ile się nie chce podkopywać swoim przykładem fundamentów całego życia państwowego. To nie jest rola właściwa dla żadnego z czynników życia państwowego, a już najniżej dla rządu.

Interpelacja centrolewu przynosi nadto szereg konkretnych a jaskrawych informacji o stosunku władz więziennych do aresztowanych byłych posłów. Informacje te dają się ująć w następujące oskarżenia: 1) Posła Liebermana pobito nader ciężko na rozkaz eskortującego komisarza policji jeszcze podczas drogi do Brześcia, zadając mu 20 ran. — 2) Wobec wszystkich aresztowanych stosowano nieustannie okrutne kary dyscyplinarne (ciemnica i post o chlebie i o solonej wodzie). — 3) Znęcano się nad nimi pod pozorem rewizji ich. — 4) Zbito posła Popiela prętem żelaznym, wolałając „za Sikorskiego” i „za Żymirskiego” i zadając mu 30 uderzeń. 5) Pobito p. Korfantego, Kohuta i Bagińskiego. — 6) Wszystkim zadawano moralne tortury, grożąc im rozstrzelaniem i strzelając obok ich cel z rewolweru dla przestraszenia. — Interpelacja wymienia nazwiska oficerów, funkcjonujących w więzieniu, którzy rzekomo brali udział w tem pastwieniu się nad byłymi posłami.

Należy obecnie oczekiwać, co rząd na to oskarżenie odpowie? Oskarżenie odnosi się do funkcjonariuszy więzienia w Brześciu, przez rząd tam postanych i od rządu otrzymujących polecenia. Rząd musi przeto sprawdzić i wyjaśnić zarówno to, czy fakty podane w interpelacji są w całości albo w części prawdziwe, jak i to, czy funkcjonariusze więzienni działali z jego rozkazu czy wbrew niemu? Jeśli zaszła ta druga okoliczność, powinien i musi zapowiedzieć, że winni zostaną odpowiednio ukarani.

Wstrzymujemy się z sądem ostatecznym aż do czasu ogłoszenia odpowiedzi rządowej, a przedewszystkiem stwierdzenia prawdziwości zarzutów. Należy pamiętać, że znany dotąd fakt jednostronnie stwierdzone a pragnęlibyśmy wszyscy, aby one okazały się choćby tylko przesadzonymi. Jeśli okazały się choć w części prawdziwymi, należałoby jak najgłębiej ubolewać, że do nich dopuszczono.

Z wyjaśnieniem tej sprawy aż do samego jej dna nie należy zwlekać. Społeczeństwo musi poznać jak najszybciej, czy, w jakich rozmiarach i kto w tej sprawie zawinił? Rząd nie powinien ochraniać nikogo. Okrucieństwa praktykowane wobec więźniów, jeśli istotnie zaszły, były ze stanowiska moralnego zbrodnią, a ze stanowiska interesu państwowego czynami szkodliwymi w pełnym tego słowa znaczeniu. Trudno zrozumieć ich potrzebę — powtarzamy: jeśli istotnie zaszły; a łatwo

wskazać, że w najwyższym stopniu szkodzią obecnemu rządowi i szkodzą państwu polskiemu zagranicą. Jest to jeden z najszkodliwszych i najboleśniejszych epizodów w dziejach wskrzeszonego państwa polskiego, nieustępujący w niczem sprawie gen. Zagórskiego, a rozmiarami swemi sprawę tamtą przenoszący. Leży w interesie rządu i leży w interesie nas wszystkich, którzy rozumiemy konieczność popierania rządów marsz. Piłsudskiego w obecnej sytuacji — (jako jedynego rządu w tej chwili w Polsce możliwego) aby ten bolesny, groźny i szkodliwy epizod zakończył się wyświeceniem prawdy i ewentualnie ukaraniem winnych.

Interpelacja opozycji lewicowej w sprawie Brześcia.

Aresztowanych — głosi interpelacja — policja państwowa i żandarmerja wojskowa w zamkniętych karetkach uwoziła w niewiadomym kierunku.

Cała droga odbywała się wśród przewisk pod adresem aresztowanych. Aresztowanego Dr H. Liebermana w drodze poza Siedlami asystującą władze policyjne i żandarmerja zbity do nieprzytomności. W pewnym momencie eskortujący komisarz zatrzymał auto, nakazał Dr Liebermannowi wysiąść, a po chwili żandarm wojskowy rozkazał udać mu się do lasu, gdzie czekać miał na niego komisarz. Dr Liebermann, podejrzewając w tem zasadzkę, iść nie chciał, mimo to, został tam zagnany kolbami żandarmów. Gdy stanął w lesie przed komisarzem ten ze słowami: „Dlaczego drabie nie idziesz gdzie cię wołam”, uderzył go dwa razy w kark nadwyrężając mu ścięgno. Pod temi razami Dr Liebermann padł na ziemię, a wówczas własnym jego płaszczem owinięto mu głowę, na której jeden z eskortujących usiadł, zdarto z niego ubranie i wśród wyzwisk, zbity go do nieprzytomności, zadając mu 20 przeszło krwawych ran.

Za łada przestępstwo regulaminu więziennego lub jakiegokolwiek uchybienia wobec personelu nadzorczego, stosowane były wobec aresztowanych nieludzkie kary dyscyplinarne: Ciemnica, twarde łożo, wreszcie post, w czasie którego podawano jedynie trochę chleba i ciepłą osoloną wodę. Mniej więcej raz na tydzień stosowano wobec aresztowanych stałe rewizje. Do rewizji aresztowani wyprowadzani byli ze swych cel do osobnej ubikacji półciemnej na dole, rozbierali się do naga i musieli stać bosi nymi nogami na zimnej posadzce, przyczem byli traktowani w urągliwy sposób przez rewizujących strażników.

W nocy z dnia 9 na 10 października 1930 r. klucznik wprowadził p. Karola Popiela do kancelarii. W drzwiach stał kapitan dep. uzbrojenia M. S. Wojsk. Gdy p. Popiel, na rozkaz kapitana, wszedł na próg ciemnego pokoju, porwany został przez kilka rąk. Jeden żandarm chwycił go za głowę, drugi za nogi pod kolana i w ten sposób rzucono go na stół. Na krzyże narzucono mu mokrą płachtę, a gdy krzyknął: „bójcie się Boga!”, otrzymał pierwsze uderzenie jakimś żelaznym narzędziem, prawdopodobnie stemplem od karabina i usłyszał głos: „To za Sikorskiego, to za Żymirskiego!” Uderzeń takich otrzymał p. Popiel co najmniej trzydzieści. W trakcie bicia zemdlął.

W podobny sposób pobici zostali pp. Bagiński i Korfanti, poszturchani ponadto został przez żandarma Dr Putek i Barlicki, obity w barbarzyński sposób po twarzy został p. Kohut i inni. Wyliczenia te nie wyczerpują jednak wszystkich ofiar barbarzyńskiego postępowania wojskowego personelu strażniczego.

Obok tych fizycznych tortur przechodzili aresztowani cięższe bodaj jeszcze tortury duchowe. Odcięci zupełnie od świata, nie wiedząc, co się dzieje w kraju, o co ich oskarża się i jaki los może ich czekać, aresztowani pozostawali pod ustawiczną grozą śmierci. P. Barlickiemu oświadczył p. Biernacki: „Pan tak zelżył marszałka Piłsudskiego, że pan nie ma co liczyć na sądy, prawo jest prawem, wprawdzie, ale pan zelżył marszałka zanadto”. Aby świadomość tej groźby podtrzymać w więzieniach, inscenizowano od czasu do czasu fikcyjne egzekucje. I tak, w pierwszych dniach października 1930 roku do celi, w której siedział Dr Liebermann i p. Popiel, wszedł oficer i wydając rozkaz: „Ubrać płaszcz!”, kazał im pójść za sobą. Na zapytanie p. Popiela, czy może zabrać ze sobą chleb, oficer odpowiedział: „Nie będzie wam już nic więcej potrzeba”, przyczem wykonał odpowiedni ruch ręką. Obaj więźniowie przeprowadzeni zostali do celi na dole, w której odbywały się normalne rewizje. Cella była pusta, siennik z łóżka wyjęty, na podłodze rozrzucona słoma. Wprowadzeni tam Dr Liebermann i p. Popiel byli przekonani, że czekają na wykonanie na nich egzekucji. Po chwili usłyszeli w sąsiedniej celi ruch i kroki, a potem donośny głos: „Odwróć się do ściany” i dwukrotny suchy trzask, jakby dwa wystrzały. W najwyższym przedśmiertnym zdenerwowaniu czekali teraz na swą kolej. Po upływie dość długiego czasu w powolny sposób zaczęto otwierać im cele, do której weszły trzy osoby z oficerem. Znowu za-

brzmiał głos: „odwróć się do ściany”, byli przeto przekonani, że nastąpią strzały. Skończyło się tylko na rewizji.

W zakończeniu interpelacja wymienia sześć nazwisk oficerów, odkomenderowanych do Brześcia dla dozoru „nad stosowaniem tortur”, a w szczególności oprócz p. Kostka Biernackiego, p. Ryszanka z wyższej szkoły wojennej, mjr. Edwarda Gorczyńskiego ze służby łączności, mjr. saperów Stan. Perko, zast. kom. szk. oficerów rezerwy w Modlinie, kpt. Majtę z 20-go pułku art. polowej i kpt. Mieczysława Kędzierskiego z dep. uzbrojenia M. S. Wojsk. Interpelacja kończy się zapytaniem:

- 1) Co pan premier zamierza uczynić, by winnych pociągnąć do odpowiedzialności i wyrzucić im zasłużoną karę?
- 2) Jakie kroki zamierza przedsięwziąć, by przyszłość uniknąć podobnego pogwałcenia prawa wobec obywateli państwa?

Sprawa Brześcia w komisji prawnej

Warszawa 18 grudnia.

(Tel. wł.) Dzisiaj popołudniu odbyło się siedzenie sejmowej komisji prawnej. Za marszałek Switalski, poczem na przewodniczącego powołano posła Cara. Dokonano następnie przydziału referatów. Przedłożenia rządowe oraz wnioski Koła Żydowskiego w sprawie zniesienia ograniczeń wyznaniowych przydzielono p. Jeszkemu, a 2 wnioski w sprawie brzeskiej t. j. wniosek Klubu Narodowego oraz wniosek klubu Ukraińskiego posłowi Paschal-skemu. Przedstawiciele Klubu Narodowego proponowali na referenta posła Nowodworskiego, a po wyborze p. Paschalskiego proponowali p. Nowodworskiego na korreferenta. Przewodniczącą p. Car zawiadomił, że korreferent nie będzie wybierany. P. Nowodworski domagał się następnego terminu prekluzyjnego 2 tygodniowego dla referenta. Poseł Paschalski zgłosił się na termin 3 tygodniowy. Gdy poseł Trampeczyński zażądał określenia terminu następnego posiedzenia, przewodniczącą p. Car oznajmił, że określenie terminu należy do władzy przewodniczącego, a zresztą może się zdarzyć, że referent nie będzie mógł w terminie wyznaczonym przygotować referatu. Wtedy poseł Zwierzyński złożył w imieniu Klubu Narodowego deklarację, w której krytykuje przewodniczącego komisji.

W związku z wyborem posła Cara na przewodniczącego komisji prawnej przewodnictwo komisji regulaminowej obejmie p. Podoski.

Oświadczenie prof. Krzyżanowskiego.

Warszawa 18 grudnia.

(Tel. wł.) W związku z ogłoszonym w prasie listem otwartym profesorów U. J. do posła prof. A. Krzyżanowskiego w sprawie Brześcia korespondent Wasz zwrócił się do pana posła Krzyżanowskiego z prośbą o wyjaśnienia. Poseł Krzyżanowski oświadczył: List, o którym mowa opublikowany został najwidoczniej dzięki niedyskrecji jednego z podpisanych pod nim autorów. Co do samej sprawy złożę jutro po przyjeździe do Krakwa tamtejszej prasie odpowiednie oświadczenie.

Ks. Radziwiłł i A. Wierzbicki w imieniu sfery gospodarczych o sytuacji w Polsce.

W dniu 15 b. m. odbyło się zebranie Rady centralnego Związku polskiego przemysłu, górnictwa, handlu i finansów, któremu przewodniczyli pp. Stef. Laurysiewicz i Edward Natanson. Pierwszym mówcą był Janusz ks. Radziwiłł, który scharakteryzował obecne ukształtowanie się położenia politycznego Polski, zarówno wewnętrznego, jak i międzynarodowego, umiając je zwłaszcza z punktu widzenia obowiązków, jakie stoją przed naszymi zorganizowanymi kołami gospodarczymi w dziedzinie ich współdziałania w rozwiązywaniu wielkich zagadnień polityki polskiej. Mówca wskazał na to, że ideologii pracom czynników gospodarczych przyswlecać musi cel naczelny, jakim jest stabilizacja naszych stosunków wewnętrzno-politycznych i niepodzielenie z nią związana stabilizacja gospodarcza. Donosił momentem pod tym względem jest wynik wyborów parlamentarnych, przynoszący zdecydowaną większość i umożliwiającą harmonijną współpracę czynników parlamentarnych z czynnikami rządowymi, co doprowadzić może i powinno do tak koniecznego uporządkowania i utrwalenia naszych stosunków wewnętrznych, zwłaszcza ustrojowych.

Następnie p. Andrzej Wierzbicki oświecił wyczerpująco położenie gospodarcze Polski na tle światowych zagadnień ekonomicznych, stwierdzając wspólność wniosków. W końcu p. Wierzbicki uwypuklił szereg zdobytych organizacyjnych, które wynieśliśmy z przesilenia, a przedewszystkiem przebudowę placówek gospodarczych na zasadach oszczędności oraz pogłębienie i wzmocnienie porozumień w przemysle.

Choroba Poincaré.

Przed rokiem Poincaré był zmuszony poddać się dwukrotnej operacji prostaty i wtedy wycofał się z czynnego udziału w rządzie. Wyzdrowiał stosunkowo prędko a parumiesięczny

nie, 2) Wybór prezydium, 3) Program prac i budżet komitetu wojewódzkiego L. O. P. P. i komitetów powiatowych na rok 1931, 4) Wnioski.

— **Zebranie towarzyskie Związku przemysłowców w Krakowie** odbyło się onegdaj w hotelu Francuskim przy licznych udziałach członków Związku. W czasie zebrania zabrał głos p. Dr Hupka. W przemówieniu swem poruszył sprawy, których ułatwienia przez rząd i sejm spodziewa się ogół fer gospodarczych, przyczem na pierwszym miejscu postawił kwestję reformy podatkowej oraz ubezpieczeń społecznych. W dyskusji nad temi tematami zabrał głos pp. Dr Zimmermann i inż. Menasche. Następnie pp. Dr Merz i inż. Buzek poruszyli cały szereg aktualnych spraw z dziedziny polityki gospodarczej. Wśród miłego nastroju zebranie przeciągało się do północy.

— **Nowy zarząd Związku pracy obywatelskiej kobiet.** Dnia 14 bm. na zjeździe Zrzeszenia wojewódzkiego Związku pracy obywatelskiej kobiet wybrano nowy zarząd Zrzeszenia. W skład zarządu weszły panie: Kwaśniewska, Bolesławiczowa, Dobrowolska, Kosteżewska, Kupezyńska, Szydłowska, Zazulanka. Do komisji rewizyjnej weszły panie: Dębska, Chodorowska i Małkowska.

KOMUNIKATY.

— **Dyżury aptek krakowskich.** W nocy z piątku na sobotę mają dyżur następujące apteki: Rynek 13, ul. św. Gertrudy 1, ul. Krowoderska 74, ul. Kopernickiej 1, ul. Krakowska 9, ul. Kalwaryjska 27.

— **Z teatru m. im. J. Słowackiego.** Dziś po raz ostatni przed świętami pełna wesołych sytuacji i nieoczekiwanych perypetyj komedia Vautela „Proszczę wśród biedaków”. Jutro, jako drugie przedstawienie z cyklu nowych autorów francuskich wchodzi na afisz rozgłosna komedia Marcela Pagnola „Pan Topaz”, która w świetle niesłychanie ostrej satyry przedstawia, jak pod wpływem powojennej moralności naiwny i prosty człowiek staje się rafinowanym kombinatorem, przyciągającym swych mistrzów. Sztuka ta miała, jak wiadomo, dość oryginalny epilog, gdyż jeden z rólów miejskich m. Paryża, w domu którego mieszkał M. Pagnol, pozabawił go mieszkaniem z zemsty i bezlitosne wydrwienie podwójnej moralności owego typu potentatów władzy. W niedzielę po południu również po raz ostatni przed świętami „Nieprzyjaciółka” Antoine’a.

— **Z teatru Bagatela.** „Niebieski wał” taki tytuł ośi bieżąca rewja teatru Bagateli, która wstępnym bojem zdobyła sobie powodzenie dzięki swemu poziomowi artystycznemu. W przygotowaniu rewelacyjna rewja, która będzie grana przez świętą z nowo zaangażowanymi gościnnymi artystami pt. „Mimowe szaleństwo”. Codziennie dwa przedstawienia o 7.15 i 9.30.

— **Staraniem akademickiego Związku pacyfistów** odbędzie się w poniedziałek, 15 bm. o g. 7 w sali Coll. Novi „Zebranie dyskusyjne” na temat aktualnych zagadnień Ligi Narodów, jak rozbrojenie Państw. Dyskusję poprowadzi p. Dr Ignacy Wasserberg z sekretariatu Ligi Narodów.

ODCZYTY.

— **Odczyt prof. Boyet’a,** dyrektora Instytutu J. J. Rousseau w Genewie i organizatora Centralnego Biura szkolnego. Dn. 20 bm. w sobotę o godz. 5 po poł. wygłosi znany uczonej pedagog, gość ministerstwa oświaty, odczyt w języku francuskim (tłumaczony): „L’Education pour la paix” w salce kursów pedagogicznych Uniwersytetu Jag. Straszewskiego 27. Goście mile widziani.

KRONIKA SPORTOWA.

Mecze koszykówki i siatkówki w krakowskim „Sokole”. W niedzielę, 14. 21 bm. odbędą się we własnej sali „Sokola” krakowskiego interesujące rozgrywki w piłkę koszykową i siatkową, między reprezentacją Krakowa a Sokołem krakowskim. Poprzedzą rozgrywki między drużynami żeńskimi K. S. Patryi a Sokola. Początek zawodów o godzinie 4 po południu.

WIADOMOŚCI POLICYJNE.

§ **Samobójstwo.** Onegdaj popełniła samobójstwo Apollonia Brachowska (lat 54), żona emeryta, tercjana gimn. zam. przy ul. Rzeźniczej Nr 9. Brachowska pod wpływem silnego rozstroju nerwowego wyskoczyła przez okno II piętra domu przy ul. Kujawskiej Nr 18 na ulicę, ponosząc śmierć na miejscu. Zwiłki po stwierdzeniu śmierci przez lekarza obwodowego przewieziono do zakładu medycyny sądowej.

§ **Skutki wskakiwania do tramwaju.** Piotr Siemko (lat 42), stolarz, wskakując do jadącego tramwaju na linii 3 w Ryńku 3, upadł na ziemię i potłukł sobie głowę tak, że pogotowie przewiozło go do szpitala.

§ **Okradziony w kiosku.** Walenty Bernacki, zam. przy ul. Barskiej 37, zgłosił do policji, że podczas kupna papierosów w kiosku przy ul. Madalińskiej go skradziono mu portfel z kartami zastawniczymi na biżuterję wart. 480 zł i na maszynę do szycia wart. 2.000 zł. Sprawca zdołał już wykupić biżuterję.

§ **Nagłe zasnienie.** Pogotowie ratunkowe przewiozło do szpitala w stanie nieprzytomnym Helenę Świerczowska, która w sklepie przy ul. Zwirzyńskiej dostała ataku epilepsji.

§ **Aresztowania.** Mieczysław Bugajski (lat 20) i Władysław Rudnicki (lat 22), aresztowani zostali za szereg kradzieży kolejowych na stacji kol. Kraków-Płaszów. Aresztowano nadto: Wacława Chwałobogowskiego (lat 39), buchaltera, zam. przy ul. Blich 8, za kradzież talonu na kwotę 637.06 zł na szkodę okręgowego urzędu ziemskiego, który to talon zrealizował w kasie skarbowej w Krakowie.

§ **Włamanie do urzędu pocztowego.** W nocy niewyśledzeni dotychczas sprawcy włamali się do urzędu pocztowego w Gdowie (pow. Wieliczka), gdzie skradli po rozpruciu kasy ogniowatej gotówkę 2953 zł 35 gr. i znaczki pocztowe na sumę 1000 zł.

KRONIKA WARSZAWSKA.

— **Poświęcenie gmachu min. oświaty.** W piątek, 19 bm. odbędzie się uroczyste poświęcenie nowo-wbudowanego gmachu ministerstwa oświaty.

— **Zmiana herbu Warszawy.** Projekt nowej ustawy o samorządzie warszawskim przewiduje zmianę dotychczasowego herbu stolicy. Syrena będąca godłem Warszawy uwidoczniona ma być w tarczy umieszczonej w pośrodku Orła Białego będącego godłem państwa.

— **Mauzoleum jugosłowiańskie w Warszawie.** Władze miejskie zatwierdziły wczoraj projekt mauzoleum jugosłowiańskiego, w którym spoczną zwłoki wszystkich żołnierzy narodowości serbskiej, chorwackiej i słoweńskiej, poległych w Polsce podczas wielkiej wojny. Mauzoleum będzie wzniesione na terenie b. trzeciego fortu przy ul. Grójeckiej.

HERBATA Z RĄCZKA

to najpiękniejszy aromat wschodu.

KRONIKA KRAJOWA.

— **Temperatury.** Wczoraj rano zanotowano w kraju temperatury: Warszawa — 8, Lwów — 7, Gdynia — 5, Białystok — 9, Kielce — 8, Wilno — 10, Zakopane — 6, Zaleszczyki — 6, Morskie Oko — 11, Hala Gąsienicowa — 7, Katowice — 5.

— **Wielka katastrofa autobusowa.** We środę na szlaku kolejowym Wólkowsk centralny—Wólkowsk-miasto wydarzyła się katastrofa, mianowicie pociąg podmiejski Nr 2132 najechał i rozbił przejeżdżający przez tor autobus pasażerski. 17 pasażerów autobusu zostało poranionych, w tym 9 ciężko. Pomocy rannym udzielono w pobliskim szpitalu sejmikowym, skąd ciężiej poszkodowanych odwieziono do szpitala kolejowego w Wilnie. Kilku rannym osobom amputowano ręce i nogi. Szofera, sprawcę katastrofy, aresztowano.

W ostatniej chwili otrzymaliśmy szereg wyjaśniających szczegółów o przebiegu katastrofy autobusowej na szlaku Wólkowsk centralny—Wólkowsk-miasto. Dyrekcja P. K. P. w Wilnie wyjaśnia, iż pociąg podmiejski Nr 2132 zjadł z Wólkowskiej centralnego, inając zapalone przednie latarnie i wszystkie wagony oświetlone. W ten sposób pociąg, będący w ruchu, był widoczny dla szofera, lecz ten starał się pociąg wyminąć i w tym celu przyspieszył jeszcze na przejeździe bieg autobusu. Podkreślić należy, że miejsce przejazdu widoczne jest dla jadących autobusem z odległości 300 metrów. Maszynista pociągu widząc autobus dawał sygnały ostrzegawcze i w ostatniej chwili, mając tuż przed lokomotywą, autobus, pociąg zahamował, lecz gwałtownie zatrzymanym pociągiem poruszył się siłą inercji naprzód i jednym zderzeniem uderzył w tył autobusu. O tem, że pociąg był widoczny dla szofera świadczy jeszcze ten fakt, że nasymp kolejowy wznosi się wysoko ponad horyzontem i wszelki, odbywający się na nasypie ruch widoczny jest zdaleka. Sekretarz sądu okręgowego w Grodnie, Piotr Zuk, ze względu na ciężki stan został umieszczony w szpitalu sejmikowym, znajdującym się w pobliżu miejsca katastrofy. Zuk doznał zranienia klatki piersiowej i wyszarpania jednego oka. Stan jego jest beznadziejny.

— **Za nieotrzymanie rozwodu.** W Charny koło Brześcia nad Bugiem wybuchł w cerkwi pożar skutkiem czego cerkiew doszczętnie spłonęła. Aresztowany Tomasz Bulawa zeznał, że on podpalił cerkiew z zemsty na parocha za to, że nie chciał mu dać rozwodu.

— **Samobójstwo.** W Lublinie w jednym z miejscowych hoteli pozabawił się życia wysrałem w serce urzędnik komisariatu rządu w Warszawie radca Pac. Zmarły przyjechał do Lublina do swej rodziny. Przyczyną tego kroku był silny rozstrój nerwowy.

— **Zbrodnica córka.** W Łodzi Hana Ellenberg przed 5 laty w czasie kłótni oblała swego ojca kwa sem siarczanym, wskutek czego Ellenberg pod upadł na zdrowiu i w kilka miesięcy zmarł. Onegdaj w czasie sprzeczki Hana wbiła noż kuchenny w oko swej bratowej Chajji, powodując wypłynięcie oka. Zbrodniczą Hanę aresztowano.

— **Demonstracje bezrobotnych.** Przed magistratem w Sosnowcu zebrał się tłum bezrobotnych domagając się wypłaty zasiłków. Przybyły oddział policji rozprędził tłum, aresztując kilku prowodyrów, którzy nawoływali do rozbrojenia policji.

— **Sprawa posłów ukraińskich.** Ze Lwowa donoszą, że aresztowani byli posłowie ukraińscy będą obecnie rozmieszczeni w więzieniach: redaktor

„Nowego Czasu” Palijew będzie umieszczony w więzieniu w Kołomyży; były poseł Kohut w Stanisławowie, Wisłocki w Złoczowie. We Lwowie w Brygidkach będą umieszczeni byli posłowie Celewicz i Liszczyński.

— **Rozwiązanie się stowarzyszeń ukraińskich.** Ze Lwowa donoszą, że wedle urzędowych ogłoszeń na własnych walnych zebraniach rozwiązało się 36 stowarzyszeń ukraińskich w szeregu miejscowości województwa lwowskiego i tarnopolskiego. Rozwiązały się oddziały stowarzyszenia „Proświta”, stowarzyszenia pozarniczko-gimnastycznego „Luh”, stowarzyszenia gimnastycznego „Sokół” i stowarzyszenia „Siłski Hospodar”.

— **Zastraszający objaw.** W Rykowie koło Złoczowa Dmytro Jabłoński rozkopał w nocy grób sp. Wasyla Ostrowskiego otwarił trumnę, zapalił na twarzy trupa słomę i wyjął zmarłemu 6 złotych zębów wraz ze złotym mostkiem. Złoczanie aresztowano.

— **Zaległości skarbowe księcia Pszczyńskiego.** Wedle danych urzędowych ks. Pszczyński zalega ze swych dóbr i przedsiębiorstw na polskim Górnym Śląsku na prócz skarbu państwa kwotę około 13.000.000 zł. Prócz tego administracja dóbr jest winna skarbowi za rok bieżący tytułem podatku dochodowego około 2.500.000 zł.

— **Aresztowanie posła niemieckiego.** Z Katowic donoszą, że władze policyjne aresztowały w Królówkiej Hucie posła na sejm pruski Tunkela z frakcji komunistycznej, który przybył na Śląsk polski dla prowadzenia wywrotowej agitacji i propagandy. Na zebraniu w Królówkiej Hucie wygłosił on podburzające przemówienie wobec czego aresztowano go. Po wylegitymowaniu został on w przepisanej formie odstawiony do granicy niemieckiej i oddany władzom niemieckim, które otrzymały równocześnie szczegółowe informacje.

— **Wypadek lotniczy.** We środę po południu wydarzył się na lotnisku w Ławicy koło Poznania przystarcie awionetki akademickiego Aeroklubu w Poznaniu wypadek, który na szczęście nie pociągnął za sobą poważniejszych następstw. Wkrótce po starcie z powodu defektu silnika nastąpiło przelusowanie lądowanie, przyczem awionetka została rozbita. Pilot kpt. Łycki, prezes akademickiego Aeroklubu, uległ ogólnym potłuczeniom.

— **Tragedja małżeńska.** W Poznaniu Stanisław Biegański, urzędnik prywatny, w czasie kłótni z żoną, Zofją, dobył rewolweru i oddał strzał do niej. Kula raniła Biegańską w głowę powodując ciężką ranę. Biegańskiego aresztowano.

— **W obce ręce.** W Kapuściskach koło Bydgoszczy sprzedana została fabryka „Oswa”, którą na było konsorcjum szwedzko-angielskie „Multipli” za sumę 785.000 zł. Fabryka zatrudniała 300 robotników.

— **Tragiczny wypadek.** W Dębicy w powiecie średzkim wczasy ćwiczeń przysposobienia wojskowego 14-letni Jan Jackowski pociągnął za kurek karabinu, przyczem padł strzał, który ugodził w głowę 18-letniego Michała Bawarczyka, kładąc go trupem na miejscu.

— **Z obawy przed karą.** W Rawiczu szeregowiec Jan Bułak przedstawiony do raportu karnego, za jakies przewinienie, z obawy, że nie dostanie urlopu świątecznego, zastrzelił się z karabinu.

ZE ŚWIATA.

— **(R) Tragiczny wypadek.** W fabryce karbidu w Mancieux koło Tuluzy wydarzył się wczoraj straszny wypadek. Dźwig, przewożący roztopioną sodę zerwał się nagle w chwili przesuwania się ponad głowami robotników i spadł na środek sali. Rozpryskująca się wrząca soda oblała szereg robotników, z których 7 poniosło śmierć a 12 zostało ciężko poparzonych. Rannych przewieziono do szpitala w stanie groźnym.

— **Rewelacje Salandry.** Sensację wywołała zapowiedź ukazania się niebawem na półkach księgarskich drugiego tomu pamiętników polityka włoskiego Salandry. Stał on, jak wiadomo, na czele rządu, który zdecydował w 1915 roku o wystąpieniu Włoch na arenę wojenną przy boku koalicji. Wbrew dotychczasowym poglądom, że neutralność Włoch można było okupić pewnymi ustępstwami terytorjalnymi Austrii, co było i opinia Bulowa Salandra stwierdza, że woła polityków włoskich było wzięcie udziału w wojnie bez względu na możliwe ustępstwa Austrii. Jedyną przyczyną zwłoki było nieprzygotowanie techniczne armji włoskiej do kampanji wojennej. Był jej przeciwny i sam król.

— **Anglia znosi karę śmierci?** W tych dniach zostanie opublikowane sprawozdanie z prac angielskiej komisji parlamentarnej dla zniesienia kary śmierci w Anglii. Komisja, wzorując się na Danji projektuje zniesienie próbną karę śmierci na przeciąg lat pięciu jako okresu doświadczalnego, po którym na podstawie materiału obserwacyjno-statystycznego mianoby ostatecznie rozstrzygnąć czy straconie skazańca jest karą racjonalną w dzisiejszych czasach.

— **Z. S. S. R. bez jednego ministerstwa.** W Rosji sowieckiej dokonano obecnie interesującej reformy polegającej na zniesieniu, zupełnem ministerstwa komisariatu ludowego spraw wewnętrznych. Jego funkcje zostaną podzielone w ten sposób, że sprawy zarządu gospodarczego obejmą osobne urzędy.

tryforjami, jeszcze przed niefortunnym ks. Łopackim zwyczajnymi szybami oszkłone. Usunięcia ich domagało się wnętrze prezbiterjum. Jeżeli polichromia uwidoczniona konstrukcję gotyckiego sklepienia, tłumaczy jego kształty i zyciem barw napędzia, to niemiłej wrażeń są jego koniecznością. Boże sprawy malujące się na nich, do reszty oddzielają światły od świata, darzą ją krasami, których brak na bezbarwnej przestrzeni szkła dotkliwie razi; nigdy zaś dusza ludzka nie schyla się przed majestatem utajonego Stwórcy tak kornie, jak wówczas, gdy w uroczystym półmroku Jego domu błysną u stropu wysokie polichromie gwiazdy i od blasku świętych rozżarzą się witraże. Przemawiała za witrażami najgłośniejszy absyda, już niemi strojna, przemawiał tryptyk Wita Stwosza. O pozostawieniu dawnych okien nie myślał nikt, ale chcą je zastąpić kolorowymi, choćby najskromniejszymi przeźroczkami, trzeba było mieć na ten cel środki pieniężne, a kierownictwo budowy ich nie miało. Pochłonęła wszystko polichromia. Zabieg gorące Stryjeńskiego trafiła jednak do ofiarności wielbicieli świątyni. Uzyskano wystarczający fundusz, aby sześciu oknom dać oszklenie inne, niż dotychczasowe. Nie będzie ono bogate, mierzące piękna swych szyb z pięknym witrażem poza ołtarzem; na takie ucieleśnienie pragnień Matejki zdobyć się mogą dopiero czasy przyszłe, pokolenia szczęśliwsze... W rejestr czynów Stryjeńskiego dla świątyni Marjackiej wpiszmny i ten, że zaprojektowanie grupy witraży do nowych okien (oszkłonych kolistymi gomótkami i łukowymi w przerwach kwadracikami) powierzył Wyspiańskiemu. W krótkotrwałym życiu wielkiego artysty może nikt drugi — prócz Matejki — nie umiał ocenić go tak odrazu, wniknąć w wartość jego poczynnań twórczych tak głęboko, jak Stryjeński. Nikt też, jak on na rusztowaniu Marjackiej świątyni, nie uchylił czoła przed kapłaństwem szuki, promieniającym z młodego wykonawcy pomocniczych kartonów rysunkowych. Zużytkowaniu tego kapłaństwa zawdzięczamy piękniejsze Wyspiańskiego o witrażach

światło. Obwieścić je, duchem średniowiecza przejęty, pod postacią mozaikowych tafel w żrenicach prezbiterjum. Wobec zupełnego milczenia, jakim komentatorowie zbyli jego tam działalność, a tem samem i jego przeźroczka, należy przypominieć, iż wyobrażają one herby rodzinne i godła fundatorów okien. Jedno z nich, najbogatsze, funduszami kościelnymi zaszkłone, otrzymało nazwę „długu wdzięczności”. Czcł pamięć ludzi, „co hojną ręką lub pracą i zabiegami, oraz radą przyczynili się do przeprowadzenia restauracji prezbiterjum” 7). Imię ich i nazwisko (a również i swoje obok Matejki i Stryjeńskiego) uwiecznił Wyspiański w dostrzegalnych dla oka inicjałach, na dziesięciu taflach witrażowych, którym patronuje jedenaśta z wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej.

Tak samo z ducha XIV wieku wywodzą się witraże w wielkim oknie fasady świątyni, a przedstawiające na 36 taflach zdarzenia z życia N. P. Marji, pod bogatym maswerkkiem według rysunku Matejki. Witraże te skomponował Wyspiański wspólnie z Mehofferem; lewa część okna jest własnością pierwszego, prawa — drugiego artysty”).

Miarę, jak liczone się z talentem Wyspiańskiego, był architekt Stryjeński, „wyrok”, że młody artysta zaprojektuje dekorację obojga nowych drzwi dwuskrzydłowych w portalu prezbiterjum. Ich piękno ma dać wyraz hołdu dla Królów niebios a Patronki świątyni, ma głosić jak antyfony Jej imię. Ten jedyny, jaki mu stawiano warunek, Wyspiański przyjął i projekt, „zaledwie parugodzinny namysł”, opracował. Drzwi Wyspiańskiego nazywała Stankiewiczowa „furtką do nieba”. Metonimję, bardzo jej miłą, powtarzała nie za Michałem Aniołem, lecz za Matejką. Mówił raz, za-trzymawszy się przed drzwiami: „Są takie, że

mogliby niemi wchodzić aniołowie”. Cóż wpłynęło na ten sąd? Czy piękno, które z rysunku Wyspiańskiego przeniosły ręce snycerza, piękno wnek i ościeżyn w ornamente z linij osobliwych, rzeźbiących wszędzie gdzie spojrzysz, tę utajoną jako emblemat, a tak kształtem wymowną literę M, literę imienia Marji? — Czy niemiłej piękne i niemiłej osobliwe okucie drzwi? Wydaje się, że wiszą nie na zawiasach, ale w szponach tych rozpiętych nad niemi ptaków...”).

*) W roku 1899 postanowił ks. archiprezbiter Krzemieński usunąć z nawy głównej kościoła Marjackiego wiszące tam empirowe żyrandole i zastąpić je ozdobniejszymi. W tym celu zamówił u Wyspiańskiego projekt na 4 świeczniki. Kompozycję jednego z nich — jedyną, jaką artysta wykonał — opatrzył Zygmunt Hendel, ówczesny świątyni architekt, notatka, iż „z powodu wielkich kosztów projekt do skutku nie przyszedł”. Pomyślał świecznika reprezentującą dwa ołówkowe szkice (i plan). Pierwszy, wspaniała „paruminitowa improwizacja”, jak się wyraził Hendel, składa się z kolumny uwieńczonej koroną. Poniżej główna część: krag dekoracji ornamentacyjnej z promieniami przypominającymi monstrancję. W kregu tym umiescił Wyspiański Zwiastowanie. Z korpusu kolumny spływać będzie 6 ramion, każde zakończone bukietem kwiatów pod świecami. Drugi szkic jest malarskim rozwinięciem pierwszego — na znacznie większym kartonie. Widzimy Matkę Bożą, która z pokorą przyjmuje wieść skrzydlatego anioła. Dekoracja ożywiła się mnóstwem potrzebnych cyzelersowi kształtów, od korony aż do głównego karczochu; iluje ramion zaczyna kwitnąć... Być może, iż postać naszkicowana obok konsolki świecznika — to anioł z niej... Wiadomo, jakie wizje rzeźbiarskie miał Wyspiański dać swoim czterem świecznikom. U góry kartonu sam je wymienia: I. Zwiastowanie, II. Madonna z Dzieciątkiem, III. Adam i Ewa, IV. Chrzest Chrystusa.

Kartony ze świecznikiem „Zwiastowanie” w zbiorze piszącego.

7) Wł. Łuszczkiewicz. Roboty w kościele N. Marii Panny. Krak. Kalendarz J. Czecha za lata 1890, 1911 i 192.

8) Świętyni akwarelowy szkic okna, ręką Wyspiańskiego malowany, posiada Tadeusz Stryjeński.

Fatalna uchwała.

Sanacja wczoraj Sejm odrzuciła nagłość wniosku Klubu Narodowego w sprawie uwiecznienia b. posłów i postępowania wobec nich w Brześciu, oraz wniosek klubów lewicowych o wypuszczenie więzionych jeszcze posłów. Głosowanie było imienne, kraj pozna zatem nazwiska tych 211 posłów, którzy mieli odwagę wziąć na swoje sumienie złowrogą „tajemnicę Brześcia“. Zobaczymy, czy znajduje się tam kobiety, lekarze, społecznicy, prawnicy. Sanacyjna większość sejmowa popeliła tem głosowaniem błąd polityczny i wyrzadziła ogromną szkodę państwu. Takie afery winny być szybko likwidowane przez publiczne wyświechtanie i przez ukaranie winnych. W przeciwnym razie wloka się za rządem, jak ponure widma, rzucające cień na całą jego działalność i psujące każdy jego czyn, choćby nawet najlepszy. Jeśli komisja prawnicza nie naprawi szybko fatalnego błędu większości sejmowej, to ten Brześć, nie zbadany i przez to tembardziej tajemniczy, stać się może największą przeszkodą dla pracy rządowej i hasłem mobilizacji wszystkich ludzi przyzwoitych w państwie przeciw sanacji. Sprawa brzeska nie jest bowiem polityczną, ale moralną. Słusznie powiedział p. Rybarski, iż „reakcja przeciw Brześciowi nakazana jest przez fakt, żeśmy niegdyś przyjęli chrześcijaństwo“ i że „przyszłe pokolenia sądzić nas będą według tego, jak załatwiliśmy sprawę Brześcia“. Trafnie także podniósł p. Ponikowski, że „nie może być mowy o spokojnej atmosferze, gdy na wszystkich ustach jest straszne słowo Brześć“, i słusznie nawoły-

wał, by „źródłem siły rządu polskiego była sprawiedliwość i zasada chrześcijańska“.

Mówi przedstawiciel sanacji, że posłowie, których bito, winni wniość skargi. Ależ ci posłowie są pod śledztwem, wypuszczono ich tylko za kaucję. Zapewne powiedzą wszystko na rozprawie, której oczekują. I na skargę przyjdzie czas, gdy

Interpelacja w sprawie Brześcia

Za „Kurierem Warszawskim“ z 17 grudnia (Nr 344) podajemy co następuje:

„Wśród interpelacji jest interpelacja Związku parlamentarnego Polaków Socjalistów, Klubu Parlamentarnego Posłów Chłopskich, Klubu Narodowej Partii Robotniczej i Chrześcijańskiej Demokracji:

Do Pana Prezesa Rady Ministrów w sprawie bezprawnego aresztowania byłych posłów, pomieszczenia ich w wojskowym więzieniu w Brześciu i traktowania ich tamże, sprzecznie nie tylko z obowiązującymi przepisami prawnymi, lecz również z poczuciem honoru i ludzkiej godności.

Interpelacja głosi:

Aresztowanych w ten niezwykle sposób policja państwowa i żandarmerja wojskowa w zamkniętych karetkach uwiozła w niewiadomym dla nich kierunku. Cała droga odbywała się wśród przewisk i pogroźek pod adresem aresztowanych. Aresztowanego dr. H. Liebermana w drodze poza Siedlce, asystujące władze policyjne i żandarmerja zbili do nieprzytomności. W pewnym momencie eskortujący kom. P. P. zatrzymał auto, nakazał dr. Liebermanowi wysiąść z niego, a po chwili żandarm wojskowy rozkazał udać mu się do lasu, gdzie czekać miał na niego komisarz P. P. Dr. Lieberman, podejrzewając w tem zasadzkę, iść nie chciał, mimo to został tam zagnany kolbami żandarmów.

wszyscy zostaną uwolnieni z więzienia i gdy procesy ich się zakończą. Ale sprawa traktowania ich w Brześciu nie jest już dzisiaj tylko ich osobistą sprawą, ale sprawą honoru polskiego rządu, polskiej armii, polskiej sprawiedliwości. I jest to sprawa wszystkich uczciwych ludzi w Polsce..

Sanacja zaszkodziła swem głosowaniem państwu i rządowi, a sobie zadała cios, który będzie śmiertelnym.

Jan Matyasik.

Gdy stanął w lesie przed komisarzem P. P. ten ze słowami: „Dlaczego, drabie, nie idziesz, gdzie cię wołam“, uderzył go dwa razy w kark, nadwerężając mu ścięgno. Pod temi razami dr. Lieberman padł na ziemię, a wówczas własnym jego płaszczem owinięto mu głowę, na której jeden z eskortujących usiadł, zdarto z niego ubranie i wśród wyzywek: „Ty żydzie, ty parchu, ty śmiesz oskarżać Czechowicza, ty śmiesz podnosić głos przeciwko Panu Marszałkowi“ zbito go do nieprzytomności, zadając mu 20 przeszło krwawych ran, które później jeszcze stwierdził na jego ciele siedzący z nim w celi wzniciarski p. Karol Popiel.

Aresztowani w nieznanym dotąd w sądownictwie sposób zostali zupełnie odcięci od świata i nie zezwolono im nie tylko na komunikowanie się z ich obrońcami, lecz również z najbliższymi członkami rodzin, jakkolwiek, czując się bliskimi śmierci, prosili o to zarówno dr. Lieberman, jak i p. Korfanty.

Do aresztowanych zastosowano zaostroszony regulamin wojskowy, niestosowany nawet do dezertów.

Niesłuchanie ostre przepisy regulaminowe, które bezprawnie zastosowano wobec aresztowanych osób cywilnych, w praktyce zaostroszone zostały przez sprawujących nadzór więzienny oficerów i żandarmów W. P.

Do ludzi, zajmujących wysokie stanowiska

w społeczeństwie polskim, zarówno żandarmi, jak i oficerowie odzywali się z reguły przez „ty“, obrzucali ich najordynarniejszymi wyzwiskami i używali do najbardziej ciężkich i ordynarnych robót.

Wyliczając niektórych więźniów interpelanci twierdzą, że „używani byli do czyszczenia szmaty lub krótką miotką, więc prawie gołymi rękami ustępów, do mycia podłóg i korytarzy pod nadzorem żołnierzy do tego stopnia, że nieprzyzwyczajeni do tych robót, omdlewali wprost ze znużenia. Dr. Lieberman przy tego rodzaju pracy dostał silnego ataku sercowego i dopiero przy pomocy swego współtowarzysza niedoli, p. Witosa, został z powrotem odprowadzony do celi.

Aresztowanym odmówiono kąpieli, a tylko wyjątkowo za poprzednim zgłoszeniem się do raprotu, zezwolono na mycie nóg.

Do dnia 9 listopada 1930 r. aresztowani otrzymywali wikt, który obliczony był na specjalne ich głodzenie i nie odpowiadał ani żadnemu w tej mierze przepisowi, ani dotychczasowym zwyczajom. Sędzia śledczy odmawiał rodzinom prawa dostarczania żywności, motywując swoją odmowę tem, że porcje żywności we otrzymywane przez więźniów, są wystarczające.

Za łada przestępstwo regulaminu więziennego, lub jakiegokolwiek uchybienie wobec personelu nadzorczego, stosowane były wobec aresztowanych nieludzkie kary dyscyplinarne. Ciemnica, do której wrzucano poszczególnych aresztowanych w odosobnieniu, nie dając im nawet kubła dla spełnienia naturalnych potrzeb, twarde łoża, które polegało na tem, że usuwano sienniki i pozostawiano tylko rozłożone w pewnej odległości od siebie drewniane okraiki, wreszcie post, w czasie którego podawano jedynie trochę chleba i ciepłą osoloną wodę. Mniej więcej raz na tydzień stosowano wobec aresztowanych stałe rewizje, jakkolwiek nie mieli oni możliwości ani komunikowania się między sobą, ani ze światem zewnętrznym.

Dokończenie na str. 7-mej.

w takich chwilach zdemaskowałyby psychologję Polaków, jako jakichś pół-gospodarzy własnego kraju, pół-gospodarzy, którzy wolą puścić płazem najgorsze zło i pozwolić mu się bezkarnie rozrastać, aniżeli ukaraniem winnych uchronić naród i państwo od generalnych zarzutów całego świata.

Metoda „tuszowania“ sprawy brzeskiej przez wzgląd na zagranicę wydałaby skutki wręcz odmienne od zamierzonych“.

Tak, walka o wyświechtanie ponurych tajemnic Brześcia, to walka o honor Polski. Gdyby nie było protestów, świat mógłby mniemać, że ludność Polski składa się przeważnie z tchórzów lub łotrów, że Polacy są narodem, który tęskni do bata. Jakież to znakomite byłby argument dla Niemców i wogóle dla wszystkich, którzy pragną zmiany granic Polski, gdyby wykazano, że Polacy chcą żyć w niewoli. Referenci prasowi przy poselstwach polskich powinni w interesie Polski jak najszerzej rozpowszechniać protesty dzienników i stronnictw niezależnych, by świat wiedział, że nad Wisłą panują zachodniocuropejskie pojęcia kultury, prawa, wolności.

Nikt oczywiście nie powinien umyślnie rozgłaszać zagranicą tych najdrastyczniejszych szczegółów Brześcia. Ale zagranicą i tak wie dobrze, co się dzieje w naszym kraju, bo przecież nie brak w Polsce korespondentów pism zagranicznych.

Mniejszości a państwo polskie.

Zagranicą interesuje się głównie postępowaniem sanacji wobec mniejszości narodowych. Jedno z pism śląskich donosi, że 51 parlamentarzystów angielskich wystosowało memorjały do min. Hendersona i sekretarza Ligi Narodów Drummonda w sprawie wypadków w Małopolsce Wschodniej i na Śląsku. Memorjały mówią o „tysiącach“ uwięzionych Ukraińców, o „setkach“ ekspedycyj karnych i t. p. Należałoby przeciwdziałać tym oskarżeniom i mówić światu, czem była U. O. W. Ale czy łatwo bronić się przed zarzutem teroru, gdy najzasłużeńsi Polacy, jak Wojciech Korfanty, są pozbawieni wolności?

Niektóre oskarżenia wychodzą z pośród mniejszości narodowych. W imię sprawiedliwości stwierdzić jednak trzeba, że są wśród mniejszości grupy lojalne! Oto, co

Nagłość wniosków o Brześciu odrzucona

DOKOŃCZENIE SPRAWOZDANIA Z POSIEDZENIA SEJMU.

W numerze wczorajszym podaliśmy sprawozdanie z wtorkowego posiedzenia Sejmu aż do mowy pos. Thona.

Przedstawiciel żydów krytykował podatek przemysłowy i zarzucał rządowi, że choć nie jest programowo antysemicki, nie zrobił dla żydów nic dobrego. P. Thon zapowiedział, że żydzi będą walczyć o równouprawnienie.

MOWA POS. PONIKOWSKIEGO (CH. D.).

Imieniem Klubu Parlamentarnego Chrz.

„Oberscht. Kurier“ podaje o mowie posła Jankowskiego na zjeździe Niemieckiej Katolickiej Partji Ludowej w Tarnowskich Górach:

„Pan wojewoda (Grażynski) oświadczył, że niemieckie dążenia do rewizji granic wywołały w Polsce wzburzenie przeciw Niemcom. My musimy oświadczyć: Niemiecka Katolicka Partja Ludowa nie popiera żadnych dążeń do rewizji granic. Przeciwnie my „ofiarowywaliśmy“ destakcznie często naszą rzeczową współpracę nad budową państwa. Jako katolicy jesteśmy stosownie do naszego światopoglądu i wychowania zawsze gotowi współdziałać z władzami świeckimi jako autorytetem przez Boga ustanowionym. Jednego jednak zadamy: **sprawiedliwości!** Nie pozwolimy sobie gwałtem odebrać naszej narodowości. Naród polski żył częściowo całymi stuleciami pod obcą władzą, a jednak pozostał wierny swej narodowości. Należy więc mieć zrozumienie dla mniejszości niemieckiej, która w obrębie nowego państwa obok spełniania „swoich“ obowiązków obywatelskich rości sobie prawo do zachowania swej narodowości“.

Dzienniki ultraszowinistyczne, żyjące z podburzania przeciw Czechom, Niemcom, Litwinom i wogóle całemu światu, nie piszą o lojalnych stronnictwach mniejszościowych. My jednak pisać będziemy o tem z tą samą otwartością, z jaką piszemy również o militarystmie w Niemczech, o wzroście obozu Hitlera, o niebezpieczeństwie wojny i t. p.

Dem. przemawiał prof. A. Ponikowski. Mowca stwierdził, że walka z kryzysem gospodarczym jest możliwa tylko w atmosferze pokoju i ładu. Tego niestety w Polsce niema. Ostatnie trzy miesiące napelnily obywateli już nie troską, ale wprost lekkiem o przyszłość. Prof. Ponikowski mówił następnie o metodach „wychowania“ społeczeństwa rosyjskiego zapomocą knuta, palki oraz więzień i stwierdził, że metody rządów carskich przyniosły straszny rezultat. W Polsce na ustach wszystkich jest straszny wyraz Brześć. W zakończeniu mówił prof. Ponikowski o sprawiedliwości, uczciwości i etyce chrześcijańskiej, co wywołało wrzawę na ławach B. B.

Mowę przedstawiciela Ch. D. podamy wkrótce w obszerniejszem streszczeniu.

PRZERWANIE DYSKUSJI SEJMOWEJ.

Dalej przemawiał pos. Lewin, który polemizował głównie z pos. Grynbauem. Potem dyskusję przerwano i odesłano preliminarz do komisji budżetowej. Projekt ustawy a monopolu zapaleczanym odesłano do komisji skarbowej.

Następnie pod obrady wszedł wniosek Klubu Narodowego w sprawie Brześcia. Nagłość wniosku uzasadniał pos. J. Nowodworski. Mowca jego odsłoniła znowu nieco z ponurych tajemnic Brześcia. Narazie podajemy następujące streszczenie, które już ukazało się bez białych plam w „Nowym Dzienniku“:

„Wniosek ten jest wnioskiem całej zdrowej opinji publicznej, poruszonej do głębi wiadomościami, jakie przenikają co do zająć w ponurych pawilonach twierdzy brzeskiej (wrzawa na ławach BB. Okrzyki: Gdzie dowody? Głosy lewicy: Dopuszczcie do dyskusji, a będziecie mieć dowody! Wielka wrzawa w całej Izbie). Mowca przedstawia następnie uchybienia prawne przy aresztowaniu posłów. Takiego wypadku, żeby przez 3 miesiące nie pozwalać więźniowi na widzenie się z rodziną nawet w obecności władz, ażeby nie wolno było pisać listów, nawet cenzurowanych, nie było nawet w sądach rosyjskich. Mogę to zaświadczyć jako prawnik z tych czasów (okrzyki: hańba!). Głodzono, męczono, głowy strzyżono (śmiechy na ławach BB.), jeśli zaś jeszcze w dodatku bito, to ci przedstawi-

przeciw nagłości przemawiał pos. Holowko. Nagłość wniosku odrzucono 211 głosami przeciw 140. Wniosek pójdzie do komisji regulaminowej.

ciela wojska polskiego, którzy brali w tem udział, powinni być wykryci i usunięci z wojska. To jest hańba dla nas wszystkich“.

Pulk. Koc (BB) ośmielił się twierdzić, że wniosek Klubu Narodowego zawiera zarzuty gołosłowne. Wniosek jest rzekomo demonstracją. Zdaniem p. Koca opozycja prowadziła „bezwzględną“ walkę z rządem oraz planowała marsz na Warszawę. Twierdzenie to wywołało śmiechy na ławach opozycji. P. Koc nie pamięta już widocznie, jakim sposobem walczyła w maju 1926 r. sanacja. Dalej twierdził p. Koc, że nikt z tych, których miano bić, nie wniósł zażalenia.

Na wniosek pos. Wierczaka uchwalono przeprowadzić głosowanie imienne. Polska dowie się więc dokładnie, komu zależało na ukrywaniu zbrodni.

Za nagłością głosowało 148 posłów, przeciw 208. Wobec tego wniosek odesłano jako wniosek zwykły do komisji prawniczej.

Pos. Niedziałkowski (PPS) postawił wniosek, by komisji prawniczej wyznaczono termin 48 godzinny. Marsz. Świtalski oświadczył, że nie może się zgodzić na taki wniosek. Podczas wrzawy, jaka z tego powodu wybuchła, pos. Żuławski został przywołany do porządku z zapiskaniem do protokołu.

NAGŁOŚĆ WNIOSKU CENTROLEWU ODRZUCONA.

Potem rozpatrywano wniosek Centrolewu o wypuszczenie z więzienia i zawieszenie postępowania karnego wobec posłów Ciołkosza, Dobrocha, Dubois, Mochnieja, Sawickiego i Smoły. Imieniem Centrolewu pos. Czapiński powiedział między innemi:

„Uważam, że dalsze więzienie tych kolegów-posłów jest aktem określonej tendencji politycznej, nie wypływa zaś z żadnych realnych podstaw prawnych. Zwracam uwagę, że śledztwo w szeregu spraw jest już zakończone i że koledzy Ciołkosz i Dubois znajdują się w więzieniu w Grójcu po szeregu miesiącach pobytu w Brześciu w warunkach strasznych. Opis tych warunków tutaj panowie z BB. nam uniemożliwiają. Wobec tego mam zaszczyt przedłożyć te fakty i nazwiska we formie interpelacji na ręce p. Marszałka. Zwracam uwagę, że wszystkie fakty są tutaj szczegółowo przedłożone, jak również nazwiska pp. oficerów, którzy brali udział w tych wszystkich czynach. Tam przedstawione są straszne fakty, jak znęcanie się nad naszym kolegą posłem Liebermannem w drodze do Brześcia w lesie koło Siedlec, jak torturowanie posła Popiela już w Brześciu, jak np. bicie po twarzy jednego z zasłużonych patriotów polskich, b. posła Bagińskiego i inne znane już fakty (okrzyki na ławach Lewicy). Z tego wysokiego miejsca przesyłam naszym kolegom w więzieniu serdeczne pozdrowienia“.

Interpelacja w sprawie Brześcia

(Dokończenie ze str. 1-szej.)

Rewizje te, stosowane w nocy, były tylko jednym ze sposobów łamania ducha i fizyczne. go znęcania się nad aresztowanymi. Do rewizji aresztowani wyprowadzani byli ze swych cel do osobnej ubikacji półciemnej, rozbierali się do naga i musieli stać bosymi nogami na zimnej posadzce, przyczem byli traktowani w urągliwy sposób przez rewidujących strażników.

Najstraszniejszym jednak ze wszystkiego było wyrażone znęcanie się fizyczne i moralne nad aresztowanymi. W nocy z dn. 9 na 10 października 1930 r. klucznik wyprowadził p. Karola Popiela do kancelarii, za którą znajdowała się ciemna, pusta sala. W drzwiach stał kapitan dep. uzbrojenia M. S. Wojsk. Gdy p. Popiel, na rozkaz kapitana, wszedł na próg ciemnego pokoju, porwany został przez kilku rak. Jeden żandarm chwycił go za głowę, drugi za nogi pod kolana i w ten sposób rzucono go na stół. Na krzyże narzucono mu mokrą płachtę, a gdy krzyknął „bójcie się Boga“, otrzymał pierwsze uderzenie jakimś żelaznym narzędziem, prawdopodobnie stemplem od karahina i usłyszal głos: „To za Sikorskiego, to za Żymierskiego“. Uderzeń takich otrzymał p. Popiel co najmniej trzydzieści. W trakcie bicia zemdlal. Towarzyszący tej egzekucji kapitan odjeżdżał się do skatowanego: „Cieszyć się że tak mało, następnym razem marszałek Piłsudski każe kulą w łeb“. Skatowanego p. Popiela, podając z rak do rak, prowadzono z kilkunastu stonni do celi piwnicznej, gdzie został przetrzymany przez kilka dni. Egzekucji nad p. Popielem towarzyszył kapitan Mieczysław Kędziński. Do celi, do której został p. Popiel wtrącony po pobiciu, wchodził ponadto mjr. Edward Gorczyński z dawnych drużyn strzeleckich. W podobny sposób pobici zostali pp. Boguski i Korlart, poszturchany ponadto przez żandarmów został dr. Putek i Barlicki. obity w barbarzyński sposób po twarzy został p. Kohut i inni. Wylizczenia te nie wyczerpują jednak wszystkich ofiar barbarzyńskiego postępowania wojskowego personelu strażniczego. Podczas stosowania bicia z reguły puszczało w ruch motor dla wyciągu wody, aby jego warkotem stłumić jęki katuszonych ofiar.

Obok tych fizycznych tortur przecedzili aresztowani cięższe bodaj jeszcze tortury duchowe. Odcięci zupełnie od świata, nie wiedząc, co się dzieje w kraju, o co ich czeka i jaki los może ich czekać, aresztowani zostawali pod ustawiczną grozą śmierci. Wołec dr. Proclera i pl. Biernacki oświadczył werent: „Ten ciężki mój przeżycie, tak, takhy' pan obrazil mój samego, mógłbym pana kazać tu pod ścianą rozstrzelać i niktyby ani słowa nie powiedział“. W ten sam sposób wyrażał się pl. Biernacki wobec dr. Liebermana. Twierdząc, że „osobę aresztowaną zależy od rozkazu marszałka Piłsudskiego i tylko rozkaz marszałka Piłsudskiego rozstrzelać będzie o ich życie“. Jeden zaś z oficerów, należący z nazwiska do ludzkiej wyobraźni dr. Liebermana. Los aresztowanych zależny wyłącznie od decyzji marszałka Piłsudskiego, go przy co było ich zabić, to oni ich zabijali, gdy było ich ocalić, to ich okaleczał. P.

Barlickiemu oświadczył pl. Biernacki: „I tak zelżył marsz. Piłsudskiego, że pan nie co liczyć na sądy, prawo jest prawem wpi dzie, ale pan zelżył marszałka zanadto“.

Aby świadomość tej groźby podtrzymać w uwięzionych, inscenizowano od czasu do czasu fikcyjne egzekucje. I tak w pierwszych dniach października 1930 r. do celi, w której siedział dr. Lieberman i p. Popiel, wszedł oficer i wydając rozkaz: „Ubrać płaszcze“, kazał im pójść ze sobą. Na zapytanie p. Popiela czy może zabrać ze sobą chleb, oficer odpowiedział: „Nie będzie wam już nic więcej potrzeba“, przyczem wykonał odpowiedni ruch ręką. Ohaj więźniowie przeprowadzeni byli do celi na dole, w której odbywały się normalne rewizje. Cella była pusta, siennik z łóżka wyjęty, na podłodze rozrzucona słoma. Wprowadzeni tam dr. Lieberman i p. Popiel byli przekonani, że czekają na wykonanie na nich egzekucji. Po chwili usłyszeli w sąsiedniej celi ruch i kroki, a potem donośny głos: „Odwrócić się do ściany“ i dwukrotny suchy trzask, jakby dwa strzały. W najwyższym przedśmiertnym zdenerwowaniu czekali teraz na swoją kolej. Po upływie dość długiego czasu, w powolny sposób zaczęto otwierać im cele, do której weszli trzy osoby z oficerem. Znowu zabrzmiał głos: „odwrócić się do ściany“, byli przeto przekonani, że nastąpią strzały. Skończyło się tylko na rewizji“.

„Do stosowania tych tortur lub dozorowania nad ich stosowaniem używani byli oficerowie wojsk polskich, którzy w tym celu specjalnie odkomenderowani byli ze swych oddziałów do Brześcia n/B. W ten sposób odkomenderowani zostali:

- 1) plk. Kostek Biernacki, d-ca 38 p. p. z Przemyśla,
- 2) plk. Ryszanek z wyższej szkoły wojennej.
- 3) mjr. Edward Gorczyński ze służby łączności,
- 4) mjr. sap. Stanisław Perko, zastępca komendanta szkoły oficerów rezerwy w Modlinie,
- 5) kpt. Majta z 20 pułku artylerji polowej,
- 6) kpt. Mieczysław Kędziński z departamentu uzbrojenia min. spraw wojsk.“

„Przez powyżej opisaną bezprawne uwięzienie aresztowanych, przez poddanie ich bezprawnie, jako osób cywilnych pod dyscyplinę wojskową i zatrzymanie sprzeczne z prawem w więzieniu wojskowym, przez opisane powyżej traktowanie ich w tem więzieniu i nieludzkie znęcanie się nad nim, wreszcie przez użycie do tego oficerów armji polskiej - naruszone zostały przez ówczesny rząd nie tylko obowiązujące prawo, lecz zdeptyany został honor i godność państwa i narodu polskiego“.

Wobec tego podpisani zapytują:

- 1) Co pan premier zamierza uczynić, aby winnych pociągnąć do odpowiedzialności i wynierzyć im zasłużoną karę?
- 2) Jakie kroki zamierza przedsięwziąć, aby na przyszłość uniknąć podobnego pogwałcenia prawa wobec obywateli państwa?“.

Marszałek oświadcza, że tę ostatnią interpelację prześle prezesowi rady ministrów.

W każdym podaniu należy się powołać
na następującą liczbę czynności.

Liczba czynności Cw 21 220 23

Weksłowy nakaz zapłaty.

Na podstawie weksłu z 22/3 1912
i protestu z 27/3 1912

nakazuje się

stronie pozwanej Władysławowi Wielkowiejskiemu jako akceptantowi
weksla obrotowego

jako akceptantowi

oraz Władysławowi Wielkowiejskiemu i Władysławowi Wielkowiejskiemu jako
akceptantom

zapłacić solidarnie

stronie powodowej Władysławowi Wielkowiejskiemu i Władysławowi Wielkowiejskiemu

zaskarżoną sumę

wekslową w kwocie 200 zł.

z 6% odsetkami od 23/3 1912

kosztami

protestu w kwocie 7 K.80 h.

1/3 % prowizji

kosztami akceptantów 30 zł.

i kosztu w kwocie 49 K.80 h. w których mieści się
należność prawna od orzeczenia, a to w nieprzekraczalnym terminie
dni trzech po doręczeniu tego nakazu zapłaty pod rygorem egzekucji;
może jednak strona pozwana w tym samym terminie do podpisanego sądu
wnieść zarzuty przeciw temu wekslowemu nakazowi zapłaty.

Władysław Wielkowiejski jako pozwany

Władysław Wielkowiejski jako pozwany

Do wiadomości. Przeciw wydaniu wekslowego nakazu zapłaty niema rekursu, można jednakże zacząć re-
kursem orzeczenie co do kosztów, objęte nakazem zapłaty. Zarzuty przeciw wekslowemu nakazowi zapłaty mają być
wniesione na piśmie. Pismo musi być podpisane przez adwokata.

Form. proc. cyw. Nr. 79 a. (Nakaz zapłaty w postępowaniu wekslowem z kosztami protestu, §. 557 p. c.).

Pierwsze polskie oddziały wojskowe powstały w Krakowie.

Przed dwunastu laty **Kraków pierwszy** wrzucił jarzmo najeźdźcy. Gdy w innych częściach Polski rządziły władze zaborcze, nad **Krakowem już to-** potały sztandary biało-czerwone i Orzeł Biały wziął w swe opiekuńcze skrzydła prastarą stolicę Jagiellonów. Grono patriotów z gen. Roją i ówczesnym porucznikiem austriackich wojsk **Stawarz**em przygotowywało przewrót już w początkach jesieni 1918 r.

Pierwszą formacją wojskową na terenie **Krakowa** była pierwsza kompania batalionu akademickiego, w skład której wchodziłi studenci wyższych uczelni krakowskich. Pierwsze zbiórki tej kompanji zaczęły się odbywać w drugiej połowie października 1918 r. w Domu akademickim. Przybывали na nie z całym zapalem akademicy. Pierwsza ta garstka liczyła około 10 ludzi. Komendantem był **Feliks Drozd**, profesor gimnazjum w Przemyśle. Młodzież chętnie garnała się do szeregów tak, że już w krótkim czasie utworzono drugą kompanję, a potem i trzecią kompanję. Dowództwo nad bataljoneu objął kpt. **Skulski**. Z początku żołnierze bataljoneu

akademickiego nie mieli munduru i tylko na ubraniach cywilnych nosili przepaski biało-czerwone z napisem: „Bataljon akademicki”. Po prze-

wrocie objął wartę I. pluton i komp tego bataljoneu, a dowódcą tej warty był **Walery Falbiszewski**. W skład warty wchodziłi m. in.: **J. Prüffler**, **P. Radziszewski**, **Z. Grątkowski**, **Marynowski**.

Ilustracja przedstawia część pierwszego plutonu I. kompanji bataljoneu akademickiego.

Ag. fot. „Światowida“ na pl. kraj. „Alfa“.

W obecności P. Prezydenta Rzeczypospolitej odbyła się onegdaj w Warszawie inauguracja nowego roku szkolnego w Wyższej Szkole Muzycznej Państw. Konserwatorium Muz. — Zdjęcie przedstawia uczestników tej uroczystości z P. Prezydentem Rzeczypospolitej (na lewo) w czasie przemówienia rektora szkoły, prof. Karola Szymanowskiego. W pierwszym rzędzie krzesła (na prawo za P. Prezydentem) widoczni (od lewej str.): J. E. ks. kardynał Kakowski, min. oświaty dr. *Śl.* Czerwiński, d-ca O. O. I. gen. Wróblewski i in.

5053k

PIERŚCIONKI zaręczynowe i ślubne, sygnety, zegarki, oraz wszelkie wyroby jubilerskie i platery **25.**
poleca najtaniej — **EMIL GOLDWASSER, KRAKÓW, UL. GRODZKA**

Wielka likwidacja komuny na Wołyniu.

Aresztowanie 70 wywrotowców. — Miastowy i powiatowy komitet KPZU we Włodzimierzu zlikwidowany.

Z Wołynia donosi (*p*): Władze bezpieczeństwa w r. 1925 przeprowadziły na terenie powiatów wej akcji, znajdujące się w powiecie. Zlikwidowano powiatowy komitet partii, miejskie komite-

PROF. LUDWIKA GRODZICKA

pianistka,

oficer akademji francuskiej,

prezes Polskiego Związku Muzyczno - Pedagogicznego,
kierowniczka koncertów i popisów uczniowskich,

uczelnia
odmowa przypisania w jej imieniu etc.
lekcyj gry na fortepianie od początków do stopni
najtrudniejszych włącznie

Kraków, ul. Kanonicza 19, tel. 148-88,

POCZTÓWKA

Włochy
Kl. Bagrowski

Praców

sm. Jana 12

